GABRIELIS FALLOPII Mutinensis,

PHYSICI, ET CHIRVRGICI NOSTRORVM TEMPORVM EXIMII.

De morbo Gallico liber absolutissimus,

A Petro Angelo Agatho Materate, (eo legente) scriptus, iam in gratiam hominum editus, & scholijs marginalibus illustratus.

A quo etiam additæ sunt exercitationes quedam nobiles passim insertæ, passim hac nota ( ) à reliquo orationis contextu secretæ.

Additus etiam est in calce de eadem materia tractatus, Antonij Fracanciani Bononiæ in loco eminentis scientiæ Feliciter legentis.

VENETIIS,

Apud Aegidium Regazolam.

M D LXXIIII.

ILLVSTRI
AC REVERENDISS.
D. D. OCTAVIANO
PRAECONIO,

ARCHIEPISCOPO
PANNORMITANO.

Petr. Angelus, Agathus. S. D.

VTINAM Fabri veſtri Siculi in componendo homine ita elegans, atque omnibus abſolutum numeris extitiſſet opus, vt ſub Momi lucerna nullus accuſationis locus eſſet derelictus. Ei etenim ſi pectus fabricaſſet feneſtratum, poſteritatis talia forent. Et ego iam in explicanda mea erga te beneuolen-

tiæ, alacritate, promptitudine, atq; denique obseruantia non laborem: Penitus aperti essent cordis affectus, & animi passiones oculis subiectas cerneremus. Sed postquam Vulcani fabrica defectum passa est, nec dignatus est artifex emendari, Socrates aliud nobilissimum excogitauit inuentum, quod Dij faxint, vt in me adimpleatur. Cupiebat enim, vt animæ nostræ laminis aureis constructæ essent. ò quã fœlix, quàm hilaris viuerem, si animam in me aureis intextam filis palparem. Tu nanque preciosissimus apis Lydius ipsam examinando aurum ab auricalco secerneres,

pu-

puramq́; reddendo non argentũ, non adamas, non æs, non stannum, nec vilissimum plumbum, sed pura, clara, soliq́; simillima moles in ea conspiceretur: Vnde ego secum libentissimè tuus tuos inter Thesauros recondi sinerem: at posteaquam Faber defecit in ambobus, quid ego efficiam vt animum meum vndequaque perspectum habeas? Anno elapso libellum de Diff. Doctr. omni labore, studio, cura, atque diligentia, editum dicaui, ambabusq́; manibus tradidi: in eo solus labor, solertiæ sola, ac in capita reductio mea erant: Iam annum munus debens eisdẽ tuæ æternitatis aris

Hunc sacro, in quo p̃ter ista non-
nihil ex propria officina additum
est, & si cætera desint me ipsum in
uenies tuum, quis.n. Tibi se totũ
non traderet? quis hodie tecũ cer-
tare potis est animi virib. autori-
tate inter Proceres, cordis sinceri
tate, pectoris fide, faciei hilarita-
te, vultus gratia, & maiestate?
Quòd si ad amplificandã laudum
tuarum gloriã, nostra, vtrumque
valebit oratio, illud ea potissimũ
ratione efficere se facilè posse confi
dit, si præclara illa virtutis p̃mia,
quæ omniũ, quibus nota sunt ocu-
lis clarũ te, ac perillustrẽ reddũt,
cunctis etiã ijs, qui hæc aliquando
legerint aliqua sint ex parte per-
specta.

specta. Messana Siciliæ ciuitas no bilisſ. ingeniorũ Mater, eloquentiã, sapientiam, ac tãti viri Prudentiã non semel admirata, cum primũ sese obtulit rerum occasio, Te unũ nouit, quẽ sibi ex multis deligeret, quẽ grauissimis in reb. dignũ iudicaret, qui apud Carol. V. Impe. Messan. Oratorem ageres. Excepit. Te quidẽ gratissimè Impe. ille, ut omnium maximus, ita quoq; sapientiſs. & audiuit sæpissime cũ hominum Oratorem dissertissimum, tum verò diuini verbi prædicatorem ornatissimũ vbi q̃ gratus ei fueris, quanta cũ dignitate, & Christiana pietate in Aula Imperatoria versatus

 sis,

ſis, qua ingenij dexteritate, morũ ſuauitate, ac ſermonis elegantia cuncta tractaueris, eo ciuis notũ eſſe poterit, quod Meſſanen. rebus ritè, optimè, atq; ex ſententia confectis, Menopolitanæ inſuper Eccleſiæ Epiſcopatu donatum te vltro à ſe dimiſit Caro. Qualem tu deinde Antiſtitẽ, & Chriſti animarum paſtorẽ, Manopolis fortiſsima illa, atque fortunatiſsima vrbs 14. annos experta ſit, vniuerſorum ciuiũ iuditiũ facilè tandẽ omnib. indicauit cum. ſ. te ſuum Antiſtitẽ, vt Parentẽ patriæ, & Menopolitanæ Reip. Patronum optimũ rogarẽt, vt ipſorũ nomine Phili. Regem Inuictiſsimũ Caro.

Imper.

Imper. filiũ adires, & quod ciuib. illis commodum eo tempore, ac necessarium esset, tua apud Regem Catho. ac benigniß. autoritate, & gratia impetrares: Et quid, vbi te primùm Amplißima Regia vidit, a Rege illo prudentis. & virtutum tuarũ æstimatore solertißimo nõ obtinuisti? Breri Monopolis, ac sua opinione longè amplius voti cõpos facta, reuersum ad se Patronum salutauit, excepit, atque amplexa est. Sed quem te virum agnouit dum secum ageres amplis. ille Regum, atque dignis. quam animi tui formam, morũ, & vitæ Ideã alta, regiaq; in mente effinxerit: quanti denique te fecerit,

cerit omnib. palã esse voluit. Nam perexiguo tẽporis interuallo tres deinceps virtutũ tuarum meritis manifestandis, augẽdisq; gradus, digna tanto Principe liberalitate cõstruxi. t Monopoli. n. in Ariani Primũ, deinde Cephaladij Episcopatum euocatus, in eoq; summi Pont. benignitate, & autoritate Romæ confirmatus, Tridẽtum inde, vbi sanctißimum Patrum cõcilium cogendũ erat, profectus es, ibiq; agens, breui Regis eiusdẽ literis, te omnino inscio, & nihil tale cogitãte, in Archiepiscopum Panormitanæ gregis electus, atq; assumptus es, nec minore deinde studio in te Pius iiij. Pont. Max.

cum

cum uniuerso Illustriß. Card. consensu, cotholici, ac pijßimi Regis iudicium, voluntatemq; comprobauit summa cum laude, & amplitudine dignitatis tuæ. sed cur in laudãdo nostræ fidei Præconio tam breuis, tamq; ineruditus existo? quia habet nescio quid, quod mente concipi, lingua pronuntiari, calamoq; scribi minimè potest. satius erit si meæ orationi silentiũ imponens, Te omnium humanißime oratum velim, ut munera nostra, qualiacunque sint, recipias, atque defendas. ego enim, & ipsa Tua sumus. Vale datum Patauij Idibus Nouembris. 1563.

INDEX CAPITVM, QVÆ IN TRACTATV GABRIEL. FALLOPP.

De morbo Gallico continentur.

Quòd

De

INDEX CAPITVM, QVÆ IN TRACTATV ANT. FRACANC. continentur.

DEO OPT. MAX. SIT HONOR ET GLORIA.

GABRIELIS FALLOPPII MVTINENSIS IN TRACT. DE MORBO GALLICO.

Præfatio de origine eius. Cap. I.

HOC EST perpetuum, & æternum dogma; quod propter peccatum aduenit mors. & propter errorem pœna. Hinc factum est, quòd Deus sępe morbis castigauit peccata nostra. Nam legimus apud Scriptores plures fuisse ægritudines repente inuadentes nunc Italiam, nunc alias vel Europæ, vel cæterarum mundi partium regiones; incommodaq; tulere non pauca, & maximè quæ cōtagio disperguntur; & præcipuè quę Veneris coniunctione, aut osculi suauitate infiguntur. Nam legimus in Historijs, ab Aegipto, victorem Ponpeum cum triumpho detulisse lepram. Tota Hebraica lex, omnis regio Aegiptiaca sciebat quid esset Elephāticus morbus, ignorabāt Itali Galli, Germani &c. Infecta est primùm Roma totius mundi emporium, postea cæteræ regiones, mitior deinde est effectus morbus, non tamen adeò quin cōiugem, & familiam omnem infectet. Non est dubium his ante temporibus, cum Romanæ luxuriæ creuissent Imperante CLAVD. TIB. CAES. à Persino equite Rom. scriba Quæstoris delatam fuisse ab Asia impetiginem cōmunicatam Hispanis, Gallis, & toti Europę. In primis temporibus adeo sæuus erat morbus, vt ad ignis venerint curationem; postea mitior factus, ac nobis magis familiaris sanari cæpit. Hinc miror de Fuc alio-

Plin. lib. 26 cap. 1.

quim homine doctissimo, qui secundo lib. parad. 17. reprehendit Plin. dicens Hippocr. pluries mentionem fecisse, impetiginis, ideoq; morbum nouum non fuisse tempore Tib. Cæs. non est accusandus Plin. quoniã fuit diligentissimus historicus. Hippoc. fuit Cous, Coum autem inter insulas Asiæ à Ptol. numeratur. Hippocr. igitur fuit Asiaticus, non Europeus, Morbus ergo antiquus Asiæ, nouus fuit Europæ, merito ergo cũ Plin. teneo. Puruncu1orum aliquando genus contagiosum. dum vigeret adhuc Resp. Luc. PAVL. & QVINT. Mart. COSS. delatum pariter hoc nouum genus morbi ad alias nationes. Cum hoc factum videamus superiori ætate, cumque nostra tempora maiora peccata habeant (causam huius explicandam relinquo Theologis, tantùm hoc dico quòd propter peccata ægritudines) meritò & DEVS tentauit castigare nos flagellis nouis, nouisq; generibus affectuũ, inter quæ fuit illud quod Peticulas vocamus, neque est 40. annus, quo audita est lues ista, aderant febres pestilentes, sed non cum puncticulis istis. Nouissimũ est, quod præ manibus habemus & morbum Gallicum, seù gallicam scabiem appellamus, missum à Deo vt timidiores facti, Veneris luxuriem relinquamus, & studijs non solum literarum, sed etiam bonarum artium incumbamus. Nec dubitãdum est si nouus sit necne, quoniam temporibus nostrorum patrum nõdum repertus, nondum auditus tunc temporis, elephantias crassabatur, Iam vna excepta Gallia, in qua plurimi sunt Elephantici, In Italia, & reliquis regionibus rarissimi sunt. Instituta hospitalia Diui Lazari vacant ferè cuncta, Gallica scabies corrodit omnia. Hæc inuasit nos anno. 94. supra 1400. & videte, originem. CAROL. Imperator summę autoritatis, atq; ingenij ardentissimi (Imperatorem voco exercitus Ducem) cum gliisceret animis in bellum, conuocato eo anno maximo exercitu, inuasit Italiam, & sub eius Imperio subacto Mediolanensi Ducatu, Hetruria tota,

ta, & cedentibus rebus publicis Florent.& Romam inuasit, Inde Neapolim de iure hereditario sibi putãs competere cum exercitu maximo 80000. militum aggredi tentauit. Tunc temporis apparuit hic morbus. Et quoniam primùm milites Venerei sunt, mala victus ratione vtuntur Galli & cibarijs, & potibus indulgent, hinc factum est, vt ita grassaretur ista lues in hoc exercitu, vt ferè omnes laborarint, Illinc dissipata per Italiam, reuisit Hispanos, atque Germaniam peragrauit. Quæret quis an subortus in exercitu vel ipsi aliũde communicatus affectus? dico communicatum fuisse, nec ab eo cęlo originem traxisse. Nam inter Ianuẽses nobili ingenio fuit Christophorus Columbus, qui Colonus à Petro Martire diligenti rerum Indicarum scriptore vocatur. Hic in re nautica exercitatus valdè non solùm in his maribus, qui ambitum nostræ terræ circuunt, sed in latiori, & exteriori Oceano, Cum pelagus ingrederetur Atlanticum percipiebat ventos magnos flantes, & diuturnos, qui orti à partibus occiduis Europam versus aduolabant, Hispaniam, scilicet, atque Africam. Hac experientia actus dicebat à mari attolluntur halitus, & fiunt venti, sed non diuturni, vespertina hora insurgunt, & perdurant vsque ad mediam noctem, sed quòd per tres, sex, aut nouem dies perseuerent hoc non fit à mari, sed à terra, at ab illo mari occiduo etiam quindecim diebus durabant, ergo necessarium est oriri à terra, quæ distet quidem, sed non longè. Hæc ratio philosophica est, & vera; quoniam non potest ab aquis exurgere sicca exhalatio diuturna ventorum materia, arguebat ergo est terra non valde distans, ratio est, quoniam si huiusmodi terra valde distaret dissiparentur venti trium dierum, & non possent peruenire ad huiusmodi partes. Declaro; poterat esse vt pars nostra habitata, & India Orientalis produceret ventos, qui longo circuitu recurrerent ad Occidentem, sed longus est tractus, ideò dissipati essent à vapore longo maris, & continuo, ergo vltra

Oceanum terra est non longè distans. Hoc ita constituto vir ille admirabilis satis sibi confidens, intrepidus, ad Ferdinandum & HELIS. Reges Castell. accessit, communicauitque concilium suum. Reges illi prudentes, & liberales cum cognouissent certa argumenta Columbi subministrarunt Liburnicā vnam, & Celoces tres omni genere annonæ, armamentorumq; cōmunitas, & primus fuit qui Indiā viderit occidentalem, quique nouam terram salutauit, Inuenit solidum, infinitas Insulas, homines siluestres, atque incultos, Auri argentique Thesauros, & sciatis quòd nisi tanta moles Auri illinc ad nos delata esset, eius tam immensam copiam non videremus, & quamuis Hispanis imponamus ex suis Indijs nihil boni delatum, tamen falsum est. Inuentum est certè preciosissimum metalum, inde delata est copia & ingens Margaritarum magnitudo, sed est etiam adiuncta spina, atque aloes melli admixta. Detulit enim Columbus triremes Gallica lue refertas. ibi mitis est borbus, & instar scabiei, sed ad nostrum veniens orbem ita ferus, ita immitis factus est, vt caput, oculos, nasum, palatū, cutim, carnem, ossa, ligamenta, viscera tandem omnia, infester, inficiat, currumpat. Colum. redijt in Hisp. 94. anno. Nam Kalendis Septemb. 9 . cæpta est nauigatio, duo anni assumpti, partim eundo, partim inuestigando, partim redeundo; & quia secum reduxit milites, non tanto auro quanto morbo onustos hi alijs partem mercis communicarunt, qui in Italicis expeditionibus stipēdia sumpserunt, cum fieret illa maxima obsidio Vrbis Neapol vbi pater meus affuit. Hispani calidissimi, atque cauti milites, qui gladijs hostes, dolis, & arte offendunt, nam dolus an virtus quis in hoste requirat? cum ipsi pauci, Gallorum numerus propemodum infinitus, nocte egrediebantur, relinquentes propria præsidia, & puteos venenabant, Nec satis hoc erat, Italos Pistores in exercitu aduerso degentes pretio corruperunt, qui gypsum pani admiscebant.

Munsterus scribit Colūbum Reges derisisse tandē peractis annis 8 expertos hominis ingeniū.

bant. Tertiò cum vim cõtagiosi affectus cognouissent. ob annonæ caritatem gentem inutilem propellentes clam scorta, & ea quidem formosissima ab vrbe expulerunt. Galli affecti erga Mulieres, ducti pulchritudine, egestate coacti, illas exceperunt, libentissime luxuriarunt cum eis infrenes iuuenes, & ita passim totus exercitus infectus. Hac ratione apparuit ibi hoc nouum morbi genus, postea totam Europam infecit. Cuius tractationem ego iam inilituo, & eam distinguam in quinque cap. primum erit de nomine morbi vario; secundum erit cum ego dixerim esse nouum, an sententia eorum vera sit, qui dicunt esse antiquam, & disputabo an possit coniungi cum morbo antiquorum, aliquo, necne, Tertiò disputabo quid sit, quæ forma sit, quæ causa sit eius, & cur infinita habeat symptomata, & cum Proteus sit in varias atq; varias sese monstrans figuras an sit vnus, vel plures. Præterea explicabo signa, & symptomata cognoscendi morbũ, in quarto docebo curationem integram eius potu, suffumigijs, exercitatione, & inunctionibus. In quinto omnium symptomatum, quæ tot numero sunt, curationem perstringam, sed agamus iam de Nomine ipso.

De nominibus varijs morbi Gallici. Cap. II.

In materia morbi Gallici proposita sunt capita discutienda, inter quæ primum locum habent nomina eius, quæ sunt principium, fons, & origo omnis nostræ cognitionis, & hæc non simplicia sunt, sed sicut morbus vniuersę Europæ communis, ita varias sortitus est appellationes. Vnde Itali Gallicum vocant, & variolam Gallicam ratione dicta, quia in Gallis primùm apparuit. Galli scabiem, vel morbum Italicum vocant, quia reuera in Italia primũ infecti sunt, hincq; tanquam præmium victoriæ partæ hanc prætiosam

Magnã variolam Galli non infacetè nomi-

nant Neapolitanũ etiam vbi se inuenisse putant.

mercem in Regiones suas detulerunt, vocant quinetiam Hispanicam scabiem, quoniam affectus ab Hispanis communicatus est, Germani & ipsi habent proprias voces; nam apud aliquos meuium reperietis, & ita ego legi apud aliquos scriptores Germanos appellationis causa non ita constat, nisi dicamus quod meuium significet partes obscenas inuasas morbo. meuium enim obscenum est Hispanicam etiam scabiem nominãt. In Hispania morbum Neapolitanum, & huius audistis causam, quia primùm in obsidione Neapolis floruit morbus. Vocant etiã Patursa fortasse est nomen hoc proprium in India, à quibusdam interpretatur morbus magnus, fœdus, & violentus. Aliqui ad imitationem antiquorum scriptorum; (qui solebant lichenem Mentagram appellare eo quòd agresti modo mentum primum inuaderet postea faciem quidem collum, pectus manusque fœdo quodam furfure occuparet) Pudendagram vocant, quia primum inficit pudẽda & fœminea & virilia. Hieronimus Fracast. Philosophus, Medicus, Mathematicus, & Poeta excellentissimus (quæ species laudis non ita multis conueniunt) dum iuniori esset in ætate scripsit Poema de morbo Gallico ita iucundum, ita venustum, vt plurimi cum antiquis conferant. Hic vocauit siphila morbum istum, quia ex amore, & coniunctione Veneris inter hominem, & fœminam vt plurimum suboritur. Et ita siphilis quasi concordiæ & amicitiæ Venereæ partus appellatur. sed quicquid sit non refert dummodo sciamus his nominibus talem spetiem morbi significari.

Plin. lib. 26 cap. 1.

Apud Malabatos morbus is pua dicitur.

An Nouus, an antiquus sit morbus iste, & primò an idem cum lepra Arabum. Cap. III.

MODO oportet vt secundum contemplemur, an scilicet hic morbus sit ex illis, de quibus antiqui tractarunt, vel non. Magna est lis inter medicos de hac re. Aliqui tenent non esse nouum, sed à veteribus dependere, alij nouum defendunt. Et primi fuere dicentes græcorum esse elephantiasim, lepramq; Arabum. Et quamuis mutarit vocem, non mutauit tamē naturam, & symptemata. Præcipuè autē hoc rethorico argumento mouentur, quòd in aduentu Gallici morbi cessauit elephantias. vnde psenodochia Diui Lazari vacant, & instituta sunt sancti Iobbi, in quibus colliguntur Gallico laborante. Sed postea adsunt inditia, quæ sumuntur à natura, & symptomatibus, & primum eadem est ratio contagij in vtroque, si quis sudet in lecto cum infecto, si quis os ori iungat, si coiuerit cum muliere infecta, inficitur Gallico, sicuti lepra inficiebatur. Secundò si nos obseruemus quæ solent suboriri in elephantiasi (quamuis huiusmodi affectum non viderimus) erunt eadem cum his, quæ in Gallico suboriuntur. si consulamus Bibliam inueniemus suboriri pustulas albicantes exasperantes corium, & hoc etiam à scriptoribus notatur fieri in lue Gallica, & elephantiasi: ergo non possumus negare esse idem genus morbi: Addatis tertiò quòd in lepra decidunt pili non solùm capitis & barbæ, sed vniuersum corpus depile redditur, hoc autem symptoma in Gallica scabie deterret mulieres, & homines valdè. Ideò meritò dicimus vtrunque morbū vnum & eundem esse. His rationibus colligunt aliqui ex superioribus medicis morbum Gallicum esse elephantiasim. Verùm mea sentētia decipiuntur quia

Rationes.

Secunda.

Tertia.

Impugnatio.

video toto cœlo distare morbos istos, vtinnam elephantias ita perijsset vt non reperiretur, quoniam arte insuperabilis morbus: Gallicus superatur, & nostris temporibus ita mitis, ita familiaris effectus, vt (sicut demonstrationibus probabo, licèt doctissimi viri aduersentur, atque propterea errent) ex toto, & maxima cũ facilitate superetur. Hac igitur ratione colligo non esse vnum, & idem genus morbi. Præterea morbo elephantiaco semper filij nascuntur infecti, at in Gallico rarò hoc fit, ergo non est idem morbus. Sed videte alias differẽtias, primò in elephantiaco sub lingua oriuntur tubercula, & Glandulæ sub auribus, at in Gallico non est hoc ergo. præterea in eleph. tota cutis redditur obstracosa, quę obducit vniuersum corpus, non oriuntur pustulæ tantùm, vt in Gallico. addatis in eleph. superuenit Satiriasis, ardor quidam coeundi, vnde elephantici semper cupiunt coitum, viceuersa in Gallicis appetitus deperditur, non quia territi sunt, sed quoniam non adest tentigo, vt in leprosis frequenter accidit; & ideò lepra satiriasis dicta est, quia Satirorum more luxuriant, vel quia facies turpis vt in Satiris. Qua ratione cum videam hæc ideò nequaquam colligo morbum Gallicum esse lepram. Sed dicet quis superueniente Gallico cessauit eleph. sunt nugæ. nam quamuis in Italia non sint copiæ magnæ elephanticorum, tamen possumus videre aliquos. Præterea accedat quis vestrum in Gallias, & videbit copiosa hospitalia eleph. ego interea mirabar dum peragrarem regionem illam, non erat minimus pagus, in quo non essent eleph. hospitia. & tamen in Gallia est infinita ferè gallicorum multitudo. Præterea ratio illa non valet morbus iste contagiosus est vt lepra, ergo lepra, ptysis, vlcus pulmonum, scabies quæque contagiosa est, & tamen istas lepras non appellamus. Addatis. in Gallico pustulæ & squamæ rotundæ oriuntur, at in lepra in principio subrubrę, in fine albę, & ostracosę sunt. Addatis in morbo

Scal. ad gar exe. 199. refert se vidisse linguam homini cuidam adeo grandem vt mendatij suspicio silentiũ indicet præterea manũ fœminæ duplo altera maiorem ob elephantiam.

Ad rationes ad primam.

Ad secundam.

Ad tertiam.

Ad quartam.

morbo Gallico nunquàm omnes partes inficiuntur, aliquot sanæ reperiuntur particulę, quæ corij naturam seruant, licèt tota massa sanguinea, totumque corpus inficiatur, at in lepra nō inuenietis nisi cinericium colorem, & ostracosum in tota cuti, Addatis & rationem pilorum. verum est quòd in morbo Gallico cadunt pili, barba, supercilia, capilli, sed non axillarum, nec inguinum nisi rarissimè, in lepra cadunt omnes pili, imò incipit casus ab axillis, pariter à pudendis, & hoc in omnibus procedente morbo. ergo non colligemus à casu pilorum esse morbum eundē. In lepra cadunt pili, quia incipiunt crustæ, quæ sunt in causa, vt cadant pili; vel exasperatur cutis, at in morbo Gallico videtis cutem lenem, leuigatam, imò pleniorem, turgidiorem. & superueniet defluuium pilorum. cum ergo nihil patiatur ad sensum corium gallici, in elephanticis patiatur: quis erit tam stupidus, qui eundem esse affectum substentare audeat? itaque qui collegere morbum Gall. esse lepram decepti sunt, mea sententia, & ideò dicamus esse distinctū ab omnibus lepris.

Quod non sit sahafatum Auic. Cap. IIII.

ALII fuerunt, qui cum viderent morbum Gallicum inficere caput dixerunt esse Auic. sahafatum, de quo ego mentionem feci inter species scabij. Sahafatū dicebam esse duplex vel inficiens vniuersum corpus, quod est lichen Græcorum, vel tantùm caput, quod voluerunt esse Gallicum. mouetur hac ratione quoniam primùm crustis inficitur caput, postea sucedit casus pilorum, qui nunquàm renascuntur, demum succedit dolor capitis, & grauitas. Præterea est contagiosus affectus ergo est morbus Gallicus. Domini nec possunt sententiam hanc probare, & primum

Lib. 4. fen 7. tract. 3. cap. 1.

Impugnatio.

primum quod me mouet est, quoniam nos certò scimus quid sit sahafatum, isti cum ignorarent sahatatum, & Gallicum dixerunt esse eundem morbum, sed ego hæc rectè noui. Sahafato omnis turba Heronum laborat, quæ tinea vulgò appellatur. Nam in ista primùm incipit rubere cutis, deinde exasperari, tertiò feruere, quartò crusta obduci, quintò fit decisio pilorum, sextò fiunt foramina parua, at in Gallico non primùm rubor apparet, non exasperatur corium sine subortu pustularum, exasperatur per accidens ratione crustarum supernascentium. Præterea cadunt pili, sed vt plurimùm renascuntur in sahafato verò difficilis est renatio, multos vidi, qui laborant Gallico nouas pennas induisse, licèt in aliquibus nunquàm renasci potuerint, at in sahafato nunquàm renascuntur. Preterea multa sunt symptomata Gallici, quæ non accidunt sahafato, & ideò malè dicunt qui tenent Gallicum & sahafatum idem esse.

An Gallicus cum Alboti sit idem. Cap. V.

Tertia opinio.

SVPERSVNT illi qui volunt esse albotim, quæ est species morbi, de qua Auic. li.4. fen 7. tra. 3. quæ eadem est cum Termintho Græcorum de quo Aetius & Paul. & domini vocatur Terminthus hac ratione, quia suboriuntur crustulæ in cruribus, quæ videntur veluti grana Terebinthi, vnde Arabes Terebẽthinam vocant lachrimam albotis. Hanc voluere aliqui esse morbum Gallicum, quia in morbo Gallico circa crura quædam subrubræ pustulæ oriuntur, quę assimilantur granis dictis. Quanuis hoc symptoma reperiatur in morbo Gallico tamen non est idem cum Alboti, quia in alboti tãtum crura patiuntur. in Gallico corpus vniuersum. deinde omnes Chyrurgi norunt

Aet. li. 4. c. 62. Pau. li. 4. c. 24.

Impungnatio.

runt quid sit malum mortuum recentiorum, istud est albotis, de quo nos loquimur, omnes vno ore negabunt esse eandem speciem morbi. Ideo & hi decipiuntur. Quidam alij voluere quòd esset ignis persicus, ignis sacer, pruna, antrax. Sed hi toto cælo errant, ideo eorum opinio contemnenda est, propterea neq; etiam confutanda.

Quod non sit dolor articularis nec Variolæ, nec Psora. Cap. VI.

In morbo Gallico dolores articulorum insignes oriuntur, ideò aliqui voluerunt esse morbum articularem, ratio probabilis videtur. tamen alijs superuenientibus symptomatibus cognoscimus diuersos esse affectus. in podagrico enim morbo tofi sunt gypsei in Gallico ossei. Gummata etiam differunt, & multa alia, Sunt qui hunc morbum variolas appellarint, sed cum constet variolas esse puerilem affectum, Gallicum verò omnis ætatis, sed potissimum iuuentutis, ideo hi grauiter delinquunt. aliqui Psoram esse dixerunt validis colligentes hoc rationibus, primò quoniam pustulæ rotundæ, & subrubræ in vtroque oriuntur, secundò quia in ambobus decidunt squamæ. sed non adest pruritus ita insignis in Gallico. Præterea in Gallico decidunt pili non ratione crustæ, vt in Psora. Præterea non desinit Gallicus in Elephantiasim sicut Psora malè tractata. Præterea in Gall. adsunt dolores articulorum, vlcera pudendorum, tumores ateromatici, corruptio ossium, & putredo quæ in Psora non adsunt. Præterea crustæ Psoræ corrumpunt pœnitus subiectam carnem. in Gall. sæpe cadunt manente illesa carne. Præterea in morbo Gallico sunt aliqui lichenes, qui non sunt in Psora.

QVOD

Quod non sit communis nec æstiuus epidemialis contra Leon. Cap. VII.

Leon. opinio.

QVI maioris nominis sunt, veluti Leon. qui ex inferis artem medicam reuocauit, quiq; cum summus esset philosophus multa docuit, multa scripsit, multaque illustrauit, cum quo quem conferamus non habemus, quoniam suis temporibus cœpit morbus hic pullulare. peculiarem edidit de hoc tractationem. & voluit esse morbum communem. & epidemialem æstiuum, quia habet easdem causas, quas habent morbi epidemiales hac ratione quoniam videbat plurimos omnium generum infectos esse, senes, viros, iuuenes, & adolescentes, fœminas, & puellas, hinc colligebat esse epidemialem: æstiuum autem habebat ex Hippocr. 3. aphor. 21. vbi loquens de morbis æstiuis numerabat inter eos putredines pudendorum Glans in Gallico exulceratur, præputium patitur, ideò morbus æstiuus est appellandus. Vir iste doctissimus reperiebat etiam causam communem huius morbi, & dicebat inundationes aquarum corrumpere aerem, atque æstiuo tempore parere morbos. at temporibus Alexand. Pontif. in quibus apparuit hic morbus factum est illud diluuium, quod penè totam Romam submersit, ideò aer putredine infectus iure hunc procreauit affectum Quòd autem inundationes hos faciant morbos probatur. Nam Pelagio Pontif. regnante post diluuium pestis sucessit, & inuasit scabies, quam nemo medicus vincere poterat. Idem Bonif. . Pont. euenit. His igitur rationibus meritò concludebat hunc morbum Epidemial. atque æstiuum esse. Sed addatis sententiam Astrologorum hoc confirmantium, dicunt enim hoc factum motu, & lumine

Astrolo. confirmatio.

mine astrorum. & ita cum genitus sit morbus ab astris, & aere corrupto non possumus negare esse epidē. Quod astra hoc fecerint probant, & dicunt quòd anno. 1383. facta est constellatio pessima, & diabolica. nam Idibus octobris hora secunda post meridiem coiuere simul Mars, Iuppiter, Sol, & Mercurius in Libra, in octaua totius hemisperij domo, quæ dicitur domus ægritudinis. Præterea aiunt Iouem fuisse cōbustum, quod pessimum est. Præterea eodem anno Kalendis nouembris. in eadem domo, & signo coniunctæ sunt Martis. & Veneris stella, præterea Iouis, & Veneris coitus factus est ibidem. Eodem præterea infelici anno Luna duas passa est Eclypses, alteram in Tauro, alteram in Scorpine, quæ maxima mala, & pessima tormenta portendunt. Ideò hic morbus Gallicus cū malum sit, & pessimum genus affectus, & cum secutus sit illa tempora, eundem prænunciabāt astra illa. His igitur rationibus nos Leon. confirmamus sententiam, quod sit epidem. Hæc sententia falsa est apud me. & primum ad causam Astrō. leuiorē dico quòd quanuis astra agant in inferioribus motu, & lumine. Lumine quia varijs reflexis, atque directis luminibus variæ fiunt concoctiones in inferioribus, motu, quia dum mouentur rapiunt inferiora excepta terra & ideò de necessitate fiunt attritiones, & collisiones, & ita excitatur leuis tepor, qui est in causa multarum generationum, & corruptionum, hoc ego credo, tamen postea quòd illos aspectus debeat medicus obseruare nō credo, potest magis cantaros, & vrinales contemplari q̃ cœlum. at dicetis vos. Hi futura præsentiunt, scitis quare? quia semper loquuntur. hinc Melancolici dicebat Arist. sæpe diuinant quia plurimum loquuntur, si pauca dicerent nunquàm fortasse diuinarent. Dico ergo quòd quamuis sidera hæc agant motu & lumine, tamen ille aspectus 83. anni non fuit in causa Galli, qui apparuit 94. anno. Mirum est quod astra ita prægnantem ederit naturam,

Impugnatio.

Ludit.

turam, vt partus non nisi post xi. annum apparuerit. Præterea demus quòd hoc aspectu hæc facta sint, nõ video cur cum stellæ non sint in eodem coitu iam nõ cessat morbus iste, cum epidimicus sit debet habere causam præsentem, aut saltem proprinquam. Addatis tertio si ab illo aspectu facta esset ægritudo hæc, & ab illo adhuc foueretur, sequeretur quòd omnes actiones, quæ proueniunt ab astris semper durarent, & tamen videmus hoc non fieri: agitur enim iam 80. annus fermè, & tamen adhuc perdurat, ergo non ortus ratione aspectuũ. Præterea si sideruũ aspectus fuit huius valetudinis causa quot boni aspectus successere? facti sũt plures aspectus in domo sanitatis, & optimi, cur morbus hic nõ est destructus ex toto? De causa autẽ illa, hoc est de diluuio. audiatis quid sit dicendum, notandum quæ dicam, altiusculè tamen repetita. Nos diuidimus morbos in communes, & non cõmunes, communes sunt duum generum. communis qui vniuersum corpus inuadit veluti febris, lepra & c. febris enim est calor præter naturam accedens ad naturam ignis, quo primum læditur cor & c. Pariter lepra tota intima viscera, & corium exterius inficit. de hoc non loquimur. Præterea est morbus communis apud Gal. in principio epidem. & est ille qui habet quandam coniunctionem & societatem inter se: exempli gratia, mille homines laborant eodẽ morbo puta febre, cũ huiusmõi febris in illo, & in isto, & in illo habeat communitatem, & cõsensum vocamus cõmunem morbum, & hi dicuntur in lib. de natura Humana communes, & valde communes. à Gal. in præf. epid. valdè populares. istorum communium morborum talis est natura, vt plurimos homines simul, & semel, eodem tempore corripiant, & simul, & semel desinant, secundò vt hoc fiat in eadem regione, tertiò vt seruata communi quadam ratione, & natura reperiantur in omnibus. Epidemialis enim morbus communis est vt infra dicemus. Huic morbo opponitur

nitur ille, qui vocatur à Græcis ſporadicus, id eſt diſperſus, quia diſpergitur, & diſſeminatur, Ita nos dicimus morborum alium eſſe communem, alium diſperſum. ſi plurimi laborant ægritudine in hac vrbe cum tamen ſinguli ſuo infeſtentur affectu, iſti morbi non communes, ſed diſperſi ſunt, quia ſunt diſtinctæ ſpeciei, exemplum ſi hoc primo vere ſuboriantur febres tertianæ, & ſenes, viri, iuuenes, adoleſcentes, atque pueri, tam mares quàm fæmellæ his grauentur, ſicque ſint ſimplices, idem principium, eundem inſultum, eaſdemq; habeant declinationes, nos vocamus communes. ſi contra aliqui tertiana exquiſita, aliqui duplicata, aliquot quotidiana vexentur. non communis morbus, ſed ſporadicus dicetur, id eſt diſperſus, ſed reuertamur ad communes. ex his aliquot ſunt perpetui, aliquot temporanei. Temporanei ſunt vt cum æſtate plurimi vno morbo afficiuntur communi, qui poſtea ceſſat autumno ſuperueniente ſi verò non ceſſat perpetuus eſt. exempli gratia Piſis Tumor, & durities ſplenis perpetuò durant. In portu laboris qui dicitur vulgo portolabrone nemo eſt, qui non laboret regio morbo, ex 100. hominibus vix vnum immunem eximes. Viceuerſa annis ſuperioribus Patauij craſſabatur peſtilens febris in æſtate, at hieme ceſſauit. Hæc temporanea fuit affectio, illa æterna, & perpetua. Sed quæ eſt cauſa iſtius perpetuitatis? non niſi perpetuitas & præſentia cauſæ, exiſtente cauſa perpetua, morbus perpetuo tempore durat, ſi cauſa abeat, ceſſa ægritudo. Sed quæ ſunt cauſæ, quæ potiſſimum faciunt morbos communes? Ego reperio in Hippocrate tria. oblata ſcilicet ipſi corpori, actiones humanas, & extrinſecus aduenientia. ſi hęc perpetua ſunt perpetuò conſeruant affectum, ſed oblata quæ ſunt? Reſpondeo ex autoritate Hippoc. eſſe aquam potiſſimùm. cauſa eſt, quia hac aluntur plantæ quibus veſcimur nos, & bruta, hac abluuntur corpora, hanc bibimus, hac fercula paramus. Ad

datis inter extranea est ambiens aer, atque locus. de actionibus multa dici possunt; sed non solent actiones esse causæ potissimæ morbi communis. si igitur hæc adsunt necessariò fiunt morbi communes. Nam si aer alicuius regionis perpetuò crassus, solum humidum, aqua perpetuò mala, semper perseuerant diuturnæ ac inestinguibiles affectiones. aer Pisis semper malus est ratione cuiusdam reflexionis, quæ fit à Montibus sancti Iuliani à tergo positis. ex his enim reflectitur aer aquę Maris. Præterea Arnus stagnat ibi diu lacus putres generans ob miscelam aquæ marinæ cum fluuiatili. addatis quòd etiam solum ipsum malum est & nisi quot annis putei expurgentur semper cænum redolent, & malum sapiunt odorem, ideò cũ hoc perpetuum perpetui sunt ibi morbi communes, qui Endimici à Gal. & alijs scriptoribus appellantur, vel Endimiales, non dico Epidimicos. Sed accidit vt istæ tres causæ non perpetuæ sint, sed ab aduentitia natura mala, quæ desinit fiunt morbi communes non perpetui, & sunt illi, qui à Gal. Epidimi, Epidimij, & epidimici vocantur, à nobis epidemiales. cessant hi, quoniam perpetuæ non sunt causæ, cum autem communes sint causæ, communes sunt morbi. ista tria communia sunt aqua, aer, locus, & quia non perdurant istæ causæ, ideo neque perdurant affectus. Videte igitur differentiam inter Endimicum, & Epidimicum morbum, Endimicus est communis perpetuus. Epidimicus est communis non perpetuus. Verùm sciendum quòd rursus epidemialis morbus distinguitur ratione tempestatum anni, quoniam alio morbo epidem. corripietur populus æstate, alio hieme, & ideo quidam æstiuales, quidam dicuntur hiemales, quidam autumnales &c. Iterum distinguimus huiusmodi morbos ratione ipsius moris, & naturæ ægritudinis, aliquæ enim sunt benigni moris, ita vt non interficiant, breues, & acutæ, & vel longæ & mites, & hæ dicuntur epidemiales simpliciter, vel sunt

ſunt peſſimi moris interficientes, vel corrumpentes ſaltim aliquam partem, prӕterea etiam contagioſӕ ſunt,& iſtӕ non ſimpliciter epidemiales,ſed malignӕ. & peſtilentes dicuntur. Vnde omnis peſtilentia epi demialis morbus eſt ſed interficiens, & vnà cum pernicie coniunctum habens contagium, & dicuntur pe ſtes epidemiales, hac ratione, quia omnis morbus, qui pernitioſus eſt peſtis dici debet,& qui citò ſua na tura inducit mortem, nam interficit hominem ſicut venenum extra aſſumptum, itaque quoties epidemialis morbus corriperit regionem, & ſimul interficiat homines vocamus epidemialem peſtilentem, vel peſtem epidemialem. Hӕc autem exemplo pateant ſi ver valde auſtrinum, calidum,& humidum,& ӕſtas ſucceſſerit ardens ex Hippoc. orietur lippitudo, vel ſcabies, quӕ inuadunt vniuerſum populum. ſi autem populus bibat aquam bonam, quӕ poſtea inficietur oritur epidemialis morbus veluti accidit ſӕpe ac ſӕpius in caſtris. Prӕterea ſi aliquando ducitur populus vel exercitus de vna regione in aliam corripitur morbo epidemiali. Hoc patuit ſuperioribus annis ex diluuijs qui vniuerſam Italiam occuparunt, poſt ſex annos ſemper epidemiales morbi inſurrexere. Hoc ego collegi ex Gal. His conſtitutis veniamus ad rem noſtram. Iſti dicunt morbum Gallicum eſſe epi demialem ӕſtiuum. Epidemialem, quia nullam habuit rationem ӕtatum, ideo morbus communis eſt concedo, & eſt epidemialis,nego hoc, quoniam non habet illas cauſas, quas morbi habent epidemiales. cauſӕ morborum epidemialium tres ſunt,aqua, aer, & regio, Gallicus morbus non a ſolo, non ab aqua, non ab aere ergo non epid. Dicent his cortus eſt ab aſtris, quӕ infecere aerem, prӕterea ab aquis infectis in exercitu Gallorum, Rurſus diluuium corrupit ſolum, fontes, & puteos Tempore Alexan. Prӕterea exercitus Gallorum ex Gallia migrauit in Italiam, ergo propter mutationem loci orta eſt lues illa.

Primo de ratione victus in morbo ac com. 9 & in prӕ fa. in primũ epid.

Ad astra dicebam, quòd cum constellatio fuerit ante xi. annum quomodo potuit tandiu perdurare? Imo dico quòd nulla particula illius elementi aeris 83. anni potuit reperiri in 94. quoniam denuo, ac denuo, aqua conuertitur in aerem, & aer absumitur ab igne. De veneno, quo aquæ infectæ sunt, dico quòd orta est pestis grauissima, & febres malignæ in exercitu, & sicut febres, & pestis non fuit perpetua, ita debuisset esse morbus Gallicus, at iam perdurat, nec adhuc aboletus. Ad inundationem dico quòd fuit Romæ tãtùm, & si fuisset per totam Italiam nonne tunc orta esset pestis? & demus quod Gallicus eodem partu enixus fuerit cum peste illa, nonne vnà cum peste desiisset? & ideò colligimus falsum esse Gallicum epidemialem esse. Addatis si ex inundatione oritur morbus Gallicus, cur tempore Pelagij, & alijs in quibus fuerant inundationes non denuo ortus est morbus Gallicus? nonne 32. vel 34. anno Clem. Pontif. factum est diluuium Romæ, quod maiorem partem ædium dirupit? Dicent non fuere cõstellationes concomitantes, dico quòd sic. nonne erat prædictum hoc, ita vt omnes crediderint futurum vniuersale diluuium, & supplicationes factę per totam Italiam? tunc aderat morbus Gallicus, & non renouatus, nec sæuior factus, imò mitior. Nonne superiori anno Diluuium fuit insigne in tota Flamminia, Hetruria, & Romæ? Q̃uo se habuit Vincentia, Verona, Bergomum, & Mediolanum, quæ passæ sunt epid. morbum, & tamen denuo Gallicus non apparuit? nonne fuit mira aquarum copia. 51. 52. 53. & 54. anno, & tamen non proritatus est iste affectus? colligamus igitur non posse dici Epidemialem. Neque est dicendus æstiuus, quoniam morbi æstiui breues sunt, & acuti, & si producuntur vltra æstatem semper mutant naturam. exempli gratia ex simplici tertiana fiet duplicata, & nota, vel quotidiana, vel quartana, nec sine permutatione æstiuæ ægritudines longo tempore

re durant: at in morbo Gallico est status 20. 30. annorum video eundem affectum, eademque symptomata. Sed videatis quid deceperit istos. Fuit affectio pudendorum quæ inficit, At caries Gallica non est illa putredo, quam refert Hippoc. Sed isti viderant suis temporibus oriri vlcera circa pudenda, quæ calefactiones vocantur, nam ante morbi Gallici ortum scriptores, vt Guido &c. locuti sunt de his, vel cum Iuuenis non mundat glandem, vel quia habet rem Veneream cum muliere menstruata, & tunc oriuntur calefactiones istæ. viderat Leon. has ante Gallicum affectum, quæ æstiuę sunt, vidit postea has prænuntias morbi Gallici, ideò cum dixit esse æstiuum. at ego dicam esse maximam differentiam inter cariem, & calefactiones, vt infra patebit. Distinguatis igitur ea ratione, quam vos docebo. Itaque colligatis morbum Gallicum non posse coniungi cum aliquo antiquorum.

Quòd Gallicus sit morbus nouus communis contagio inductus. Cap. VIII.

SED iam receptui canentes concludamus esse morbum communem, quia habet causam communem, non communissimam, non aquam, non aerẽ, nec locum, sed actiones hominum, & hæ sunt contractus, & confricatio hominum inter se. Ideò morbi communes alij patrij, alij epidemiales, alij oriuntur ab actione communi hominum, scilicet à contagio, cuius generis est iste morbus, & ob hanc causam nouus erit. Iam non possumus nouum dicere, quia fermè 100. agitur annus, quo hoc laborat Italia: dicitur autem nouus, quia eum non cognouerunt antiqui Medici. Dictum ergo hucusq; est qua ratione primùm eruperit morbus, quive fuerint primi me-

dici. qui talem luem nouerunt, & nomen affectui imposuerunt: & quoniam controuersia est an nouus an antiquus rationes quibus probabant antiquum adduxi, impugnaui, deleui : oppositas probantes nouum roboraui. & dixi delatum morbum ab Indijs, & per contagium toti Europę communicatum; nunc relinquitur vt descendamus ad rem ipsam, ad naturam scilicet eius; sed præstat prius subiectam speculari materiam.

De parte quæ primò, & per se laboret, & quòd non est communis toti corpori. Cap. IX.

Prima opinio quod totum corpus sit subiectū.

VIDENDVM est quid nam sit ista lues, sed quoniam veluti Hydra apparet, quæ non vnum caput sed septem habebat, & vno resecto multa renascebantur, sic meritò istius morbi laborat caput, facies, crura, articuli, pudenda &c. ideò necessariò quærendū quæ nam sit pars, quæ primò, & per se laboret; deinde succedet facilis naturæ morbi inquisitio. Posset quis dicere quòd vniuersæ partes corporis sint subiectum. Quod falsissimum est: nam sicut in febre, & alijs communibus morbis audistis, sunt communes morbi, aut respectu corporis vniuersi, aut respectu speciei: respectu speciei, qui vno & eodem tempore, & senes, & pueros, & viros, & fœminas aggreditur. Præterea dicitur communis respectu corporis, vt febris, quæ inuadit totum corpus. nam licèt cor primò patiatur tamèn totum patitur corpus. At Gallicus morbus corripit omnes particulas corporis ergo communis est. Sed habetis instantiam, quia aliquando caput, aliquando pudenda, vt in pueris assumentibus lac Gallicarū mulierū non patiuntur, ideò non possumus tutò affirmare morbum esse communem.

Impugnatio.

QVOD

Quòd pars quæ primò & per se patitur non sint pudenda.
Cap. X.

Si igitur morbus non est communis, quæramus quæ sunt particulæ, quæ primò inficiantur ab ipso morbo? In hoc dissentiunt scriptores, qui variè multa obseruarunt. quidam tenent esse pudenda, & mouentur hac ratione valida, quoniam primum quod inficitur vel est sedes ipsa, vel pudendum mulieris, aut viri: cum igitur videant quòd sæpissimè per has vias concipitur morbus, & semper remanet vestigiũ circa pudenda, nisi ex toto tollatur lues ideò illa primò, & per se sunt subiectum. Et quod est hoc vestigium? Fermè semper nisi sanentur hanc habent conditionem, vt quoties cum muliere digladiantur etiã si munda sit, excorietur saltim glans. Hoc est genus reliquij. Præterea sanatur caries, post hanc succedit caro dura, callus durus qui ad annos producitur, nisi ex toto liberetur æger. hoc est secundum. tertium est quoniam in aliquot reperietis, qui vlcere, vel carie Gallica laborarunt, quod suboritur in pudendo, vel per dorsum, vel ad latera veluti neruus, pars quædam dura, & oblonga vsque ad finem valetudini perseuerans. Cum hoc obseruarint Medici collegerunt partem præcipuam, atque Regiam affectus huius sedẽ esse pudẽda. Præterea Gonorea decidit, caries erodit, prorũpunt bubones. Hæc sunt principia, & veluti milites leuis armaturæ victorem Gallicum exercitum præcedentes, quis ergo dubitabit subiectam partem primam esse pudenda? Verùm quamvis hæc sententia probabilis sit, à me non probatur ratione hac ducto; quoniam multos vidi lue hac laborantes non infectos circa pudenda: nam per intromissam

Secunda opinio quod sint pudenda.

Impugnatio.

 missam

missam ori linguam, per oscula, & suauia, per sudore, contactus, & amplexus communicatur ægritudo ista. Præterea solet mulier patiens cariem in palato communicata saliua, & sanie inficere amicos. cum igitur tot vijs introducatur morbus, ergo pudendum non est subiectum proprium. Præterea obseruabitis in Praxi puerulum lac matris infectæ suggentem infici, & tamen pudendum nihil pati. Præterea videbitis puerulos nascentes ex fœmina infecta, vt ferant peccata parẽtum, qui videntur semicocti veluti Gambari elixi, non habere pudenda infecta: ergo pudenda non propria sedes morbi. Incipit per pudenda; concedo, sed incipit etiam per omnes partes, per quas fit communicatio, sed maior communicatio fit in re Venerea per has vias, ideo vt plurimum pullulat morbus per partes istas, non autem proprium subiectum sunt. causa autem cur hæ viæ præbeant vt plurimũ huic infectioni aditum est quia tum propter motum, & fricationem incalescunt partes, & rare fiunt, tum quia obscenæ sunt calidæ atque humidæ, & ideò facilius putredini viam subministrant.

Quòd non sit caput proprium subiectum Gallici.
Cap. XI.

ALII non leuis autoritatis dixerunt caput esse partem propriam, quæ conficitur morbo, & (vt ingenuè fatear) caput vt plurimùm laborat, licèt non semper, & videmus circa caput maiora symptomata, quoniam statim ibi dolores, qui non cedunt medicamentis, ibi flores, & gemmæ orientales, scilicet pustulę, ibi casus fit capillorum, ibi gummata luxuriant, inde galea, qua cerebrum regitur aufertur, & videtis pulsantes membranas, veluti si non adesset corium. Præterea

terea in naribus, & faucibus vlcuſcula ſuboriuntur, in ore multa habentur foramina, Tinnitus aurium inſuperabilis ſentitur, ego non habeo ſymptoma, quod magis hoc me cruciet & teſtor ignorantiam meam nunquàm potui eius certam inuenire ablationem. ſuperaui aliquando vel hoc, vel illo decocto, ſed certè non habeo proprium medicamentum. Cum igitur tot ſymptomata caput infeſtent ergo caput eſt primò, & per ſe ſubiectum. Hæc vera ſunt, ſed quod ſit primò, & per ſe ſubiectum caput verum non eſt, quoniam multi Gallico laborant, & non circa caput. Praxis docebit vos. multi enim gonoream, dolores, & gummata circa crura patiuntur capite ſemper illæſo. Præterea doloroſus lichenes circa pedes, & manus ſuboritur, & caput non laborat ideo huiuſmodi affectio non eſt propria capiti.

Impugnatio.

Quòd non ſit cutis nec crura proprium ſubiectum. contra Leonicenum. Cap. XII.

Leon. opinio.

LEONICENVS dicebat eſſe morbum cutaneum vt in ſcabie, lichene, & ſimilibus affectibus apparet, ideò tenebat cutim eſſe proprium ſubiectum. Pili hærentes cuti cadunt, & ſunt adnati cuti. Præterea puſtulæ, lichenes, cutim afficiunt ergo cutis propria pars ſubiecti. Tamen non videmus hæc omnia in omnibus. quot ſunt laborantes à defluuio pilorum immunes? Præterea circa caput fit fluxus iſte, non circa alias partes ergo non dicere poſſumus vniuerſam cutim pati. Quare cum non probemus ſententias alias, multò minus, probabimus crura eſſe ſubiecta (vt falsò quidam perſuadent) quoniam perpetuum non eſt, vt ſemper quandiù duret morbus du-

Impugnatio.

ret affectio illa. Propria pars subiecta morbi semper necessariò patitur donec adest morbus.

Ponitur opinio propria & concluditur esse epar. Cap. XIII.

Si igitur volumus reperire subiectam partem oport.t eam semper laborantem isto morbo inuenire. si vnus est morbus, & non communis necesse est, vt sit vnius partis semper laborãt:s, aliter non esset vnus morbus, nec vna pars laborãs, opus est ergo vt habeatur pars ista affecta semper. & ad inuestigandum hoc absque Gall. præsidijs frustrà laboraremus, quæ tria sunt in primò de loc. affec & in libr. de const. art. primò est natura partis affectæ, secundò sunt causæ efficientes morbum, tertiò sunt symptomata consequentia morbum. Videamus primum. Quoties cernimus constitutionem, vel naturam partis esse corruptam, illam morbosam esse colligimus. Videamus hoc in morbo Gallico, Non possumus tutò, & certò ad sensum hoc in eo iudicare, nos videmus cutim exulceratam, quis erit, qui non dicat laborare cutim si amisit propriam vnitatem? dolet caput, cadunt pili, corrumpitur os cerebri quis erit qui non dicat caput esse subiectum? igitur cum Gall. hæc tria proposuerit qui ad hoc vnũ tantum respexere decepti sunt, concludunt enim illas particulas esse subiectum, sed non proprium, primùm, per se, & necessarium, quoniam contingit aliter se habere. ideò non veniunt in cognitionem radicis intimæ, quæ verè est morbus. Præterea obseruemus adnata, cadunt pili dicemus laborare cutim, tamen non est verum, quia non semper hoc accidit. Præterea veniamus ad partes partium. solet per contagium introduci, nonne oculi, pulmo, corium, cor &c. laborant per contagium sicut

eut etiam pudenda? nulla pars est propriè subiecta morbo Gallico, quia nulla perpetuò laborat, sed aliquando hæc, aliquando illa, ideo ista via non præbet nobis cognitionem loci affecti, Veniamus modò ad causam. Quę est causa? contagium. & quamuis puerulus qui suggit lac malum nutricis inficiatur, tamen magis contagium inficit, quàm lac, pariter natus ex matre infecta inficitur, sed contagium magis potest. Et quamuis quidam summæ autoritatis voluerint deendere castas matronas dicentes aqua benedicta infectas. Infectio illa habuit originem per vnum asperges, scio ego. non concedatis ergo oriri nisi contagio. Videamus ergo an à contactu possimus inuenire partem propriam. Non possumus certe, quoniam cum sit contagium, quod aut afficit pudenda, aut corium, aut cor, aut pulmones, aut oculos, non est particula præter istas, quæ per contagiũ laboret, igitur aliqua erit ex his, quæ erit verum subiectum, sed nullum horum perpetuò infectum, igitur causa non poterit indicare nobis locum affectum. Restant læsæ actiones, Videamus in morbo Gall. quæ actiones leduntur; & duum generum sunt, alterum continet læsionem, quæ non durat, vt cum adest tristis sensatio circa caput, circa neruos, & circa crura. sed non perpetuò, quoniam aliqui non laborant, & ideò de his non considerandum cum perpetuus non sit morbus in illis particulis, nam nos quærimus partem, in qua perpetuò residet morbus. alterum genus est actionum læsarum, quæ perpetuæ sunt. Inspiciamus caput, vos videbitis in eo nullam læsionẽ perpetuam, nec quæ pertineat ad facultates intimas, nec quæ continet sensus exteriores ergo non est læsio cerebri, ergo nec capitis. Veniamus ad cor. in corde perpetua læsio non adest. nec circa actionem eius, idem dico de pulmonibus. idem de reliquis partibus quæ est ergo læsio?. Actio naturalis semper est affecta, qua attrahitur alimentum, retinetur, & concoquitur,

quitur, apponitur & assimilatur, & quicquid excrementi est excernitur. Indicant hæc primùm grauitas corporis, torpedo quædam, hæc non dependet nisi à læsis particulis similaribus, vos videtis colorem immutatum ab immutatione humorum qui pendent à naturali facultate. Videmus nigrum, pallidum, album, & mortuum colorem. Præterea fit congestio excrementorum in omnibus particulis, vnde oriuntur gummata tubercula in ossibus, & perihelliis, vnde hæc, nisi ex labefactata virtute naturali, quæ decoctum non apponit, crudum non concoquit, excrementum per debitas, & consuetas vias non expellit? Hinc fit etiam læsio in defluuio pilorum, hinc generantur infinita excrementa, hinc sanguis à naturali statu recedens immutatur. si igitur hoc perpetuum est, ideò necessarium est hunc morbum afficere fontem fouentem hanc facultatem & hoc est epar, in quo tanquàm in propria parte oritur morbus. Cō firmat sententiam hanc autoritas grauissimorum virorum, quorum maxima pars declinat in eam. Huius opinionis fuit Antonius Musa præceptor meus. Brassauola, Montanus, Antonius Gallus, qui scripsit de ligno Guaiaco libellum. Nicol. Massa medicus Venetus, Petrus And. Matt. Cum igitur vnus sit morbus, qui habet varia symptomata cum vnam particulā reqrat illud epar erit, colligimus aūt hoc à læsione actionis naturalis, cuius principiū, & fons cōtinetur in epate. sequit̄ vt naturā morbi iā prosequamur.

De natura morbi an simplex an compositus, & primò contra Bras. Cap. XIIII.

Cvm viderimus partem affectam, videamus naturam morbi, an simplex, an compositus, an vnus, vel plures. Quidam dixere esse plurium specierum. Vnde

Vnde præceptor meus voluit 234. species explicare. sed labor fuit vnus, & inutilis. Quidam Nicolaus Matheolus, quem secutus est Io. Suessanus Neapolitanus fuit huius sententiæ, quòd esset congeries omnium malorum simul. Quæ opinio suspecta est, quoniam ægritudo hæc non superatur à multitudine medicamentorum, nec oportet totum pharmacopoliũ accipere, sed simplicissimis tollitur auxilijs, ideò vnicam naturam habet. & quãuis simplicia ista diuersas habeant partes, tamen Salsaparilia, Guaiacum, argentum viuum vniformia sunt, nec diuersas habent partes, & his sanatur, ideò nullo pacto dicenda est multiplex affectio sed simplex.

Contra Manard. Cap. XV.

QVAE ergo erit? Io. Manardus Ferrariensis opinabatur esse solutionem continui, quam sententiam imitari visus est Montanus, in libro qui scriptus sub Montano editus est: libri enim qui circunferuntur non sunt Mont. sed partim sui, partim sui discipuli. Mont. nihil edidit, res ab illo proditæ ita integræ erant, vt nihil limitatius nihil doctius, & quanuis affectarit Paradoxa, tamen tanta eloquentia astruebantur vt visa sint axiomata, si iam edita conspicitis Paradoxa falsissima apparent, quę vera sunt inuenustè, atque ineleganter scripta sunt omnia. isti suæ gloriæ intendentes eam deturparunt, & profitentes esse Pauones Montani nihil intelligunt. Ideò oro vos vt nõ imponatis illi viro, quæ olent artis ignorantiam, sed quæ, & elegantiam, & ingenium acerrimum, & peritiam sapiunt sua dicito, quæ minus, Pedagogis illis qui noctuæ turpes magnanimam in cathedris Aquilam representabant, imponito. In eo igitur libello de morbo Gallico videtur Mont. consentire cum hac sententia Manardi. At hoc falsum est. quoniam in epate, non tumoris, non vlceris, non vulneris adest vestigium, ego volui per anathomen hoc experiri, &

secui

secui in vno anno plusquã 50. homines, & nunquàm reperiui solutionem continui in epate. Indicatur etiam à curatione, quia non est curatio solutæ vnitatis, quoniam soluta continuitas semper indicant exiccationem cum vnione partium, & adstrictione, modò adstringentia potius obsunt, quàm prosint in Gallici curatione. sed Mont. hac ratione mouetur, quoniam morbus incipit cum vlcere, & cum vlcere desinit. Hoc verum est de partibus exterioribus, tamen ob id non dicemus vlcus esse morbum Gallicũ, quoniam vlcus non est perpetuum. defluunt pili, adest Gonorea sine vlcere, & tamen adest morbus Gallicus sunt symptomatici affectus consequens, tamen non est propria natura Gallici.

Quòd non sit frigida, & humida intemperies. Cap. XVI.

3. opinio. QVIDAM dicunt esse intemperiem frigidam, & humidam epatis, quia abundant talia excrementa. vos videtis robustissimos iuuenes, qui nunquàm expuunt, posteà adeò expuere, vt sit incredibile. Pręterea ventriculus, & omnes venæ exp entur hac materia pituitosa, ideò necesse est vt dicamus epar pati intemperiem frigidã, & humidam. *Impugnatio.* Domini si ventriculus esset locus affectus reuera potuissent colligere hoc, quoniã abundat pituita Epar frigidũ, & humidũ gignit sanguinem sapiens pituitæ naturam, non verã pituitam, quæ gignitur in ventriculo, si est mucus gignitur à cerebro vel male affecto, vel in quo materia multa luxuriet. non igitur valet, abundat pituita, ergo est intemperies frigida, & humida epatis. Vos videtis homines laborantes calida epatis intemperie, & sicissima, expuere lagenas pituita plenas.

QVOD

Quod non ſit calida, & ſicca intemperies.
Cap. XVII.

ALII etiam intemperiem calidam & ſiccam autumant. & qui nobilioris ſunt autoritatis iſtius ſunt ſententiæ. Aliqui addunt materiam coniunctam, aliqui non addunt. Montanus, & alij hoc tenent, & hanc intemperiem dicunt eſſe verè morbum, à quo omnia pendent, qua præſente omnia adſunt, & remota remouentur. Mouentur his rationibus primùm, quia naſcitur affectio cum vlceribus, & deſinit in his; hæc autem fiunt à materia acri, & erodente, quæ gignitur in epate, quod non fit niſi epar ſit diſtemperatum in caliditate, & ſiccitate, quoniam humor in epate generatur. Secunda ratio, abundant excrementa copioſiſſima, quæ calida ſunt, tanta eſt copia materiæ bilioſæ, & exuſtæ, vt nihil maius, ergo epar eſt exiccatum, & excalefactum. Tertiò in morbo hoc ſuccedit defluuiũ pilorum. quia eroduntur radices ipſorum, non ob ſiccitatẽ cutis, quia non renaſcerentur, hæc eroſio fit à phlegmate ſalſo, quod quatenus phlegma ſalſum ab epate oritur calido, & ſicco. Videtur probabilis hæc ſententia, tamen non poſſum dicere eam eſſe veram: ratio me mouens eſt, quoniam curatio tota toto cœlo diſtat ab iſto morbo. ego erubeſco quomodo docent curare calefatientibus, & ſiccantibus morbum calidum, & ſiccum? hoc contrariũ eſt methodo. Sed dicent medicamenta iſta digerunt, & materiam euacuant. Hoc eſt falſum. primò quia non eſt verum eſſe morbum cum materia. ſecundum falſum eſt quòd neceſſariò ſequitur, quòd intemperies iſta foueatur à materia, & ſequatur materiam. Nam videmus, quòd in eriſipelate eſt intemperies calida,

Prima rõ.

2. ratio.

Impugnatio.

calida, & ſicca in parte, ſi euacuemus ſanguinem ſtatim ceſſat caliditas, & intemperies, quæ concomitabatur materiam, & dependebat à materia. & ideò euacuata materia ceſſat intemperies, quod non eſt dicendum in morbo Gallico. Quæ eſt iſta materia quæ morbum iſtum præceſſit? Videmus iuuenem dormientem vna hora cum amaſia infici, quæ eſt materia iſta, quæ defluit ad epar? nulla, ergo falſum eſt per cõtinuatam euacuationem fieri ſanationem morbi. Præterea eſt neceſſarium quòd ſi ſit morbns cum materia adſit tumor: Intemperies cum materia eſt quando materia non adeſt in venis, ſed in loco affecto, vt verbi gratia, in manu eſt materia dupliciter vel in vaſis, vel extra vaſa, ſi in vaſis; non facit morbum, ſi extra vaſa; facit morbum: locum autem affectum voco propriam ſubſtantiam particularem, nõ venam. iſta docentur à Gal. qui dicit, quòd veluti ros diffunditur materia per particulas ipſas. ſi multa eſt facit tumorem, & ſic reuertemur ad primam ſententiam; quòd ſit ſolutio continui; tumor autem iſte cum intemperie calida, & ſicca eſt eriſipelas, ergo Gallicus morbus eſt eriſip. hoc eſt falſum, ergo falſum eſt eſſe intemperiem, calidam, & ſiccam. Præterea curaremus ſine indicatione, Nam lignum Guaiacum ſalſaparilia ſuffumigium ex cinabrio, exercitatio, victus ratio tenuiſſima, calefacientia ſunt, & ſiccantia, & tamen ſanatur epar, & à Gallico penitus abſoluitur, ergo ratione contrarietatis: neceſſariò igitur concludimus, quòd affectus aut ſit frigidus, & humidus, aut calidus, & ſiccus. Ad Rationes, incipit cum vlceribus, hoc non eſt verum ſemper. ſed ſi fit, hoc fit quia labefactantur naturales actiones epatis, ideò ſubnaſcitur feruor ex inconcoctione. & ſic fiunt vlcera. & ſi incaleſcit epar ob id non eſt intẽperies calida, & ſicca. Ad ſecundum accidunt excrementa bilioſa. frequentiſſimè eſt hoc, non ſemper, accidit autem hoc ex feruore excitato, tamen feruor

Secundo de cauſ. ſym. cap. xi.

Ad primã rationem.

Ad ſecũdã

eſt

est symptoma morbi, non autem natura morbi. Ad illud de defluuio pilorum, hoc verum est, sed non semper, sed cum fit est propter humores acres, qui oriuntur ab epatis intemperie, non autem sunt morbus. At incipiente morbo Gallico semper opinatus sum, quòd sensim, ac sensim incalescat, & siccetur epar, hæc autem non natura morbi, sed consequitur de necessitate affectum, qui est causa feruoris, feruor est causa caliditatis, & siccitatis quæ sensim, ac sensim fit. Ego quæro ab istis: huiusmodi caliditas, & siccitas epatis est æqualis intemperies, vel inæqualis? si est intemperies æqualis, ergo est altera natura, non igitur erit morbus, quia morbus naturam destruere intendit. Per intemperiem siquidem equalem intelligimus temperaturam introductam in particulam, quæ est velut altera natura. Exempli gratia, epar in iuuene est calidum, & humidum, in sene frigidum, & siccum. ista est intemperies, sed æqualis, quia sensim, ac sensim introducta est & hæc est illa intemperies, de qua sæpe fit mentio: & hinc est, quòd nascuntur quæstiones in consultationibus, clamantes digladiamur, & sumus concordes. quis dicet temperaturam esse calidam, & siccam, aliquis verò frigidam, & hi ad varia respicientes varia enunciant. hic etenim innatam, ille aduenientem considerat temperaturam. si est intemperies inæqualis est mutatio temperaturæ, quæ nondum facta est naturalis parti, & præter naturam est, nondum æqualiter inuasit omnes minimas particulas, & hæc est morbus. Quæro ego an caliditas in epate sit inæqualis intemperies? Gal. secundò de caus. symp. volebat hanc non fieri sine dolore, at in epate non sentiunt ægrotantes talem dolorem. Dicent, epatis substantia non habet sensum, sed sensus est in membrana exteriori. Verum est quòd parenchima, caro illa epatis non habet sensum, quia non est constans ex substantia neruosa, non habet neruum admixtum. At

Ad tertiã.

ego

ego dixi in Anathome contra alios; neruorum insitas propagines disseminari per totum epar, ergo epatis substantia habet sensum. Nego consequentiam, quia non sufficit hoc, sed requiritur vt disseminetur in substantia nerui mixti. dices, ergo non valet ratio. Valet ratio, quoniam non solùm in morbo Gallico epatis substantia patitur, sed venæ, alteriolæ, & neruuli sibi cõiuncti laborant, quoniam si laborat epar, quod est fons laborant exteriores actiones naturales & communicatur per particulas illas habentes neruulos coniunctos, ergo si intemperies ista inæqualis est, & magna, epar sentiet dolorem, quoniam morbus Gallicus intensissimus, quia effectus intensissimus, ergo in principio morbi huius sentiri necesse est, dolorem grauem, at non sentitur, ergo non est intemperies inæqualis. Constitutum ergo sit morbum Gallicum non esse intemperiem frigidam & humidam epatis, pariter neque calidam & siccam, tamen in morbo isto, & diuturno epar sensim, & sensim contrahit intemperiem æqualem calidam, & siccam, quæ non est morbus, quoniam sanamus luem Gallicam, & non remouetur intemperies. hoc autẽ consequens est morbum, non morbus.

Quòd non sit calida, & humida intemperies, nec putredo. Cap. XVIII.

ALII opinati sunt epar pati intemperiem calidã, & humidam, & huiusmodi esse Gallicum, neque solùm hoc, sed putredinem addunt illi intemperiei admixtam. huius sententiæ fuit Io. Gallus vir doctissimus, cuius opinionem sequuti sunt alij doctissimi, & grauissimi doctores, mouenturque hac ratione, & dicũt, morbus Gallicus est contagiosus, at omnes huiusmodi morbi habent putredinem, & corruptionem

Ratio.

substantiæ

ſubſtantiæ illius partis, in qua eſt morbus, ergo iſte morbus habet diſſolutionem ſubſtantiæ ſecum epatis, at in putredine ſemper adeſt caliditas, & humiditas, ideò affectio Gallica erit intemperies humida, & calida epatis, vel eius putredo. Ratio iſta aſſumpta a putredine ratione contagij laudabilis videtur, tamẽ non tanta eſt, vt nos poſſimus adhærere huic opinioni. Nam quãuis deductio huius argumentationis ſit à caliditate, & humiditate, & à putredine; tamen diſtinctiſſimæ res ſunt, ideò opus eſt dicere vel eſſe intemperiem calidam, & humidam, vel putredinem, cum enim morbus ſit vnus neceſſarium eſt vt ſit vnus per vnam formam, hic adeſt gemina forma, hoc non poteſt eſſe. aliud eſt putridum eſſe, aliud eſt eſſe calidum, & humidum. Dicet quis omnia calida, & humida facile putreſcunt, verum eſt. Panis in ſanguinem vertitur, tamen non ſunt idem, ſed formę diuerſæ ſunt, ſed primùm loquamur de intemperie, & dicamus morbus contagioſus eſt, concedo, contagium, putredinem ſapit, concedo, at facilius putreſcit quod calidum eſt, & humidum, concedo, ergo morbus eſt intemperies calida. & humida nego conſequentiam, Neſcio in qua figura concludat hæc argumentatio; aliud eſt quòd ſubiectum corpus ſit calidum, & humidum, & putreſcat, & morbus fiat contagioſus, aliud eſt quòd morbus ſit calidus, & humidus. intemperies calida, & humida non eſt putredo, igitur non eſt morbus, ſed eſt cauſa morbi, exempli gratia, in materia calida, & humida fit putredo, ſi eſt alicuius membri dicitur gungrena, ſi alicuius particulæ dicitur Nome. quæro ſi hæc pars putreſcat quo morbo laboret? non eſt intemperies calida, & humida, hæc eſt cauſa morbi non morbus, ſi eſt contagioſus morbus & Nome alias partes corrumpit, non reddit eas humidas, & calidas, ſed facit putreſcere humores, quibus putreſcentibus putreſcit pars ipſa. putreſcit pars ipſa. putreſcit epar in morbo Gallico ergo

Impugnatio.

go communicatur intemperies calida, & humida, nego hoc, quia morbus iste non est calidus, & humidus communicatur natura morbi, putredo ipsa, combustio ignis putredinalis, qui concipitur in humiditate calida partis præexistente. Præterea quomodo poterit in instanti introduci intemperies calida, & humida? de calida non dubito, quia citò agit, sed de humida. nos videbimus iuuenem spacio quartæ partis horæ coeuntem cum muliere infici Gallico, quomodo in tam breui tēpore potest introduci humiditas, quæ est qualitas passiua? humectatio partim dupliciter vel per se, vel per accidens, per accidens fit per eliquationem, & hæc concretionem, & congelationem præexistentem requirit, vt seuum, & cera eliquantur ratione caloris, hoc non potest dici in epate. quia non est congelatum, nec liquatur, ergo humectabitur per se, hoc est per ad mixtum corpus humidum, quomodo breui spacio temporis tanta humiditas introducetur in epate, vt intemperetur? non possum, ergo colligere hanc opinionem esse veram, scilicet Gallicum esse intemperiem calidam, & humidam. De putredine, nam qui asserunt esse intemperiem dicunt quasi quandam adesse putredinem. Videamus, in epate duplex potest esse putredo, aut in humore existente in vasis, aut extra vasa, in propria substantia solida, quæro de qua putredine intelligunt, si de humorum putredine loquuntur hoc non quærimus, sed quærimus naturam propriæ substantiæ epatis. secundò si in humoribus proponunt putredinem, ergo proponunt perpetuam causam febris, quia in viscere tanti momenti si sunt humores putridi communicatur vapor cordi. Possunt dicere. inter signa morbi Gallici connumeratur febricula inditium, est igitur quòd aliqua adest minera putredinis, quæ non est nisi in epate. Hæc febris non est perpetua, nec frequens inditium huius morbi, ergo sequitur quòd hæc non est forma morbi. si autem volunt putredinē esse in substantia

ſtantia nos haberemus nome, vel sfacelum in epate. hoc nõ dicendũ ideò non eſt putredo. eſt cõtagioſus morbus, ſed nõ ob id eſt putridus, quia nõ omnis aſfectio contagioſa, putredinem coniunctam habet, ſed propriæ ſubſtantiæ alterationem, & immutationem, iſta alteratio aut eſt materialis, aut formalis, materialis cum corrumpitur ſubſtantia, & diſſipatur, exẽpli gratia in ſcabie ab humore acri eroditur ſubſtantia corij, ego quæro corium quid patitur? dico quòd patitur in ſubſtantia ratione materiei, iſta eſt vna paſſio, quæ pertinet ad materiam, in Nome patitur ipſa ſubſtantia quo ad formam, non quo ad materiam, quia corrumpitur habitus vitalis, & naturalis denigratur vel liueſcit pars, remanet intacta caro, os, neruus, & materia, & corium ad minimum redactum non poteſt ſeruare formam corij, in ſcabie morbus eſt contagioſus, quia corrumpitur ſubſtantia corij, corpuſcula quædam educuntur, & oritur feruor colliquans corium, & exedens cutim. ſcabies non eſt putredo, quia non perit forma ſubſtãtiæ partis, licèt excedatur corij materia. ecce quod omnis morbus contagioſus non eſt putridus, in quo non pereuente materia ſubiecta perit tantum forma materiæ remanentis, tandem poſtea perit materia. quod eſt nouum genus morbi, quod non poſſum dicere, habeo enim multa, & ideò digredi minimè valeo. Sed addunt vnũ quòd iſta intemperies calida, & humida poſtea proceſſu temporis ſicca euadit & calida: hoc poteſt probari nõ eſſe verum rationibus dictis, ò Dij boni. non vnus eſſet morbus ſed duo. nos quærimus an vnus morbus à principio ad finem. & hoc concludimus eſſe verum. Quomodo ergo eadem affectio erit in principio calida, & humida: in fine calida, & ſicca intemperies? Pręterea ſi hoc eſſet nunquàm ſanaretur morbus Gallicus, quia nunquam ſuperabitur iſta intemperies? Nos per calefacientia, ſiccantia, & quæ feruorem inducunt luem hanc vincere tentamus, qui

volunt esse calidam, & siccam intemperiem saltem po-
stea superarent per medicamentum refrigerans, sed
omnia desinunt in suffitus, lignum Guaiacum & sal-
samperiliam. non video saccarum violaceum, nec
exhibitum refrigerans aliquod ipsum epar. Habe-
rem multas alias rationes, sed quoniam leuiores sunt
& à vobis ipsis excogitari possunt, ideò concludo af-
fectum hunc non esse intemperiem calidam, & humi
dam, neque frigidam & siccam, neque calidam & sic-
cam, quoniam hoc non possum iudicare ex aliquo.

Quòd affectio Gallica non distinguatur ratione quatuor humorum. Cap. XIX.

Nescio quid volunt illi, qui distinguere inten-
dunt morbum hunc ratione humorum, quoniam vi-
dent in homine aliquando hos, aliquando illos abun
dare humores, faciunt hi quadruplicem morbum, &
non vident quòd multiplicant entia sine necessitate.
cum autē maior pars doctissimorum consentiat vnū
esse, & vnius partis affectum, ideò necessarium est
asserere non esse veram sententiam horum. Quid
ergo erit? non vlcus, non tumor, non intemperies,
non putredo, ergo nihil? vtinam Dij hoc facerent,
non enim oporteret homines excruciare, & miseros
iuuenes nunc hoc, nunc illo madicamento vexare.
ideò aliquid est, & maximum. videamus ergo veram
eius naturam, & modum generationis, sed prius an
sit morbus.

An affectio Gallica Morbus sit necne: & si morbus in quo genere. Cap. XX.

MORBVS Gallicus nouus est, quia nulla habetur eius mentio apud antiquiores, non à cælo delapsus, nec exurgens ab inferis, sed per contagium ex occiduis Indijs communicatus, vnam habet partem, quã propriè affectam dicimus; & epar est. non est intẽperies calida, & humida non calida, & sicca, non frigida, & humida, nec frigida, & sicca, non solutio con tinui, non tumor præter naturam, non aliqua passio in conformatione, & numero, vt facilè quis conijce re potest. relinquitur vt nos inuestigemus an morbus sit. Nam cum omnis natura morbi aut sit partiũ similiarum, & hoc consistit in temperamento, aut partium instrumentalium. & consistit in confirmatio ne, numero, & situ, aut sit communis ambobus, & consistit in vnitate soluta, cum morbus Gallicus non sit ex istis, ergo non est morbus. Tamen credo esse morbum, & omnes mecum in hoc consentiunt. sed quis nam erit morbus? omnis alteratio, & immutatio qualitatum naturalium lædens actiones partiũ morbus est, nam color mutatus, frigiditas, & caliditas actualis nunc accedens nunc recedens à partibus, quia non lædunt actiones non erunt morbi, sed immutatio lædens necessariò est morbus, hæc est defini tio Galeni, & naturæ; & est velut axioma in medicina. Videamus iam quot nam sint genera rerum in cor pore humano, quę possunt, fieri morbi: illæ erunt à quibus nascuntur opera in corpore, naturaliter existens color cutis, quia nullam edit certam operam, siue mutetur, siue non, non est morbus: sic dicendum de caliditate, & frigiditate moderata, quia ex ipsis

non dependet opus. Hoc dixi vt reuocetis in mentem causam cur in natura morbi necessariò læsa actio requiritur, quia actione integra pars non erit læsa necessariò. Hoc stante videamus quot nam sint in particulis ipsis ad quæ consequantur necessariò actiones, ego reperio tria; sunt temperaturæ manifeste, temperatura formalis, & omnia, quæ pertinent ad conformationem. Prima est caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas. Istæ sunt causæ quarundam operationum in particulis siue sint simplices, siue compositæ. Vnde os sua frigitate, & sua siccitate agit. secundum erat harmonia resultans ex quatuor qualitatibus, nam quando dicimus os esse frigidum, & siccũ non est formalis tẽperatura ossis, sed est proportio, quę latet sensibus, quæ est forma ossis, ab hac oritur operatio, & hæc est vt os generet os. tertium genus est, numerus quãtitas, conformatio, figura. s. collocatio particularum, & vnio, & dissolutio; ista cauitate hoc efficimus, quod angustiori non possumus: & hoc non est, quod ego probem: ista ergo tria sunt, in quibus omnes morbi continentur; morbus Gallicus est morbus, ergo debet contineri in vno ex his capitibus, non est primi generis, quia non est caliditas non frigiditas, non siccitas, nec humiditas simplex nec composita, nec tertij generis, quia non est cõformatio &c. ergo pertinet ad secundum genus, hoc est ad formam, & substantiam rei, nam cum dico tẽperaturam, & harmoniam illud est ac si dicam substantiam totam. si igitur dantur isti morbi, ergo necesse est, vt Gallicus contineatur sub hoc tertio genere. Sed quis dubitabit an detur hoc tertium genus cum in lib. de diff. morb. & caus. morb. & in principio Meth. non inueniatis hanc diuisionem factam à Galeno de hoc secundo genere, ideò vana diuisio, & non dantur morbi isti; Quòd dentur hi morbi in tota substantia probatur, quoniam tria genera rerum reperiuntur, & hoc probatum est; quòd autem temperatura

Dubitatio.

Solutio.

peratura sit diuersa ab illis qualitatibus constat sensu, ratione, & operibus. nam nos habemus manifestè hæc omnia in medicamentis. Accipite Reubarbarum, siccat, & calefacit. quæro, ego qua ratione id facit? dicetis quia habet hanc facultatem siccantem, & calefacientem, postea educit bilem, qua ratione? non nisi sua forma, sua temperatura, quæ quanuis resultet ex contrārijs qualitatibus, in quibus vincit calidum, & siccum; tamen est distinctum quoddam. vt quanuis grauis sonus, atque acutus concentum cōstituant, aliquando tamen symphonia non est grauis, nec acuta; sed est concentus, harmonia ex graui, & acuto resultans, ita à forma Reub. prouenit coleræ eductio, & est diuersa hęc temperatura à qualitatibus. Ecce patet quòd distincta sunt opera, aliud est siccatio ossis, aliud est generatio alterius ossis, primum à qualitate ossis, secundum à natura, & substantia propria originem ducit. læditur ergo forma, vel vt actio diminuatur, vel vt aboleatur, vel vt intendatur, & hic est morbus, vt quando caro non potest gignere carnem, ob corruptam formam, nonne corruptè, & deprauatè agit? nonne est caro illa? ecce quòd caro cum deberet generare carnem ex toto aboletur, vel carnem malam gignit, & sic læditur actio in forma tota, ergo dantur morbi in forma, in quo consentiunt recentiores medici, & Gall. approbauit læsiones à tota substantia, licet de hoc tertiò genere mentionem non faciat; nam morbi prouenientes à veneficijs, venenis, & maleficis aspectibus infiniti sunt, & non possunt referri nisi ad formam, non ad qualitates, & ideò petunt distinctas partes, & ab aliquibus vocantur morbi in substantia, quia tota substantia laborat. at Gal. non fecit de hoc mentionem in dictis locis, quia non cadit sub rationem methodi, & ideò cum ipse Methodum instituere vellet omisit. Secundo, quia rarum est genus morbi, ideò proposuit frequentia tantùm, non quia fuit

ei ignotum, quia ſexto Methodo, & 3. de tem. hoc meminit. colligo igitur quòd dantur morbi in tota ſubſtantia, & ſunt à veneficijs, à venenis à maleficis aſpectibus, & per contagium. & hi morbi immanifeſti ſunt, cæteri ſunt manifeſtiſſimi, poſſunt ne agnoſci? tribus inditijs, primum eſt, quia non cedunt alicui medicamento inuento ratione, quoties vidatis aliquod genus morbi tractatum a medico diligenti, in quo ex arte medicamenta applicentur, & quod nō ſanatur. Præterea alius Medicus alia tentat ſecundùm rationem, & in vanum laborat, dicatis eſſe naturam morbi occulti conſiſtentem in tota ſubſtantia, & neſcimus eam metiri, ſecundum inditium eſt ex longa obſeruatione obſeruatū à doctiſſimis viris partim ex ſua experientia, partim ex ſcriptis aliorum, partim ex hiſtorijs, dicimus in tota ſubſtantia conſiſtere peſtilentiam ipſam, vel febrem peſtis, non dico febrem peſtilentialem, ſic dicimus in tota ſubſtantia conſiſtere venenum, vel ictum venenatum, faſcinationes omnes, quæ fiunt puerulis. Et medici teſtantur hos morbos afficere partem nobilem vel cerebrū, vel cor, vel epar, tartium ſignum eſt, vt non indeterminatè nec indiſtinctè afficiat aliquam partem, ſed iſte determinatè afficit hanc, ille illam. & ita cognoſcimus analogiam, ſeu proportionem iſtius affectus in tota ſubſtantia ad aliquam pręcipuè partem nobilem, & ad aliquem ſpiritum: nam tres ſunt ſpiritus, animalis, qui à cerebro: vitalis, qui à corde: naturalis, qui ab epate (in quo ſatis dubiè propoſuit Gal.) originem ducit. Ego diuertendo non poſſum probare hoc, quia non eſt locus, teneo tamen quòd datur, ſi ergo aliquis morbus habet analogiam ad aliquam artem, pariter habebit analogiam ad ſpiritum illius partis, & iſte ad ſpiritum epatis, ille ad ſpiritum corpis, vel cerebri. quòd hoc ſit verum dicimus, quòd denenatus morſus dicitur affectio in tota ſubſtantia alicuius viſceris, hoc eſt cordis, perit homo ex ictu vene-

venenato, quia statim laborat cor morbo in tota substantia, quia morbus habet analogiam ad spiritum vitalem. est hic mulier quæ vestitur indumentum peste laborantis, primùm quod tangitur est corium, primùm, quod recipit sunt venæ, & porositates, afficitur primum cor, ergo non indifferenter omnes partes. Præterea est iuuenis vestem induens phtisici, & breuiter inficitur pulmo, quia affectio ista habet præscriptam illam partem nobilem. His ita constitutis videamus modò an istæ notæ adsint in lue Gallica. & primùm hæc est vna potissima conditio, quod non cedit medicamentis inuentis ratione. testãtur medici, qui aderant in principio, qui desperarunt in arte, cũ viderent Methodo non potuisse inuenire rationem curandi, & erant in maximo despectu medici tum tẽporis apud omnes, & nisi Hispani illi superuenissent docti quomodo ibi morbus sanaretur. & nisi casu chirurgici audacissimi inuenissent Hydrargyrum adhuc rebellis esset morbus, adhuc sæuiret. Præterea hepar est quod inficitur, & hepar est pars nobilis, ergo adest secunda conditio. De tertia quòd tantum hepar, & non aliæ partes, patet. ego video puerulum conceptum in vtero matris ex materia Gallica, illi per spatium nouem mensium non est infectum nisi epar; nonne potuit infici cerebrum, & cor in illa colluuie? Ergo sciatis quòd Empirica est morbi huius curatio, cum habeat læsionem partis nobilis, & determinatæ, cumque sit affectus in tota substantia, sed quidam volunt reddere causam cur hepar in hoc morbo inficitur. & hæc est. nos videmus quòd inficitur homo per contagium, aut osculo, aut coitu, aut attritu: communicatio ista primum fit ad venas, quàm ad arterias, quoniam copiosiores venæ reperiuntur, & in coitu, & frictione, aperiuntur, dilatatæ admittunt saniem illam, & materiam Gallicam, & quia venæ istę pertingunt ad hepar, non ad cor, ideò primò, & per se hepar inficitur. at arteriæ sunt solidores, nec sunt

fre-

frequentes in exterioribus, & hæc est ratio cur leditur primùm hepar non cor. Pulcherrimum quiddẽ est hoc commentum, atque inuentio subtilis, & placet his, qui volunt certas rerum reddere causas. sed ego nolui credere hoc, quia si esset verum sequeretur quod in ictu venenoso non primò cor, sed hepar laboraret, pariter in vsu vestimentorum phtisici, & pestilentis hominis, tamen videmus infici cor. Pungitur cuticula in ictu venenoso, & tamen venula aliqua perforatur, præterea venenum epotum pertransit per hepar, & sæpe non lædit hepar, sed cor, ad quòd secundò venit, in puerulo quem dixi nutriri in vtero per nouem menses possibile non est quòd aliquando non communicetur cordi cum sit puer inclusus in sacculo Gallico, sed quia morbus hic habet analogiam ad spiritum, & totam substantiam hepatis, ideò hic morbus occulto mõ introducitur, & est ex tota substantia hepar inficiens, cuius mensuram scire, aut verbis explicare non possumus, sicut nec etiã formarum, atactus, & passiones in tota substantia notos dico antiquioribus, & etiam Gall. nam si legamus eum tertiò de temp. cap. primò, videbimus certò, quòd dum loquitur de medicamentis inquit, quòd nullum medicamentum calefaciẽs, aut siccans, refrigerans, aut humectans agit à propria substantia, ex quo loco colligimus quòd dantur actiones, & passiones, & alterationes in corporibus nostris, quæ nihil habent commune cum temperiebus, idem 13. me di. 6. loquens de dolore inquit, quòd nos debemus tẽtare inuentionem medicamẽtorũ sedãtium dolorem, si illud quod facit dolorem à tota substantia facit, debemus inuenire medicamentum à tota substantia sanans. ego video Gall. supponere alterationem à tota substantia lædentem. Venenum à tota substantia facit dolorem, non quia calefaciat, aut siccet, vel alia qualitate aggrediatur. ideò ex his colligere possumus Galenum cognouisse alterationem, & immutationẽ à sub-

à ſubſtantia propria, & quòd morbus Gallicus ſit in hoc genere morbi pro concluſo, & declarato habeatis, quod autem habeat analogiam ad ſpiritus naturales, hoc eſt quòd primò, & ſtatim illos corrumpat, atque inficiat probo. Niſi inficeretur primò ſpiritus ſæpe, & ſæpius non gigneretur, & tamen gignitur, Nam ego vidi homines nunquàm paſſos vlcera, nunquàm gonoream, quæro ego quomodo infectum eſt hepar, quomodo potuit pertranſire huiuſmodi affectio ad hepar? nam ſi vos dicetis infectum eſt hepar quia infecti ſunt humores, qui ſunt circa partes, ego dicerem quòd oporteret partes illas etiam eſſe infectas, neceſſarium eſt igitur, vt ſpirituali modo penetrarit labes ad hepar. Ego curaui quatuor, aut quinque paſſos Gallicum, gummata, & pilorum defluuium, & nunquam ſenſiſſe pruritum circa pudenda, nec vlcuſculum minimum, niſi ergo ipſi ſpiritus ſint primi, qui inſtrumentum proprium viſceris, recurrentes ad proprium fontem inficiant, ego neſcio quid dicam. Præterea homines vno coitu infecti ſunt peſſimè, ita quòd ſequenti diè apparuerit bubo: erant 12. ſcolares, qui duxerunt meretricem in domum quandam, vt experirentur an eius eſſet appetitus inſatiabilis, ex his tres infecti ſunt, inter quos vnus fuit, qui ſemel tantum cognouit ſcortum illud, nihil tunc apparuit in pudendo; ſequenti die ſtatim cæpit erumpere bubo, & poſtea tota barba, ſupercilia, & capilli euanuerunt, laborauit doloribus intenſiſſimis, cur ergo hic potuit infici ita validè vt ſequēti mane hepar materiam ad pubem transfuſerit? ego non valeo aliam aſſignare cauſam, niſi quia ſpiritus ſucceenſi ſunt, cum ſint agentia valde velocia, ideò potuerunt inficere hepar. Reuocetis in mentem quomodo fieri potuit vt medicus accedēs ad lectum peſtilētis poſt duas horas grauetur eadem febre peſtilenti vix attracto aere per fauces, in quo laborans fuerit, poſt ſpatium duarum horarum videbitis erumpentē

Car-

Carbunculum ad axillas, vel inguina. Præterea quòd huiusmodi affectus primò spiritus inficiat vos hac ratione cognoscere potestis. Nos videmus plurimos pati intemperies hepatis, & non videmus signa dissipationis spirituũ, vt in Gallica lue. primum enim fiunt malæ cócoctiones in ventriculo, cerebro, & cæteris partibus similaribus, vnde hoc? nisi quia fiunt spirituum dissipationes: nam vera, & immediata instrumenta actionum sunt spirituum, vitalium vitales, animalium animales, naturalium naturales. vnde labefactata actio spiritus indicat labefactatos. Præterea statim concidunt in torporem vniuersi corporis, immutatur color faciei in Gallicis, vnde est hoc nisi, quia dissipati sunt spiritus? præterea cessat appetitus coeundi. ego noui infinitos iuuenes robore virium valentes, atque semper astantes mentula erecta, satiriscos istos, vix primùm Gallicum libantes decidere ex hoc appetitu, & nullam aliam ob causam nisi, quia dissipati sunt spiritus. Ideò colligo Gallicum esse affectionem hepatis in tota substantia dissipantem spiritus.

De modo generationis morbi. Cap. XXI.

Ex quo modũ generationis affectus colligere possumus. Nam fit per contagium, omnis morbus qui fit per contagium fit per communicatam substantiam, quæ communicatur vel immediato contactu corporum seinuicem tangentium, vel per commune corpus ambiens, scilicet aerem. Docebo. cum omnis morbus contagiosus sit collocatus per totam substantiam, ideò opportet vt inficiatur tota substantia, exẽpli gratia in phtisi adest vis ista contactus, quoniam à pulmonibus continuò exhalat vapor, hic autem va-

por sunt corpuscula quædam minima illius saniei, quæ exhalant cum aere, & diffunduntur, per ambiẽtem aerem, qui attrahitur ad pulmones alterius, & si reperiunt materiam præparatam inficiunt, & communicant morbum, idem accidit in febre pestilenti, in morbo oculorum. fit autem contagium per contactum corporum, non per ambientem; est mulier laborans scabie, habet corium exulceratũ, tangit iuuenem, simul corpora fricantur, fuligo exhalans à cute eius scabiosa inficit cutim, statim repertum humorem fermentat, fermentatio facit ebullitionem, & ita fit contagium. fit etiam communicato vapore, qui attrahitur vltro citroque in corpora nostra, cum incalescunt, & extenduntur arteriæ, & venæ. Cum igitur iuuenis cum muliere infecta dormit, simul sudant, incalescunt corpora, fit euaporatio, quæ communicatur, cum mulier infecta est absorbetur à corpore calefacto euaporatio eius, & cum habeat analogiam ad spiritus naturales, statim per eos communicatur sanies hepati, Si mulier habet pudendum infectum tunc communicatur sanies; & ideò quidam statim abluentes se ab ista calamitate liberantur, & eo magis si vrina, vel aliquo alio abstergente se mundent, sed si detineatur acris sanies solet præputium vlcerare, siue glandem, & inficere demum spiritus. Hinc est quod tres coeunt cum Gallica, vnus inficitur, reliqui verò immunes à tanta lue liberantur. Domini ratio est, quia non omnibus æqualiter communicatur, secundò, quia aliqui habent corpus principi densius, atque solidius; aliqui rarius, & mollius, tertiò, quia aliquot sunt mundiores in actu venereo, & facilius, & commodius se expurgant. sed sciatis quod potissima causa est illa communicatio, quoniã alicui plurimum, alicui minimum communicatur, & hoc euenit ex volunptate fœminæ, si quis pulchrior est, & magis excitet voluptatem mulieri molliciesq; addatur ille certe inficitur, alij verò aliquando sic aliquando

quando non. Hic est modum generationis huius affectus, modò ad causarum inuestigationem properemus.

De causis. Cap. XXII.

QVA ex causa oritur Gallicus iam dicendum est, cum sit certum non esse morbum, qui ortum ducat à causis communibus, ab aere, aqua, & Sole, cum non sit epidemialis affectus, præterea cum non oriatur ex interna humorum colluuie à rebus non naturalibus facta. Verum omnis occasio in contagium refertur; & primùm sunt causæ externæ, secundò internæ. inter externa est contactus per communicationem substantiæ, communicatio fit communicata sanie, vel fuliginosis vaporibus ex infecto corpore ortis, sed non vna est ratio extrinseca, qua huiusmodi substantia communicari possit, neque omnis pars est apta ad recipiendam communicationem. Partes aptæ primùm sunt pudenda, quæ requirunt hæc duo; primùm, vt molles sint, deinde vt per attritionem incalescant, & rarefiant; Hinc est quod qui non admodum duri sunt in coitu, hoc est qui non tardè emittunt semẽ difficilius inficiuntur; qui verò tardè illud iaculantur, faciliùs, quia incalescunt magis, rarefiunt partes, & præbetur aditus morbo. Præterea oportet vt pudenda sint admodùm mollia, nam dura, & callosa non ita facilè admittunt vaporem caliginosum, Hinc ego inter mille homines non credò quòd viderim duos qui habeant detectam glandem, & præputium decurtatum infectos Gallico. ratio est quoniam detectę glandis durius corium redditur, atque callosius. At qui oblongum habent præputium, glandemque obductã facilius infectos vidi, quia glans

& interna pars præputij mollior est. Præter pudendas partes additur etiam os ob molliciem ipsius, & raritatem substantiæ, quæ facilè admittit saniem; vnde lis, & linguæ,& saliuæ communicatione lues alteri infigitur. Præterea tota cutis quoties est rarefacta vel receperit scabiem Gallicam, si quis cum ipso scabioso dormiet, scabiei pruritum sentiet, atque luis Gallicæ morsum. Hinc coitus inter extrinsecas causas connumeratur, sicut exosculatio, contactus, & fricatio. Verùm adduntur & vsus vestium, nam si quis Gallici caligas induatur Gallico inficitur; Hocq; maximè erat temporibus nostrorum parentum, & iam agitur 20. annus, quando non ita liberè accedebant ad Hebræos ad emenda vestimenta,sed nunc nõ ita facilis est occasio indumentorum. si quis vteretur caligis sanie imbutis inficeretur certè, sed non ita facilè,scio autem,ego eos qui curati sunt à Gallico atque eisdem vsi sint calciamentis iterum in luem incidisse. De ablutis non est timendum. Istæ sunt causæ extinsecæ, inter quas addatur mammillarum suctio. primis temporibus credebant ex vsu vitrorum, atque poculorum posse nasci affectionem istam. & ego locutus sum cum sene, qui hebebat domi duos laborantes, habentes partes posteriores vlceratas, & asserebat se infectum ob vsum eiusdem latrinæ. Videte quanta morbi istius erat rabies; Hodie non est timendum de hoc. Inter causas internas connumeratur primum vis imbecilla spirituum naturalium, nam non omnis communicatio substãtię inficit: exẽpli gratia est hic laborans pestilenti morbo, omnibus nobis communicatur eadem fuligo, & tamen hic inficietur peste, ille verò non,huius causa intrinseca est non extrinseca, quia eundem attrahimus aerem, & est quia cordis spiritus istius imbecillus est, illius verò robustus. Ita in morbo Gallico sunt decem coeuntes cum Gallica, quorum sex nõ inficiuntur, quoniã hepar habent robustum, & spiritus potentes, non facilè

cilè aptos pati, sed paratos hosti resistere. Addatis dilatationem vasorum, nam nisi venæ, pori, & meatus dilatentur nulla fiet communicatio, vt possit fieri transitus vaporibus, & saniei. Hinc est quòd qui habent penem solidum, & durum, non ita facile corripiuntur. Addatis accesionem facilem humorum. ego obseruaui quòd qui sunt frigidioris habitus non ita facilè corripiuntur, neque frigidiores ætate vt senes, quia in his non facile humores inflammantur, senes coeunt fortasse frequèntius, quam iuuenes, & licet non ita prompte, coeunt tamen. Ego obseruaui senes, adeuntes meretrices publicè infectas, & nunquàm infectos, ego non possum dare aliam causam nisi, quia humores non facile incalescunt, quia habitus, & ætas non facile incalescit. (potest etiam referri occasio ad duriciem cutis, ad siccitatem, ad paucam quam cum eis habent fœminæ delectationem, ad duritiem glandis, & internæ cutis præputij eorũ, quoniam cum in tot congressibus vsi sint suis lanceis qui fieri potuit, vt non obduruerint? quæ omnia in causa sunt vt hosti impetum facienti resistatur.) Addatis, & substantiæ naturam, molliciem, & lenitatem partium. Addatis vltimò animi affectionem, nam nõ est dubium, quòd si quis affectione intensa, coiuerit cum muliere, & agatur amore nimio non inficiatur. (Et hæc erit fortasse alia causa cur senes non inficiantur ita facilè quoniam friget Venus in eis, & amor frigidis est infixus medullis, curis animum implicitum habent, familiæ, filiorum, atque nepotum sollicitudine vexantur, non ita vt iuuenes cogitationibus expertes non nisi præsentibus voluptatibus intenti, totos se brachijs meretricum atque earũ amplexibus dedunt) Hinc est cur reperiamus tot maritos Gallico non inficere coniuges, & e contra. consulatis nobilissimos, atque excellentissimos viros in praxi exercitatos. Vnde hoc? ego credo quòd prouenit ex animi passione: quum Adultera cognoscit amasium feruet

net amore, & ideò inficitur, non amat virum, non feruet animus, non incalescit cum eo, sed frigida iacet, atque morosa. Præterea fortasse morsus adest conscientiæ testans esse adulteram, ideò sine amore coit,& potius timet; ob id multi credunt habere cõiuges honestas, & castas, quæ tamen lue Gallica plorant. Præterea contracta est cõsuetudo coeundi ideò in vtroque deest affectio animi. Ego nunquàm vidi hominem Gallicum in primis nuptijs non inficere vxorem,quia tunc in illis primis diebus Amor adest, sed in his, quæ pepererunt, in quibus antiquata est consuetudo coeundi cessat hęc causa.Videamus iam signa quibus morbum istũ cognoscere possimus atq; ab alijs secernere.

De signis. Cap. XXIII.

COGNITA ea Gallici Natura, quæ ex consequẽtibus affectibus cognosci potest, atque patefacta causa, hoc est contagio, superest vt loquamur de signis, quibus cognoscimus talem luem adesse corpori humano. Et quoniam signa, aut sumuntur à natura affectionis, aut à causis morbi, aut à consequentibus morbum, aut ab analogia, si nos naturam morbi capiamus nullo modo possumus cognoscere; quoniam latens est hepar in penitioribus partibus. Præterea morbus est in substantia,substantia autem non patet ad sensum. ab ipsa causa possumus reuera coniectari aliquid, sed non est certa, & necessaria causa, vt quoties quis coiuerit cum infecta, necessariò contagium sentiat,miserrima esset iuuentus, si hoc esset;aliquando centum adolescentes scortum infectissimum, atq; turpissimum causa ioci cognoscũt, & tamẽ vix vnus inficitur. facit quidem, si cognoscimus mulierem laborasse Gallico ad coniecturam, sed non ad demonstrationem, & ad certam fidem. ab analogia non expectemus signa. omnia quæ possunt demonstrare cõ

tinetur sub effectus, & consequentibus morbum, qui sunt duum generum, alia sunt pura accidētia, & symptomata, alia sunt morbi; symptomata sunt, defluuiū pilorum, dolores capitis, & artuum, leuissimæ infectiones cutis. Morbi sunt vlcera sæuissima, tumores inguinum, & aliarum partium, pustulæ &c. quæ velut vmbra corpus, Gallicum consequuntur. Verùm cum in morbis diuturnis dentur tempora, principiū, incrementum, status, & declinatio, & cum morbus Gallicus diuturnus sit meritò distingitur in sua tempora. & ratione istius mutatæ ætatis fiunt symptomata propria morbi principiantis, quiescentis &c. hac ratione, ego distinguam omnia symptomata in duas partes, in illam quæ continet affectus consequētes ad Gallicum principatum, & in illam quæ continet affectus inueterati morbi. Prima continet hæc signa. statim cum adolescens infectus est sentit leuem lassitudinem spontiuam omnium membrorum sæuū morbum pronuntiantem, cum tamen prius robustissimus, & animosissimus esset. Percipitur grauitas in corpore toto, & præcipuè à somno. sentit torporem, grauitatem, segnitiem in vniuerso corpore. ratio huius est, quia infecti sunt spiritus naturales, qui sunt immediatum instrumentum facultatis substentantis corpus, & ideò grauius hoc quam antea videtur. Prę terea adest dolor vagus, paruus per vniuersas partes, post lassitudinem corporis nunc dolet caput, statim cessat, aditque humerum nunc dextrum, nunc sinistrum, linquit hos, reuidet crus vnum, aut alterum, & sic facit de singulis membris. Causa est vapor quidam, qui incipit eleuari ab hepate. nondum genitus est humor malus morbi, sed ratione hepatis efferuescentis ob communicatum morbum gignitur vapor paruus ideò dolores sunt vagi. Tertiò incipiente morbo, & aliquantisper ingrauescente, immutatur color faciei. Videbitis angelicam, viuacem, splendidam faciem iuueni mutatam in deterius spatio trium, aut quatuor

Leuis lassitudo.

Dolor vagus.

mutatio coloris.

quatuor dierum. Quæ mutatio? Falloppius ignorat. sufficit quòd sit mutatio, toto cælo distat facies posterior à priori, immutatur color, & spiritus oculorum os, labia, genæ subuetuntur & notate signum, quod potest explicari, & est quòd sub oculis apparet circulus liuidus, qualis apparet in mulieribus menstruatis. obseruate an ebrius sit, an vigilijs laborarit, an somno imbutus nimio, an curis vexarit animum, si hoc non est laborat morbo Gallico. Quartò solet suboriri calor insignis in vestigijs manuum, & pedum etiam in hieme. Hæc causa patet quoniam in facie animum cognoscimus. ob spiritum vaporosum, qui ortum ducit ab hepate, quo laborante laborat facies, hinc extrema hæc feruent grauiter affecto viscere, hinc ille liuor. Quintò addatis somnolentiã sæpe interruptam, & quasi corporis inertiam. Ratio est ob turbulentum vaporem, qui ob contractum morbum, & feruorem augetur. Addatis mæstit am. erit lætus iuuenis festiuus, hilaris, atq; iocosus, cras erit infectus Gallico subitò mæror succedit. vnde hoc nisi, quia affectio exoriẽs adurit sanginem, qui ad animum vapores turbulentos euehit? Solet aliquando febricula adiungi ob feruorem circa feruentia. sed hoc rarò fit. Octauo in loco est caries moderata, hocque est signum Patocnomicum quasi; quoties, ergo videtis cariem quandam Gallicam, leuem tamen, circa pudendum, & quòd occasio præcesserit, dicatis esse Gallicum morbum quæ est ratio? Non potest suboriri caries, nisi duabus causis, aut quia sanies pudendi fæminei sua acredine erosit pelliculam, vel communicato contagio hepati per spiritus naturales; hepar propellit eos infectos, & contagiosam saniem ad pudendum. de carie quomodo cognoscitur quando est Gallica, & quando non est Gallica, dicam postea. Nono in loco succedunt bubones moderati. coiuit adolescens cum fæmina superuenit torpor, mæstitia, & post duos dies apparet bubo paruus, non doloro-

Calor in manibus & pedibus.

Somnus interruptus.

Mæror.

Febricula

Caries.

Bubo.

sus, non validè crescens, significatur, quòd morbus lenis est, & incipiens. Sed causa istius est, quoniam inguina sunt partes emulgentes hepar, & ideò excrementa hepatis mala excernunt; hepate igitur infecto insurgens vis eius ad repellendum simul, & semel excrementum casu in viscere repertum exceruit, & ita fit bubo. Vltimum signum est Gonorea Gallica signũ incipientis morbi, quæ nobis indicat istius Protei Naturam. Primis illis diebus per spatium 40. annorum, non erat defluuium pilorum agitur iam 30. annus, quo hoc defluuium incæpit, non sunt 15. anni, quibus obseruata est Gonorea Gallica. Ex quo colligimus variam esse naturam morbi, & possumus expectare noua symptomata; Vtinam leuia sint. quomodo autem cognoscenda hęc Gonorea postea docebo, nè hic aggregem omnia. Causa autem eius est labefactatio spirituum, qui regunt facultates testiũ, & ita dissipatur robur illarum partium, & sic non possunt continere semen, sed continuò stillat. At iam progressi, & confirmati morbi signa inuestigemus. Primùm sunt pustulæ in vniuerso corpore duræ, & graues in capite, & barba. aliquando cum crusta, aliquando non; aliquando cum sanie, aliquando non: & sciatis non posse esse morbum nisi sex, aut ad minus quatuor mensium, quando huiusmodi symptoma pullulat. Qui incipit hieme producet crustas principio æstatis, qui verè, autumno, &c. Suboriuntur autem pustulæ; quoniam materia infecta transmittitur ab hepate; secundò quoniam pars laborans pustulis non benè concoquit sua excrementa, & ideò congerit ea. Secundò suboriuntur vlcuscula in pudendis callosa, vel fiunt callosa, quæ incæperant. Quoties videtis sanatam cariem, & quòd remanent calli circa cicatricem, tenete esse confirmatum Gallicum, ideò moneo vos, vt hoc recordemini in curationibus; quoniam calli illi sunt manifestissima, & demonstrãtia signa morbi confirmati. Tertiò in loco est vueæ moli-

Gonorræ

Signa cõfirmati morbi & primum sunt pustulæ.

Vlcuscula in pudendis Nõt.

Vueæ mollificatio, & raucedo vocis.

molificatio. in faucibus gurgulio dependet, quē vueā vocamus, quæ si humida fiat pendet, & humectat au ces, Vnde fit raucedo vocis, aperite os, quum au- dietis voces istas raucas, & videbitis vueam humecta tam. & non est catarrhus distillans. dicite esse Galli cum confirmatum. (causa huius humectationis est spiritus naturalis labefactatus, qui vnà cum sangu- ne infectus mediantibus venis ambitum totius corpo ris circuit, & ideò imbecilles eius functiones submi- nistrat. in ventriculo prauè concoquit, ideò pituitā, in cerebro mucum, in venis sanguinem pituitosum generat, quæ si adurantur processu morbi acria fi- unt, & ideò ratione huius humidæ humorum lacu- næ non est mirum si vuea humectatur, si ratione acre dinis sanguinis scabies cutim infestat, si radices pilo- rum erodens eorundem defluuij causa existit, palatū vlcerat, os, atque nasum, cum Galea cerebri conte- rit, atque fons est, & principium multorum aliorum symptomatum. raucedinis autem vocis causa est hu miditas, atque excrementa canales impedientia.) Quartò addite tumores glandularum in faucibus, quum hoc est non dubitare de infectione Gallica iam confirmata, quoniam communicatur materia infe- cta capiti, quæ excernitur ab emunctorijs. Addite corruptionem palati, & dentium. quum hæc adsunt non possunt reperiri gradus morbi intensiores. Ad- duntur sexto in loco dolores firmi, & clamosi, (vt isti dicunt;) 12. hora incipit dolor, non peruenit ad me diam noctem, & clamor percutit auras. Nam dolo- res isti fiunt à vapore quoddā noxio, & maligno, qui attollitur ab hepate, & ab excremento ingesto per malam nutritionem in particula qualibet, & præci- puè circa perihostia cuiuslibet partis. Præterea ad- datis corruptionem ossium capitis, & bracchiorum antequàm appareat aliquod vlcus. Quomodo autē cognoscitur os corruptum integro corio remanente dicam postea. Addatis 8. tumores ateromaticos, (quę

Tumores glandularū in faucibus. corruptio palati, & dentium.

corruptio ossium cap. & brachiorum. Gummata.

gummata vocantur assumpta similitudine ab arboribus quoniam in morbo Gallico crescunt tubercula emulantia gummias arborum) fiunt autem aut, quia pars ipsa non benè nutritur, & coaceruat excrementum, vel quia hepar communicat materiam infectam. Addatis. 9. in loco vlcera maligna vniuersum corpus obsidentia, quæ exulcerant totum corium, caput, & vniuersas partes ob copiam materiæ peccantis. Sed commune illud symptoma, defluuium pilorum sæpius etiam infestat. Iam est transactus 40. annus, quo non radimur ob vituperium nostrum, antea non erat defluuium pilorum, & radebamur. Hispani induxere Tirannidem in Italiam, Gallicum, & barbæ longę vsum. Casus autem pilorum causa est materia salsa, & erodens. SED pulcherrima insurgit quæstio animaduersione non indigna; quare est, quòd pili capitis, & barbæ tantùm concidunt, & non ex alijs partibus vniuersi corporis. sed locus hic non requirit ista. Addamus crustas quasdam, vel callos, rhagades dictos, vel impetigines, & præcipuè in vola manuum, & planta pedum. Hæc sunt dolorosa valdè, adsunt enim rimæ quædam, & vlcera serpentia, & horum causa est materia pessima pituitosa valdè exusta, quæ confirmata lue valida in hepate, oritur. Accedit penultimò id, quod præ cæteris me summopere grauat, & est tinnitus aurium, Vltra 10. annos nunqàm audiui ab aliquo mentionem factam de hoc tinnitu, ego primus obseruaui, iam 8. agitur annus, rari sunt qui huiusmodi tinnitum non habeant in valde confirmato Gallico. obseruetis diligentissimè hoc, cum scriptum non reperiatis ab alijs. hic tinnitus solet ob alia suboriri, sed etiam fit ex Gallico. (Sed hic obseruans effectum satur causam spreuit, vel fortasse tanquàm ex dictis hauriendam; Nos ad eam properemus. cum constet ab hepate vapores noxios ad caput attolli, cumque continuò, & continuò subministrentur, vis capitis expellens tētat per omnes debitas propellere

vlcera maligna per totum. defluuium pilorum

Imo Rex Philippus atque Pater Carolus veram conati sunt introducere Monarchiam, quæ primas tenet in tribus spēbus gubernationum vnde Arist. 12. me. pluralitas entium mala, vnus ergo Princeps. Not.

pellere vias, deducit ad cutim, vt ratione pororum exalent, hinc cadunt pili ob erosionem; demittit ad os, & ideò palatum corrumpunt, atque dentes; per nares fugat, & ideò eum vlcerant; vltimò conatu per aures tentat detrudere, cumque flatus, vapor hic infectus sit, atque crassus violenta eiectus sonitum facit.) Vltimò succedunt aliquando quædam affectio nes veluti astma, quæ superueniens indicat morbum incurabilem, non crucietis ægrum astmaticum, quia non sanabitis. De his omnibus symptomatibus, ego postea lenitionem, atque curationem tradam, & licèt difficillima sint tamen polliceor me inuenisse medicamenta, quæ certò, citò, & tutò (quantùm fieri potest) curant.

De curatione morbi, & primum de exercitatione Cap XXIIII.

INTER cap. proposita in hoc tractando negotio quartum curationem morbi continet post cognitam affectus naturam, causas, atque signa, quæ curatio multiplex, est, & varia, hac præcipuè ratione, quoniam non habet vim collocatam in Methodo ipsa, semper fuit empirica, quia casus, & experientia simul iuncta remedia subministrarunt, & quoniam casu inuenta sunt remedia varia, ideò variæ sunt rationes curandi morbi. prima ratio est illa, leuis tamen, quæ est maxima corporis agitatio, & exercitatio, & hæc valet in Iuuenibus robustissimis, qui solo sudore facta simplici corporis expurgatione, sanati sunt aut lucta, aut Iaculo, aut saltu, aut lusu pilæ, tantus calor cressit, tanta discussio fit excrementorum, renouantur spiritus, & fiunt puriores apti ad superandam labem. & hoc non est mirum si aliquando viscus per sese ipsum sanat

Exercitatio.

lue nondum radices iactas habente. Vnde febris putrida cessare solet absque medicamento, quia nondũ hæret partibus solidioribus. in febre ethica sanantur corpora per medicinam, quia humectamus, & frigefacimus partes, Ita in Gallico quando incipit nondum hæsit intimis particulis fieri potest vt per se restituatur spiritus, affectio, etenim illa spiritualis est. Ad rem igitur reuertamur, solent aliqui excitato vehementissimo sudore sanari. sed hoc tantùm fit in primo principio morbi in robustissimis corporibus: & etiam in plurimis robustis non valet. succedit modò suffumigium.

In quo proponitur suffumigium. Cap. XXV.

Suffumigium.

ALIA est ratio empiricorum per suffumigia; Inuentum est antiquorum, vt suffitibus sanemus varios affectus. Empirici tentarunt omnia, & tandem inuenere suffitũ ex cinnabari præstantissimum, sæpissimè tamen nocet, sed inter genera curationis connumeratur, & non dubitate, quod sanatur aliquando. tamẽ duplex est suffumigiorum species, altera benigna, altera grauis. de quibus suo loco.

In quo proponitur Hydrargyrum. Cap. XXVI.

Hydrargyrum.

TERTIA ratio pulcherrima est per Hydrargyrũ purum, quod absorptum superat morbum deferens excrementa ad palatum, hoc facit mihi admirationem. Tria sunt quæ valdè turbant mentem meam primum magnes, secundum medicamentum expurgans, tertium Hydrargyron. in quo obseruo miracula naturæ. Hydrargyro hoc parantur vnguenta quę inter-

internodijs applicata sanant, & de hoc suo loco dicemus. Hæc ratio empirica est, quia multa solent incommoda subsequi, si casu ex toto non sanet, quoniam nunquàm inunctus vir vir remanet, affectus proritatur, & peior redditur.

In quo proponitur præcipitatum. Cap. XXVII.

QVARTA ratio est cum Hydrargyro præcipitato, in quo miraculum apparet, vos videtis argentum viuum conuerti in præcipitatum, in puluerem, tamē iterum potest in Hydrargyrum reduci; videtur species resurrectionis, miraculum Deo reseruatum. hoc exemplo apud incredulos possumus confirmare, vt verbo Dei ex nostro cinere resurgamus. plures ergo vsus istius præcipitati incolumes fecit. sed hæc ratio plurima habet coniuncta incommoda. de quibus postea. ego docebo hęc non quòd semper vtamini, sed contra obstinatos, & vt incommoda sequentia cognoscatis.

Præcipitatum.

De curatione per Methodum, & primò de victus ratione. Cap. XXVIII.

ALII tentant Methodo rem hanc aggredi, (quanuis ab empirica principium sit, subministrata à casu, & experientia) ista est vera, & regia curatio, de qua primò tractare tentemus. Proponatur Iuuenis laborans morbo Gallico, & morbus adhuc crescat, proponuntur tres indicationes tres scopos cōstituentes. Nam diximus morbum esse affectum in tota substantia hepatis, cui succedit ebulitio spirituum, ad quam

Methodus.

intem-

intemperies calida, & ſicca adueniat, quæ non eſt natura morbi, ſanatur morbus, & tamen relinquitur caliditas, & ſiccitas. Tertiò diximus, quòd ſtante ægritudine ſuccedit generatio excrementorum in omnibus partibus. Hoc conſtituto prima indicatio reſpicit excrementa; ſecunda feruorem illum; tertia naturam morbi: opus ergo eſt vt nos totam affectionem auellamus, contemperemus intemperiem, & euacuemus excrementum. ſed quoniam excrementorum copia ſolet eſſe impedimento curationi, ex ſecundo, & tertio Meth. habet rationem cauſæ, ſine qua non, ideò ſine eorum euacuatione curationem aggredi nõ tentemus. ſecundò cum habeamus intemperiem calidam, & ſiccam, ideò eam auferamus, poſtea quam excrementa excreta ſunt, nondum autem facta nè fiant prohibeamus. illa autem ratio erit methodica pœnitus, empirica tantum in curatione luis. Hoc autem fieri non poteſt niſi ita muniamus corpora, vt nihil officere poſſit, & primò caſtigemus res non naturales, quæ proſint curationi, non obſint; & ideò moneo vos vt in principio ſtatim habeatis rerum non naturalium curam, quia morbus longus eſt, & validus, ideò oportet optima diligentia vti inter quas primum locum habet aer, in quo non videtur aliquid notandum, quoniam experientia docet, vt Gallico laborantes non prohibeantur ab hoc, vel illo aere, tamen aer attrahitur continuò à nobis, ideò poteſt variare affectum. & hac notaui ego experientia ductus, aer marinus (dummodò ſit in loco ſalubri) eſt præſtantiſſimus omnium in morbo Gallico. Crebra eſt mercatura Gallici Venetijs, ſed aer ſalubertimus eſt, ſecus oporteret relinquere locum inhabitatũ, & aliunde nouos colonos expiſcari; rarò vidi adoleſcentem euntem illuc cognoſcentem mulierem, qui non redat infectus, ſed aer marinus prohibet, vt non corrumpantur homines pænitus. Romæ ſunt meretrices, ſed non adeò viget morbus hic, At Bo-

Res non naturales.

Aer.

At Bononiæ aer pessimus est, quia frigidus, & acutus, statim morbus ibi petit caput, atque palatum inficit, idem Florentiæ accidit; licèt ibi per aliam viam reuertentibus scorta sint infestissima. Patauinus aer mediocris, & salubris est, morbus enim non nisi hepar petit, ideò possum monere vos, vt si amicus inficitur Gallico, & fuerit in aeri frigidiori, & tenuiori, moneatis, vt eat ad crassiorem. & calidiorem salu-berrimum tamen; Ratio etiam ciborum habenda, sed præcipuè detur, qui resistat putredini, & impediat feruorem. Fugite fructus præter modum, quia faciunt sanguinem frigidum quidem, sed aptum ad ebullitionem, veluti mustum sanguinis. quoniam aquosus est. Carnes humidas fugiant. pessimæ sunt agninæ. suillæ carnes humidæ sunt. sed non adeo vt pisces, & agninæ, sed tamen ita proritant morbũ, vt mirum sit, non dico salitas carnes, sed recentes, qm̃ administratur hepati humor fouens morbum. fugiẽdi pisces in lacunis nati. Veruecinæ, & vitulinæ hædinæ etiam bonę sunt. addo auiculas, Arietinæ, caprinę, & bouinæ pessimę, & in summa tam carnes, quàm pisces soliti à mensa Gallicorum profliganda. Inter illa, quæ comedantur, si quod noxium est tria sunt, quæ principem locum obtinent. Cæpæ communes. cæpæ ascalontides, quas scalognas vulgo appellamus, & allia. Nihil magis proritat coitum his tribus. Radices Rauani addite, sed non adeo crudeles sunt, crescit lichenes, tinnitus aurium, videtur ardere hepar, itaque facite vt fugiant isthæc vestri ægri. Vsus aromatum bonus est, & malus. est bonus veluti Garyophillum, Nux moscata, cardamomum, cinnamomum, & similia habentia vim roborandi viscera, quia absumunt excrementa. Verùm quia aliquando fit nimia ebullitio in hepate, ideò non nimis laudo. sed si ventriculus laboret date parum piperis non in puluerem contracti, sed tamen crasso modo confracti; si autem adsint vlcera circa sedem abstinebitis

Cibus & potus. *Fructus.* *Carnes.* *Pisces.* *Salita.* *Cæpe.* *Allia.* *Rauani.* *Radices.* *Aromata.* *Garyophyllum.* *Piper.*

bitis ab omnibus aromatibus, & pipere. Præterea panis sit optimus. sed vnum videtur considerandũ, an biscoctum panem exhibeamus nec ne? aliqui dant in principio, aliqui in exhibitione decocti, aliqui nolunt, vt aliquo modo dentur panes isti, & dicunt primùm, quòd non conficitur; talis panis, est duræ concoctionis, si fugimus carnes bouinas ob difficilem cõcoctionem, ergo & hunc. Præterea siccat humorem naturalem, & absumit, inutilis ergo est hic panis. Tamen ego alterius sum, & fortasse melioris sententię, nõ quòd panem biscoctum necessariò demus in principio; mihi probaretur, si etiam daretur quia non video sequi aliquod incommodum. Quod difficilius conficiatur, verum est, sed si benè fricetur dentibus, facillimè potest concoqui. accipite panem biscoctũ, & ponatis in humido, videte an humidum absorbeat; qui potibus oblectantur solent facere offam optimã, mollem, & teneram, vt facillimè absorbeatur cum pane biscocto, quia melius, & citius emollitur. Dico tàmen quod non debemus durum præbere biscoctũ sine alio, sed si postea bibatur facilius digeritur, quoniam per duplicem concoctionem viscidum absumitur. Hinc Arist. quærit in problematibus cur pisces pingues, & carnes semper ascendunt per fauces, & diu sunt in ventriculo? Respondet, quia adest tenacitas, ipsa, quæ superata est per duplicem concoctionem, vis videre? quia facilius fit maceratio. Ideo colligo si bene emollitus sit panis biscoctus, quòd benè concoquitur; Ad secundam rationem dico vel sumitur vt alimentum, vel vt medicamentum, si agit vt alimentum humectabit corpus humiditate, quæ magis sicca est, quàm illa, quæ resultat ex humidiori pane; sed illa humiditas præstantissima est, quia inde resultant spiritus, & humores minus apti ad ebullitionem, & ad fouendum morbum. si verò vt medicamentum propinetur, ergo absumet humiditatẽ præter naturalem, nõ naturalem, sicut facit lignũ Guaiacum.

Panis an biscoctus exhibendus.

Prima ratio quod nõ dandus sit.

2. ratio.

Ad primã.

Not. sol. probl. Arist.

Ad secundam.

cum. ſed quid de vino dicendum? vinum calidum,& robuſtum inimicum eſt Gallicis,ideò exhibeatur impotens, & imbecille, quod à Galeno oligophoron dicitur; & ſi poſſent bibere aquam bonum eſſet. Fercula ſint ex illis, quæ ſine obſtructione refrigerant ſpinachia, luctutæ,piſces petroſi,fercula ex hordeo s exzea. Acetaria ex cicorio, ex cicerbita. Feniculi radix coquatur cum his. Aſparagi lacuſtres dulces boni,montani amari inimici, acetum bonum, & omnia non calefacientia,dummodo ventriculum non offendant,bona ſunt.

Vinum.

Fercula.

Acetaria.

Leon. vult cicerbitam eſſe ſonchon Dioſc.

De motu, & quiete ſomno, animi paſſione. excrementis. Cap. XXIX.

IN inſtituenda recta ratione rerum, quæ quidem non naturales ſunt, quæve impedimento eſſe poſſunt medicamentis adhibendis cum explicauerimus ordinem in victus ratione ſcilicet cibo, & potu, & aere eligendo, relinquitur vt de motu, & quiete loquamur. Quies ſemper noxia eſt.niſi excrucientur partes & doleāt arctus, ſemper motus oportunus eſt. Cùm aũt duplex ſit motus, alter, qui ſatis eſt ad excitandum calorem viſcerum, alter violentus,fiet motus primus, aut luſu pilæ, aut ſaltu; aut iaculatione; imo ſi fieri poſſit, vt ſumentes lignum Guaiacũ obambulent per talamum, præſtantiſſimum erit,dũmodo conſiſtere poſſint, Motus violentus erit contrarius, quoniam valde reſoluit calorem innatum. Somnus longus, quamuis faciat ad concoctionẽ excrementorum, tamen malus eſt: quia replet caput, & laxat omnes arctus & licèt poſt aſſumptum ſyrupum matutinum, & veſpertinum concedamus ſomnum, tamen exceptis illis temporibus vigiliæ oportunæ

Quies & motus.

Somnus.

tunæ ſunt, quoniam ſiccant, & feruorem extinguũt, ſed animi paſſiones, & immutationes notandæ. Qui læti ſunt qui derident morbum, licèt cadat his barba, & capilli nunquam animus affligitur, hi duplo citius ſanantur, quia viget tunc calor naturalis, cõtra mœrores, moleſtiæ timores excruciant homines & impediunt medicinarum actiones. Vnde quum furioſos, deſperatos video ægros ſemper malum profero iudicium de his; quia producitur longo tempore morbus. At conſeſſus amicorum, concentus, ſonus, animique tranquillitas faciunt multum pro ſanitate recuperanda. Habenda quoque excrementorum ratio, nè vapor efferatur ad caput, ideò cliſteribus aut glandibus lenimus aluum. De excrementis ſeminalibus not. quòd quidam ſunt, qui niſi coiuerint nunquam ſanantur, tamen rari hi ſunt. Et ideò omnibus mandate, vt caueant à venere, quia omnia proritantur, & ſi poſſem meminiſſe exemplorum numerus eſſet infinitus eorum, qui curati à morbo Gallico poſt quindecim dies coeũtes exacerbato morbo cruciati ſunt. Huius affectus cauſam modo hilares adeamus, ſi verus eſt, quoniam fortaſſe dubitamus; ſunt qui niſi coiuerint non liberantur, & ſunt falaces, robuſtiſſimi iuuenes, atque optimè refecti poſt potũ decocti. An quia excrementum eſt ſemen retentum, & lætos iuuenes reddit coitus moderatus? hilaritas autem neceſſariò requiritur his, qui citam, & tutam quærunt ſanationem, & natura liberata ab eo, quod eam grauabat fortior reddita reliquias morbi fugat? an quia dictum eſt exercitationem principatum propellere morbum, quia auget calorem naturalem, & hic coitus (ſi moderatus ſit his) idem facit, & propterea vnitus ſuſcitatus affectus reliquias expellit, at ſæpius proritatur morbus, ſi liberatus à Gallico quãprimum adit ſcortum. quoniam Natura continuatis medicamentis, Ieiunijs longis, potu aquæ, ciboq; tenuiſſimo labefactata, coitu duplo imbecillior reddita

Animi paſſio.

Excrementa.

Semen.

dita non poteſt quod reliquum eſt morbi propellere, Natura enim ſanat, non medicus, nec medicamenta. & eo magis ſi coitu vtantur immoderato; ſpiritus enim, & calor innatus ſupramodum reſoluitur humidumque radicale, quo natiuus alitur calor exiccatur. Dubito autem an verum ſit, ſanatos à morbo Gallico poſt 15. dies redeuntes ad coitum exacerbato morbo infeſtatos eſſe. Coitus enim ſolus per ſe, (ſi homo liberatus eſt ex toto) non poteſt luem illam introducere, quare enim introduceret? an quia homo imbecillus eſt, emaciatus cruciatus? at multi morbi imbeciliorem reddunt emaciant magis, cruciant grauius, poſt quorum ſanationem ſi coeat non inficitur Gallico. ſed dices corpora hæc ſunt neutra regreſſus ideò facilius poſſunt in eundem morbum redire ob inordinatum coitum, vel alias ob cauſas, antequam ex toto, & ſincere conualeſcant. Dico quod in morbis à ſubſtantia, qui contagio tantùm diſſeminatur ſicuti eſt Gallicus non accidit hoc; cum enim vir liberatur ab his ex toto non timet amplius eorum reditum, ſed alterius morbi aduentum, vt ſi quis poſt guaiaci decoctum aſſumptum (vt in omnibus ferè euenit) inordinato victu vtatur fient inconcoctiones, obſtructiones, & alia ſymptomata parientia morbos vt febres, vlcera, tumores præter naturam, & id genus ſimilia: ſi coiuerit ſequetur virium ingens labefactatio, quæ lædens actiones morbus erit, ventriculi imbecillitas, atque ſpirituum diſſipatio, non morbi Gallici reuerſio. Hæc volui dixiſſe non vt verum vero addam, ſed vt per tranſcenam occurrentia trāſcribendo ſilentio non prętereā) de illis taceo, qui dum curantur coeunt, quoniam duplatur morbus.

De euacuatione materiæ. Cap. XXX.

Euacuatio materiæ.

His ita constitutis deueniemus ad primum scopum propositum, qui erat, vt euacuaremus materiam præsentem; habemus morbum in substantia, cũ quo feruor adiungitur, ex quo intemperies calida oritur, & excrementosa, ideò euacuemus primo humores, & ita not. quòd omnis tractatio morbi Gallici debet ab hac auspicari. & Empirici etiam id faciunt Humores autem præsentes cum peccent, vel in qualitate, vel in quantitate, vel in vtroque. diligenter, ergo obseruandum. Nam si peccant in quantitate secabimus venam tantùm; sed rarum est, vt non peccent etiam qualitate. Cum igitur euacuandum corpus primò secamus venam, lenitione tamen alui pręcedente, vel per casiam, vel per serum, vel per syr. rof. sol. secamus autem venam, vt primò temperemus ebullitionem in hepate, secundò vt imminuamus materiam alterandam medicamentis, & euacuã dam; Tertiò cum morbus sit per contagium, & inficiat hepar, ad quod fit concursus humorum. fiet reuulsio à partibus intrinsecis ad extrinsecas. Dimitto magnitudinem morbi. Hęc tria sunt, quæ indicant nobis sectionem venæ, & secanda est vena in cubito dextro propter rectitudinem visceris. Sed not. quod sæpe non possumus vti tali euacuatione, quoniam in principio morbi. vt plurimum solent adesse bubones, qui cum sint facti pp fluxionem ex epate expellente ad sua emunctoria, ideò secando venam diuertimus materiam à bubonibus ad viscera, & sic statutum est ab omnibus quod non secetur, ne recurrat iterum materia per hepar, ideò sunt Medici, qui nunquàm auderent seccare venam præsente bubone, cum viderint sectam venam fuisse causam delitescendi

Sectio venæ.

An secanda vena si adsunt bubones.

Opinio aliorum.

ſcendi bubones, ex quo incrementum ſecutum eſt morbi, & exacerbatio. Ego ſemper fui illius ſententiæ, quod mediocria probabiliora ſunt validis, & intenſis. Quod non debeamus vnquam ſecare non dixerim, quoniam ego vidi effectus mirabiles ex ſectione venæ præſente bubone, quia ſtatim bubones rebelles non potentes venire ad caput cæperunt ſuppurari. Præterea parui incrementum accepere, & concoctionem tuberculi, & abſceſſus. aliquando viſi ſunt delituiſſe. hæc ego videam, ideò aliquando ſeco venam, aliquando non. Videatis bubonem ſi adhuc fluxio fit ne ſecetis venam, quoniam dum natura eſt in motu, & tentat vacuationem per loca conuenientia debemus auxiliari, non impedire; Cum ergo natura per emulgentia tentet vacuationem, ideò ne eius opera retardemus, non ſecanda eſt vena. ſed ſi ceſſauit fluxio venite audacter ad ſectionem, & non dubitate, quoniam ego infinita habeo experimenta in hac materia; Imò expectare celeriorem mutationem, & noua fiet fluxio. Qua ratione? quia cum per ſectionem venę exoneremus hepar à materia in maſſa exiſtente, ſecundò cum demus impetum in materia; tertiò cum feuor ceſſare incipat, tunc vires creſcunt hepatis, & facit maiorem expulſionem; cōcoquuntur etiam bubones faciliimè quoniam concoctio illa neceſſarium eſt, vt fiat ratione caloris alterantis, & immutantis, ſed cum in bubonibus materia fluens ſit frigida ſolet hærere partibus vt ſiri; ſiri autem difficile putreſcunt; ſi ſecamus venam retrahitur aliqua ex parte materia craſſa, ita quod pars tenuis ſanguinis calida concurrit ad locum, & calefacit materiam frigidam, & vapores gignit; vapores ſuffocati putredinem pariunt, & ſic tubercula perſectionem venæ memini eſſe maturata; Ego quando primus volui facere hanc ſectionem fui diſcors cum excellentiſſimo huius Gimnaſij doctore. Clam curaui ſecandam, & ſtatim ſecuta eſt maturatio. Sed

Opinio propria.

1. conc.º

1. Aph. 21.

2. conc.º

quando cognoſcemus fluxionem non adeſſe? Ex colore, dolore, & incremento bubonis. Tribus diebus obſeruemus bubonem, & mandemus, vt obambulent vel in talamo, vel extra domum; ſi à prima die ad tertiam nihil creuerit bubo fluxio non adeſt; quia ſi adeſſet fieret incrementum; fluxio enim eſt ad partem imbecillem ſubſtantia; Natura, conſuetudine, ſubſtantia rara eſt, ſunt ſiquidem glandulæ aptæ ad receptionem. Natura, frigida, conſuetudo, quoniã ſolet accipere. ergo non adeſt fluxio. Secundò obſeruate dolorem; ſi interea dum quieſcit æger adeſt dolor non dubitandum eſt, quod aliquid fluat adhuc, Idem de colore. ſi erit ſemper ruber tribus diebus ibi eſt calor multus faciens ad actionem, & tunc non ſecemus venam, niſi tanta ſit fluxio, ita magnus tumor fiat, vt timeamus ſucceſſuram aliquam corruptionem; hoc autem rarum eſt. ego in toto temporis curriculo vix ſemel, aut bis habui occaſionẽ iſtam cum non adeſt fluxio ſecate baſilicam dextri lateris audacter.

De præparatione humorum. Cap. XXXI.

Humorum præparatio.

SECTA vena pro ratione virium præparandi ſunt humores; & quoniam in principio morbi non ſemper adeſt eadem humorum miſcellanea ſicut in fine, in quo pituita adeſt, & exuſta materia. Voco autẽ excrementum in principio non ſolum Gallici, ſed repertum in habitu factum alia de cauſa; & eſt pituita ipſa, ideò oportet præparare, primum per illa, quæ vim habent attenuandi, & detergendi, atque ex obſtruẽdi,& ita ad ſyrup. huius facultatis deſcendamus

Syrupi.

ſed ego obſeruaui (cum opus ſit accelerare nè morbus firma iaciat fundamenta) vſum relinquendum communem in exhibitione ſyr. tantum matutina hora.

ra. sed soleo exhibere electuarium alquod cum syr. Matutina hora, & ante cænam per duas horas; Exhibeo ego ante syr. coclear electuarij, vel ad castaneæ quantitatem, & in hoc obseruo non solum, quæ faciunt ad attenuationem, & digerendi vim habent, sed exhibeo ea, quæ habent antidoti naturam, vt semper robur viscerum tueamur. & quamuis infinita sint antidota, tamen quando frigidi humores, & pituita alteranda sunt vtor calidioribus. si humores calidi sint vtor frigidioribus. in syrup. ergo ad præparandam pituitam primum accipio mell. ros. oximel. simpl. ana vnc. 5 syrup. de cicor. vnc. i. decoct. cicor. beton. fumiter. quantum sufficit. hæc sunt detergentia, & incidentia. Antidota sunt huiusmodi, scordij, vnc. iiij. admisseo scordium huic decocto, qui habet vim roborandi, & conseruandi hepar. Pro elect. ego accipio saccari borag. rosati, buglossati ana. vnc. i. Mithridaticæ confect. drach. i. misceo; & ita exhibeo quotidie quantitatem auellanæ, vel castaneæ matutina hora immediatè ante syrup. vespertina hora ante cænam per duas horas, aliquando loco electuarij has pillulas do. succi concreti scordij, succi concreti cico. & cum parte Mithridaticæ confec. efficio pill. ponderis drac. 5. ego impediui hoc genere medicamenti defluuium pilorum, soleo aliquādo in ista pill. admiscere puiu. lig. guaiaci, vel corticis, eius, & ita cum succis, vel saccaris illis addo.

Electuariū

Pillulæ.

De medicamentis euacuantibus pituitam. Cap. XXXII.

TANDEM apparentib. signis concoctionis adhibeo medicamenta euacuantia, quæ sunt agaricum, turbit. hermodactilus, & coloc. & hæc in vsu sunt apud omnes. sed duo postrema potissima sunt. vnde empir. puro hermod. puluere vtuntur cum iure, vel

vacuantia pituitam.

Hermodactilorũ puluis.
Pil. variæ
Hiera.

vino dulci, & felici cum successu. Vnde pillul. de hermoct. pill fetidæ, pill. cochiæ simplices sine veratro optimæ sunt. Præstantissima autem est hiera pachij. Facta prima euacuatione oportet iterum euacuationem aggredi, & in hoc casu ego non soleo nouos dare syr. nè grauem ęgrotantes; sed aut lingendũ liquorem, aut electuarium solum exhibere. aliquando syrup. de fumot. comp. mel. rosat. & oximel. simul mixta quantitate trium aut quatuor coclearium matutina hora, & vespertina ante cænam duabus horis cum electuario dicto, & cum iterum præparauerim iterum euacuo, vt dictum est.

De euacuantibus bilem.
Cap. XXXIII.

Euacuantia bilem.

VERVM si materia ista non pituitosa existat, sed biliosa quid agendum? si videmus biliosum habitum vrinas, fecesque citrinas, pręgressæ ægritudines à bile ortum duxerint, sanguis sit tenuis, tunc oportet bilem educere. & vt facilius id fiat solemus præparãtia exhibere, quia rarò accidit, vt non sint obstructiones, & dum materia egreditur solet excoriare, & dysenteriam producere. Interea dum volumus corpus præparare oportet propositam naturam antidoti recordari, & ideò frigida in hoc requiruntur, cum syr. de fumot. de cicor. cum illo de pomis solemus admiscere sonchum, quia malignitatem hepatis sedat, his addimus decoct. ex fumot. & ex citri semine, & cortice factum. Præparato corpore deuenimus ad purgationem, quæ per se patet, ex medicamento ducente bilem. Reubarb. præstantissimum est; & quanuis calefaciat hepar, quia tamen roborat, ideò ex eius infusione, & syr. viol. vel rof. sol. conficimus pharmacum, Postea iterum eisdem syr. præparamus, atque iterum purgamus, sed solemus ascẽ-

Reubarb.

dere

dere ad scamon, cum infus. reubarb. & cast. gamus. cũ elect. de psillio, vel de succo ros. & cum syrup. ros. sol. propinamus. Sed ego semper in morbo Gallico soleo vti rebus, quæ ex rosis constent. si volumus elect. demus de succo ros. vel rosatum Mesu. si volumus solutiuum, demus rosaceum.

Rosa.

De electuario bili conferente. Cap. XXXIIII.

AT Electuarium quod est? solemus accipere saccar. ros. saccar. viol ana. vnc. ij. & addimus pulueris corallorum rub. pulu. el. or. pulu. sem. citri ana. drac. i. succi. cõcreti ex soncho succi cõc. scordij ana scro. ij. his conficimus elect. & exibemus matutina hora cum syrup. vespertina ante cænam per duas horas. & hæc de elect. ad bilem conferente dicta sint; iam ad melancoliam transeamus.

Elect.

De præparantibus melancoliam. Cap. XXXV.

VERUM si casu fiat (vt plurimum accidit) quòd natura vacuanda sit humor melancolicus existens ex habitu corporis in principio, in progressu verò propter hepar infectum. Montan. d. quòd si habemus morbum, in quo sit feruor, & in temperies calida, & sicca, & humores crassi, & tosti, possumus duo efficere, primùm attenuare, & incidere; & aptum reddere ad euacuationẽ, secundò possumus diluere, & concoquere. d. primùm diluendus est humor, postea attenuandus, quoniam attenuatio fit siccantibus, & ideò si primò fieret, humor aut augeretur, aut fermẽtaretur, & sic morbus augeretur, & ideò Hipp. vbi loquitur de oximelite, dicit quòd acetum vel attrahit

3. de ratio. vict. in acut. in vltima parte.

in molem humorem melancolicum, vel generat illũ, hoc medicamentum est attenuans, ſiccans, & frigidum, quantò magis læderet ſi eſſet calidum, & ſiccũ. Ideò laudat Montanus, vt in morbo, in quo melancolicus humor abundat primò diluamus humorem, poſtea attenuemus, demum euacuemus. Quomodo autem concoquendus humor iſte? per concoctionem intelligimus rem non ordinariam, nam præparatio humorum, attenuatio, &c. eſt concoctio, de hac non loquimur, ſed intelligit Mont. concoctionẽ, ideſt eliquationem, & dilutionem, Quomodo autẽ eliquantur humores iſti? veluti omnia alia ab arte. quædam enim à violento calore veluti metalla, quædam ab humido calore, & tenuiſſimo, & eſt quoddã genus metalli, quod talcum vocatur, ſi hoc eſſet in fornace vitraria per ſpatiũ triũ menſiũ non eliquaretur, & vocatur à Plin. Talconium, tamen balneo mariæ eliquamus ductum in puluerem. Sed poſtquàm Talci huius mentio facta eſt, eius naturam, atque deſcriptionem hauriamus, cauſamque inueſtigemus cur humido calido liquetur, non humido frigido, aut calido ſicco? hoc autem facimus, quò res verè, & per cauſam, non ſophiſtico modo ſciantur. Ideò alciu ſculè repetentes, quæ ab Ar. 4. meteo. cap de eliquatione, & congelatione dicta ſunt capiamus, Alchimiſtarum, atque metallicorum opinionis non aſpernantes, qui operibus, ſenſu, & experimentis penitùs rẽ indagarunt. Dicimus ergo quòd quæcunque à calido coagulantur ab humido diſſoluntur, hæc autem terrena ſunt. vt ſal, & nitrum, quæ fuere à calido coagulata, puta à Sole, licèt de his dubitet Ar. quæ verò à frigido coagulantur, igne liquantur, & vt plurimùm aquæ potius ſubiiciuntur, hæcque ſunt aurum, argentum, æs &c. De adamante dubitatur, qui igni poſitus frigidus ſemper manet, & reſiſtit, & tamen à frigido congelatus eſt, apparet enim glacies quædam. at hoc eſt aut, quia pori eius adeò compreſſi

Talcum.

pressi sunt, vt ignis quantumuis subtilissimus pene-
trare nō possit, aut qa sulfure caret (vt Alchimici te
nent) & ideò accensa flamma non potest pabulum ha
bere quo mediante viscera eius penetret. Hinc est d.
Ar. quòd alter coagulatus à calido non potest ab hu-
mido dissolui, angustia enim potorum impedit introi
tum aquæ ad interiora lateris. habet autem later an-
gustos poros. quia calor agens in materiam eius con
uertit humidum in vapores, qui per poros arctos ex-
halant, per quos non potest aqua introduci, quia cras
sior. Modò ad Talcum deueniamus cuius descriptio
nem non vidi apud aliquem, ego eam inueni cum cal
cinatione, præparatione, & multiplici eius condimē
to in manuscripto codice D. Petri Agathi mei Geni-
toris patrui, solertis naturalium ac supernaturalium
rerum inuestigatoris, secretorumque Naturæ mira-
bilis inuentoris cuius opera plurima apud me extant,
plurima tempus atq; Italię calimitates abstulerunt.
Dicit ergo, Talcus est lapis terreus duum generum
Lunæ, atque Solis. lucidissimus, foliatus, naturali-
ter compactus ex mercurio, & flore terræ sine sulfu-
re, cuius folia minuta ex parte vtraque sunt perlu-
cida, peruia, subtilissima. quæ motu digitorum ve-
lut in arenam minutissimam resplendentem redigun
tur. Hæ sunt Notæ talci, multa subdit alia pro lapi
de Philosophorū, quæ quia non faciunt ad rem ideò
omittenda censui. Nec omnes particulas descriptio
nis declarabo, sed tantùm eas assumam quæ pro cau
sæ faciunt inuētione, hic fuit fortasse illius sentētiæ,
quam visus est sequi Alb. Auic. & Hermes, quòd me
talla fiunt ex argento viuo tanquàm ex sanguine mē
struo, & sulfuræ tanquàm ex semine viri, sed quia
Talcus non est verum mettalum completum ideò d.
esse lapidem terreum absque sulfure. liquatur ergo
balneo Mariæ, idest humido calido. humido, quia
à calido fit, & terminatur, & ab eo congelatur, vnde
humidum eius absumptum est, & comminutus in

 arenulam

arenulam redigitur, at oportet humidum esse, quia angusti eius sunt pori; hinc splendor, hinc lux, quia superficies leuigata compressa; modò calidum strictos aperit poros, & dat aquæ viam, vt in intimas partes penetret, eum liquefaciat; lateri autem aqua non sufficit calida, quia violento calore absumptum est humidum conuersum in vapores, & arctissimæ relictæ sunt viæ, ex quibus transitus non patet aquæ; Hinc prouerbium vulgatum exijt de eius ablutione, quoniam superficies tantum abluitur; interna humorem non sentiunt. adde quod siccissimo existente latere, cumque diu ignis in eo laborarit sicut in calce seruatur minera ignis, atque vestigium flammæ, & hinc est quod in calce accensio fit, atque ebullitio in latere quoties proijcitur aqua, quia quasi seminariū ignis relictū erat in eis, & in illa siccitate latebat; sunt ergo veluti flammulę latentes quę liquefieri nō possunt. At calx liquefit, dico quod humido dissoluitur, atque calido in se excitato causa est humidum in eo; & tenacitas penitus consumpta, qua corpora termino consistunt suo, & amissa alienum quærunt; in latere continuans illud humidum quo later consistit, & est, relinquitur, & densius compactius redditur, & ideò non dissoluitur. Hæc dicta sint breuiter, vt ingenia aliorum excitentur, non vt profitear esse nouarum causarum inuentor, arcanorumq́; perscrutator, Hæc relinquo Gardano qui nouit arcana eternitatis. Modo ad rem nostram descendamus. sicut, ergo in metallis è terræ venis exhaustis, ita in humoribus nostris videre licet. melancolici humores à magno calore assantur non eliquantur, at à tenui calore attenuantur, atque liquantur, hoc autem primum fit per rationem victus, calefacientem, & humefacientem, inter humectantia sunt carnes teneræ, ptisana ordeacea, & exzea, & triticū, sed, quia ptisana refrigerat, ideò opportet cinnamomum admiscere. Vinum pauciferum, oligophoron, & subdulce

Victus ratio in humore melancolico.

Vinum.

frictiones.

dulce facit calorem concoquentem . frictiones mode ratæ cum inunctis manibus ol. amigd. dulc. Aliquando fouendus ventriculus fomento tepido, ol. mastic. vel vino dulci, in quo decoctum sit camem. & folia maluarum, & flor. borag. Potiones etiam sint huius modi, est syr. de duabus radicibus sine aceto, hic calefacit. nulla ratione siccat syr. bisantinus simpl. syr. de pomis pariter simpl. decocta autem sint quæ non siccent, & erunt ex liquiritiæ radice, ex borag bugloss. capill. ven. cicor. & endiu. ista possunt fouere, & excitare calorem moderatum, vt nulla sit assatio. Hoc facto cum credimus eliquatos humores, tunc venimus ad præparantia vera, quæ habent vim attenuandi, & tunc mutandi syrup. sumimus enim syr. de fumoterræ compositum, & si nolumus hunc accipimus bisantinum compositum syr. Sabor Regis præstans erit. Præterea non dimittemus vsum elect. quod cōstabit ex saccaro buglossato, boraginato, atque rosato equis portionibus sumptis ad vnc. ij. pulue. scord. drac. ij. succi concreti sonchi drac. i. specierum Diarod. Abb. scrop. iiij.

Syrupi.

Decoct.

Electuar.

De euacuantibus humorem melancolicum. Cap. XXXVI.

EXIBITO syr. atque facta præpatione euacuamus per medicamentum educens melancolicum humorem. sed potissimæ purgationes sunt sena, epithymum, & elleborus niger, Nos habemus hanc fœlicitatem in his regionibus, quoniam abundat Elleb. niger. Habemus inter composita quædam præstantia veluti confectionem amech. elect. diacatolicon, & elect. lenitiuum, quæ leuia sunt medicamenta. Pillul. præparatis ex lapide lazuli, Brassauola præceptor meus fælici cum successu vtebatur. Habemus electuar. Indum maius, & minus. Habemus varias

species

species hieræ; sed pillul. cochiæ præparatæ cum ver a tro habent principatum in hoc, & semper his, aut conf. amech vtimur. Montanus vti erat vir summi ingenij: ita excogitauit compositionem syr. qui vulgò dicitur syr. Montani, in euacuãda materia Melancolica. syr. hic impressus est in tractatu de morbo Gallico. sed vti omnia scripta eius corrupta sunt, ita descriptio huius syr. non habet artem, non doses, Vt igitur habeatis descriptionem, qualem ego ab ipso fonte vberrimo habui, vobis eam communico. Exhibemus huiusmodi syrup. sine molestia exeuntibus domo. solemus enim dare quinque, aut sex syr. qui aluum mouent. Recipe ergo mirabol. omnium ana vnc. 5. contundantur crasso modo, & infundantur in 7. lib. aquæ fumit. & quando volumus medicamentũ robustis solemus accipere succum fumit. depuratum pondere 7. lib. infunduntur spatio 24. horarum, additur polipodij, fol. senæ, epithym. ana vnc. i. liquir. rasæ, garioph. semin. citri. ana drach. ij. cortic. elleb. nigri vnc s. ego aliquando soleo admiscere agarici drach. i. s. aliquando hermod. vnc. 5. prout mihi videtur quod sit vrgens phlegma si non est phlegma dimitto hæc. Quæ omnia simul bulliunt ad consumptionem medietatis, colantur, & leuiter exprimuntur, & diuiditur in 6. syr. totum decoctum, & vnicuique adiungimus syr. de fumot. vnc. i. 5. syru. de cortic. citri vnc. s. ita vt sex sint vnciæ. decoct. & duæ syr. aliquando ego accipio decoct. vnc. 5. syr. ros. sol. vnc. ij. sed sincera descriptio Montani prima fuit. Vos potestis exhibere sine dubio hoc medicamentum, scio aliquos damnare, sed hi male faciunt, quia ex hoc nullum sequitur incommodum Bras. qui experimenta plurima sp hẽbat solebat ad euacuandos humores melancolicos in Gallico conficere vinum solutiuum. Ego præter dicta communia mentionem facio istorũ, quæ magistralia sunt, opus enim est semper Medicum habere aliqua recondita, & ego eo libentius vobis cõmunico

Syr. Mont. corruptè habetur descriptus.

Syr. Mont. descrip. integra.

munico, quò mihi cariora exiſtunt. Vini huius deſcriptio eſt iſta. Recipe.fol.ſenæ,& folliculorum ſenæ ana lib.ij polipod.vnc.6.mirab.omnium ana vnc.i.agarici,Rhabarbari ana vnc.i.ſ.macis, maſticis ana vnc. s.gummi arab.ligni aloes ana drac.iij.fumiterræ epithymi ana vnc.ij. corticum hellebori nigri vnc.j.ſ.zinigib.drach.v. Hæc ſimul miſce, & teruntur, & intunduntur in ſufficienti quantitate vini albi dulciſſimi,& ſi non habetis aliud ſumite maluaticum, & infundite per 24. horas.poſtea addimus foliorũ borag. bugl. roſar.florum viol.flor.mali cicri ana vnc.s paſſul. lib. ij. coriand. præparatorum vnc.ij. Hæc ſimul parum bulliunt, poſtea colatur vinum, & vaſe vitreo obturato ſeruatur,& quotidie aſſumatur ciathus matutina hora añ cibum 4.horis, exit domo æger,& habet aluũ ſolutam. hoc autem fit per aliquot dies, ſed ſolet accidere, quod poſt illas in principio euacuationes vincitur morbus leui alteratione, & ideò non venimus ad lignum guaiacum, ſed exhibemus elect. hoc per 30.dies.accipe ſac.horag.roſ.bugloſ. violt. ana vn. iij. ſucci ſcord.ſucci cic.concr.an.drac.i. mithridati optimi drac.ij.ſpecierum diarod.abb.ſpecierum diatr.ſandal.ana drac.ſ.corti. guaiac. pulueriꝫati. vnc. ſ. ſyr. roſ.recentis quantùm ſuff.miſce in mortario,& tunde diligenter, & ita paratur elect. quod exhibetur matutina hora, quando ſurgit à lecto quantitate vnius auellanæ, & multi ſanati ſunt, & expertus ſum in quamplurimis, at quia multoties fallit, aut quoniam inueteratus eſt morbus, & confirmatus, aut alia de cauſa, ideò ad veram antidotum deſcendere oportet quod quidem lignum eſt Guaiacum, in qua ratione curationis oro vos vt oculis, atque attentis auribus aſtetis.

Vinum Braſau.ad hum. mel.

IN

In quo proponitur vera antidotus. *Cap. XXXVII.*

Guaiacum.

IN morbo Gall. facta. euacuatione alteratis visceribus, atque exhibito syrup. vel vino preparato, validè expurgato corpore, & elect. roborato, vt dictum est, si videmus confirmatum morbum debemus venire ad veram, & certam viscerum alterationem, & hoc est quod possit immutare hepar, & restituere. Medicamentum hoc est decoctū ligni santi vel guaiaci, quod casus inuenit, experientia confirmauit. instituta dieta per tenuissimam victus rationem, & potu decocti, in quo est vis attenuans, & facultas superans morbum. Fuere quidam boni viri, qui cum vidissent vim guaiaci, & tenuissimum victum, credidere, quòd totum, quod agit medicamentum agit exiccando, digerendo, & sudorem prouocando, & sic æquè sicabit, & digeret aliud genus ligni. & ita aliqui tentarunt decoct. ligni iuniperi, aliqui ligni ex pinu vetustiori, alij ex cupresso, teda, citro, radicibus acretis, sanasseq; affectum. Ego vidi aliquos curatos ligno fagi, qui coniecti in triremes, atque instituta victus ratione tenuissima laborantes ex toto liberantur. sed iste non est vsus medicus, sunt nugæ omnes, quòd guaiacum sanet, quia siccet, vel digerat, videmus enim quòd nullum alium lignum preter indicū facit hoc, quod quærimus, qui rectè curare volunt assumant guaiacum, non vt sudorem tantum cieant, & siccent solùm, sed vt tota substantia tanquàm antidotus morbū expellat, videamus igitur quidnam sit hoc lignum. secūdò quas facultates habet. tertiò quot generum sit, quartò quomodo eligendum, quintò qua ratione exhibēdum decoctum factum ex hoc ligno.

Vbi examinatur Iuniperus & soluuntur problemata quædam. Cap. XXXVIII.

(Sed postquam facta est Iuniperi mentio nolui in medio cap. aliquid addere, ne cursum lectionis impediam, sed obiter hæc paucula dicenda occurrunt in hoc cap. inclusa, quæ curiosi videant, atque rerum cupientes cognoscere causas, tetrici verò, ac alijs negotijs fortasse maioribus impediti currant sine his. Scribit Scalig. in lib. quem ad Gardan. scribit exec. 180. cap. 10. Grandiorem Iuniperum, quæ Cedrum maximè æmulatur, Harar vocant Arabes, Afri nominãt Ettalch. eius medulla in Numidia, candida, in Aethiopia, nigra, in Libia, purpurea, qua in scobem comminuta dicunt Afri Medici felicissimo successu vice Guaiaci ad morbum indicum profligandum vti; Aliud etiam præstantissimum remedium inuenit hominum curiositas, atque mali acerbitas, quòd qui eo laborant, in Africa nisi remedijs sanantur, si in Numidiam, aut Nigriticam sese conferant Aethiopiam solius cœli beneficio sine vllis medicamentis conualescere dicuntur. Et nè gratis hoc dixisse videamur (vt plurimi faciunt meri recitatores Historiarum) vtriusque addere liceat rationes, atque prius subtilitates quasdam in medium proferre. Iuniperi decoctum salutare est in quod succi sanè traiectio facta est, ramenta (iudice Dioscorid.) necant deuorata. Idem fit in colochinthide; multum enim pinsendam, & cribrandam tenuissimo in cerniculo iubent nè homines enecet; è contra Hiuchæ succus lethalis, farina salubris, porri succus perniciosus, porrum ipsum editur sine noxa. Videamus omnium istorum causas, si morbus Gallicus est inficiens hepar à tota sub-

stantia,

ſtantia, Iuniperus eum non niſi qualitate occulta, & ſubſtantia propria ſanat; licèt ſui ſiccitate, & vi excalefactoria dici poſſit humores illos putridos fouẽtes morbum, naturæque obſiſtentes temperare, quẽadmodum enim humiditas mater eſt putredinis, ita ſiccitas ei reluctatur; an quia acris eſt, & erodit humores illos putres, & digerit ex Dioſcorid. libr. Plin. libr. 16. capit. 25? an quia carioſam ſenectam non ſentit, atque tanta eius cum igne familiaritas, vt multi aſſerant ex Iunipero factos carbones tanta eſſe vi, vt per annũ integrũ ignẽ ſeruent incorruptũ? fortaſſe. Prometheus fur ſolaris ignis auxilio Mineruę hmõi ligni facula vſus eſt, & veſtales virgines abſq; labore ignẽ annuũ his carbonibus ſeruabant, at ignis erodit omnia, conterit quæcunque ei afferuntur, ita decoctum iuniperi oblatum humorem putrem reſecat, excedit, atque vindemiat. Decoctum autem ſalubre eſt, Ramenta lęthalia, ratio eſt haud abſimilis ei, quæ in coloquintidis apparatu circunfertur; ſi enim optimè non trituratur, & cribratur hęret, atque vlcerat, ſic iuniperi ſcobes ob ſiccitatem adhærendo ſuffocat. ſuccus autem hiucæ, & porri interficit. Ratio pendet à duplici cauſa vna eſt partium tenuitas vnde eſt facilitas penetrationis, altera eſt libera qualitas, & facultas ad nocendum in ſucco ipſo, poſteaquam ſoluta eſt ſocietas, quam inierat cum parte terreſtri, quæ pars eius ferocitatem cohibebat qualitate aduerſa, quemadmodum eius craſſitudine tardabat celeritatem. At quare eſt quod Afri tranſeuntes in Numidiam, aut Nigriticam Aethiopiam ſolius cœli beneficio à lue Gallica liberantur? an quia Numidiæ hodie Arabes dicti incolentes Mediterraneas Africæ oras, montibus aſſueti, Nomades dicti à Pli. libr. 5. capit. 3. & 34. à permutandis pabulis circunferentes domo plauſtris ductilibus vnde vagi dicuntur, vagabundis enim populationibus dediti ex equo, & lancea ſolis vectigalia hauriunt

riunt currunt ſemper, ſemper armis vacantes in Regionibus illis calidioribus ſudant, atque continuò laborant. & ideò ſi exercitatione liberamur ab huiuſmodi morbo trãſeuntes in Numidarum aciebus vbi non niſi exercitati, non niſi graues viuunt Prouincias adeuntes poſſibile eſt, vt ab hoc morbo liberentur. Præterea in Nigriticam Aethiopiam accedentes ſub Aequatore, & Zona torrida poſitam liberantur à lue iſta, quia caliditas aperit poros, ex quibus difflant vapores putridi. Hinc eſt quod Neapoli, & in Iapigię regionibus calidioribus non ita ſæuit morbus, ſicut Patauij, atque in alijs, frigidioribus locis, inde enim difflat vapores à materia putrida eleuati, non congeruntur, non ſimul coaceruantur, ſicut his, vbi frigiditate ſtipante, & cutim denſante intus detinentur, continuò creſcunt, vniuntur validius, agunt fortius, obſident viſcera, atque erodunt; neque homines ita citius in regionibus frigidis aduertunt hoc morbo laborare, quia malum intus occluditur diù ſeruatur, medullis infigitur, & eius curam non habent, niſi quando radices firmas iecit, & robur habet virium validiſſimum, ita vt facilè, quouis remedio ſuperari non poſſit. Additur etiam quòd Neapoli, vbi prius apparuit mitius fortaſſe redditus eſt, & magis naturæ familiaris, aut quia ibi meretricum fugiunt amplexus, & non ſunt ita ſcortis dediti, ſicut alibi, Hæc problematice, & probabiliter dicta ſint, non demonſtratiue, quia curſim non eſt poſſibile demonſtrare, quomodo ad ligni indici examen deſcendamus, & de hoc iſthæc dicta ſufficiant.

De natura ligni Guaiaci. Cap. XXXIX.

Guaiacum.

PRIMÒ ergo de Natura Guaiaci loquamur. vno excepto Io. Gallo, atque Consaluo Ouido, omnes alij ignorarunt eius naturam. Io. Gallus scripsit de vsu ligni sancti; Consaluus fuit Hispanus nobilis, qui scripsit historiam Indiarum Hispano Idiomate ad Carol. V. hic erat doctus, & acumine ingenij excellens. Communis est opinio quòd lignum hoc sit vna planta, cum geminas esse constet, Non vna est arbor, sed duæ sunt, & distinguntur in propria Patria varijs nominibus, & id; quod soleo dicere lignum nouum, & lignum vetus referatis ad duas species. Vna est. quę vocatur in propria regione Guaiaan, nos Guaiacum, vel Gaiacum vocamus; & est lignum ex vna specie. habemus præterea palum sanctum, vel lignum sanctum quod differt à priore, & adsunt notæ, effectus, sapor, diuersissima, quoniam autem palus sanctus desijt ferri ad nos, ideò doleo non posse vobis ostendere, Qualis est arbor Guaiacus? à Consaluo ita describitur primò in summario cap. 86. secundò in historia integra lib. 10. cap. 2. est (inquit) arbor altissima, & maxima, quæ ad Iuglandis altitudinem pertingit, aliquando paulò minor est, cortice prædita est pullo, & viridi macula maculato, ita vt subalbidus sit color, Folia habet Arbuti. (plantam hanc videre potestis in collibus istis: nos vtimur fascibus ad ignes, & quando exornant ædes pro nuptijs, vel sacris, frons est veluti lauri, corbero appellant, & producit fructus rubros, qui comeduntur à pueris) fructus luteos profert per maturitatem; qui sunt veluti gemini lupini simul coniuncti (ego habui hos fructus à quodam Monaco) lignum durum, põderosum, & in media substantia nigrũ, circunquaq; subalbidum.

Guaiaci descriptio.

subalbidum. Hæc est vera descriptio illius scriptoris qui fuit in Indijs, & ea quæ viderat literis mandauit. conferatis hanc cum descriptione Io. Leonis Aphricani, qui in vltima parte descriptionis loquitur de ligno Gallico, quo vtuntur Aphricani, & est lignũ habens folia spinosa, vti Iuniperus, vnde colligo esse speciem cedri, & si sanat sanat digerẽdo morbum, non quod verè sanet, secundum lignum est Palum sanctum toto cęlo distans à priori, Arbor ista est magnitudinis Fraxini non vastissimæ, folia habet Arnoglossi folijs simillima, ita pleniora, ita pinguia, & tamen rasiora, & breuiora, Flores luteos producit, quos saccaro condire solent soluunt aluum, figuram non potui cognoscere, nam à Mercatore donatum mihi est vasculum cum his floribus, assumebam mane coclear, & soluebant aluum bis, & ter. fructus rotundi sunt iuglandum nucum forma, aliquando magnitudine, crassitudine pręueniunt nucum iuglandum maiorem, cortex est coloris cinericij, & æmulatur fraxinum, in interna parte color pullus. Habemus igitur Guaiacum, & lignum sanctum, quanuis in consultationibus indifferenter sumamus has arbores licèt eadem sit vis vtriusque sciatis tamen quod in alijs morbis diuersæ sunt facultates; & primò autoritatem Consalui testor, secundò experientiam. Refert Consaluus quòd quanuis vsus vtriusque ligni sit ad Gallicum, tamen lignum sanctum habet maiores vires ad alios morbos. Præterea, ego superioribus diebus obseruaui quòd in podagra, in articularibus morbis, & in ischiatico affectu, atque in roboratione ventriculi parum, aut nihil prodest Guaiacum, & prius obseruaui, quòd palum sanctum nimis præstans est in his, & in arctuum etiam doloribus. Iam non inuenitur lignum Indicum sanctum, & ideò ne miremini si medici tantum tribuunt ligno Guaiaco, & eo vtuntur in omnibus forsan docti experientia, iam 20. annis superioribus, quando lignum sanctum

Lignum sãctum & eius descriptio.

F copiosum

copiosum erat, iam non amplius de illo affertur, aut parum, Guaiacum facit quidem aliquid ad hos morbos, sed non plenè, in ligno sancto non adest color niger, credebant superiores, quod pars nigra esset vetusta, alba, noua arboris. sed decipiuntur, & ego deceptus sum cum his; sed postea cum adhibuerim diligentiam, & fuerim in loco, vbi vidi strues magnas horum lignorum potui obseruare omnia, & sic cognoui etiam differentiam inter lignum Guaiacum, & sanctum. Ego vidi frustrum Guaiaci paruum, & habebat nigrum interius, contra verò vidi crassitudine mea lignum sanctum non habens nigrum in se, ideò dico esse naturas lignorum diuersas. semper in Guaiaco est nigredo in medio, circumquaque adest color subalbidus, sapor amarus cum acredine quadam, in Guaiaco continetur pinguedo parua, tamen, vt ex ipsa oleum educere possimus, Hæ ergo sunt notæ Guaiaci nigredo in medio, subalbida circunstantia intercurrentibus lineis subnigrioribus, sapor amarus, acredo quædam, & in eo pinguedo contenta. Notæ pali sancti. tota substantia flaua est odor suauis certè, pinguedo copiosissima, ita vt duplicatum oleum extrahamus, sapor acer magis, & minus amarus, vnde decocta pleniora, pinguiora, & acriora valdè; sentimus suauem odorem, Talis est, natura lignorum. At habemus vetustum, & nouum. si Guaiacum vetus, cortex crassus, truncus magnus amaror, & acredo parua. Iuuenescẽtis inditia sunt amaror maior, & insignior acredo, & amplitudo trunci tenuis, & gracilis, q̃d dico de Guaiaco, intelligo etiam de ligno sancto, sed magis odoratum, magis pingue, magis acre, & minus flauum est iuuenescens sanctum lignum. nos tenerrimum accipere solemus, & ita in Indicis regionibus accipere solent ex tenera arbore.

Not. de hoc oleo loquitur Scalig. ad Car. exer. 161.

Pali sancti notæ.

Electio ligni sancti.

Verùm quoniam ex his arboribus vna species defertur ex insula Hispaniola, vel ex insula Beata, quę distantià nostra Regione, altera defertur ex insula Diui

Diui Ioannis, ideò ligna rancida fiunt, quia nauigatio nes longæ, ideò non possumus vti recentioribus lignis, & quoniam virtus magis seruatur in arbore maiori, semper eligere solent lignum maius. Nunquam vtemur in Italia Guaiaco, quod non fuerit ab arbore resectum ante quatuor, aut quinque annos, & ideò semper maiorem truncũ laudamus. sed Not. in primis diebus solebant exhibere tantum lignum, & non erat vsus corticis, repertum est postea corticem habere maiorem vim exiccandi, & ideò mercatores cæpere corticis mercaturam facere, quoniam cortex plurimi venditur, nam lingum vno Mocenico venditur pro singula libra, cortex duobus, propterea lignum ob defectum tegmenti corrumpitur, & ex hoc non habemus Guaiaci decoctionem bonam. isti mercatores excoriant lignum, sicut cætera; Quoties ergo cum cortice habere potestis capite, quia in eo adest maior vis quàm in excoriato.

An Guaiacum notum Antiquis. Cap. XL.

SVNT aliqui, qui opinati sunt antiquos de hoc locutos. & voluere esse inuentum Arabum, & lignũ Auic. quod Karon appellat, & d. esse lignum Indum, vocãt quientiam Kallem, confirmant hoc, quia huiusmodi medicamentum facit ad affectus articulorum sicuti Guaiacum. Decepti sunt hi à voce ligni Indi. Nam temporibus Auic. non patebat hæc india occidentalis. Et quamuis Matheolus, & alij scripserint ex Taprobane, & calechut deferri, tamen quicquid ligni habuimus in Italia delatum est ex Hispanis Castiliensibus ab Indijs occiduis. Nunquàm Lusitani lignum Indicum ex Calechut asportarunt; Erat igitur lignum Auic. ex Indijs orientalibus, non tamen est Guaiacum, nec palus sanctus. Aliqui voluere esse

2. lib. tra. 2. ca. 374.

2. li. trac. c. ca. 335.

lignum descriptum ab Auic. quod Helfdeen, vel hesiebdehen vocat; alij sunt qui velint esse Ebenum, & isti non valdè decipiunt, minus decipiuntur in Guaiaco, at in Palo errant pœnitus, quia Ebenus nigra est, palus est lignum flauũ. at in Guaiaco adest nigredo, fundum petit aquæ sicuti Ebenum; ergo idem sunt. Sed hi etiam delinquunt; quoniam Ebenus (excepto cortice) tota nigra est, Ebenus facillimè maceratur in aqua, facilius igne destruitur, & odorem fragrantem mittit, in Guaiaco non est intensa nigredo, difficilè maceratur ob pinguedinem suam; & non nisi spacio 24. horarum, at ebeni frustra magna per 10. horas; fetet Guaiacum si aduratur, præterea difficilius vritur. Hac ratione huiusmodi fui sententiæ, quòd hoc lignum ignotum fuerit antiquioribus Arabibus, atque Græcis, sicut nec morbus Gallicus notus. Montanus credebat Guaiacum nasci in nostris regionibus, & volebat esse arborem, quam Eganum vocant quia in medio est nigredo; & circumquaque subalbidus color. sed quia non habet amarorem, & acredinem hoc nõ obstat (dicebat) quia hoc est ratione soli effeminati nostri, in quo nascitur. Sed grauiter delinquit Mont. videte folia Egani, sunt folia trifolij. cortex non habet eundem colorem, magnitudo ligni diuersa, fructus Guaiaci sunt veluti gemini lupini, in egano est veluti quædam siliqua, ideò distant, & forma, & figura, & toto cælo. propterea non venite in hanc hæresim vos habere Guaiacum. Sed quænam est arbor hæc? est Laburnum Plin. & Victruuij, & domini consentit descriptio, & appellatio, qua vocatur hæc arbor in Italia; Bononiæ, & Nutinæ Lauorno dicitur Planta Egani. Reuertamur igitur ad nostrum institutum, & dicamus, quòd vera curatio affectionis propositæ erit per decoctum ligni Indici, cuius duplex species, altera, quæ est Guaiacum, altera, quæ est palus sanctus; & quod vtrunque æqualiter facit ad morbum Gallicum profligandum, sed in reliquis affectibus

Mont. credebat Guaiacum nasci in Italia.

Impugnatio.

affectibus frigidis articulorum, & ventriculi imbecillitate præstantius est Guaiaco lignum sanctum, ita fortasse dictum ob sanctos & miros effectus, qui ab eo deriuant, sed ambo à propria substantia sanant Gallicum, cæteros autem sedant morbos sudorem excitando superfluas humiditates exiccando, digerendo, atq; hepar, & ventriculum roborando. Videamus modò, quæ sint qualitates, & vires eorum.

De qualitatibus & viribus ligni Indici. Cap. XLI.

PRIMVM si deradamus statim duo percipiemus, amarorem quendam, quo explebitur totum os, deinde acredinem insignem, quæ stimulat palatum, Tertiò si decoquamus in aqua decoctum primùm amarescit in ore, secundò mordicat, tertiò si vlcera abluimus valdè pungit, & mordicat. Quartò solet calefacere strenuè ventriculum labefactatum, & est hæc communis opinio, & experimentum meum. Ita .n. calefacit, quòd si in intemperiebus calidis detur fouet, & auget intemperiem, Ideò Guaiacum colligimus calidum esse, nam omnia amara necessariò calida sunt; & si frigida sint amara, illa constant ex duabus partibus, quarum altera, quæ est in superficie amara, & calida est; frigida autem latet, & plures sunt partes latentes, quàm manifestæ, ideò refrigerat, at in Guaiaco multæ sunt partes amaræ, & non tãtum superficiales, nam prima decoctione amarum est, in secunda remanet amaritudo, & propter hanc rationem assero totum amarum, & per consequens calidum. Acria omnia calida sunt, vt in pluribus, at in Guaiaco semper acredo adest in primo, secũdo, & tertio decocto, ergo calidum est. præterea vsus cõfirmat, quia calefacit. sed in quo gradu? est valdè

Amaritudo ligni

Acredo.

Mordicatio.

Calefacit lignum et vẽtriculum roborat.

calidum, & quanuis quidam dicant esse temperatum: eo quòd sanat homines à multis morbis calidis, & frigidis, calidos tepore suo, frigidos etiam tepore suo dicunt morbos profligare, Decipiuntur tamen isti, & cerebrum non habent, cum testentur medicamentum amarum, mordax, esse moderatum. si Galeni artem callerent id non dicerent; nos videmus amarorem, ergo adest materia suffocata calida multa; abhorret sensus, ideò est calidum in principio tertij gradus, vel in secundo finiente. Calidum igitur sit. Præterea nos videmus, quòd medicamentum hoc valdè siccat, sæpe enim capimus decoctum Guaiaci, & madefacimus linteolum quo inungimus vlcera, & pustulas non solum Gallica, & sanantur. Ego vidi in lippitudinibus, & perturbationibus oculorum, & lachrimas, & fluxiones desijsse ob decoctum Guaiaci, & maximè corticis, ergo medicamentum est siccans in eodem gradu. at in cortice maior adest vis siccandi, veluti caliditas aliquantisper cedit, maior enim est in ligno, quàm in cortice, in cortice siccitas maior, sed hic excessus ita paruus, vt insensibilis sit. Inter omnes alias facultates habet, quòd sanat Gallicum, non quia siccet, aut calefaciat, sed quoniam ligni natura talis est; Nam ad id, quod à tota substantia lædit requiritur medicamentum à tota substantia sanans. Hanc substantiam solus Deus sibi reseruauit, nos cognoscere non possumus.

Gradus caliditatis ligni

Lignum siccat.

Cortex siccior.

An lignum Indicum valeat ad alias infirmitates. Cap. XLII.

AN verò omnes morbos sanet nec'ne? ego credo quòd hoc medicamentum sit bonum ad alias affectiones, cum tota substantia agat. Exempli gratia, ego

Scamon.

video antiquos vsos scamonio ad expurgandum, & etiam ad exiccandum, squama aeris ad expurgandũ corpus, & etiam ad detergendum, siccandum, excalefaciendum. Idem dico de Veratro albo, & Nigro ad expurgandum humorem melancolicum, & ad calefaciendum. altera facultas pendet à toto temperamento, altera venit ab elemento prædominante, Idẽ dico de hoc ligno quãuis faciat ad Gallicum expellendum à tota substantia, tamen quoties siccandum, roborandum caput, & ventriculus medicamentum est præstantissimum sed tamen non probo, quòd in omnibus morbis tribui possit. Ego sanaui vertiginosos, podagricos, dolores articulorum patientes, roboraui ventriculum, & caput. & si hoc potest facere iuaartetica, resina terebentina, potest etiam hoc decoctum. sed ego magis probo lignum sanctum quàm Guaiacum, quia habet pinguedinem maiorem, & vim fortiorem. Hæc sint satis de historia, speciebus, loco, & facultatibus ligni. Videamus iam vsum.

Squama aeris.

Veratrum.

De modo vtendi ligno indico. *Cap. XLIII.*

VTVNTVR autem valdè vario modo, alij puluerem exhibent, & conficiunt confectionem ex saccaro, & pul. alij faciunt pastillos, & pillul. alij electuaria parant. alij flores exhibent saccaro conditos, quia habent vim soluendæ alui. alij germina tenerrima saccaro præparant, alij syrupum ex succo foliorum inde delatum vsui habent, alij radicem magnopere probant, & ex hoc colligimus medicamentum hoc habere in substantia sua nescio quid temperati respiciens humores corporis humani. quòd flores soluant aluum ego testis sum, quia à Laurentino Piscobaldo (dum essem Pisis) habui vasculum ex floribus

Flores aluũ soluunt.

Syr. ex folijs.

Radix.

bus huiusmodi; color erat luteus cum amarore deuicto à saccaro, sicuti fit in rosis, & borag. Omnes autem, qui ibi scripserunt, vbi folia viridia habentur, testantur quòd succus foliorum plantæ exhibitus celerrimè sanat; & semper soluit aluum. Ideo non male faciunt, qui continuatis per pharmacum factis expurgationibus, dum bibitur decoctum, sanant ægros, licèt quidam dicant, quòd impeditur actio ligni, imo cum nos habeamus lignum viride, bonum erit admisceri aliquid, propterea Empirici decoctum Guaiaci miscent cum vacuantibus. Præterea Mattheolus, Brasau. exhibent quoddam genus vini cum ligno hoc. sed de his aliàs. aliqui sunt qui exprimunt ex teneris germinibus succum, Hispani aliquando syr. deferunt. Alij contendunt in radice efficacissimam adesse vim, & ita decoctum parant, alij vtuntur tantùm cortice, & sunt Empirici nostrorum temporum. Bonus est vsus, sed potior ligni. Ego credo maiorem vim inesse ligno; quoniam ego video quòd in omnibus fermè vegetãtibus facultas potissia solet reperiri in humido radicali, & vnctuoso, quod reperitur in eo, quod oleum appellamus, cumque in ligno copiosum contineatur hoc oleum, ergo copiosior vis in illo, quàm in alio, illa expurgant magis, quia recentia sunt; si haberemus lignum recens idem faceret. præterea in vsu ligni si vnctuosum lignum capimus citius intentum assequimur, ergo vires in oleosa substantia continentur. Reperitur etiam vis in radicibus, sed hæ plurimo scatent excremento, quia terræ infixa, & ex his pabulum non adhuc ita benè digestum sicut in ramis attrahitur. Vtamur ergo ligno.

Quale

Quale lignum sit eligendum. Cap. XLIIII.

Electio, ligni.

CVM igitur constitutum sit ex ligno vsum pręstantissimum, necessarium est, vt veniamus ad modum vtendi ligno, in quo hæc obseruare debetis, primùm quale lignum, & qualis cortex eligendus, secundò præparationem, tertiò modum exhibendi, quartò rationem victus in exhibendo ligno. Primùm ad electionem non est dubitandum, quòd debemus præstantius eligere, & est palus sanctus, vel lignum sanctum, hoc est flauum pingue, nullam nigredinem habens. si hoc habere non possumus accipiamus Guaiacum, cuius maior est copia. In vnaquaque autem specie mediocre præstantius est. Nos habere possumus ex antiqua, mediocri, & iuuenescente arbore. Mediocre lignum erit, quod non erit totum nigrũ, nec maiori ex parte album, non tenue, non crassum. ego eligo mediocre, quia magis viget vnctuositas in mediocri, quàm in senescente. In iuuenescente, quànuis maior sit, est tamen excrementosa. Praterea debemus pręstantissimum eligere ratione morbi. in valentissimo valentissimum eligimus, vt si affectus inueteratus capimus palum sanctum mediocrem: si mitis morbus possumus mitiori ligno vti in genere, & etiam in specie. Præterea habenda ratio ætatis: nã in sene vtimur senescente plãta in robusto mediocri. Quartò pro tempestatibus anni solemus eligere lignum, in frigida enim vt potè hieme, calidiori, acriori, & amariori, (hoc autem sensu percipimus) æstate vtemur minus acri, & minimus amaro, vel ex veteri, vel iuuenescente arbore. Quæ autem sunt notæ vt nos perfectum habeamus? Eligimus semper ex vetusta arbore Guaiaci; quod habeat magnam quantitatem nigri, sit crassissimum; cortex sit crassus; & ita

Nota ligni optimi.

ita hærens ligno, vt vix ferro separari possit, & quoties videtis corticem facilè separari à ligno(quoniam maceratum est lignum aqua salsa) pessimum est. in mediocri ligno, mediocria sint omnia. Sed curetis, vt abradatur portiuncula ligni, & inter abradendum si non percipitis odorem ligni dicatis esse vetustissimum, vel corruptum. Tertium signum est, vt dum abraditur pingue videatur, ita vt præ pinguedine scobina gliscat. Quartò gustetis rasuram, & si mordicat statim fauces, & postea amaritudinem sentiatis prestans est. Preterea admoueatis scobinam, vel serra, si lignũ habet poros manifestos, & dum limamus apparent foramina parua, & superficies nõ remanet æqualis, & plena, pessimum est; hinc decoctum clarum fit, non amarum, non acre. Addatis quod sit valdè ponderosum. Præterea non habeat in parte albedinẽ, quæ non inclinet in pullum collorem, & recurrentes venæ per partem albam non sint nigræ, sed subriuentes liuore infectæ, quia secus esset corruptionis inditium. Experimentum demum ligni est vt abradamus, rasum coquamus. si decoctum turbulẽtum, valdè amarum est, & acre, bonum est. Corticis notæ sunt primũ vt sit ex mediocri, vel antiqua arbore, malus cortex ex tenuiori ramo; cognoscimus aũt si ex arbore annosa sit, vel mediocri, quia habet frustra magna, & canales nimium patentes, secundò requiritur, vt cortex sit valdè crassus; tertiò vt sit valdè durus; quartò vt interna superficie videatur veluti niger cinericio insperso colore. Talis color est color præstantis corticis, si frangatur videtur niger, at non vt Ebenus. ista sunt corticis optimi indicia. sed notate vnum. Superioribus annis Hispani detulere corticem, qui erat similis in exteriori, & interiori parte cortici Guaiaci, sed cortex hic non videbatur vestire plantam maiorem, quàm quæ duobus digitis simul iunctis comprimi possit; Hic cortex ita excitat, vt ad tabem homines reducat, & propterea Venetijs, Florentiæ,

Corticis notæ.

Not.

rentiæ,

rentiæ, & Ianuæ fuit interdictus, & dubito ne cum cortice bono misceatur; Timete ergo illum diabolicum corticem, & abigite etiã corticem tenuioris Guaiaci cum eo, si canalis est angustus expellite, & non dubitate Guaiaci bonum corticem ex tenui trunco proicere, vt ægros vestros tutò, & sine noxa sanetis. istæ sunt notæ, quibus nos debemus huiusmodi corticem eligere. Iam ad præparationem ipsam descendamus.

De præparatione ligni. Cap. XLV.

COGNITA ligni Indici Natura, proposita etiam electione, qua possimus præstans cognoscere, atque ad vsus eligere, sequitur, vt ad secundum caput ascẽdamus, quod ad præparationem pertinet, Morbus Gallicus post alterationem vniuersi corporis requirit antidotum Guaiacum scilicet, Ex quo aliqui cortices; aliqui radices, alij, ligna accipiunt. Nos quia non habemus syluas huius ligni sancti, trunco & cortice tantum vtimur, ex quibus fit decoctum, sed potissimum ligno, cuius vsus varius, varia etiam est præparatio, sicuti accidit medicamentis alijs, aliquãdo facimus decoctum simplex, & purum, aliquando compositum, sic etiam ligni decoctio quædam simplex, quædam composita. simplici vtimur in leui incipiente Gallico, secundo in imbecillis corporibus, at in Gallico composito, recidiuam passo, inueterato, & in robusto corpore solemus vti composita decoctione, ac varia. Primùm loquamur de simplici decoctione, hæc solet fieri duplex, ita constitutum, & possitum in consuetudine est apud omnes medicos, & rari sunt, qui semper bis non coquant, & ita faciunt primum decoctum, quod syrupum vocant, secundũ verò,

Præparatio duplex.

Simplex decoctio duplex.

verò, quod Potum pro prandio, & cæna appellant; Verùm aliqui tres parant decoctiones, tamen dimittamus hoc, quod non est in consuetudine, loquamur de certo, & frequenti vsu. Istud decoctum fit primũ præparando lignum, quæ præparatio fit per comminutionem ligni, vt possit optimè macerari, & decoqui. Sed non eadem ratione comminuitur lignum. In aliquot locis ascia; (sicut vos videtis in ligno verzino) in frustra secant minima; alij apponunt lignũ torno, & cum instrumento cædente comminuunt; sunt aliqui, qui serrando sensim in minutissimas particulas reddunt; sunt qui scobina pestinaria; vos videtis istos, qui faciunt pectines osseos, habent scobinã asperiorem, qua collimamus lignum, & est lima lata quatuor digitis. & ita comminuitur lignum. Pręstãtior harum præparationum quæ est? Dico illam meliorem, quæ præparat lignum ad maturationem, secundò quę non corrumpit lignum, & quæ breui temporis spacio terminatur. Illa quæ est in vsu Venetijs, qua limatur lignum, præstantissima est ratio, quia citò agit, quia minutissimè limat. Præterea quodãmodo præparat lignum ipsum. Hoc instrumentum scobinam vocant, eo quod scobem ligni faciat; vulgò, scoffina dicitur. Hic Patauij solent vti Pectinariorum instrumento, sed non placet; Interea dum scobina comminuimus, lignum accipit teporem quendam, quo fit, vt quasi fermentetur; cum limatur lignum conspicite aceruum scobis crescentem veluti aceruũ formicarum, si imponitis manum teporem percipitis suauissimum. Hac ratione comminuto ligno, duplo turbidior, duplo acrior fiet decoctio, quam ex alio ligno aliter comminuto; Hæc ergo sit prima præparatio ligni: sequitur modò vt de ipsa decoctione tractemus.

Comminutio ligni varia.

Melior præparatio est per scobinã.

De

De decoctione ligni Cap. XLVI.

de aqua in qua ... da decoctio ... 47 ... fine ...

FACTA hac præparatione deuenimus ad decoctionem. In qua notare debetis, quod communis hęc est ratio, vt pro qualibet vncia ligni limati detis libram aquę 12. vnciarum. Verum tamen est quod si habeamus negotium cum tenero adolescente, calido habitu, & æstate tunc solemus pro qualibet vncia ligni accipere lib. vnam cum dimidia aquæ; sed vt plurimum stata est consuetudo, vt pro qualibet vncia libram aquæ capiamus, at in conficiendo decocto solemus accipere. lib. 1. ligni, & 2. lib. aquæ, nisi fuerit æstas, quando non potest seruari syr. & tunc capimus ligni vncias 6. aquæ lib. 6. Hieme lib. 1. cum dimidio ligni, aquæ vero lib. 18. in medijs temporibus lib. 1. ligni. & lib. 12. aquæ. Sed assumptam scobem ligni oportet macerare per 24. horas aliquando tamen magis aliquando minus. Solent nostri seplasiarij macerare lignum in aqua frigida, sed non placet, obseruatæ differentiam inter decoctum, in quo maceratur lignum in aqua frigida, & in quo maceratur in aqua calida, nam duplo acrius, & amarius, atque turpidius erit decoctum, in quo lignum maceratum fuerit in aqua calida, Macerate ergo in calida, ita vt ferueat, Præterea obturetis optimè vas, quod collocetis in loco, vbi sint futures, & sepelliatur vsque ad medium in turfuribus, nam hac ratione seruat diu calorem; deinde operiatur vas pannis linteis, vt fiat maceratio optima, & decoctum bonum. Notanda est etiam ratio vasorum, Aerea non laudo, quoniam cum decoctum pingue sit, & omne oleum alteret æs, acquiret malam qualitatem; & malum saporem, ideò vt habeatis lapideũ vasculum quod defertur ex lacu Lario vel Comensi, & dicuntur vulgo lauezzi, aut ollas

Decoctio ...

Maceratio.

Vasa in quibus parantur decoctio

las testaceas vitro obductas, Præterea vasa ænea stanno oblinita optima sunt, Præterea vasa vitrea perfecta esse solent. Sed not. quod decoctio ista dupliciter fieri potest, aut in duplici vase, aut ad ignem siccum, consuetudo, facilitas, ægestas obtinuere, vt plurimum conficiamus ad ignem siccum, abundantia, & commoditas inuenit, vt coquatur in duplici vase, hoc est vt vas decoctionis ponatur in caldario pleno aqua repleto quinetiam palea, nè fiala vacillet, & hæc est vera ratio decoquendi, quoniam tunc fit vera elixatio quasi naturalis, ex calore humido. Aliqui dicunt decoctum fieri dilutius hoc modo. ista non sunt dicenda, exemplo possumus hoc reprobare aquarum multarum in balneo marino paratarũ, quæ præstantiores sunt? nam per adustionem non fit melius decoctum, sed per maiorem eliquationem, atq; mixtionem, quæ à calido humido in balneo accidũt mariæ, neque partes vnctuosæ, aut calidæ ligni ita dissoluuntur, igitur decoctum meracius, turbidius, acrius, amarius, & ideò hunc vsum magis laudo, quàm in sicco igne. Diligentiores coquunt in vitreo vase, & fælicissimo sucessu; quia fit purissimum decoctum sine corruptione, & sapore aliquo, Præterea cum vasa illa sint angustiora non multa fit exhalatio, & ideò magis elixatur, & concoquitur lignum, igitur in eligendo vase eligite habens angustissimum os, & semper coquatis cum operculo satis comprimente ne ita facile absumatur aqua, & euanescat, Coquitur decoctum hoc lento igne. Primùm solemus lignis excitare feruorem; quum incipit feruere, parua flãmula carbonũ vtimur, ereptis lignis; sed cõtinuata debet succedere ebullitio. Bulliat ad consumptionem medietatis? hoc est ex vsu communi; Verum si requirimus maiorem exiccationem, & vim medicamenti validiorem, descendimus ad consumptionem duarũ tertiarũ, si minus exiccans quarimus, & dilutius, venimus ad consumptionem vnius tertiæ, Ita quod primo

Norma faciendæ decoctionis.

mo modò remanent sex libræ, secundo, quatuor, tertio, octo, Hæc est norma faciendæ decoctionis; quæ solet aliquando refrigerati antequam coletur, aliquã do bulliens colatur, panno mundo, & spisso, ne lignũ turbet decoctum, sed non multũ refert an frigidũ, an calidum coletur, nisi timeamus vasis prauum saporẽ, sin minus linquite. Hoc est primum decoctum at inter coquendum spuma colligenda est ad vsum, qui patefiet. Secunda decoctio fit hoc modo; Accipimus idem lignum, neque amplius maceramus, & in eadẽ quantitate aquę decoquimus; & cõsuetudo obtinuit, vt bulliat ad consumptionem tertiæ partis, ex 12. lib. reliquuntur octo, sed in hoc secundo decocto solemus augere quantitatem aquæ quoniã aliquando addimus 18. lib. aquæ, aliquando 15. hoc solemus facere quando bibaculũ ægrũ habemus, qui vult quatuor, & quinq; ciathis explere sitim. secundò augemus dosim aquę, si fuerit ęstas, qm̃ cogũtur ægri tunc bibere inter cœnã, & prandiũ; Præterea qñ habemus habitũ calidiorẽ, & qñ calida tempestas adest. quũ igitur 18. lib. aquæ capimus remanent 12. quũ capimus 15. remanent 10. & hoc est in prãdio, & cęna bibendum: Alij solent addita noua aqua ligno eidẽ facere tertiũ decoctũ, qđ fit pro ablutione manuũ & faciei. aliquot sunt, qui consuetudinem habent attrahendæ aquę per nares pro ablatione muci, vel alterius vlceris; alij abluũt vlcera aliarũ partium, aliquot habent rhagades in sede aliquot hemoroides, in hoc casu hoc tertio vtimur decocto. Notate tamen, quod aliqui medici exhibẽt primum decoctum etiam pro prandio, & cæna, & ita vnum tantùm faciunt, sed hoc raro est, & quando volunt nimis exiccare. Vnum addo. solemus in emaciatis corporibus in imbecillis viribus præperare lignũ cum iure carnis vitulinæ, pulli, aut hædi, quod ius non sit pingue, & sic eodem modo coquitur & necessarium est scire hoc. Et hęc de simplici decoctione dicta sint, modò ad compositas transeamus.

2. decoctio

3. decoctio

De

De compositis decocti ligni. Cap. XLVII.

DECOQVITVR lignum Indicum non solùm simplici ratione dicta, sed etiam vario modo miscetus, & componitur, sed primò simpliciora, deinde composita magis proponam; Magis simplex decoctũ est ex cortice, ligno, & aqua tantùm, & hoc vtuntur probatiores medici, quãdo volunt habere decoctum robustum. Ratio conficiendi hæc est. vt accipiamus eandem quantitatem ligni, & eandem aquæ, & addamus corticem, qui non habet quantitatem determinatam, aliquando enim est duarum, aliquando triũ, aliquando quatuor vnciarum pro lib. 1. ligni, at pro semuncia corticis addimus libr. iiij. aquæ; exempli gratia lignũ erit vnius li. & duæ vnciæ corticis aquæ lib. 16. quando volumus robustius medicamentum, capimus ligni lib. 1. cort. vnc. 6. aquæ lib. 18. verùm cõtundimus corticem in puluerem non tenuissimum; & postea maceramus 24. horis. coquimus ad consumptionem tertiæ partis, & eadem ratione, qua dictum est in simplici decoct. In aliquot locis parant huiusmodi decoctum cum vino. Hic non est in vsu, at in Hetruria multis in locis. Huiuscemodi decoctio hoc modo paratur. Recipe scobis Guaiaci lib. 1. corticis eius lib. semis, aquæ lib. 18. infundantur hæc secundùm artem, bulliant ad consumptionem duarum tertiarum, ita vt sex lib. relinquantur decocti, hoc facto addunt tres lib. vini potentis albi, subdulcis. Habẽt apud Ligures vinum præstantissimum in hoc casu, quod appellant Racesia, & est genus iucundissimi vini, & vinosi, sed habet hanc notam, vt superet omnia genera vinorum in excipiẽdam qualitatem, & substantiam medicamentorum. Apud insubres, & in tota Gallia transpadana vsque ad Pedemontanam regionem

Decoct. ex ligno, & cortice.

Decoctum cum vino.

gionem habent vernaciam vinum robustum. in partibus, quæ circa Romam, & in Neapolitano agro vinum Neapoli delatum dictum Greco di Somma. Habemus nos Romaniam. Maluaticum non est bonũ; corrumpitur enim citò. & non admittit medicamenti qualitatem; additur igitur vini lib.iij. & post ebullitionem vnicam eripitur ab igne, & seruatur pro syrupo. postea fit secunda decoctio vsque ad medietatem, postea additur vinum, vt supra, quod exhibetur pro prandio, & cœna; & illud quod additur pro potu non habet certam normam. si volumus suauiorem addimus maiorem copiam vini; Aliqui infuudunt lignum in vino, & faciunt totum decoctum ex vino; sed hoc pessimum est; quia vinum non est apta materia ad macerationem; Præterea in longa ebullitione amarorem quendam acquirit, & hac ratione laudo communem vsum macerandi in aqua, & demũ additur vinum hoc, vel illud. Vinum autem additur dupliciter, vel vt satisfaciat medicamentum, vel vt non arescat, vt remaneat in ventriculo. aliquando accidit, vt totum decoctum expuatur, ideò vt citius penetret additur vinum. sed si potest fieri sine vino præstantius est. Habemus quinetiam compositius medicamentum estque. ligni Guaici lib.1. corticis lib. semis aquæ lib. 18. macerantur hæc secundùm artem, deinde bulliunt ad cõsumptionem tertiæ partis, postea addimus Cardui benedicti, cuius frequẽs est vsus † Chamedryos, Betonicæ Pentaphili ana manip 1. Iterum bulliunt ad medietatis consumptionẽ, ita vt totum decoctum non sit plusquam 6. lib. postea addimus vini li.iij. & post vnicam ebullitionem colamus, & exprimimus, Est alius modus. Recipe idem lignum, eundem corticem, & eandem quantitatem aquæ, macerantur, bulliunt, eodem modo, deinde additur Rorismar. feniculis, stecados, betonicæ ana manip.1. semi. anis. Vnciam 1. bulliunt iterum ad cõsumptionem dimidiæ partis, vt relinquantur. 6. libr.

Tertia decoctionis species composita magis.

† De hac Dios. lib. 3. c.111. Pli. 23.ca.15.

4. species decoctionis

Quianta species decoctionis.

& tunc adduntur tres lib. vini modo dicto. Vltimò conficimus alio modo. Recipe eandem quantitatem ligni, & corticis, & addimus post macerationem, & ebullitionem radicũ enulæ campanæ, radicum alteæ radicum siccatarum irios ana vnc. I. capill. veneris, liquiritiæ; stecados, ana vnc. semis. bulliunt simul ad consumptionem medietatis, & demum adduntur li. iij. vini, & fit eodem modo, ista sunt decocta in vsu apud Empiricos, & alios medicos; Qui solent hæc exhibere non faciunt secundum decoctum, sed parant vinum ex Guaiaco, quod propinant in prandio, & cæna, & hoc modo parant. Recipe ligni indici li. 4. corticis pulueriz. lib. ij. capill. vener. cetrach. florum cordial. radic. bugloss. foliorum cicor. ana lib. I. saccari lib. iiij. vini albi maturi, stomatici, impotentis lib. 150. ponuntur medicamenta omnia in aliquo vase ligneo, & accipitur vinum, & feruidum redditur, & postea in cadum illum infunditur, vbi macerantur per tres dies clauso cado, postea diligentissimè colato, & seruato pro potu in mensa lymphato cum decocto simplici secundo, aut etiam puro vtimur pro potu. & ægri bibunt felici cum successu ex consilio probatissimorũ medicorum, Præceptor meus Brass. & Mattiolus solent in his decoctis admiscere medicamẽta purgantia, & Venetijs fæminę, & Tonsores solent vti his. Admixtio medicamentorum purgantium in syr. non displicet; non vtor tamen continuò, quia non est tutum medicamentum, si enim Guaiacum recens, vel succus foliorum soluit ventrem, & sanat, ergo possumus in syr. soluentia medicamenta admiscere, ideò, si ægri leuiter ferunt, atque ventriculus, laudo, Mouet me hæc ratio, lego enim in historijs, quòd non omnes Indi capiunt succum foliorum ratione solutionis alui, & ideò solent ipsi siccare lignum, & parare decoctum ea ratione, qua nos paramus, igitur hac ratione & probo, & improbo medicamenta soluentia cum syr. medicamenta purgantia mixta cum decocto,

Vinum ex Guaiaco pro potu.

Mixtio ligni cum purgantibus an bona.

cto, quod bibimus pro prandio, & cæna sunt diabolica, est enim admixta sena, hermodactili &c. fugite hæc medicamenta. Ad rem igitur rediens laudo in syr. admixta soluentia, quorum normam, atque modum quærite apud Mattiolum. Habemus vltimum decoctum pro puerulis, & lactentibus, Nam sæpe nascuntur pueri infecti, vel solent à nutricis lacte infici. in eo casu primùm nos solemus mederi Nutrici, vt illa decoctum accipiat, secundò duo facimus pueris. Primùm est quoniam exhibemus iuleb factum ex decoct. Guaiaci, & ita Recip. Guaiaci tenerrimi vnc. iiij. aquæ gram. lib. iiij. infunditur, maceratur secundùm artem, & coquitur ad consumptionem duarum tertiarum, postea colamus, & accipimus medicamentum hoc, & cum sufficienti saccaro conficimus juleb. Vtimur autem aqua graminis; vt ratione aquę, & ligni non succrescant vermes ratione saccari nascẽtes, Præterea secundò facimus decoctum ex Guaiaco simplicissimum, & destillamus in balneo Mariæ, & istam aquam dulcem exhibemus pueris bibendam. istæ sunt rationes præparandorum decoctorum, in quibus notate, quòd omnia conueniunt in morbo Gallico, at ego non vtor, nec vtar nisi simplici illo decocto, aut composito cum cortice, vel cum vino, vel sine vino. ego proposui varia decocta; quibus nunquam vtor; at quæ cum vino fiunt, quia inflammant, raró vtor. Ego si quid immuto est, quia loco aquæ communis sumo aquam cicorij, vel sonchi pro temperando hepate calido, & aliquando incoquo simul sonchum, vel cicor. aliquando soleo in vltima decoctione admiscere passulas pro suauitate. Itaque sciatis, quod in morbo Gallico simplex decoctio præstantissima, reliquis vtantur reliqui medici, mihi non placent.

Vltimum decoctum pro pueris.

Secunda aqua pro pueris.

In quibus ægritudinibus vtamur prædictis decoctis. Cap. XLVIII.

Vsvs sum istis decoctis. sed non in morbo Gallico. & primò ego vtor illa vltima decoct. composita in astmate, in destillatione frigida à capite, atque in maximo lapsu ventriculi. reliquis nunc in cephalea ex materia frigida; nunc in epilepsia, addita peonia; aliquando in Ischiade. penultimo, & antepenultimo decocto. vtor aliquando in paralisi, & in lippitudine oculorum, In fistulis lachrimalibus, & in summa in omni refrigeratione ventriculi, in refrigeratione articulorum, & podagricis affectibus ab intemperie frigida, vsus sum huiusmodi decoctis satis fælici cũ successu. Decoctũ verò simplicissimũ dico facere semper ad morbum Gallicum incipientem, non rebellem, in inueterato in vsu esse compositum ex ligno, & cortice, aliquando cum vino, aliquando sine vino. Conclusum ergo sit hoc, atque reliqua decocta composita potius facere ad alios morbos frigidos ventriculi, cerebri, & articulorum, non ad morbum Gallicũ, idq; fit cum aquæ sulfureæ non possunt, & quamuis iuuenes optimi non videatis factam mentionem omnium illorum in consultationibus hoc est, quia recurrimus ad Thermas tãquàm ad sacras anchoras. verùm quia potestis esse in locis, vbi hæ sacræ aquæ desunt, ideò docui vos, vt loco balneorum substituatis. Sequitur modo tractatio quo tempore sit decoctio ista propinanda.

De

De tempore, quo exhibendum decoctum. Cap. XLIX.

Sed quo tempore exibendum decoctum? oportunissimum est Ver, quanuis enim nos calorem, sudorem, & multam digestionem desideremus, tamen nimius est calor ęstatis resoluta sunt corpora atque imbecilla. quare medium veris, & principiū æstatis oportunissimum tempus est, secundo est Autumnus, Aestas, & hiems. inoportuna sunt, altera propter calorem nimium, altera propter frigiditatem, sed si ex his eligere deberem, eligerem hiemem; fugite caniculares dies, habemus Hippocausta hieme, quibus tē peratè calefacimus talamos. primo ergo in loco ver, secundo autumnus, tertio hiems, quarto in loco ęstas. modo ad locum transeamus.

Ver.

Autumnus

De loco. Cap. L.

Non in omni loco possumus exhibere decoctum. Antiqui vltra 30. annos solebant carceribus detrudere ægros, in loco clauso, atque vmbris cimmerijs obducto, & macerabant 40 diebus ossa, & totum hominem, Benè agebant adeo sæuus, adeo ferus, adeo immitis erat morbus, verùm cum mitior sit factus non ita debent esse seueri medici, Ideò nos exponimus in Talamo sicciori, non exposito ventis munitis fenestris papiro; pariter fores non semper clausæ seruantur, præterea concedimus ægro domum exire, dummodò venti sileant, pluuiæ, & nebulæ serenum, atque tranquillum aerem non perturbent; & præcipuè si æger mærore afficiatur. Sequitur vt de quantitate decocti assumendi tractemus.

De quantitate decoct. assumendi. Cap. LI.

Quantitas decocti.

In quantitate ista seruamus has normas primò affectum quantus sit, si magnus, & rebellis magna quantitas exhibenda, sin minus contrà. In puero minorem exhibemus portionem, quàm in adulto. habenda etiam ratio complexionis, in calido habitu parum, in frigido multum; hieme magis, æstate minus, si ventriculus debilis paucam damus quantitatem, si robustus immensam. Hęc quantitas exhibetur, (quando magna est) per duos syrupos, si pauca per vnum syr. tantum. Pręterea à quatuor vnc. ad decem distendimur in ventriculo puerili à 4. vsque ad 6. in robusto ad 8. in robustissimo, & valenti morbo ad 10. & 12. ascendimus, sed rarum hoc est. At seruanda est alia norma. Maior enim est dosis syr. matutini, quàm vespertini, quoniam matutina hora euacuatus est ventriculus, præterea ob somnum adest maior vis, est quintiam seruandum aliud, in primis tribus, aut quatuor diebus non exhibemus, ni si quotidie syr. vnum, idem facimus in extremis quatuor diebus in fine, at in reliquis, duos propinamus matutina, scilicet, & vespertina hora, quæ stata, & firma esse debet.

Quot diebus debet assumi decoctum. Cap. LII.

terminus.

Vsvs obtinuit, vt decoctum Guaiaci exhibeamus ad 40. dies, quoniam morbus Gallicus longus est, ideò longam curationem requirit; verum hoc agimus in mediocri; in incipiente vix ad 30. vel 25. ascendimus, in veterato ad 60. peruenimus. Quis

erit

erit terminus certus? Quando videmus, quòd cessarunt omnia symptomata, si cessarunt 25. dissistamus; sin minus perseueremus, quousque symptomata desint. sed si post 60. non cessent symptomata non linquatis, persistatis instituendo victum nobilium, & æger vsque ad 100. dies bibat syr. nè redeat morbus, aut confirmetur magis. Sed duo sunt symptomata rebellia, quæ si remanent, non sperate sanationẽ: sunt quædam cicatrices callosæ duræ, credo quòd bottones vulgò dictos habeatis; sunt illæ cicatrices veluti bottones & nisi ad vltimam sanitatem biberit æger, semper periculum imminet recidiuæ. Alterum est Genorea Gallica, quæ si decocto, vel alio medicamento non cessat (de quo loquar infra) seruatur etiam morbus. Ideò facite post 40. dies vt bibat syru. vnum.

Not.

De hora exhibendi syr. & de seruandis. Cap. LIII.

Ad horas verò exhibendi decocti accedentes, dicamus; Medici exhibent matutinum ante prandiũ per 4. horas, vespertinum ante cœnam per 3. vel 4. horas post prandium, si autem euenerit, quòd non exhibeamus, nisi vnum syrupum matutina hora, nõ est tanta habenda ratio, Addatis quòd semper syr. debet bibi valdè calidus, vt cieat sudorem. secundò debet bibi ab ægroto declinante in lecto. ebibito syrupo solent ægri superdormire, & hoc tentandum est, vt citius concoquatur, & diffundatur per habitum: sunt qui mandant cooperiendum caput, at de hoc dicam postea.

Hora sumẽdi syrup.

Syr. sit calidus.

De ijs, quæ vitanda sunt. Cap. LIIII.

Venus fugienda.

SED debet vitari Venus potissimum quando exhibetur decoctum, sunt qui semel vtentes Venere non sanantur, sunt diabolicæ Ancillæ, Venereæ, excitantes desiderij igniculos, dum decoctum prębent, fugite has, propellite extra domos. secũdo fugiẽda est animi excruciatio. sed fugiendus lusus cartarum, interdicatis vestris ægris lusum hunc: hæc enim mercatura est cum fraude maxima.

Animi passio.

De corrigendis. Cap. LV.

Nausea.

ALIQVOT etiam sunt corrigenda. & primùm Nausea quædam superuenire solet, ex qua interdicitur potus ægris; huic occurrimus, si suauia cum decocto admiscemus, & hoc est Iuleb, quod primis diebus cum eo infundimus. Aliqui præditi calido ventriculo nauseant, ideò paremus decoctum in aqua frigida funci, vel cicorij. præterea dilutum dandum est decoctum. Aliqui panem biscoctum comedere non possunt, his occurrimus dando panem communem: pręterea solent succedere dolores accerimi post 4. vel 8. diem vsque ad 15. his duabus rationibus mederi solemus, altera hortando ægrum, vt patienter ferat, quoniam hæc est natura ligni, & quamprimum cessat, altera fouendo partes, & inungendo, hoc autem dicam fusius, quum de dolore loquar. Succedit etiam suppressio alui, & tunc lassitudinem percipit æger, huic clisteribus occurrimus alternis diebus. sunt qui abhorent clysteres, his semel in die exhibemus syr. cum duabus vnc. mellis rosacei; & si erit homo, qui non poterit detergi à melle ros. communi, admiscemus mellis ros. sol. vnc. 1. aliqui pillulam

Abborentes biscoctum

Dolores.

Suppressio alui.

Iam ex aloe præbent, ſed mihi placet mel. Aliquando ſuperuenit deliquium animi, & hoc poſt 24. dies accidere ſolet ratione tenuis victus, ideò concedatis ouum quotidie matutina, & veſpertina hora, aliquando offulam panis infuſam vino obtuli. ſed ægri aliquando concidere ſolent, quia non nutriuntur, vel quia biſcoctus panis paucus. tunc ouo exhibito vel pane in vino occurrimus, vt dictum; at ſi ventriculus non concoquit panem biſcoctum tunc date cõmunem. Cognoſcetis autem hoc, quia quando datis pharmacum cum eo educitur inſignis quantitas decocti fului, ſublutei, turbidi cum qua ſupernatãt micæ, & fruſtula panis integra, in eo caſu occurratis huic ſymptomati, & date panem purum, & minorẽ decocti portionem, quam ſi cum Iuleb miſcebitis melius erit. Hæc ſunt ſymptomata, atque eorum correctio: iam ad excrementa tranſeamus.

Deliquium animi.

De excrementis. Cap. LVI.

IAM tranſeo ad id, quod ad excrementa pertinet, & Not. quòd duo ſunt genera excrementorum, quorum habenda ratio, vnum eſt ſiccum de quo locutus ſum ſ. feces. ſecundum genus eorum, quæ ſolent expurgare corpus tria continet, interea enim per lotium, interea per ſudorem, interea per pharmacũ educitur. & quanuis non ſit neceſſarium, vt materia expurgetur, ſed vt alteretur viſcus, tamen bonum eſt, ſi fiat per lotium, optimum quidem ſed nullus Medicus illam viam tentauit, quoniam quanuis expurgatio bona, tamen non tentandum deferri materias calidas ad renes, & eo minus ſi adſit gonorea, quia tunc proritabitur; & plus ſequetur incommodi, quàm vtilitatis, per ſudorem autem ſunt ſolliciti Medici, quum excitatur ſudor copioſus ſemper ſoluitur

Lotium.

Sudor.

tur morbus; vnde aliqui iuuant hanc vacuationem simplicissimo modo, vt æger tegatur panis, vt sit in lecto calido; & calidum bibat syr. alijs caput operiunt, sed in hoc est difficultas, laudo in his, in quibus caput non æstuat, & in quibus pustulæ luxuriant, & defluuium timetur. Alij accipiunt panem calidum ex furno, & apponunt ad dorsum, & latera ægrotantis, vt percepto calore humido facilius sudent. Non placet, quia inficitur panis, estque mala ratio. Alij laterem calidum inspersum vino obuolutum panno linteo ad pedes ponunt. hęc est bona ratio, & laudo. seruata tamen hac norma, quod fugiatis in his, in quibus Rhagadibus pedes laborant. Vltima ratio est, vt per aluum excernantur excrementa. & Guaiacū solet aliquando soluere ventrem, sed aliquando non facit. Maior pars Medicorum Roman. Hetruscorum, Gallorum, & Insub. laudat euacuationem interpollatam per pharmacum; vnde, si non valida sit euacuatio per sudores, semper 8. 10. vel. 12. quoque die aliquid vacuans exhibeatur. at si copiosus sudor adsit supersedatis à pharmaco, siue sudor à natura, siue ab arte fiat; aliqui damnant vsum Medicamenti. non laudo hos, omnia enim argumenta, omnes rationes, quibus astruunt sententiam suam desumuntur ab immutata euacuatione; & certè non debemus immutare euacuationem naturæ. cum igitur per lotium, aut sudorem natura euacuet, non debemus pharmacum propinare. Hæc est ratio demonstrans. sed quum dicunt, si sudor non adest per insensibilē euaporationem, fit euacuatio, hoc falsum est, quoniam non est adeo tenue excremētum Gallici, at quū excrementa corporis quotidie per sudorem copiosissimum excernuntur, vt inde integram sperare possimus euacuationem, in hoc laudo, vt non exibeantur medicamenta purgantia cutis enim recipit excrementa, natura morbi propellit excrementa, ad cutim, & ideò per sudorem euacuantur, si autem non sit sudor

An caput tegendum.

Pharmacum.

dor copiosus, expurgandum pharmaco. Verum Gal. in lib. de atrabile cap. 4. dicit quòd per sudorem euacuantur tenuiora excrementa, ideò aliquando Medicamentum purgans exhibendum, sed raro, bis scilicet, vt excrementa crassiora educant 10 scilicet die, & in fine Medicamenta autem, quibus vtimur in expurgando corpore, sunt pill. cocchiæ. præparatæ cum Verato. aliquando sena, cum Epithymo, & hermodact. additis passulis in eodem syr. aliquando confectio hamech. solemus cum syr. miscere syrup. ros. sol. dulcior fiat potio, Iam verò ad victus rationem descendentes dicamus.

Medicamenta purgantia.

De Victus ratione.
Cap. LVII.

SVPERVENIT tractatio de victus ratione dum assumitur decoctum, semper instituitur siccans, & tenuis ob paucitatem victus ratio. Hæc autem constat in pane biscocto, quem exhibemus primum, vt alimentum inde assumptum siccius sit, & sic faciat ad superationem tumorum. secundò quia huiusmodi panis biscoctus diutius manet in ventriculo, & ita soluatur fame, tardius etiam manditur, & ita non excruciatur æger à fame. Tertia causa est. Cum panis siccus sit absorbet syrup. totum, & ideò ventriculus optime coquit vtrunque, a iqui volunt exhibere panē, vt retineatur syr. in ventriculo, nè faci è fluat, sed sciatis quòd diutius remanet syr in ventriculo, quàm panis; quia non atrahitur à venis sicut alimentum, Quantitas autem panis solet esse ab vnc. iij. ad iiij. vt plurimùm autem vnc. iij. damus, si autem ventriculus imbecillus sit valde, exhibeatur panis communis, Cum pane aliquid datur, nam, & obsonium requiritur. Hoc autem variare solemus, primis, atque vltimis diebus damus portiunculam carnis tostæ, aliquando

Victus ratio.

Panis quantitas.

carnes tostæ

Passulæ.

quando elixæ, sed rarò, ad tres vel duas vnc. in reliquis diebus cum pane passulas associamus. Ego vidi aliquos improbantes vsum passularum, quia integræ excernuntur, Non est verum, sunt folliculi puri passularum, qui excernuntur; sunt enim coriacei, cartacei, duri; sed tota medulla interna suggitur, concoquitur, & digeritur. Ego laudo passulas, quia cõtemperant viscera. solent etiam loco passularum paruarum tribuere passulas maiores, & bonum est pondere vnc.ij. aliquando pineos nucleos, pistachia, amygdalas; quanuis amygdalarum vsum non laudem in ventriculis debilibus. (exhibent pineos nucleos, quia boni, ac crassi sunt succi, multumque nutriunt, ex Gall. lib. 2. de alim. facul. ca. 17. Pistachia verò, & si parum nutriant, ad hepar tamen roborandum, & succos in ipsius vijs infarctos, purgandos, vtilia sunt, vnde Gal. non audet affirmare an ex ipsis stomaco vllũ accedat commodum, aut insignis læsio, quemadmodum neque, quòd aluum deijciant, aut sistant ex eodem lib. cap. xxx. Anygdalæ verò nihil prorsus habẽt facultatis adstringentis, non subducunt ventrem neque corpus multùm nutriunt sola enim tenuandi facultas, ac detergendi, in eis præpollet, ideò ventriculum imbellem infestant. ex Gall. eodem libr. cap. 29.) Aliquando concedimus Martium panem pondere vnc.ij. Sed habenda est ratio ætatis, consuetudinis, habitus. Rustico dandæ vnc.iiij. aut V. magis pueris, quàm senibus.

De potu. Cap. LVIII.

Potus.

PRO potu bibat secundam aquam, de qua bibat quantum voluerit æger, sed non credatis, quòd quãtò magis bibunt tanto citius sanantur, si autem bibere non possunt secundum decoct. aliqui dant vinum paratum ex ligno, & cortice supra descriptum, dilutum tamen decocto secundo Guaiaci si ad 40. dies institua-

instituatur victus ratio, primis. 4. diebus, atque 4. vltimis carnes comedant, intermedijs diebus bifcoctum cum obfonio tantùm.

Quid agendum poſt dietam, ſi intemperies calida hepati perſiſtat. Cap. LIX.

PERACTA dieta ſtatim obſeruare debemus an hepar calidum ſit, & ideo inſtituatur medicamentum temperans. & eſt ſaccarum roſ. ſacc. borag. ſacc. viol. æquis portionibus, admixtis ſpeciebus diatr. ſandal. & aliquando ad o. dies exhibemus. ſecundo obſeruamus, quod ratione ſudoris coaceruantur in externo corpore quædam excrementa, & ideò ad balneum arte factum mittimus ægrum pro corporis deterſione, ſi ſordidum fuerit, quę autem ſint illę ſtuffæ audietis poſtea. Iſta eſt via regia certa, & tuta, qua Gallicũ ſanamus, & hac conſulo vos vt vtamini in veſtris ægrotis. ſunt aliæ multæ, ſed primum de quadam ratione ſatis leui, & facili agamus.

De radice China. Cap. LX.

SEQVITVR modò radix China, cuius Medici aliquot, præcipuè Galli, atque Flandri habent maximam rationem, neque ſolùm ac morbum Gallicum, ſed ad Phtyſim, vlcera pulm. in ſcinhis hepatis, in Atrophia, in lepra Græcorum, in Elephantiaſi, & in Podagra vtuntur. Hiſpani, & Luſitani deferunt hanc radicem, quo ex loco non conſtat. Appellant Chinã, Cinam. & Arhinam. Nos Cinam vocamus, nondum ſcitur certò qua ex regione afferatur. Nonnulli dicunt ex Occidua India deferri, Nonnulli ex India Orientali

orientali vltra Taprobanem Insulam, & Calechût ex locis Sinarum, vel Silianarum, & ideò Cina, quasi Sina, vel siniana vocata. Ego aliàs legi Epistolam Florentini cuiusdam, in qua describebat flumen magnũ in Libicis littoribus Oceano ablutis. & inquit Flumẽ habere latissimum alueum scatentem arena, in qua copiosa est radix, & subdit quod huiusmodi radix habet hanc vim, quoniam flumen illud habet facultates nostrarum Thermarum, vnde omnes Indi ad hoc confugiunt, abluuntur, potant aquas, & ab omnibus ægritudinibus liberantur. Sed quicquid sit, siue ex Cilianis, siue Silianis, aut. libicis, aut occiduis regionibus deferatur nihil refert. Radix hæc non est valde longa, est admodum nodosa, credo quòd cognoscitis plantam bistortam dictam, hæc habet radicem penitus similem. Vidistis radices Arundinum talis est radix Cina. color est subrufus, pondus est mediocre, si bona est non est neque leuis, neque põderosa: odore, & gustu destituitur penitus. de folijs, caulibus, fructibus, floribus nihil relatum est ab Historicis. Facultas istius medicamẽti qualis sit a me nõ potest explicari reuera non dubito quod siccet, sed quod calefaciat, aut refrigeret nihil est quod dicam, aut dicendum, quod temperata sit, vel si reccedit à temperato inclinat in frigidum in primo gradu, decoctum enim insipidum est, ideò si agit in morbũ Gall. propria substantia agit Carolus V. satis felici, cum successu partim ob morbum Gall. partim ob Atrophiam, parrim ob dolorem articulorum, accepit huius radicis decoctum, & dedit ei maximam autoritatem. Ego non potui vires eius attingere. Vtor tamen feliciter ad Hydropisim ad cõtemperandum humorẽ malancolicum, in lippitudinibus calidis oculorum, in intemperie calidissima hepatis; vel ventriculi; at in morbo Gall. non vtar; expertus enim sum ter, & quater, & nunquam aliquid potui assequi. Primis temporibus 36. diebus dari cæpit; iam ad 18. dies

Cinæ descriptio.

Facultas Cinæ.

dies terminus peruenit; eadem est quantitas radicis, nam exhibebatur decoctum duarum lib. sicuti etiam jam fit. modò dicamus quomodo paratur decoctio.

Quomodo paretur decoctio Cinæ. Cap. LXI.

DECOCTVM hoc modo paratur. accipimus radicem istam, & in frustra tenuia incidimus. postea capimus vnc. ij. huius, & 12. lib. aque puræ, calefacimus aquam, in qua infundimus per integram noctē, vel 24. horis, postea apponimus ad ignem, & bullit ad consumptionem medietatis, ita vt sex libræ remaneant. non facimus nisi vnum decoctum quod statim colamus, & taleolas extendimus supra tabulam, vt siccentur in vmbra, quoniam iterum assumuntur ad vsum; decoctum seruatur in olla calida in cineribus, vel furfuribus, quia si tepidum non manet, acescit. Sed not. quod decoctum fiat in vase oris angustissimi, quod semper, dum bullit, clausum maneat. huius decoct. exhibemus syrupum matutina hora libr. primo, vespertina tantundem, vel vnc. x. ventriculus facile amplexatur, quia suauis est potio; postea eodem decocto potat æger; eius sapor insipidus est, calor vero iuris pulli gallinacei. sed aliquando vinū concedere solemus, aliquando purum, album, imbecille, aliquando magnum decocto admixtum, & hoc pro imbecillitate ægrotantis. Cibaria est panis communis, carnes, & elixæ, & tostæ in moderata quantitate. solet accidere sudores validissimi, & ideò non exhibendum medicamentum purgans, nisi in fine. Et ita quotidie fit decoctum; nam ex duabus lī. accipimus quotidie duas vnc. & sic integra radix duodecim diebus perdurat; postea repetimus eandem radicem siccatam, & eius quotidie vnc. iiij. inconquimus, & sic perdurat. 6. diebus, donec tempus 18. dierum

rum absumatur. si verò 36. diebus exhibere volumus, sic sumimus vnoquoque diè vnc. 1. radicis, & coquimus in 12. lib. aquæ, vt fecimus, post 24. dies sumimus repetitæ radic. vnc. ij. & sic complebimus sed iam vtimur 18. diebus. si autem fiat alui suppressio capimus decoct. cum ol. ros. & mell. ros. & addito sale clystere efficimus, & ita lenitur aluus. Ego vsus sum isto medicamento in infirmitatibus viscerum, in cancris exulceratis, & in lippitudinibus felici satis successu, sed non in morbo Gall. Not. tamen quod ex vsu radicis istius valdè pinguis fit homo. reliqua miracula in nostro orbe edere respuit.

De electione Cinæ. Cap. LXII.

Electio.

SI vultis eligere sumite ruffam, ponderosam, non exesam carie. & in hoc diligentes estote, quoniā ex 100. rad. non inuenietis 4. bonas. sed duo vitia habere solent; alterum quòd sunt spongiosæ, & leues; alterum quòd erunt exesæ à carie. si vos non habetis nisi istas (vt plurimum sunt) prauas, & vitiosas, semper eligatis exesam à carie, dummodo ponderosa sit; quoniam minus mala est. eius quæ leuis est decocti putrescit, & non habet vim aliquam, nullum emolumentum inde trahit æger. Hæc est secunda ratio, qua Germani aliqui, atque Galli tentant morbum Gall superare, sed Nos ad Tertiam descendemus quę Regiam præsefert Maiestatem, & est salsæ perigliæ decoctum, quod ego expertus sum felicibus auibus, atque omine bono.

De salsa pariglia. Cap. LXIII.

INTER rationes sanandi Gallici alias dixi esse Regias, alias non Regias. Regiæ sunt, quæ tuto, & infallanter

fallanter sanant, non Regiæ, quæ non frequentius, & non sine incommodo curant. Inter Regias, primas tenet dieta ex ligno Indico, quę dicta est. inter has radix Cina numerabatur, quam ego non valde probaui; superest altera Regia ratio, quæ fit per salsam parigliam. Hæc radix delata est ab Hispanis, & Insulis Occiduis, & à quibusdam salsa pariglia appellatur, eo quod cum ea nil aliud medicamentum comparari possit. alij sparta pediglia vocant, quoniam spargitur hæc radix veluti pes digitatus; Vulgò in Italia dicitur salsa pariglia; ista, (vt audiui à fide dignis oculatis) oritur, in Insulis Occidentalibus prope Maderiam, pullulatque frequens in arena. istius est naturæ, vt producatur longa, & crassa; profert tuberculum varijs in locis, ex quo erumpunt capillares radices infinitæ, fibrosæ, & longissimæ. Radices autem, vel capillamenta illa, aliquando tenuuia aliquando crassa existunt; alba intus percurrente fibra neruosa, & dura, quæ anima vocatur, cortex durus est, ita quod videtur veluti concreta caro circa medullã; Duum autem est generum, alterum, quod habet corticem plenum, pinguem, & crassum; alterum, quod habet corticem tenuem, & siccatum; vtrunque bonum est, dummodo non adsit in exteriori superficie præter modum nigredo; & quantò longiora capillàmenta, tantò præstantius, dummodo album sit non exiccatum, vt palea. Radix hæc insipida est habens ita parum amarorem, vt vix sentiatur; nullum habet odorem; solemus habere crassam; sed si habet colorem intus sublutem, & apparent vestigia, veluti vetimum, hæc mala est, veluti exesa, paleacea effecta; fugite illam; sed magis istam; quamuis plena sit, & habeat carnosum corticem; fugite, veluti venenum, hanc, quia pessima est. Alias credebam esse radicem Ebuli, & persitit in ea sententia plurimis diebus, donec Hispanus ad Ducem Flor. integrám apportauit plantam, & hinc patuit error meus, & vidi

Salsapiriglia.

duo genera salsæ.

Smilax spera easdem cum salsa pariglia.

esse radicem smiliacis asperæ de qua Diosc. libr. 4. & scriptores antiqui mentionem fecere. Quod magis confirmaui experientia; Nam cum in monte Sancti Iuliani Pisis vidissem smilacem asperam curaui effodiendam, & semper vsus sum loco salsę periglię, & per biennium illud, quo ibi fui semper felici cum successu plurimos à lue Gallica liberaui. cum igitur viderem eandem materiam, easdem notas, & facere eandem, imò maiorem experientiam, deueni in sententiam dictam. Tota Romandiola scatet hac planta, in agro Ariminensi similiter copiosissima reperitur. est Cœnobium sancti benedicti in quo plena est copia cornu, inuenitur etiam inter Pisaurum, & Fanũ. Est tamen dſia inter nostram, & Indicam, quia illa, quæ defertur ex Hispanis hẽt radices maiores, crassiores, carnosiores; nostra, breuiora capillamenta habet, quia illa nascitur in solo arenoso, nostra in saxoso, & cũ non multũ alatur fit tenuior. in reliquis isdem est sapor isdẽ cortex, eadem medulla, & facultas, imò viuacior in nostram. Cum ego detexerim quòd smilax aspera sit Salsa pariglia, veni in hanc sententiã, quod medicamentum sit optimum ad profligandum morbum Gallicum. Dimittamus experimentum, cui nolunt credere pertinaces. Diosc. dicit habere vim antidotam in morbis contagiosis, & connumerat folia, & grana inter ea medicamenta, quæ venenis exhibentur, ideò Regium est hoc auxilium, & antidotum ad fugandam luem istam, & hac ratione ego fido salsæ magis quàm ligno. imbecillior est certè ligno habet tamen ipsa nobiles vires, quibus superat Guaiacum. & est quòd si post superatum Gallicum restent vlcera Rhagades circa sedem, duplo citius sanat hæc, quã lignum Indicum. Erat scolaris Papiensis, qui tofis osseis & lapideis laborabat circa pedes, & Tibias, ego breui discussos illos vidi ope salsæ periglię. & prima vice vsu sum hac in milite Luccensi, qui dicebatur il Capitan Capon; hic habebat in capite tumores, & gũmata;

Differentia inter nostrã salsam, & Indicam.

mata, quæ per decem dies euanuerunt omnia. Cum ergo in Gallico adſunt vlcera ad hoc medicamētum confugio, tanquam ad certiſſimum, & tutiſſimum auxilium. & ſi non facit prima dieta, facit ſaltim ſecunda, vel tertia. Præſtans eſt Guaiacum, tamen ego vtor ſalſa in leuibus. ſoleo etiam miſcere hæc duo ſimul. ſed prius doceamus modum conficiendi decoctum ſalſæ.

De modo conficiendi decoct. ſalſæ. Cap. LXIIII.

Decoctum ſalſæperigliæ.

EGO ſemper ſeruaui hanc normam, ſicuti accepi ab Hiſpanis. accipio ſalſæ vnc.iiij. & aquæ lib x. comminuo ſalſam in partes minutas, & quia adſunt capillamenta, & tubercula, aliqui proiciunt tubercula. ſed malè faciunt. capite totam ſalſam, & ſecate in fruſtra parua, poſtea macerate in aqua calida per ſpatium 24. horarum. ſi eſt noſtra ſalſa macerate tantum vna nocte. ſed notate quòd noſtra viridi vti non debemus: ſiccate, & maceretur per integram noctem in eadem quātitate aquæ. ſed quæret quis, cur ſiccanda, ſi viridis eſſe poteſt? Quoniam in radice viridi cōtinetur humiditas quædam, quæ diſſoluit ventriculum, vt nihil magis. humiditas enim aquæ crudæ id facit; & hac ratione cæpi ſicca vti. vbi eſt macerata coquitur ad conſumptionem medietatis, poſtea colatur, decoctumque ſeruatur ad ſyrupum. deinde eādem capimus ſalſam, & addimus aquæ lib. 15. & ſine infuſione bullit ad conſumptionem tertiæ partis, & hoc decoctum valet pro cæna, & prandio. Verùm eſt, quòd aliquando facio ſecundum decoctum cum vino, hoc modo. facto primo decocto accipio aquæ li. 15. & eandem quantitatem ſalſæ, & bulliunt ad conſumptionem medietatis deinde antequàm auferam lebetem ab igne addo vini albi impotentis, ſubdul-

Secundū decoc. ſalſæ cū vino.

cis lib.iij.& post vnicam ebullitionem ego colo. admisceo autem vinum, aut quando volo vt ęger domo egrediatur, & vires stent: aut quãdo ventriculus imbecillis est; in reliquis nunquàm vinum admisceo. soleo etiam miscere corticem Guaiaci cum salsa, & ita accipio salsæ vnc.iij.totidem Guaiaci aliquando corticis vnc.ij non vtrunque, hoc enim rarissimè accidit, nunc hoc, nunc illud addo. Recipe ergo salsæ vnc. iiij. ligni vnc.iiij.vel corticis vnc.ij. addo aquæ li. 12. bulliunt ad consumptionem medietatis. Ad potum pro prandio, & cæna, accipio lib. 18. aquæ bullitæ ad consumptionem tertiæ partis quando addo corticem, eadem etiam sit quantitas aquæ, quanuis duæ sint tantum vnciç cortici s, Aliquando quum habeo ęgrum satis delicatum, & nolo exhibere hæc, coquo salsam in 12.lib.aquæ ad consumptionem medietatis quum facta est ista coctio ego habeo in catino vel scobem Guaiaci, vel corticis puluerem; & ibi colo decoctum feruentissimum, & ita maceratur, & acquirit vires; & hoc modo paratur syr. pro prandio, & cæna exhibeo tantùm decoctum secundum salsæ. Ratio, qua admisceo est, quia leuiter offendit ventriculum salsæpariglię decoctum, aliquãdo soluit ventrẽ, ideò Guaiacum admisceo. Secunda ratio est, quando habeo morbum, quem volo eradicare, & opus est vti salsa. Tertiò quando habeo inueteratum Gallicum vtrunque sumo, & lignum, & salsam, aliquando his addo, sed raro, corticem, & exhibeo huiusmodi decoctum ea ratione, qua lignum. Syr. vespertinus est vnc.6.matutinus 8. aliquando, quum volumus ęgrũ domo egredi, tantùm vnum damus; tribuimus autem decoctum aliquando ad vsu perationem sitis. Dies sint ad summum 25. minor terminus est 15. dierum. aliquando præbemus ad 30.& 40.

Salsæ cum cortice Guaiaci mixtio.

Terminus assumendi decoct.

De

De vacuantibus quum bibitur decoct. salsæ. Cap. LXV.

INTEREA dum bibitur decoctum damus necessariò medicamentum purgans 8. diebus singulis, & solemus vti eodem syr. sed infundimus senam, epithymum, & hermodact. scilicet, foliorum senæ vnc. semis, epithymi drac. iij. puluer. hermod. drac. ij. liquir. drac. j. passularum vnc. semis, syrup. vnc. 8. & calefacio syr. cui infundo hæc per totam noctem matutina hora bulit, ita quod tertia pars consumitur, aliquando loco hermod. addere soleo corticum rad. helleb. nig. scrup. ij. aliquando soleo addere præter hæc syru. rosa vnc. ij. verùm si æger nollet accipere potum aliquando exhibeo pill. cochias, vel pill. de hermod. vel conf. hamech. dum assumitur seruatur eadem norma, quæ in Guaiaco seruabatur. Notare tamen vnum, quod decoctum salsæ semper agit omnibus temporibus; Decoct. Guaicai non agit hiemali tempestate.

De ratione victus. Cap. LXVI.

DVM exhibemus decoctum, ratio victus est ex pane communi, vel biscocto, aliqui comedunt passulas, vel panem Martium ex suo instituto; mihi verò placet, vt comedant carnem assatam; si quis autē vti voluerit tenuissimo victu, vt animo suo satisfaciat, vtatur, non enim impeditur actio, tamen ego semper concedo panem communem, & carnes matutina, & vespertina hora, aliquando ouum, aliquando aliquod genus edulij leuis concoctionis, Nec dabimus fericula, nec acetaria, nec fructus, nec carnes salitas, & hæc de ratione victus breuiter.

De cura symptomatum superuenientium. Cap. LXVII.

Lienteria.

SI symptomata adsunt eorum cura habenda, Curamus adstrictam aluum, sicut in Guaiaco, aliquando succedit lienteria, salsa enim soluit aluum, relaxat enim ventriculum aliquantisper, non intollerabiliter. Lienteria cædit purganti medicamento: ego prius dubitabam postea doctus experientia vnico ciatho vini sano affectionem istam, dimitto enim salsam, & mando, vt in prandio, & cœna bibat vinum, vel misceat cum medietate decocti. sed interim à syr. non desisto. & vnica die hoc modo sanatur hic fluxus sine incommodo, si venter comprimitur, clysterijs leniendus, at humores sunt interim pharmaco purgandi, pro vt dictum est in Guaiaci tractatione.

De alijs salsæ facultatibus. Cap. LXVIII.

In catarro
In cancris, et tumorib.
In scrofulis
In lienis tumore.

SED notate ꝙ hæc salsa non modò Indicam luem propellit, sed ad multa alia vtilis est, vt in catarrho destillante à capite, qui salsus, & acris sit; in cancris nõ vlceratis, in tumoribus difficilis discussionis, Et ego expertus sum, quod fæliciter succedit in scrofulis. exhibeo autem hoc modo, per 40. dies accipio puluer. salsæ, & pulu. radicum Rusci, vel bruschi æquis portion bus, & quotidie dò huiusmodi puluer drach. j. cum vino albo bono dulci, & fæliciter succedit, Expertus etiam sum hunc pulu. cum vino, vel aceto passulato exhibeo in lienis tumore, addita tamen Myrica, sequuntur non Regiæ rationes.

De

De suffumigijs. Cap. LXIX.

Apvd Empiricos suffumigijs quandoque Indicus morbus profligatur, quæ ratio curandi non est Regia, vt prædictæ causa est, quia sæpe ac sæpius grauissima succedunt incommoda, nec ita tutò procedit talis curatio. quare semper probaui, vt talem. (quãtum fieri potest) fugiamus. aliquibus enim pessima, & lethalis est. vt in macilentis, in habentibus temperaturam calidam, & siccam, in his, quibus adest pectoris angustia, vel propter obstructa vasa, vel quando destillat aliquid à capite. Perniciosa est quinetiam illi, qui sputum cruentum quandoq; edidit. Qui peripneumonia laborant, si suffiuntur pereunt, postremo illi qui disenterijs, vel lienterijs corripiuntur ab his suffumigijs vacare debent. ego nunquàm vsus sum his, nisi stante vna conditione, vel ad summum gemina, & non miremini. Prima est, quando ex morbo Gallico succedit lippitudo rebellis, vt adnatam inflammet membranam, & corneam excoriet. in hoc casu, vsus sum cauterijs, decoctis, & alijs, & tamẽ symptoma in suo robore perstitit, deueni ad suffumigia. & sic sanatus est æger.

Suffumigia

Quibus suffumigia vitanda.

Prima occasio vtendi suffumigijs.

Primus autem curatus fuit Notarius quidam, qui in alijs multum me fatigauit, & postea mulier quædã suffitib. ipsum incolumen reddidit. Alia occasio est, in hominibus magnæ autoritatis cum Indica labe infestentur timent imminens capillorum defluuium, & quia homines sunt, qui habent grauia, & maxima negotia, ideò prohibendum est defluuium illud, & quãdo non potest alio modo prohiberi, ad suffumigia deuenimus, quia firmant cadẽtes pilos, & purgant Viros illos à dedecore, & infamia, tamen tentanda sunt alia, antequam istis operemus. Præterea sint homines robusti, validi, ac robore virium valentes. in alijs

2 occasio.

occasionibus fugite hæc vt diabolus crucem Not.autem quod Antiqui vsi sunt suffitibus ad varia, ad exiccandum thoracem, & caput, atque ad expurgandũ, quia trahitur materia ad pulmones, ad palatum, & inde sic euacuatur. hac ratione nostri vtuntur suffumigatione, suffumigijs, suffimentis suffitione, suffitu.suffimine, quæ synonima sunt. His expurgant caput, vt faciebãt antiqui, vnde quandoq; miror vim artis nostræ, quæ nihil reliquit intactum, Vacuamus per sectam venam, per secessum, per vomitũ, per lotiũ per sudores, per insensibilẽ euaporationem, demum per suffitus. hinc patere potest quot modis expurgetur hoc miserum corpus.

Vsus suffituum notus antiquis.

De suffimentorum Viribus. Cap. LXX.

SVFFIMENTA ista habent hæc, primùm aperiunt omnes meatus corporis; sua natura statim penetrant per corpus, penetrando alterant, detergunt viscera, Et primùm cor, & cerebum ipsum est.quod alteratur, per pulmones communicatur cordi, per nares cerebro, per venas hepati; quod patet experientia, suffimenta enim semper soluunt ventrem, & deducunt excrementa ad intestina, sicut pharmacum purgans, ergo penetrant ad intima viscera. Nec est dicendum hoc facere, non quia penetrent, sed exprimendo sua frigiditate, ratio est, quia sunt calidissima medicamenta, secundò fumus est calidissimus, à quo excitatur quidam maximus sudor, ergo suffumigium permeat vniuersum corpus, & ita alterat viscera præcipua, præter alterationem id efficit, quòd vacuat, & vacuat ea ratione, quandoque per secessum, licet raro; quandoq;, & ferè semper p pulmonem, ac fauces, & hoc vt plurimum, per 7. vel 8. dies expuit catinum sputi per singulos dies ad quantitatem li. x. vel 6. Tertiò vacuat per sudorem insignem.

De

De diuisione suffituum. Cap. LXXI.

Particulares suffitus.

HAEC agunt suffumigia quæ vniuersá sunt, Alia sunt, quæ particularia dicuntur, verbi gratia ob defluuium pilorum, debilibus vtimur in capite; quandoq; in manib. exulceratis suffim⁹ manũ; idẽ fit in pedibus Rhagades passis, alia sunt communia, de quibus cæpimus agere, quæ vacuant per cutim, per os, ac superant deinde morbum Gall. alterando viscera, Rursus distinguantur tales suffitus siue communes, siue particulares in leues, ac intesos: leues, ac moderati sunt, qui ex leui materia fiunt, qui in morbo vix incipiente conueniunt, alij verò ex mater ia valida admodum: hique sunt duum generum, quia materia illa valida, vel est venenosa, vel benigna, Imprimis de illis loquamur, quæ communia sunt, quibus suffimus corpus vniuersum, quæ licèt sint valida, cõstant tamen ex materia non venenosa, & benigna sunt.

Leues.

Validi.

De modo suffumigandi vniuersum corpus materia valida, sed non venenosa. Cap. LXXII.

PRIMVM non est adeò ineptus Empiricus, qui nõ expurget corpus ante vsum istarum, vel vnica, vel duplici, vel triplicata vacuatione, pro ratione humoris peccantis, habitus, & morbi si malum confirmatum est, sit etiã vacuatio robusta; quas rationes vacuãdi pe tatis ex suo loco, vbi tractauimus, de euacuãdo corpore incipiente morbo, vel robustos existente Empirici dant mel rosf. duabus vel tribus diebus, deinde pill. de hermodact. vel pulu. hermod. † cum iure pulli. faciatis

† Alius codex addio turbit.

ciatis hoc, vel illo modo. prout videtur vobis. Expurgato corpore reficiat vires per duos, vel tres dies, concedimusque bona cibaria, deindè venimus ad operationem suffituum. Et primò oriente sole duo oua sorbilia damus, mox offam panis in maluatico vino infusi, tum parum bibat; postremò hoc facto coclear assumat saccari rof. demum per octauã partem horæ quiescat. Interea paramus talamum paruum, quem validè calefacimus, vt fit sudatorium, vel balnei locus; deinde paramus papilionem, vel padionem, vel tentorium ex materia densa sub quo ollam carbonibus flagrantibus plenam imponimus, ipsumque ægrum nudum collocamus subter, qui sedeat in sede parua, ac habemus materiam paratam, quam sensim igni inspargimus, & fumus in tentorio circumuoluens se detinet; corpus ipsum attrahit; & cum materia deficit subministratur alia, atque alia, atque ibi (si potest) per horã stet integram, aut dimidiam, aut per quartam, vel tertiam horæ partem, pro vt valet pati æger. Notate tamen, vt, dum est sub papilione, semper eum interrogetis nè deficiat animo, quia sæpe incidere solent. ideo loquamini secum, vt cadat ab illa angustia, Et si leui voce respondet statim extrahatis, vel si dicat superuenire deliquium animi, eripiatur subitò; qa aliqui ferre non possent. Ego autem occurro huic, nè superueniat. appono arundinem longam ac perforatam quæ extra papilionem tendat, per quàm impositam in ore aerem attrahit non perpetuum quidem, sed quando est maximè calefactus, oportet enim attrahere suffumigium non solùm per porositates, sed etiam per os, atque nares. Aliquando mando, vt teneat nares extrà papilionem facto foramine in illo. Sed si concidat animus vino, vel aqua frigida inspersa in faciẽ excitatur. At si non incidit in deliquium, cum sudauit obuoluimus ipsum linteo, atque in lecto locamus, vt stragulis tectus sudorem perficiat, atque ibi duabus horis sit. Hac rationẽ suffitus parare solemus. Suffimus autem hac

Deliquium animi nè superueniat.

Ad deliquium.

Norma suffitus.

hac norma, vt primis tribus diebus semper suffumigia faciamus, postea tribus, ac tribus alijs, vt sint 9. aliquando per plures dies suffumigamus, prout morbus est, nam si tertia die videmus, quòd exulceratur palatum, & quòd materia emanat statim cessamus, prę terea si superuenit fluxus alui desistimus, vel sit hoc in 3. vel 4. vel 5. vel 6. die; Tamen semel in die suffumigamus, matutina. s. hora, post sudorē ipsum siccemus; postremò comedat, & bibat dilutum vinum, in alijs victus sit plenus.

Semel ĩ die suffumigandum.

De symptomatibus superuenientibus. Cap. LXXIII.

SVCCEDVNT in suffitibus symptomata quędā, aliquando alui solutio, aliquando corruptio palati, aliquando labefactatio omnium dentium, quę solēt succedere etiam in inunctione ex Hydrargyro, & cum de hac agemus de his omnibus pertractabimus.

Symptomata.

De suffitibus ex materia benigna. Cap. LXXIIII.

DIXI quòd duplex est ratio suffitus, altera, quę recipit materiam benignam, altera verò, quæ recipit materiam malignam. Primò de suffitibus materiam benignam suscipientibus dicamus. inter quas hæc est prima formula valida tamen, sed inter validas mitior. Recipe thuris mas. aloes Myrrhæ ana drach. i. Cinnam. pulu. Cipri appellati, storacis siccæ, spicæ nardi, nucis mos. ana drach semis. ambræ, vel carabæ vnc. semis musci grana duo, hæc simul misce, & teruntur leuiter, ita vt potius contusa sint, & cum paruo cocleari subministrantur supra carbones ardentes. secunda compositio. hæc est. Recipe sandal. alb. rubr. & citrin. ana

Prima descriptio suffitus benigni.

ana drac. i. nucis mos. maceris, squinanti, gariophyl. canforæ, assari ana drac. semis, corticum mali appioli siccatorum, ambræ ana vnc. semis, miscentur, & terantur, & addita terebentina fit pasta; ista diuiditur postea in pillulas quæ super carbones imponũtur sensim, ac sensim. Tertia compositio, & validior hæc est. Recipe storacis siccæ, belzuini, ligni aloes, Gall. moscat. ana drach. semis, gummi heder drac. j. ladani scrup. ij. squinanti, cinnam. ana drac semis, albi animæ, ambrę ana vnciam semis, misce, teruntur, & cum storace liquido formatur pasta, ex qua pill. vt supra. Sed facta est mentio de quoddam medicaméto, quod non ita reperitur in officinis, scilicet album animę, quod sacrum est, & genus quoddam resinę concrettæ, limpidæ, lucidæ admodum, ita vt videatur saccarum rof. & est duum generum, vna nigra, alia alba, & sublutea, & vtraque vocatur agimen ab Hispanis vulgatiter. Nam Petrus Martir ab Angalaria quandoque animum, quandoque animam vocat in quadam historia. quomodocunque tamen sit, non refert. sciatis tamen, quod istum album est illud, de quo loquor, & defertur ex Canibalibus regionibus (vt refert Petrus Martr.) & emanat ex arbore, quę habet effigiem ficulneæ in ramis frondibus, &c & præstantissima est arbor, quę primo prefert quasdam palmulas, ex quibus conficiunt cibum, & potum, etenim detracto cortice emanat ex ea farina quædam, ex qua possunt fieri fercula, & panes. Vltimò scatet hæc resina, quæ preciosa est, & optimo odore prædita, & per suffitus siccat. Hæc apud Hispanos, & Romæ apud Cardinales habetur in vsu ex omnibus ad siccandum caput, vt si accipiamus paruum huius resinæ, & supra carbones flagrantes imponatur roborat caput, thoracem; & hepar exiccat, neque grauis est eius gustus. Sequitur vt iam de malignis suffitibus agamus.

3. compositio.

Album animæ qui.

De suffitibus malignis. Cap. LXXV.

SVPERATVR affectio Gallica suffitibus, qui penetrantes per vniuersum corpus siccant cerebrum, cor, hepar, & totum habitum. Hi sunt duum generum alterum particularium, alterum communium, alij verò sunt leues ex his, alij autem robusti; alij ex materia benigna, alij ex materia maligna. Quæ sint ex materia benigna diximus, nunc de formulis ex materia maligna tractemus. quæ tres numero sunt in vsu, & basis earum est cinnabaris † artificialis, sandaraca græcorum, & auripigmentum; & ista tria sunt quæ (cum sint venena mala) sua natura venenosam infectionem suggere solent; & vt redigamus rem ad summam, sciatis quod tota res consistit in Hydrargyro, vel in alia materia consimilis naturæ cum eo, vt est arsenicum, sandaraca, cinnabaris artificialis, & præcipitatum. condiuntur ista cum aromatibus, vt viscera roborentur, Nam aliter offenderentur, & aromata sunt præcipuè Resina, & gummiatum genera. Prima verò formula hęc sit. Recipe cinnabaris vnc. iij. & intelligo per cinnabarim, arte factum, quod vulgo cinabrium dicitur. Myrrh. Thuris; Masticis ana vnc. j. aloes hepatic. sandaracæ Arabum, storacis siccæ, belzuin, ana drac. iij. miscentur hæc, & tunduntur non valde, & fit puluis, qui supra carbones inspergitur. Secunda ratio hæc est. Recipe cinnab. vnc. iij. sandaracæ græcorum drac. j. ʒ. myrrhæ, thuris, ligni aloes, laudani, ammoniaci ana vnc. j. tunduntur hæc crasso modo, & cum terebint. miscentur, & parantur pillulæ, quæ imponuntur supra carbones, vltima ratio est. Recipe cinnab. vnc. iij. auripig. sandaracæ græc. ana vnc. semis, præcipitati drac. iij. thuris, aloes hepat. masticis, myrrhæ electa, belzuin. storac. siccæ, laudani,

† d. artificialis qm duplex est alter factitius qui hodie habetur, fit. n. ex sulf. & arg. viuo. nec colore, nec virtute cum naturali conuenit. Presentaneum enim uenenum est. alter est verus cinnab. qui non adhuc constat qui sit, lis est sub iudice.

Prima malig. suf. descriptio.

2. descriptis *3. descriptio.*

dani, ammoniaci ana vnciam semis, miscentur, crassus fit puluis, qui inspergitur supra carbones flagrantes. Talis est ratio componendorum medicamentorum, quæ habent vim venenatam, & inimica natura expellunt.

De inunctione ex Hydrargyro. Cap. LXXVI.

PRIMA ratio empirica, qua sanatus est morbus in Italia fuit ab argento viuo sumpta; quoniam cum cæperit grassari morbus, chirurgici, qui nitebantur omnem lapidem mouere, cum legissent Hydrargyron nimium valere ad scabiem rebellem, cumque primis temporibus lues hæc vlcera afferret, experti sunt argentum viuum, & fæliciter quidem. vnde multi diuites facti sunt; inter quos Iacobus illæ Carpensis, cum solus calleret secretam hanc medicinam, ita opulentus redditus est solo isto quæstu, vt testatus fuerit numeratam peccuniam 40000. scutatorum, præter argeneam materiam, quæ omnia Duci Ferrar. reliquit, omnis enim aqua ad mare currit. Hic ita erat infensus Hispanis, vt (cum esset Bonon.) geminos ex eis laborantes morbo Gallico cęperit, & viuos anatomicis ad ministrationibus destinauerit; qua de re profligatus Ferrariæ obijt. Præterea testatum reliquit laureatus ille Poeta Fracast. totam vim sanandi Galli cum positam esse in Hydrargyro. & ita viget autoritas huiuscemodi medicamenti, vt eo tota Gallia vtatur. In Germania, in Italia etiam exercitati non pauci maximam fidem adhibent, & præter hanc rationẽ sumptam ab experimento, videtur ea vis in natura medicamenti inesse, vt quasi diuinum sit mixtum, nam ego dicebam sub Sole duo esse mixta, quæ mihi pariunt admirationem, & miracula videntur, alterũ est magnes, alterum argentum viuum, ex quo possumus

Iacobus Carpensis primus inuentor, inũctionis ex Hydrargyro.

ſumus oſtendere reſurrectionem. Videmus medicamentum hoc conuerti in cineres, & leuiſſimo labore propriam in formam redire, non ergo eſt mirum ſi poteſt vincere hanc labem. Qua ratione hoc faciat, vt ingenuè fatear, neſcio. Quæ ſit huius medicamenti facultas, ignoro. Quæ dicant alij optimè noui, & quoniam locus hic non requirit, vt proponam has opiniones, & diluam, hac ratione reſeruo in alia occaſione, & tantùm tractabo, quæ faciunt ad empiricum, Et licèt oratio mea videatur ita fauere huic, eique tantùm tribuere: tamen non probo vſum eius. ſuperat quidem morbum, ſed ſi habemus Regias rationes curandi, quę vt plurimum, & certius ſanant ſine corporis incommodo, & ſi non ſanant, leniunt ſine noxa, non proritant affectum, cur vtemur Hydrargyro, ex quo non ita certa, non ità tuta ſuccedit ſanitas? ſi non ſanatur proritatur, valentior fit lues, labefactantur viſcera, & partes ſolidæ corporis, & aliquando huiuſmodi medicamentum remanet in humano corpore. multi maraſmo corripiũtur ob inunctionem, multis ſuccedit dentium caſus, palati corruptio, his oſſa capitis exeſa manent, illius, & facies intorta: ſi non ſanat protrudit omnem colluuiem ad caput, Ego reperi homines inunctos per triẽnium ante, & venientibus gummatibus in tibijs detecto oſſe vidi collectum ibi argentum viuum. Hac ratione ego non probo medicamentum, vtor aliquando, quando non potui via Regia aſſequi intentum. ego vidi adoleſcentem laborãtem Gallico, in quo omnia Regia infeliciter experta ſunt, Empiricus Hydrargyro curauit, quare in rebellibus affectib. & deſperatis vſus ſum, & præcipuè cũ tentarim prius alias vias, omnia genera medicamentorum, & quando vtor hoc ſemper Gallicam ſeruo rationem, quæ eſt, vt primò expurgetur corpus. Empirici ſtatim poſt purgationẽ inũgunt, poſt expurgationem exhibent decoctũ Guaiaci per decem dies, quia validè operatur Hydrarg. & propter

Hydrargyro vnctio periculoſa.

Quando ad Hydrargy. confugiendum.

& propter decoctum magis agit . sunt nugæ.ego præbeo decoct.ad robur viſcerum , capitis , cerebri,& hepatis, & tunc venenoſum medicamentum non ita offendit ; hac præparatione facta inungimus . Antiqui ſolebant inungere poſt prandium, & cœnam,vt vires robuſtiores eſſent . Verùm Poſteriores melius inſtituerunt matutinam vnctionem , ſtatim expergefacto ægro imponitur clyſter,niſi ſolutam habeat aluū, poſtea accepta teſta cum carbonibus inunguntur internodia omnia exceptis manibus. Primùm inungunt pedes per tranſuerſum,vbi eſt terſus , poſtea internodium tibiæ, deinde media fæmora , medias vlnas , & media bracchia , poſtea totum dorſum ſemper fricando ad partes inferiores , dum autem internodia vngunt faciunt per trāſuerſum , & ita inunctio ſit fricando,vt penetret, poſtea imponunt ſtuppam, vel ex lino, vel canabe , & ita ligant calidam ; Si poterit ſudare,ſudet intecto capite . ſi ſudare non poteſt, dormiat ad duas horas . Poſtea ſurgat ita inunctus , & linteis obuolutus , comedat res bonas , & bibat vinum præſtantiſſimum leue,& (ſi poteſt haberi) ſuauiſſimum , & dulciſſimum : Solent inungere per tres dies primos , & poſtea per tres . & demum per tres alios vſque ad 9.aliquando ad 12. & 15. ſunt aliqui ; in quibus apparent ſymptomata in 4. diebus in aliquibus non apparerent niſi 15. ſuperuenerint. in his ſolent interpolare potionem Guaiaci per 8 aut 10 dies , & vacuare, & poſtremò validius parant vnguentum,& iterum inungunt aliqui ſanati ſunt in prima vnctione , nonnulli in ſecunda, aliquot in tertia , ſed ſciatis quod quando perueniunt ad 15. Semper ceſſant Empyrici,aliqui nebulones vltra 16.procedunt & nihil faciunt , quia tunc non penetrat argentum viuum . & ideò ita tardè ſymptomata non apponunt; & propterea noua expurgatione , & præparatione eſt opus . Sed videte an mirum ſit hoc . ſi bibatur argentum viuum illud non facit , quod facit vnctum ; vidi mulieres

Hora inungendi.

Modus inungendi.

Terminus inunctionis.

mulieres quæ libras eius biberunt, vt abortum face rent,& noxa. Ego exhibeo in vermibus puerorum,& nullum parit symptoma, solùm necantur vermes. ex hoc credatis, quòd est occulta intima vis, huius medicamenti. Est aliud notandum quòd solent Empirici (postquam aliquem per sex dies inunxerunt & non succedunt syptomata) addere maiorem quantitatem argenti viui, nunc vnc. I. nunc ij. & ad placitum est hoc,& sine noxa fieri contingit. Cum superuenerint symptomata cessate ab vnctione, Horum autem symptomatum quædam frequentia sunt; quędam rara. Sæpe accidit, vt inuncti homines habeant palatum inflatum, & excoriatum, linguam crassam; loqui non possunt. non deglutire, dolet lingua intollerabiliter, quia maxima fit inflammatio, ad hæc succedit tanta copia saniei, vt vix tantùm expuere possint, dentes omnes labant, vacillant, suo dimouentur loco, & sordes tanta colligitur circa os, vt non apareant, & sæpe, ac sæpius concidant. Medicamentum sua natura, veluti auis volat ad palatum, In eo casu instituatis victus rationem facile concoquibilem, con cusum scilicet ex carnibus delicatis, vinum subdulce sit, fercula ex iure satis pleno, vel ex pane; & ita copiose alimus, quoniam insignis fit euacuatio, aliquando enim 7.8.& 10. vnc. humiditatis expuunt per spatiũ 6.7.8. 10. & aliquando 20. dierum. Secundò opus est, vt videamus, an prætermodum intumeat lingua, oportet enim (si hoc est) ad reuellentia deuenire. Ego timebam aliàs secare venam, vidi tamen suffocari homines ratione tumoris, imponebam cucurbitulas, postea ausus sum secare, & bene successit. secui venã Capitalem, & non cessauit fluxus ad palatum materiæ malæ, sed solùm sanguinis, qui currit cum illa materia, & facit illam inflammationem, retrahitur sanguis, cessat tumor, & inflammatio, & non retrahitur materia. & ratio est, quia colluuies illa sequitur hydrargyron collectum in illis partibus: nã cum in-

Victus ratio.

cipit in calescere materia euaporat, & agitatur ad partes superiores, Patet hoc. Nam illi qui faciunt bagatellas, solent anulum formare, vel æreum, vel argenteum, qui excauatus impletur argẽto viuo, & ponunt supra carbones, quum incalescit saltat, per spatium quartæ partis horæ, & hoc fit ratione Hydrargyri, qui agitatus requirit exitum ad superiora, & cum sit corpus ponderosum exagitat anulum; non tamen totus explendus anulus sed dimidia pars: præterea colligatis etiam ex hoc, quando in agro Vincentino faciunt Malgama; in illis enim montibus in quibus argentum effoditur, aliquando pauca est materia argenti, admixti sunt lapides. Recipiunt metallum illud, & moliunt molendino, veluti farinam, postea puluerem cum lotio. aqua salita, & argento viuo reddunt in pastam, quàm abluunt; tota materia lapidea egreditur; & remanet in fundo catini argentum viuũ cum argento. Hæc aliquando panno colant, sed sæpe non succedit, quia aliquando Malgama tostum factum est; tunc accipiunt bocciam vitream, & imponunt capitellũ vitreum ad destillandum ad ignem, ascendet argentum viuum, & per narem descendit. Ita sublimatur hoc medicamentum in corpore humano egrediens per palatum nostrum; ideò cum medicamẽtum petat palatum secum fert colluuiem mali, Præterea solemus vti frictionibus, cucurbitulas parare scarificatas, & vltimò ad localia venire, quæ cohibeant fluxionem, detergant materiam, & moderate siccent.

Præstigiatorũ anulus.

Malgama

Ad corrigenda symptomata. Cap. LXXVII.

Quomodo extrahitur

OBSERVANDVM quinetiam est, vt (quantum fieri possit extrahamus Hydrargyron imbibitum in palato.

palato, & dentibus, & est, vt æger seruet anulum aureum in ore, vel numum aureum purum vetustũ, & bis,& ter extrahetis plenum argento viuo, Cum videtis aureum imbutum arg. viu. accipite tunc carbones non admodum flagrantes in quibus anulum proicite, & hydrarg euanescet; & iterum frigefactus aureus aut nummus, aut anulus ori imponitur. At egrios lacte abuitur, si fuerit dolor magnus; non ita sæuiente dolore scrutatur, addita aqua ordeacea, si nullus dolor, admisceatur mel.ros ad detergendum, si autem aliquando est reprimendum cum aqua ordeacea addimus syr. Myrtinum, vel diamoron appellatum, vel papauer. vel nenufar. aliquando venimus ad aquam solani; vel plantag. aliquando ad vsum succorum repellentium, veluti ad succum fol. rubi, fol. plant. aliquando ad succum fol. vitium, aliquando vtimur Prisana Ordeacea mel. ros. syr. myrtino vel diamor. simplici purissimo ad detergendum, De rimis,& vlceribus oris non sitis solliciti, statim sanata lingua à melle ros. sanantur & Rimæ. Ad detersionem autem, præter dicta, aliquando vtimur oximellite bene cocto, & valde acri, aliquando vt detersio, & mitigatio fiat simul miscemus mel. ros. vel oximel cum butiro, Sed Not. quod cessante fluxione ita labant per menses plures, dentes, vt cadant, necessarium est ergo sistere, ne vacilent semper, aut cadant. igitur soleo duobus medicamentis vti. primum vtor medicamento siccante, & detergente sordem, & exedente gingiuas corruptas, & est oleum de sulfure vel purũ, vel mixtum cum aqua plantag. Cum fuerint mundati, recipe fol. plantag. folior. oliuæ, & folior. salu. & coquo in vino albo austero, & huiusmodi decocto colluitur os,& dentes, & firmantur, vt non timeamus, quod cadant, Aliud symptoma succedit, & est, quia soluitur aluus,& fit discenteria, aliquando enim excernitur sanguis purus, vel ramenta, vt in discenteria ipsa excernuntur, in hoc casu si vires robustæ sint

arg viuum à palato, et dentibus.

ad dolorem oris.

detersio oris

Rimæ.

ad dentium motum.

Fluxus alui & disenteria.

non sistamus fluxum, sed leniamus, & efficiamus, ne excoriatio maior fiat; primùm infundendo lac calibeatum, vel in quo extincti sint lapilli nigri, vel succum ptisanæ cum lacte puro, aliquando decoct. ordei cum ol. amygd. dulcium, aliquando accipimus caput veruecis, & facimus decoctionem cum ordeo, & fol maluarũ simul coctis. Qñque (imbecillis viribus existentib.) deuenimus ad adstringentia, & sic vtimur ol. Myrtin. infuso, vel ol. onfac. infuso succis plantag. vel rubi. admiscemus bolum arm. lapidem hæmatitem; Vtimur aquis adstringentibus, aliquando secamus venam, aliquando ad laqueos, & alia genera reuulsionum descendimus. Si autem symptomata hæc non superuenerint bene nutrimus, & nihil aliud agendum.

De varijs vnctionum generibus. Cap. LXXVIII.

VNCTIONVM autem genera varia sunt, ego duo tantùm proponam, quæ mihi experientia confirmauit, isti cum vtantur multo Hydrargyro semper habent eum præparatum; & ipsi testantur quod duplo citius agunt, Præparatio fit per æstiuos calores, sputo enim humano macerant Hydrarg. qui vtuntur Hydrarg. semper dicunt, Recipe Hydrarg. extincti &c. hoc assumptum à scriptoribus probant Empyrici. habent vasculum ligneum, in quo ponunt Hydrag. matutina hora, expuunt, & in mortario percuriunt, & colocant ad Solem spacio 30. dierum, Ego vtor raró hoc medicamento, & mando vt tunc temporis in arundine saliua extinguatur, si vos eritis consumpturi magnam copiam præparate illud, & semper habete, Iam venio ad varias formulas compositionum. quarum hæc est vna. Recipe, Hydrarg. extincti saliua vnc. iij. olei veteris vnc. iiij. olei thuris (fit autem hoc, vt oleũ masti-

Præparatio hydrargy.

Prima compositio vng.

masticinum) vnc. ij. ol. mast. vnc. I. pingued. porcinæ vnc. ij. & semis; olei lau. vnc. I. & semis, ceræ propolis seu virginis vnc. ij. dialtheæ vnc. I. Thuris masticis ana vnc. I. sagapeni vnc. I. & semis. eliquanda liquantur, terenda teruntur, & miscentur, addita tanta cera, vt fiat linimentum molle. & cum voluerimus extrahere ab igne, & medicamentum incipit refrigerari, addimus Hydrargy. & diù concutimus, vt optimè misceatur, Cumque vsi fueritis hoc medicamento per sex vices, & videbitis, quòd non incipiant signa aliqua, addite nouam quantitatem Hydrargy. vnc. ij. vel iij. & iterum inungatis ad 9. dies vel plus. Secunda formula hæc est. Recipe ping. Gallinæ, assungiæ porcinæ, assung. vrsinæ an. vnc. iiij. ol. lil. alb. ol. laurini an. vnc. ij. Hydrag. extincti vnc. 6. pinguedines non eliquantur ad ignem, sed detractis pelliculis teruntur in mortario diligentissimè, deinde sensim, additur Hydrag. extinctum, nouiter saliua. & ducitur medicamentum in mortario per duas, aut saltim vnam horam. deinde infunditur oleum, & optimè agitatur pistillo, postea adduntur isti pulueres Thur. mast. Myrrhi. ammon. stiracis. pulu. saluię pul. sticados lithargyrij, cerussæ an. vnc. semis; & ex his fit puluis tenuissimus, qui sensim infunditur in mortario, & fit præstantissimum medicamentum; & sexta vnctione certò agit, vt plurimùm.

2. compositio.

De præcipitato, quòd exhibent per os. Cap. LXXIX.

SCIATIS autem, quòd non solùm, Empyrici sanant inunctione ista, sed exhibito argento viuo per os, non quale est, sed præcipitato, & sunt Chymistæ qui profitentur inuenisse secreta, & facere præcipitatum præstantissimum pro morbo Gall, aliqui cõmune præcipitatum exhibent. De ratione conficien-

di præcipitati communis non loquar, quia nota eſt. ſed ſecreta illa à mè explicabitur, vt vos poſſitis præparare, & non cedatis iſtis nebulonibus; nam Medicus debet omnia noſſe, & bonum, & malum, præpatur igitur hoc modo. Recipe arg. ſublimatum (in quo eſt Hydrargyr. nam fit ex eo. & quanuis additur ſal, & alumen, tamen Hydrarg. eſt quod fit arg. ſublimatum) & ſupra marmor terunt, poſtea multam miſcẽt farinam cum hoc, & effundunt aquam, & faciunt maſſam, quam inunctis digitis butiro capiunt, & orbiculos efformant; poſtea ponunt hos in Elambicco, ex quo extrahunt liquorem, cuius ope præcipitatum efficiunt. Accipiunt enim 6. partes huius aquæ V. C vnc. 6. auri vnc. 6. miſcent, & optimè amalgamant. (Mixtura, quæ fit ex Hydrarg cum metallis, vel aquarum fontium cum metallis amalgama dicitur) & iſta aqua abſorbet aurum, poſtea recipiunt vas vitreum lati oris, & collocant hoc in furno chymiſtarum, & ſepelliunt dimidiam partem vaſis in cineribus calidis & ſubiecto lento igne incalefacit materia, quam ponunt in vaſe illo, interea fit pellicula, cruſta leuis in ſuperficie, quam colligunt cocleari, & in vaſe vitreo reponunt. & hęc cruſta continuò, & continuò creſcit, quum ceſſant cruſtę auferunt vas, & poſtea coquunt has pelliculas in vaſe vitreo donec appareat puluis ſubruffus & hoc eſt præcipitatum. Demũ pręparant. Nam affundunt aquam ardentem ſupra præcipitatum, & poſtea ſupra calidos cineres vſque ad euaporationẽ aquæ imponunt. & hoc ter fit. iſtud exhibent formatum in catapocia pro morbo Gallico, aliqui dant communem præcipitatum, ita præparatum. Propinatur autem ponere ſcilicet vel 7. gran. ad ſummum 10. ſed rarò poſtea miſcent medicamento, & addunt fucum. Medicamenta addita ſunt aloes hepat. Myrt. Maſt. verbi gratia aloes 1 crup. ſemper Myrr. & Maſticis gran iiij. præcip. gran. 5. miſcent cũ mell. roſ. & efficiunt duas pillul. aliquando fucant cũ carbone

Præcipitati præparatio chymica.

Amalgama quid ſit.

Præparat.

carbone trito auellanarum, vel salicis tantùm quantùm sucent præcipitatum. isti Chymistæ volunt cooperire suco isto, nè tingeatur præcipitatum, Deprælenditur fucus accipiendo aurum, cuius contractu attrahitur argentum viuum, quod in propriam redijt formam. Aliqui exhibent has pilul. matutina hora, aliqui vespertina, aliqui statim ante prandiũ, vel post prandium. Incommoda autem subsequi solent non pauca ex assumptione talium pill. soluitur enim aluus copiosè; vomitus mouetur violentissimus; dicentæria inducitur; rumpitur in pectore vena. Medicina hæc pro asinis, & rusticis seruetur, atque à talamo viuentium hominum excludatur. Ista sunt genera medicamentorum quę hominũ industria, & Morbi Gallici violentia inuenta sunt. Iã relinquitur, vt à symptomatum tractatione nos expediamur.

Nor Ho. exhibēdi præcipitatum.

Do numero simptomatum Gallicum sequentium atque de ordine, quo tractabuntur. Cap. LXXX.

ANTEQVAM de tam amæna decedam prouincia non erit ab re symptomatum habere tractationẽ, quorum numerum, atque ordinem, quo tradere institui, simul aperiam. Primùm enim vos docebo cariei, vel tarulorum curationem, secundò bubonũ Gallicorum sermonem instituam; tertiò instruam vos rationem curandæ Gonoreæ Gallicæ, quartum erit capillorum, atque pilorum defluuium, in quo declarabo quomodo restituendi, quomodo prohibendi, atque detinendi nè cadant. Quintum continet dolores capitis, & internodiorum. Sextò sunt Tumores gummosi, & ateromatici. septimò erit ossium

Caries. Bubo. Gonorea. Pil. deflu. Cap. dolor, & articul. Tumores ossium corruptio. Pustulæ cap.

ti sedis & sinus.
Lichenes, Rhagadis.
Callipedum
Cephalea
Difficultas respiratio nis.
Marasmus.

ossium corruptio,& perihostiorum, atque neruorum 8.in loco sunt pustulæ, quæ suboriuntur supra caput,& faciem, & per totum. Nonò sunt vlcera maligna in palato, in sede, & in sinu muliebri, & in omni parte corporis. Decimò sunt Lichenes, vel Rhigades, vel calli in vestigijs pedum, & vola manuum. Vndecimò succedit institutio sermonis de Cephalæa, hoc ē stabili dolore capitis. Duodecimò, est difficutas respirationis. decimotertiò est marasmus, quæ duo postrema insanabilia sunt ideò de his nè verbumquidem faciam. (Addite decimoquarto in loco aurium tinnitum,quem omisit fortasse, quia (vt infra dicet) eius ignorat curationem,per localia enim insanabilis est:& nisi decocto auferatur insuperabilis erit, ac penitus rebellis.)

De cariei Gallicæ causis. Cap. LXXXI.

Caries.

Cãæ cariei ex alijs.

VLCERA quædam, quæ in cole adolescentum, aut in sinu mulierum solent superuenire,pustulæ virgæ appellatæ sunt à chirurgis, qui etiam,& vlcera virgæ vocant. nos vulgo tarolos, vel carolos nominamus ad similitudinem cariei, quæ ligna exedit, quoniam virga ab his vlceribus exeditur, Antiqui Scriptores Græci, & Arabes veluti Paul. Aetius, & Auic. locuti sunt de vlceribus depascentibus colis, Sed differunt illa a carie. similiter chyrurgici posteriores loquuntur de his, sed non sunt eadem cum his, quorũ curationem dare intendimus. Superiores chyrurgici loquentes de depascentibus, dicunt duplici ex causa fieri, vel ex turpitudine alba, vel nigra collecta inter glandem, & præputium. hanc turpitudinem sordem appellant; volunt igitur, quod quoties sordes ista continetur inter præputium, & glandem,bulliens faciat huiusmodi cariem. Vnde monent, vt continuo

nuò abluamus pudendum vrina cum farina tempore hiemis, estate verò aqua frigida, quum cognoscimus mulieres, sed de his non loquemur nos, loquemur autem de carolis. Quæ varijs occasionibus pro uenire solent aliqui per contactum, quoties pudendum hominis contangitur à fæmineo pudendo infecto, sicut enim manus infecta scabie inficit manum sanam, ita pudenda inter se, hac ratione quia communicatur sanies, vaporue malignus Gallicus ab infecto pudendo, qui solet exoriri per exesam cuticulã, & per hoc genus dicti vlceris. aliquando huiusmodi vlcera nascuntur, quia in ipso coitu, excrementa per attritionem incalescant, & sic putrescendo inficiant pudendum virile. Nam erit mulier, & vir, qui laborarunt Gallico, pudenda non infecta vlcere; tamen quia casu retinetur sordes, vel in sinu mulieris, vel in pudendo viri, per illam frictionem sordes incalescit, & putrefit, ex quo apta est ad generationẽ cariei Gallicæ. & hinc est, quòd multi mirantur, quòd adibunt meretrices, & videbunt partes mundas, & tamen carie inficiuntur, sordes fuit causa vlceris communicatis vaporibus malis redundantibus ex Gallica muliere, Et domini hæc est causa cur multi à pudendo nõ carioso cariem contraxerint, Vultis videre? si adolescens bibat lac mulieris infectæ, inficitur: multo ergo magis in sordibus illis latet minera putredinis. Tertiò inficitur hepar, & transmittit excrementum ad superiores partes, & ita facere solet vlcera in ore, & palato Si ad partes inferiores vel est tenue, & transmittit ad priapum, & facit cariem, vel est crassum, & transmittit ad inguina, & facit bubones. si verò vtraq; materia luxuriat facit vtrunque. Quartò oritur caries ratione laboris, quando quis violẽter equitat, & diu, & retinentur sordes in pudendo, satis longas patitur tentigines, eo magis prȩputium in calescit, & est causa cariei, quia illa est apta putredini, cum sit via ad expellenda excrementa, ex Gall. L. in lib. Methodi aliquando

1. occasio carici.

2. occasio

Nota solutionem proble.

3. occasio.

4. occasio.

5. occasio. quando nascitur caries per attritionem, Sunt meretrices, quæ vt videantur virgines, & sibi, & adolescẽtibus augeant delectationẽ solent vti aquis adstringentibus; Iuuenes habentes magnam, atque crassam virgam violenter impellunt, attritione illa (fortasse existente glande molli nascuntur caries, & vlcera, superiores illas medici excalefactiones vocant, has posteriores excoriationes. Nos non loquemur de omnibus his, sed de veris Gallicis tarolis dictis siue carolis. Qui sunt ab alijs distinguendi, calefactiones excoriationes &c. facilè sanantur (vt docebo quando locus dabitur, & occasio) sed caries non ita facilè.

De tribus cariei Gallicæ speciebus. Cap. LXXXII.

GALLICAE cariei tria sunt genera, vel sit caries ob contactum, vel ab hepate originem ducens, vel quia sordes reperitur. Vnum est, quod continet cariem benignam, Gallicam tamen, secundum mediocrem includit, tertium est quod habet malignam, à qua Deus omnes fideles Christianos liberet, Signa cariei benignæ sunt. Primùm enim suboriuntur pustulæ quędam paruæ, & candidæ, quæ quidem non excedunt crassitiem vnius grani panici minimi, pustulæ erumpunt: his ruptis remanet vlcusculum rotundum in medio habens punctum candidum, penetrans aliquantulum simplex, vel duplicatum, aliquando tota corona glandis inficietur huiusmodi vlceribus, quandoque simul copulantur, & ex duobus, vel tribus, vel quatuor vnum fit, ita, vt sit veluti linea cingens, & coronans glandem, ista est sine dolore; leuis, & moderatus pruritus; facillime cædit medicamento. Secunda species seuior est, & ista est genus quoddam vlceris rotundi, sed in medio non adest punctum album, adest liuor in vlcere, & labra leniter

Cariei tria genera.

Benignæ cariei signa.

Secunda cariei species.

niter attolluntur purpureo colore infecta, aliquanti
sper profundum est hoc vlcus, Hæc est secunda spe
cies. Vltimo in loco est pessimum, & valdè malignũ
vlcus, non rotundum, sed varia figura figuratum ac
varijs depictum coloribus, liuido, purpureo &c. callo
sa habet labra. serpit sæuissime, & aliquando nome
coniunctum habet, hoc est putredinem. Has spe-
cies oportet distinctissime cognoscere, & diligentis-
me tractare, benigna enim moderate tractamus, &
non timemus. at de duobus requis formidandum de
valida infectione, Si caries erit per calefactionẽ, aut
per actritronem sanatur facillime. Recipe aquam
plantag. & aqu. ros. & his madefactum linteum impo-
nite, & statim sanatur. Si resistat. Recipe vng. dia-
pompholig. & duorum dierum spatio sanatur. Si ali
quando requiritur medicamentum robustius recip.
aqu. solani, & aquam plant. & dissoluatis minimam
portionem alum. rocchæ, & tunc linteolo locum ma
defaciatis, Si autem fuerit caries vere Gallica, & non
leuis, sed maligna, vel malignissima fugite valide, &
purè repellentia, quia nascerentur bubones, sed me
dicamento aliquo quod robustè exiccet, & superet
malignam vlceris naturam, vtimini: solemusq; ali-
quando decoctione aliqua abluere matutina, & ve-
spertina hora, & hæc fit decocto Guaiaci solo, aliquan
do admixta aqua plantag. Quandoque recipimus vi-
num album austerum, & incoquimus lignum Indi-
cum, & rosas, & hoc abluimus, post ablutionem in-
spergimus aliquem puluerem robustum siccantem.
Medicamentum hoc est præstantissimum antiquorũ.
Recipe cinerem seminum aneti, & squam. æris præ-
parat. & inspergamus supra lienteolum madidũ de-
cocto eodem, vel aqua ros. Aliquando Recipimus,
squam. æris, aloem hepa, & tutiam pręparatam, &
inspergimus æquis portionbus, Quandoque veni-
mus ad validia præsidia, quando exedit intus caries,
& non apparet in superioribus, in eo casu puluis non
est

Ter species

Cariei ex calefactione. & actritione curatio.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Cariei gallicæ nõ leuis curatio.

Prima ratio curandi.

Secunda & tertia ratio.

Puluis primus.

Puluis secundus.

Quarta ratio curandi cum non apparet vlcus

est oportunus, quia non ita penetrat, Ego soleo vti vng. Aegyptiaco, & accipio stilum acutissimum, quod vix intingo Vnguento, & postea impono in foramine cariei, excitat statim dolorem, sed cessat, & est medicamentum certum, & non imponatis supra linteolum, sed tantum guttulam, veluti millij, infundatis. supra autem vlcus accommodamus aut linteum, aut gossipium madidum rosacea, vel aliqua alia aqua refrigerante, vt his impediatur inflammatio, aliquando oportet venire ad medicamentum siccans robuste, quod insita facultate inimicum sit huic morbo, in eo casu recurimus ad præcipitatum. Mea autem medicina semper est hæc in alijs, non in me & in leuibus, & in mediocribus, & in robustis; sed ego diluo ita, vt nullum excitet dolorem. si moderata caries vtor præcipitato mixto cum vngu. rosat. mesu. & capio præcipitati drac. I. vngu. ros. mesu. vnc. I. & semper intelligo de præcipitato præparato, si rebellis caries inspergo præcipitatum purum vnica vice, aliquando bis, aliquando ter. vel quater, raro venio ad quintam inspersionem. Insperso præcipitato impono linteum vel gossipium madidum aqua ros. Si videam altera die æquale redditum vlcus, siccatum, rubicundum, tunc aut impono mixtum præcipitatum cum vngu. ros. vel vtor vng. diapompholig. vel vng. Isidis, sed vng. diap. præstantius est. aliquando vtor linteolo puro madido aqua ros. vel plant. nam tota ratio consistit, vt siccemus putredinem, & detergamus eam, & hæc fiunt a præcipitato, Quandoque accidit vt caries ita maligna ita rebellis sit. vt vinci non possit à præcipitato, & tunc oportet venire ad argentum viuum, & in hoc casu (rarissime tamen vtor) conficio hoc medicamentum. Recipe assungiæ porcinæ vnc. ij. turis, aloes, àn. drac. I. argenti viui drac. ij. terruntur hæc in mortario extincto argento viuo, & fit vngu. quo inungimus, aliquando caries ita procedit, vt exedat totum, vel dimidium pudendum, non totam

Quinta ratio curandi.

Sexta ratio.

totam folùm glandem, in eo cafu, fi cœpit putrefcere pars eft ficcanda medicamento ægypt. & medicamentis explicatis in cura vlceris nomofi (quoniã hic non enumerantur medicamenta ifta, eo quod Excellentiffimus vir refert fe explicatis, Ego tamen, quia fcribo vniuerfis lectoribus, & non folùm his qui tunc temporis fub eius vexillo militabant, cumq́ue illi, qui Authoris libros de vlceribus Typis excudendos curarunt, ita mancos, ita obfcuros habuerint, vt dimidium defideretur, poftquam enim egerunt de vlcere cum offe corrupto, faltant ad vlcera cutis, omittendo malignorum vlcerum, herpetis, fagedenæ, vlceris nomofi, finus, fiftulæ, Gallici morbi, combuftionis & cæterorum tam vniuerfalium quàm particulariũ omnium tractationem, miror equidem de his, qui tam imperfecte edunt res aliorum, vtinam detur mihi occafio denuo imprimendi ifthæc omnia, & vlcerum, & tumorum, & vulnerum fpeculationes, polliceor enim omni induftria, omni diligentia, atque ftudio perfecta tradere. occafio autem erit, quando hæc quæ iam felicibus edo auibus vobis non ingrata fore fenfero. Communi igitur ftudens commodo medicamenta illa iftic enumeranda cenfui. quę funt quatuor generum, vel ex animalibus, vel lapidibus vel ex plantis, vel ex metallis, ex animalibus eft cornu ceru. vftum, omnia oftrea vfta, & corallium licèt fit ex plantis tamen, quia nefcioquid habet lapidofi connumeratur inter medicamenta ex lapidibus, fimiliter lapis hæmatites, bolus armena. Ex plantis habemus folia oleæ, Marrubium, fcabiofam, tormentillam, & in fumma omnes fpecies pentaphili vt album, & commune. acrimonium, eupatorium antiquorum, ariftolochiam rotund. rofarum fol betonicam rad. cucum. afin. citrulorum, ari, vel ferpentariæ maioris, vel minoris. Ex metallis eft alumen, calcantũ, flos æris, fquama æris, præcipitatum, fquama ferri, antimonium, diphriges, arfenicum, & infinita

Septima ratio.

Varia medicamenta quæ cariei applicari poffunt.

alia

alia simplicia. Abluimus autem locum clystere per dimidiam horam, vt actractus liquor vi impellatur in vlcus, & penetret ad intimas eius partes, & abluat omne virulentum pus. solemus autem accipere aquã calibeatam, & in ista incoquimus aliqua ex dictis medicamentis, vel ex plantis, vel ex animalibus, & infundimus. hoc facto parare solemus pulueres, & inspergimus: erunt autem hi ex illis ossibus exustis, & metallis, & corralio, bolo arm. ac lapide hæmat. & his additur aliquid Thuris, aut masticis. Verùm aliquando non possimus inspergere pulueres. & ideò accipimus mel ros. syr. mirt. & vinum gran. & postea accipimus pul. partim ex plantis, partim ex ossibus, partim ex metallis, & efficimus linimentum secundùm hanc formam. Recipe pulu. scab. torment. an. drac. 1. pulu. eburis combusti. corall. rub. an. scrup. ij. boli orientalis drac. 1. thuris scrup. 1. mell. ros. syr. mir. vini gran an. vnc. sem. hæc misce in mortario, & postea gossipio imposito in specillo inungimus locum.

Cariei in sinu muliebri curatio.

Verùm si caries est in sinu muliebri in hoc casu, ego vtor medicamento ex terebent. & primò abluo, impono postea pessarium cum medicamento, quod tale est. Recipe tereb. lotę cum aqua scabiosæ vnc. 1. mell. ros. vnc. 1. pulu. scabios. tormentillæ. an. drac. 1. boli orient. eburis combusti, cornuceru. vsti, aloes an. drac. semis, farinæ lolij scrup. ij. misce, & imbuitur pessarium, & fælici cum successu. hoc genere emplastri vti possumus in cole virili, quum verò incipiunt vlcera hæc suppurari deuenimus ad detergentia. & fit decoctum ex lupinis, ex lolio, & ordeo optimum est, si his admiscemus mel. ros. vel oxim. at si insignis est putredo opus est causticis robustis vti. & primo liquores ex plantis confecto admisceatis vng. ægyptiorum in bona quantitate, & per clystere abluatis. Ma defaciatis quinetiam aqua alum. magistrali sed non vtamini hac eo modo, quo in officinis pręparatur, ego docebo infra quomodo soleo parare eam, vtor etiam

arsenici

arsenici aqua, vel aliquo ex his, quæ traduntur à Gall.4.de comp.med.per genera 10. quædam componit Aetius lib.14.cap.49.Paul.lib.40.ca.44.vng.ægip. cum alum: & calc.bonum est. si autem non superatur his deuenatis ad ferrum ignitum, semper tamen habenda ratio partis sanæ, & prohibenda inde (quantum fieri potest) inflammatio, & sic vtimini empl.ex lente, & cortic.gran.empl.ex farina lolij,& ordei, vel succis ex rubo, vel ex folijs vitium, vel plantag. vel scabios. vel poligoni, & si est hiems vtimini istorum aquis cum linteaminibus, & non dubitate quod maiorem vim in his aquis vidi,quam in succis, & expertus sum in fluxu sanguinis narium, accepi succos, & nihil fecerunt, accepi aquam stillatitiam, & statim desijt; cum corruptela hæc incipit superari oportet venire ad detergentia vt ad succum appij, & postea carne expleatis, & talis erit curatio.) Præter institutam dietam soleo balneare pudendum quotidie decocto Guaiaci. vel in quo sit decocta scab. & tormentil. & si essent cauernæ, ego clystere abluerem septies, octies, & decies. si mundum est vlcus deduco cicatricem per hos pulueres squam.æris, squam.fert.atque pompho. ex his facio pulu. quam leuissimum inspergo ad vlcera aliquando sunt, qui cariem per tres annos ferent. sanabitis vos hoc modo, supra pulu. dictos ponimus vng isid vel solùm, vel mixtum cū vng. diapomph. si mundū non est vlcus ponite prius præcipitatum postea dictos pulu.

Balneū pudendi.

De tumore præputij, ex carie. Cap. LXXXIII.

ACCIDIT deinde in carie, vt intumescat præputium, & non possit detegi glans vel si detegitur cū maximo fit dolore,& excrutiat vnde in hoc casu quotidie detegatur glans, & nè exedatur, noua medicamenta

Tumor præputij.

menta ponantur, Secundò not. nè præputio deuoluto glandem relinquatis detectam, quoniam tunc ad coitum laceratur; ideò aduertendum nè inuertatur præputium, & agendum est, vt recurrat, cum dolore, & potius vt glans tecta, quàm detecta maneat, sed in eo casu, in quo tecta est glans quid agendum? Si apex præputij erit angustatus solemus dilatare cum fistula plumbea, postea facimus decoctum quod per clystere immitimus inter preputium, & glandem, & hoc decies in die. facta ista ablutione solemus recipere linteolum mundissimũ mollissimumq; imbutum medicamento oportuno ad exiccationem cariei, & specillo impellere ad vlcus: cognoscimus autem loca vlcerum ex dolore partium exteriorum, & ita quotidie matutina, & vespertina hora medemur. decoctum tale est. Recipe decoct. ligni indici libr. i. decoct. scab. agrim. beton. ros. torm. plan. lib. iiij. tutiæ præp. squamæ eris præp. aloes hep. boli orien. ana dra. i. & semis. hæc simul bulliant parũ; postea colatur medicamentum, & infunditur clystere, Vnguentum autem est rosaceum mesu. cum præcipitato in exterioribus partibus imponimus linteol. madidum isto decocto, vel imbutum diapompholigos, vel aqua ros. & plant. aliquando vnguento facto ex linim. simplici, & diapalma simul mixtis, nam impediunt putredinem, & siccant moderatè.

Decoctum.

Vnguen.

De callo præputij. Cap. LXXXIIII.

ALIQVANDO ita callosum fit præputium, vt nõ amplius possit detegi glans in eo casu nostri chyrurgi, & bene, secant præputium, & videtur colis, veluti equus præsectis naribus, & omnes huc usque illud fecerunt, præterea dum intumescit glans dolet; idcirco vos ego docebo à me inuentam nouam rationem curandi; omnes ego sano plumbo. verbi gratia habebo præputium ita angustum, vt non possit ingredi specillum,

Nona ratio curandi callossum præputium.

ſpecillũ, in eo caſu accipio fiſtulam paruam ex plumbo, & ita impono in foramine, & volo, vt æger per illam mingat, interim, ego oleo amydalarum dulcium inungo, vel pingu. gallinæ, vel pomata. ſecunda die ego impono parùm maiorem fiſtulam, tertia adhuc maiorem, & hoc modo procedo deinceps, ita vt ſpacio octo dierum poſſit detegi glans, & ſic emollitus remanet callus, & præputium dilatatum. Ego his non ſolùm in cariebus vtor Gallicis, ſed etiam quando eſt hoc à natura factum.

Quando curandus tumor præputij ita vt recurrere non poſſit. Cap. LXXXV.

In carie ſolet ſuccedere hoc incommodum, quòd aliquando ita ſtringitur præputium ob cicatricem, vt non amplius detegi poſſit glans, aliquando ſanant medici inepti ita vt recurrere non poſſit docuimus quomodo dilatandum præputium fiſtulis plumbeis: quando autem recurrere non valet inuerſum aliquot ſanaui, aliquot non. Primùm formamus inſtrumentum plumbeum, rotundum ſemicirculare, quod ponimus ſupra glandem, & poſtea faſciolis quibuſdam tentamus reuocare præputium ſupra plumbeum circulum, qui ponitur ſupra glandem, & ita per multas vices perſiſtamus donec aſſequamur intentum.

De carie in canali virgæ. Cap. LXXXVI.

Solent ſuboriri in canali etiã caries. cognoſcetis autẽ ex ſanie manante, & maximo dolore in tẽpore mictionis, has verò curabitis eadem ratione, qua in glande exiſtentes, atque exteriores, curaſtis.

De cicatrice callosa, & veluti neruo post cariem remanente. Cap. LXXXVII.

Cicatrix callosa quomodo curatur.

veluti neruulus restãs post cariem.

Hoc modo sanatur caries, cui solet geminus affectus superuenire; primus est callosa cicatrix, mobilis loco, crassa, liuida, dura, & rotunda, quæ quãdiu durat, tandiu morbus Gallicus perseuerat, & videntur veluti bottones cicatrices istæ. solemus auferre huiusmodi cicatricẽ primùm sanato vniuerso corpore Guaiaco, vel salsapariglia, deinde supra locum posita spuma decocti Guaiaci. Præterea solemus madefacere linteolos panneos in decocto primo ligni, quia in eo est vis attenuandi, & digerendi, Succedit quoddam aliud, vt aliquando quidam, veluti neruus post cariem remaneat, qui durus per pudendũ percurret, istud est symptoma nondum curati Gallici, habet eandem naturam, & eandem rationem curationis requirit, quàm cicatrix illa. aliquando suppuratur hic neruus, & suboriuntur fistulæ. Sciatis quòd tandem experientia reperi, vt secetur totus huiusmodi abscessus, totus hic neruus per longum, nam statim, aperto sinu, sanatur: nunquã enim (si aliter fiet) succedit agglutinatio, Quomodo autem sanabimus huiusmodi vlcus? eadem ratione qua cariem ipsam curauimus.

De verucis siue poris. Cap. LXXXVIII.

Verucæ siue porri.

Vltimo sanatur caries in pudendo, & solet semper loco cicatricis subcrescere quædam veruca veluti carunculæ, seu porrus in manibus natus, & ideò

ideò porri dicuntur, porrisimi, vel porrifichi. huiusmodi carunculæ subcresentes in pudendo Thymia ab Aet. dicuntur, hac ratione, quia habent similitudinem cum capitibus Thymi. Harum duplex est genus aliud Gallicum, aliud non Gallicum; maior pars nō est Gallica, paucæ sunt meretrices, quæ non habent huiusmodi carunculas, si inficiuntur Gallico. inficiunt adolescentes, & tunc Gallicæ fiunt. Quæ non sunt Gallicæ sunt duum generum, aliæ contagiosæ sunt, aliæ non contagiosæ, in muliere munda, quæ continuo expurgat loculos huiusmodi carunculæ non sunt contagiosæ, in immundis sunt contagiosæ, quoniam sanies impressa membro excoriat, indeque succedit caruncula, Sed siue sit Gallica siue non, eādem curationem requirit circa locum. Antiqui solebant carunculas istas sanare robusta ratione, veluti Aetius docet, vel caustico medicamento, vel candenti ferro exurere, candens ferrum non probo, multùm enim acerbum est, alij sunt ex nostris, qui curant filo vinciendò eas; possunt tamen renasci, ego nunquam vsus sum ferro, laudo vsum vinculi, dummodo vincire possimus, quoniam sæpe ita lata est basis, ita callosa, vt vinciri non possit, Sed demus quò vincere possimus in eo casu debemus primùm abluere diligenter carunculas istas, & videre an sint partitę in plures, cum abluerimus vino debemus aut lineo, aut sericino filo ligare vsque quo æger dolorem incipiat sentire, ligamus autem duplici modo, vt quasi geminus sit nodus, facta delegatione debetis linteolum, vel gossipium madefactum aqua ros. imponere & postea ducere præputium supra linteolum, & hæc ratio tuta est ab inflammatione, altera die abluetis diligenter, si sunt mortuæ apparent denigratæ, vel liuidæ, si rubicundæ non benè strictæ sunt. si nigrę altera die cadent, si rubræ sunt, iterum trahamus capita fili, & stringamus optimè. Cadentibus istis obseruādum, an relictæ fuerint radices hærentes glandi,

Libro 4. cap. 13.

Curatio carunculárum ex antiquis 2. Ratio Cur.

Signa quando sanatæ sunt.

Ad radices remanentes Tertia ratio curationis.

di, si radix relicta est, solemus madefacere aqua aluminosa magistrali, cuius descriptionem communicabo infra, minima ergo guta istius aquæ vel simplicis, vel temperatę madefaciatis. Alia est ratio, quā exercere solemus per præsectionem. Quando timeo nè sint Gallicæ præscindo forcipe, non est magnus dolor in eis enim nō viget sensus exequisitus, & quia egreditur multa copia sanguinis, hac ratione laudo, facite vt exeat in maxima quantitate, post præsectionem, & cohibitum sanguinem vel squamæ aeris præparate portionem, vel aquæ dictæ guctulam infundimus. si autem præcidere, aut ligare non possumus, multi multa faciunt. Ego tamen leniora tentare soleo cum medicamentis discutientibus, & habeo peculiare constans ex ammon. & accipio ammon. præparati cum aceto vnc. I. assæ fætidæ drac. I. calcanti vsti, & rubificati scrup. ij. ex his constituo massam, cuius portionem impono supra verucam, & quotidie abluo partem, & renouo medicam. sed oportet, vt æger sit continens, quoniam validissimus fit prurítus, ita vt libentissimè ad fricationem incitet, si autē accidat. vt vsu istius medicamenti intumeat glās, imponimus vngu. de cerussa in exteriori, & satis, est & eodem modo sanamus verucas in fæminis, Aliquādo venimus ad caustica, & primò est aqua illa aluminosa magistralis, aliquando ad oleum sulf. aliquando ad olei calcanti vsum descendimus. verùm ego habeo pulu. ex arf. cristall. & auripigmento præparatū, quod diuinum est; si nos sciamus illo vti. Nam accipio huiusmodi pulueres ęquis portionibus, & misceo simul postea specilli apicem madefacio saliua, & intingo in hunc puluer & tango hoc vercucam, & ita, vt minima huius portio supra verucam maneat, postea accipio gossipium siccum, pono supra verucam, & facio, vt præputium recurrat. Hoc exedit vnica vice sine dolore, sed penitre in minima quantitate, Præparatur autem arsenicum hoc modo. Terò arsen. supra

Quarta ratio curandi

Si tumet glans.

Sexta ratio curandi.

Notabile medicam.

Arsenici præparatio.

fupra marmor, postea in catino aceti pono, ita vt acetum supernatet, tunc colloco soli æstiuo donec exiccetur acetum; & tribus hoc facio vicibus. postea tribus aut quatuor vicibus macero aqua pura; Eodem modo præparatur aurumpigm. sed nolite exhibere nisi in minima quantitate, ne accidat vobis, vt iuueni nobilissimo accidit hac æstate. hic verucam habebat, Medicus causticum imposuit, quod verucam, & mediam partem glandis exesit, sed quia ego dixi quòd caries oritur per contagium. sciatis quod etiam oriri solet ratione hæpatis transmittentis, dimittamus hanc secundam speciem loquamur de prima, atque quomodo iuuenis coiens cum infecta ab hac præseruetur. & cariem non sentiat.

Auripigmẽ. præparatio.

De præseruatione à carie Gallica. Cap. LXXXVIII.

EGO nihil fecisse videor nisi doceam vos, quomodo quis videns pulcherrimam sirenam, & coiens cum ea, etiam infecta, à carie, & lue Gallica preseruetur. Ego semper fui huius sententiæ, quod adsit ratio præcauendi, nè per contagium, huiusmodi vicera oriantur, sed quæ est ista ratio? Ego dixi quod nascitur caries hæc per communicata corpuscula saniosa, quæ imbibita poris glandis faciunt cariem, ideò opus est, vt statim saniem à glande expurgemus, sed si imbibita sit in poris licet vino, lotio, vel aqua detergamus priapum, tamen eam detergere non possumus. & hoc sæpe accidit in tectis, & mollibus glandibus. Quomodo ergo agendum? semper fui istius sententiæ, quod ponamus aliquod habens vim penetrandi corium, & dissipandæ materiæ ..vel extrahendæ, vel siccandæ, & vincendæ natura sua. ideò inuestigaui hoc medicamentum. Sed quia oportet etiam Meretricum animos disponere, non licet nobiscum

Nota de præseruatione.

vnguenta domo afferre. propterea ego inueni linteolum imbutum medicamento, quod poteſt commode aſportari, cum fæmoralia iam ita vaſta feratis, vt totam apotecam vobiſcum habere poſſitis, Quoties ergo quis coiuerit abluat (ſi poteſt) pudendum, vel panno detergat, poſtea habeat linteolum ad menſuram glandis præparatum; demum cum coiuerit ponat ſupra glandem, & recurrat præputium, ſi poteſt madere ſputo, vel lotio bonum eſt, tamen non refert, ſi timetis, ne caries oriatur in medio canali, habeatis huius lintei inuolucrum, & in canali ponatis, ego feci experimentum in centum, & mille hominibus, & Deum teſtor immortalem nullum eorum infectũ. Notate autem obiter, quòd quælibet ſpecies linteoli mundi tantam habet vim in præſeruatione, vt nihil magis (addite quod goſſipium nouum, molle, fidibus bene concuſſum glandi optimè lotæ detergentibus, obuolutum mirum in modum præſeruat, & quũ quis Gallicis ſcopulis lignum percuſſit poſt ablationem inſpiciat; videbit enim inuolucrum illud ſanioſum, aut citrino, aut pallido, vel ſubnigro colore infectum) ideò ſemper quis paruo linteolo obuoluat glandem per ſpatium quatuor, aut quinque horarũ, & hoc non eſt moleſtum mulieribus; ſed tamen præparati lintei ratio eſt præſtantiſſima. Præparatur autem hoc modo. Recipe radicis gentianæ, Ariſtolochiæ longę. Ariſtol. tenuis rotundę † ana drac. 1. pulue. ſand. alb. rubeorum, ligni aloes, ana. ſcrup. ij. puluer. corallorum rubrorum, ſpodij ex ebure, cornu ceru. vſti. an. drac. ſem. fol. ſcordij, ſonchi, beton. ſcabioſ. tormentillę an. man. 1. roſarum man. 1. & ſem. ſcobis Guaiaci vnc. ij. ſquamæ æris drac. ij. præcipitati præparati drac. 1. & ſemis vini maluatici optimi potentis lib. 1. & ſem. aquæ ſonchi, aquæ ſcabioſæ lib. ij. aſſumitur vinum, & aqua, & in his infunditur ſcobs Guaiaci per 24. horas, deinde adduntur reliqua omnia, & bulliunt ſimul ad conſumptionem medietatis, deinde

Linteolum mundũ. Goſſipium.

Præparatio lintei.

† in lectionibus 1 55. habet dictamnum albũ doſis verò omnium eſt drach ij 2.

Formula parãdi lintei.

deinde colatur decoctum, & exprimuntur medica-
menta ista diligentissimè in hoc decocto perturbato
maceratur per noctem pannus linteus purismus, de-
inde siccatur in vmbra, & hoc fit tribus viribus, ter.
enim maceramus, ter etiam siccamus. postea para-
mus frusta ad proportionem proprię glandis, & sem-
per habentur in marsupiolo, vel in cauo illius patris
fæmoralium, quæ bracheta. dicitur. Sed quoniam
diligenter rem istam inuestigauimus in gratiam ve-
stram addere decreuimus formulam eandem alio mo
do traditam cum vir iste excellentissimus 1555. pro-
fitebatur. vt diuersitatem videatis, & in rebus subin-
gredientibus, & in dosibus, & inditium vos tum ex vo
bis ipsis afferre possitis vtra istarum, melior, tum etiā
auxilio elegantissimi, atque probatissimi tractatus
de dosibus quem anno superiori à vestro Excellent.
& nobilissimo D.D.Hyeronimo Capiuaccio habuistis
sine cuius certa, atque benè considerata cognitione
vix nouas formare receptas vix antiquorum exami-
nare etiam exercitati norunt. formula talis est. Reci-
pe rad. arist. rotundæ, gentianæ, dictami albi an. dra.
ij. scordij, sonchi, rutę an. vnc. 1. & semis ligni aloes,
sandalorum omnium, seminum citri an. drac. 1. ra-
barbati, tormentillæ, † Hyperici an. drac. sem. Mithri
daticæ confect. drac. ij. Guaiaci limati vnc. ij. vini mal
uat. optimi, aquæ sonchi an. lib. 1. & semis lignum
prius maneat in aqua, & vino per totum diem; po-
stea bulliat ad consumptionem tertiæ partis, & tunc
infundantur reliqua, & simul macerētur vno die po
stea bulliant ad consumptionem mediæ partis, & co-
late, & exprimite sed obseruate vt vas, in quo medica
menta hæc bulliunt valdè clausum sit. & si hoc fieret
in balneo mariæ esset optimum. hoc facto, linteum
lineum in hoc decocto ponite tribus diebus, aut duo
bus in illo macerando, postea in vmbra loco calido
siccato, iterum madeat iterumque siccato, tertiò ma
deat desiccetur, & pluries (si visum fuerit) hoc ita

† Hypericon herbam sancti Ioan. vocamus. de qua dios. li. 3. cap. 172. Hanc vocāt dæmonifugā, eo quòd cęlestium gratiarum noxios malarum dæmonum vapo-

res à nobis arcere putatur corallus etiã idẽ facit ex Mars. Fic. in libr. de vita cœli tus comp. cap. 14.

optimè siccatum in carta, aut linteo compressum seruato ad vsum: possem hoc medicamentum multùm laudare, sed vos experiemini, vos igitur vobis ipsis testes eritis. Si autem vos nimium timeatis, & quæretis medicamentum robustius, & incipietis sentire pruritum in pudendo, eatis domum, & hoc suffumigio, suffumigetis præputium, Recipe ollulam paruam, in qua ponetis vnum, aut duos carbones accensos, & inspergetis puluerem descirbendum, & ita sensim & sensim supra fumum pudendum suspendatis, postea recipiatis linteolum præparatum, vel communem † & supra glandem ponatis, & sic reuocabitur ab hepate materia contagiosa. puluis talis est, Recipe pulu. rosf. rub absynthij, sandal. rub. an. scrup. 1. & sem. belzuini, canforæ, Turis, aloes, Myrrhę ana scrup. ij. cinnabaris drach. & sem. præcipitati drac. 1. misce, & fit puluis crassior, istoque suffimus, & impedimus, ne gignantur cariosa vlcera in glande. (Aliàs scriptum est loco sandalorum rub. sandarachæ rubræ. de qua Galen. in 9. de simpl. medic. facultatibus, quam dicit vrentis esse facultatis, & quòd meritò huius eam digerentibus facultatibus, atque extergentibus commiscent. Chrimistæ arsenicum rubum vocant, sicut auripigmentum arsenicum croceum est, licet factitium ex cerusa vsta fiat. cum igitur nos intendamus abstergere, atque digerere non fuit ab re huic particulari suffitui addere sanda. rub. sed, quia volumus, vt diuersitus dosium pateat. postrema fuit descripta superius, prior autem hæc est. si sit infecta mulier ita, vt validius præsidium requiratur, quã eritis domi linteum auferetis, & assumetis ollam paruam cum carbone accenso, supra ipsam, folium cartæ in formam cornu compositum imponetis, & parũ istius pul. & ita siccatum præputium, ac glandem fumo illo suffietis tribus vicibus, & tutissimi eritis. puluis erit. Recipe pul. rosf. rub. absynth. sandarachæ rub. an. scrup. 1. & sem. belzuini, canforæ, thuris, ana scrup.

† Vel gossipium mundum.

Suffumigiũ pro preseruatione.

scrup.2.zinnabaris scrupul.duos, misce, & fiat pulvis) In his, quæ pertinent ad cariem Gallicam vnũ deest preceptum vt caueatis (quantum est possibile) ab his aquis erodientibus, quibus vtuntur barbitonsores. præsertim ab ea, quæ separat aurum ab argẽto. (Et quoniam bonum est scire, & hoc omnes homines desiderant. etiam si malum sit, quoniam etiam malum suum bonum habet vsum, ideò hic obiter decreui in medium afferre istius aquæ descriptiones. prima est Mariani sancti Barolitani, hoc modo; Recipe salis nitri, alum.rocchæ, vitriol. roman. an.lib.2.misceantur in mortario molendo cum pistillo tandiu donec benemisceantur, quo stante puluis grosso modo factus ponatur in boccia, quæ sit illius pulueris capax, & illuta cum orificijs omnibus, nè aqua exhalet, sicque distillando aquam extrahetis; signum autem suæ bonitatis est, quòd quando de ipsa parum in humum ceciderit statim ipsam ebullire videbitis; secundã descrip.ponit Ioan. de Vigo Recip. vitriol.roman.alum.roche an.lib 1.salis nitri lib. 1.& sem. & vase vitreo elambiccetur. Hæ autem aquæ ad cariem Gallicam perniciosæ sunt, ideò eis non vtamini. Vtuntur autẽ aqua ex ærug.aeris, & aqua ros.& ista bona est.) sed iam de his sit satis, ad aliud symptoma descendamus.

Prima descrip. aquæ fortis.

Aquæ fortis discri.2.

Aqua bona pro carie.

De bubone Gallico. Cap. XC.

IAM ad bubones, quæ est passio corporum glandosorum accedentes dicamus. hæc corpora multos patiuntur tumores, quo nouit antiquitas, quandoque enim duros, & sirosos à nostris scrofulis dictos, solent tumores inflammatos pati, & præcipuè inguinibus, quos Græci bubones vocant, & veterum cognitionem attigerunt: sunt etiam alij calidi, parui, & maligni qui ligetla à Græcis, à nostris phymata vocantur.

Bubonũ cẽtaria genera.

cantur, qui, vt plurimum, pestilentes sunt. hos omnes nouit vetustas. Verùm in inguinibus tumores alij Gallici suboriuntur, quos non nouit antiquitas, hi angi vocantur, codoscellę, tincones, & panocchię, dicuntur, codoscella vocantur Mediol, & in Insubrium regione. istius bubonis aliæ dantur causæ quàm aliorum, nam omnium bubonum inguinum causæ sunt aut motus violentus, aut vlcus, aut febris pestilens, & maligna. Quidam obambulabit per loca montana insuetus, inflammabitur vniuersum corpus, laborat valdè, tunc solet pati inflammationem inguinum; aliquando suboritur vlcus in pedę, vel crure, cum fiat actractio à superioribus succedet tumor in inguine. tertiò oboritur pestis, putrescit hepar, quod exonerat materiam ad inguina. hac de causa non oritur bubo Gallicus, sed quia hepar infectū Gallico tentat emissionem ad propria emunctoria, si materia crassa, transfundit ad inguina, si tenuis, ad colem, aliquando ad dextrum, aliquando ad finistrum, aliquando ad vtrunque latus, aliquando in media pube. Ego tres vidi bubones indicantes maximas vires expultricis, & materiæ infectæ copiā. Quomodo autem cognoscitur Gallicus à non Gallico? à scrofulis distinguitur, quoniam rarò scrofulæ nascūtur circa inguina, in axillis, & ceruice fere semper suboriuntur, bubo Gallicus non nisi inguinibus, distinguimus à bubone facto ex labore, ex præcedentibus causis. si peragrauit longinquum iter, cucurrit multùm, non cognouit mulierem, iam agitur mensis, vel duo ergo non est Gallicus. præterea vlcus, quo crus laborat, patet. at si laborauit, aut laborat carie superueniente tumore in inguine, Gallicus est, si dices pręcessit dolor ob medicamentum impium positum in præputio, concedo, tamen caries Gallica est, quia eius materia transmissa est ad hæpar: secundo quum pręcessit gonorea contagiosa est, tumor Gallicus, tertiò cum adolescens cognouerit mulierem nuperri-

Causæ bubon.
1. causa,
Differ. inter Gallicū bubon. & non Gall.
Signa bub. Gallici.

nuperrime, & non habet certam causam, cui referat bubonem illum, tunc Gallicus est, nam solet oriri bubo absque gonorea, & carie. Natura huius tumoris vt statim incipiat erumpere tumor, qui duum est generum, aliquando colligitur materia circa glandes; in membrana vestiente glandulas, vel replente cauitatem inguinum, aliquando substantia propria glandulæ intumescit. Quoties glandula intumuerit, ita magnus fit tumor, vt excedat magnitudinem panis vnius solidi, alia est ratio, qua cognoscimus huiusmodi tumorem Gallicum, quod nunquam peruenit ad maturationem. turbat medicos valde ista species tumoris in corpore glandularum, illius, qui est extra glandes primum signum est paruitas; secundum, celeris maturatio. tertiò cognoscimus ad tactum tumorem esse in membranis, & non esse aliquod corpus circumscriptum, quod intumeat. Sunt, qui quærunt præsagium maturationis, nunquam præsagiatis citā maturationem in his, qui sunt in corpore glandulæ. citam prædicite in alia specie. præterea si est à materia frigida fit sine rubore, sine dolore, & qui laborāt libere incedunt; ratio est, quoniam, vt plurimùm, bubones Gallici sunt ab hac materia frigida transmissa ab hepate. Sed accidit, vt aliquando calida portio misceatur, & tunc dolor, rubor, caliditas apparet, & de isto pronuntiabimus celerem, & bonam maturationem. Habemus naturam, & causam bubonis, & qua ratione cognoscere debeamus, & prædicere possimus. Iam ad curationem veniamus.

Duo genera bub.

Præsagium

De curatione bubonis.
Cap. XCI.

IN omni incipiēte bubone primùm respicite duos scopos, vt non solùm impediamus fluentem materiam, sed eam trahamus, quoniam est materia maligna,

Primus scopus cur.

gna,& contagiosa, & experientia compertum est, iuuenes cum laborarint bubone, & hic expurgatus fuerit, quia est veluti emissarium a natura factum, absq; alio medicamento sanatos esse. & omnes repellentes materiam includunt morbum in visceribus. secundus scopus est doloris mitigatio, si adest primò ergo mitigemus dolorem, & laxemus locum, ratione doloris ponimus ol.chamæm.ratione relaxationis ol. amygd.dulc. solemus accipere lanam redundantem sordibus,in qua est vis relaxandi,& molliendi,& inungimus eodem oleo,& ponimus. sed aliquando non satis est hoc. Aliquando que ego recurro ad motum, & mando, vt ludant gladio, vel pila parua,vt salliant, & motu illo fiat fluxio. præterea venimus aliquando ad vsum cucurbitulæ,quum timemus maximam lué & maximam infectionem, hoc autem raro est. Nunquam secanda vena, vel exhibendum pharmacũ purgans. nunquam repellentia. si secetis venam retrahetis materiam. si pharmacum valide purgans propinabitis idem fiet. & ex hoc concludimus, quod quando vos vultis secare venam, aut pharmacum exhibere, notetis ætatem bubonis si crescat non faciatis: si consistat, vel decrescat tutò descendere potestis ad hæc. ego statim venio ad relaxantia, & vt mundem viscera, & non agitem materiam, quæ est in fluxu, præterea, vt syrupos præparantes exhibere possim. exhibeo florem cassiæ, nunquam seco venam, nisi fuerit maturatus bubo. sunt quidam, qui nõ exhibent pharmacum, vel secant venam, nisi veniant ad maturationem bubones. sed sero sapiũt Phryges. sunt bubones, qui spacio trium mensium non maturantur. sed potestis secare, & exhibere pharmacum, si bubo constiterit. & non crescat amplius, & hoc modo venit citius ad maturationem. hoc facto possumus vel resoluere, vel concoquere bubonem, & reducere ad suppurationem, ego laudo vtrunque, licèt postremum magis probem; nam quanuis per primum resoluamus,& discutia-

Secundus scopus.

Ad secandã venã, vel pharmacum propinandũ in bub.

discutiamus per vapores, tamen secunda ratio est cõmoda magis. quia non solùm euacuatur materia, quæ fluxit ad locum, sed habemus irritamentum naturæ, quo ipsa cogitur ad expellendum materiam, & ita per duos menses. vel plures expurgamus hepar. secunda causa est opinio hominum. crasse enim Mineruæ homines credunt (quod quoties digeritur bubo, & in halitum vertitur, licèt caliditas insit medicamentis) quod facta sit repulsio, ideò nè Medici habeant hanc famam, secunda via deueniant ad maturantia. Inter maturantia, ego habeo quædam familiaria, quæ etiam Medici huius ciuitatis ex me desumpserunt. habemus alia ex farinis, & caricis verbi gratia. Recipe rad. altheæ lib. 1. farinæ communis vnc. 2. caricatum coctarum in aqua vnc. 1. & sem. farin. sem. lin. vnc. 1. pingu. gallinæ veteris, pingued porcinæ ana vnc. ij. misce, & cũ decocto radicum althaeæ, & carum fit emplast. secundum est, quod constat ex fermento, cæpis lil. alb. coctis, melle crudo, & rad. alth. & misceo pro empl. Sed quia ita tardant ad maturationem huiusmodi tumores, vt fatigati sint medici (aliquando enim per duos menses durant) hac ratione ego habeo empl. Diachilon ex gummis, & est empl. officinarum, cui adduntur tria gummata, ammoniacum, bdelium, & sagapenum. Ego accipio hoc dia. & dissoluo cum pinguedine gallinæ vetustioris. sed hieme recipio diaco vnc. 1. ping. vnc. sem. in æstiuo tempore diach. vnc. ij. ping. drac. ij. Quando autem rebelles sunt bubones recipio diach. magnum mesu. & addo tria genera gummatum, & eadem portione pinguedinis vtor. maturatum bubonem secamus. sed notate quod quidam stulti monent, vt debeamus secare bubones crudos: & præter id, quod experientia indicat, quod male agunt, si fuerit bubo in glandula exit foras, ita oportet auferre. deinde habeo autoritatem Gall. & Hipp. in 2. de off. medici, vbi Hipp. d. quod nunquam debemus secare turbecula

Maturans bubonem.

2. Formula empl. maturantis.

3. Empl. pro bubon. rebel lib.

Quo tempore secandi bub.

becula immatura, & dãtur ibi multæ rationes à Gal. curate igitur, vt semper maturentur, maturatos secate, aut caustico aperite, si autem audaciorem habemus adolescentem sectio valde oportuna est, ego laudo magis causticum, quia per eũ auferimus quantitatem corij, & fit latius vlcus, & non remanent cauernæ. Preterea cum isti tumores sint, vt plurimũ à materia frigida per caustica calefacimus, & siccamus, hoc autem notamus ex sanie exeunte post causticum, quoniam videmus eam concreuisse, veluti viscum. hoc autem factum est ex caliditate, & siccitate caustici. Not. si volumus benè aperire per ferrũ oportet, ad imitationem antiquorum ad foliũ Myrti. valde dolorosa est sectio ista, & nisi fiat hæc semper difficilis est curatio, hoc autem facit medicamentum causticum sine dolore sed ego aliquando etiam seco, & not. vt non pungatis tantùm, vt aliqui faciunt, ego seco totum tumorẽ, & ista sectio fienda per ductum inguinis, non per rectum corporis, sed per transuersum. post sectionem linamenta imponendã, quibus osculum aperiatur, ne succedant fistulæ. ego miror de his, qui patiuntur bubonem per se aperiri per erosionem factam à sanie. miror primùm, quia nimis diu manens sanies facit cauernas; secundum, quia oscula facta à sanie plura sunt, & parua, & imminet periculum fistulæ, ideò vel seceris, vel caustico aperiatis. facta apertione per medicamentum, in primis diebus vos imponatis medicamenta mitigantia dolorem, & ideò cum luteo oui terebentina, vel oleum abietinum ponitur. ad extra ponitur emplast. maturatiuum per tres, vel quatuor dies, vt si quid relictum est materiæ congestę maturetur. mitigato dolore, & concocta materia omnia facimus, vt seruemus apertum vlcus ad 40. dies vel vngu. Isidis, vel linamentis siccis. ad extra ponatur Empl. diapalm ad moderandam fluxionem, ad impediendam putrefactionem, vel miscemus cum diapalma linimentũ simplex,

Causticum sectione melius.

Quomodo fienda sectio.

Mitigantia dolorem.

plex, si adsit caliditas, cessante caliditate imponimus diapalma solùm, si crescat mala caro medicamẽtis pro his dictis exedimus. si glandula aliqua promineat in eo casu, ego aliquando, intercidi filo glandulas, & feci, vt cadant, sicut de caru nculis dictum est, aliquando cum trocisco de minio descripto in abaco medicamentorum causticorum exedo, perforando eas. Aliquando puluerem inspergo ex ars. & auripigmento, & ita cadit glans; postea expleo vlcus medicamentis oportunis, & deduco ad sanationem. Quandoq; superueniunt fistulæ duæ, 3. 4. scilicet istæ requirunt curationem fistularum. si adsit callus sanatur eo modo quo vlcus callosum curratur. Hæc quæ de bubonis sanandi ratione dicta sint.

Defluuium pillorum. Cap. XCII.

Defluuium pillorum.

SVCCEDIT inter symptomata Gallici morbi ea pillorum, superciliorum, & barbæ defluuium, quod quidem iam omni studio, omniúmque cura, & diligentia curandum est. hac ratione vt impediamus ne fiat, si incæperit, vt stabiliantur pili, si ceciderint, vt cito renascantur. apud antiquos patuit orphiasis, caluities, alopetia, quæ genera defluuiorum distant à nostro, de quo tractamus: nouerunt etiam casum pillorum in lepra: cum itaque incæperit Gallicus solet ita afficere partes capitis, vt cadant pili: cadunt ea de causa, quemadmodum in reliquis speciebus depilationis ex Gal. 1. de comp. med. per gen. cap. 2. cadunt pili ea ratione, qua plantæ arborum. nam pili sunt veluti arbores corio insertæ, & sicuti arescunt arbores, ita pili, dixi arescunt, quoniam si tangatis barbam viri, cui immineat defluuium percipietis ariditatem veluti si ferrea essent filamenta. Plantæ autem arescunt, aut quia deest alimentum, aut quia suffocantur à malo ita & pili. Et suppono pro constituto, & ab Excellentis-

Causa casus pillorum.

lentissimis Philosophis, & Theoricis declarato, quod pili fiunt per subministratas fuligines pingues, quæ sensim, & sensim delatæ crescunt in pilos circa meatus, & eadem est materia cum illa vnguium, & quam cornua habent. asseruntque pilos non fieri per veram generationem, sed concrescunt adita particula post parrem. hæc autem est concocta fuligo, & benè pinguis; quę qualis est talem generat pilum seu nigrum, seu rubrum, seu album, deficiente hac fuligine cadit pilus necessariò, neque amplius crescit, neque hærere potest. Solet autem deesse hoc alimentum varijs ex causis; in plantis deest, quia crusta terræ arida, ita si corium, desiccatum valde, non generat fuliginem istam, quæ postea vertatur in pilum; nam ego teneo hanc fuliginem non esse communem vniuersi corporis, sed corij; quoniam non ita variarent pili ad variationem cutis, nam si cutis, est mollis, molles generat pilos, alba, albos, nigra, nigros. siccantur plantæ, quia malè nutriuntur, pariter, & in pilis hoc fit, quia sæpe in corio circa radices pilorum colligitur materia acris, & erodnes, quæ resecat fuliginem, & radicem pili. istæ sunt geminæ causæ ariditas, & defectus alimenti, apparet, in caluities, elephantia, ophiasi, at in Gallico cadunt pili ob malum alimentum, non ob siccitatem, nam turgent genæ, incrassantur palpebræ, & lucidæ fiunt, & perlucent sicut bombices illi sericini, quando habent sericum maturum. hoc prouenit, quia vapor, & humiditas, multa infecta colligitur ibi, quæ, cum tenuis sit, facit splendoré. hoc ita posito incipit defluuium pilorum. Quærimus quid agendum? cum hoc fiat à malo humore erodente indicatur, vt euacuemus malum humorem à loco affecto secundò, firmemus pilos stringenti medicamento, vt detineatur pilus, donec fuligo regenita reficiat exesam radicem. si autem ceciderint pili, indicatur eorum regeneratio, & primùm de cadentibus dixi quod euacuatur vniuersum corpus, & institutū

Causa lucidæ faciei.

est.

est. sed me conuerto tantum ad locum affectũ, quid est agẽdum? ego soleo duabus rationibus euacuare, vel per interna, vel ꝑ externa. interna sunt masticatoria, & sciatis, quòd non est medicamentum certius euacuans, quàm radix piretri. semen stafisagriæ, vel mastix, piper. etiam. Garyophillorum etiam fructus, & ita volo, vt ægri quotidie mandant huiusmodi medicamenta, vt copiosissimo sputo retrahant materiam à partibus cutaneis. non contentus sum isto, sed per exteriora tento vacuationem, & hoc dupliciter vel per sudorem, vel per medicamentum; nam ego reperi, & expertus sum, quòd in hoc casu, si possum prortare sudorem copiosum, mando, vt cooperiant caput, si illud æstuosum non habent. si hoc non possum tento ablutione lixiuio quodam digerente, & vtor sapone habente vim atenuandi, digerendi, & euacuandi, & hoc alternis diebus, vel tertiò quoque die, vel quotidie, lixiuium est hoc. Recip. fol. absynth. beton. rorism calamen. montani pulegij, arbot. an. pug. 1. assar. drach. 1. rosar. man. 1. nuces supressi contusas numero 4. hæc bulliunt in lixiuio tonsorũ, & post bullitionem colatur lixiuium, & ita abluitur caput diù, & fricatur diligentissimè, Et sæpè soleo incoquere agarici drach. 1. semis vel ij. ad maiorẽ euacuationem, & non vtor sapone communi, sed quod habeat validam vim siccandi, excernendique humorem; vtor enim sapone Constantini, qui scribitur à Paul. lib. 7. & paro hoc modo. Recip. ros. rub. aloes, Gallarum, cortic. granat. malabatri, sed loco eius nardi indicæ, sarcocollæ an. vnc. 1. balaustiorum, myrrhæ, sandarach. Græcorum, notatę, spicæ nardi. an. drach. 5. costi, (& loco costi accipimus Zedoariam communem) drach. ij. & scrupul. ij. saponis Gallici quantum suff. & pro hoc sumimus saponem candidũ in vsu. conficimus ex his orbes, siue pillu. quibus fricamus caput, ego hanc descriptionẽ posui, quia quędam mutaui. Sed not. vnum, quòd antequam veniamus

Vacuatio.

Ablutio.

Sapo cõstantini.

mus ad vsum ablutionis soleo mandare, vt ægri abradant caput, nè inter abluendum cadant pili. & quoniam non possumus radere barbam, decurtemus more hispanico, & credo quòd hic vsus à callida illa gente fuit introductus quò defluuium pilorum non appareret. si possumus eorum casum 8. diebus impedire, non amplius postea cadunt. facto hoc abluimus, post hæc deuenimus ad adstringentia corium. ego habeo familiarem laudani succum concret um contundo enim lad. & macero in ol. myr. & ol. rof. onf. & ita inungo locum vespertina, & matutina hora, & benè succedit; aliquando non vtor adstringentibus, sed digerentibus materiam per halitum insensibilem. & probaui hoc medicamen. vt foueamus locum decoct. sem. sinapis. aliquando vidi aliquos vsos decoct. in aceto radicum rafani, quæ acres sunt. & in summa omnia calida, & acria habentia vim actenunandi, & digerendi optima sunt, sed oportet postea. vt stringamus cutim. ad quod familiaria mihi medicamenta sunt ex ladano, vt dixi. Accidit autem, vt aliquando nō possimus detinere pilos, in eo casu confugiendum est ad medicamenta non tuta. multi sunt, qui potius desiderarent dolores, & gummata, quàm quòd caderent pilli, quia ridiculi fiunt, & sæpè non cognoscuntur, nè turpitudo hæc superueniat ad suffumigia confugimus, & solemus suffumigare aliquando faciem tantùm, & caput; si autem sęuissimum timemus morbum deuenimus ad vniuersi corporis suffumigationem vt descriptum est supra. at ego vtor in capite tantum, & facie. Aliquando accipio pro suffumigio sand. omnium: Thuris, ligni aloes ana vnc. sem. mirrhę vnc. I. cinnabaris, auripig. an. vnc. I. misce, fiat puluis, qui supra carbones inspergitur, seruatur caput supra suffumigium, & spatio trium, sex, vel nouem dierum continetur defluuium. aliquando ad robustiora venio. & sic Recipio aloes, thuris, bel zui, camphoræ an. dracd. iij. Galliæ mos. drach. I. ligni

Adstringendam cutim.

gni al. drach. ij. cinnab. auripigm. Marchisitæ auræ an.vnc. 1. misce, fit puluis, qui inspersus ardet ob suffitum. & quum timemus, nè suffitus hic particularis satis sit, deuenimus ad suffitum vniuersi corporis, qui semper certò defluuium sistit. Sed si ceciderint pili, & renascantur quid agendum? debemus seruare antiquorum præcepta, vt expurgemus, & siccemus corium, & apponamus medicamenta, quæ ex alto educant. & primò hebemus in vsu quasdam ablutiones cum lixiuio, habemus aquas stillaticias, habemus inunctiones. Pro ablutionibus hæc vobis erunt familiaria. Recipe puleg. calamentum, & abrotanum, & coquo in lixiuio, & vtor frequentissimè; nã siccatur locus, & materia educitur: madefacimus autem aquis, & primum locum tenet aqua mellis stillatitia, secundum vrina stillatitia, & non stillatitia. tertiò in loco habemus aquam stillatitiam factam ex his. Recipe vini maluat. vrinæ pueri, lactis vaccini ana lib. 1. mellis communis crudi lib. 5. misce, & per elambic. educitur aqua, quæ præstantissima est breui spacio temporis. tertiò sunt vnctiones, inter quas est, quæ euforbium, tapsiam, & Gariophyllum admittit. & ego vtor etiam in alopecijs, quas patiuntur Venetæ mulieres. Medicamentum hoc modo fit Recip. Euforb. drac. ij. tapsiæ, vel radic. tapsię vnc. semis, turbit. orientalis drac. 1 garioph. pul. drac. iij. olei amyg. dulcium lib. 1. & sem. teruntur terenda, & misceo cũ ol. in vase vitreo, quod sit valde capacius, quàm sit quãtitas medicamenti, hoc ponitur in caldario aquę, quod bullit per octo horas, postea aufero ab igne, & altera die (ita vt tres sint) bulliat per 8. etiam horas. demum per spacium quatuor, vel quinque dierum, vt desideant feces seruo vas, & colligo olei partem integriorem, & seruo ad hunc vsum, ita vt vnica die, & nocte viderim erumpere pilos. Medicamentũ hoc aere est, ideò parum inungamus; nam si copiosè vtemur faceret herpetem milliarem, & inflamm. & erisi-

Remedia post casum pilorum.

Ablitiones.

Aquæ.

Vnctionis.

pel oportet ego vt cautiſcitis, ſi ſuccedit ardor oleo viol. vel lacte, vel ol. amygdal. dulcium vtor. vos igitur moneo, vt vtamini hoc medicamento, non quotidie, ſed alternis diebus, die potius, quàm nocte, & in minima quantitate. Hæc faciunt ad incrementũ pilorum, reſtat iam dicendum, quod primò loco explicandum fuerat ſcilicet quid indicat defluuium pilorum fieri ex defectu alimenti boni, quòd non gignatur, quia non rectè nutritur pars, cutis, facies, atque palpebræ nam quodammodo tumentes atque liuidæ redduntur, quæ aquoſum alimentum, & incoctum eſſe oſtendunt ſed iam tempus eſt, vos ad puſtulas deſtinare.

De puſtulis. Cap. XCIII.

Puſtulæ. Sequuntur puſtulæ, quæ inter Gallica ſymptomata connumerantur, quæ cum in vniuerſo corpore ſuboriri ſoleant tria loca præcipua habent. primus eſt caput, & facies. ſecundus eſt palatum, & quæ pertinent ad nucam, tertius eſt ſedes vel canalis inter vtranque natem. *Puſtul. duo genera.* Duum generum autem ſunt puſtulæ, alterum eſt ſine cortice, cruſta, & ſquama, alterum cum his craſſis, & craſſiſſimis, quæ ſunt ſine cruſta ſunt, vt eleuetur cutis aliquantiſper veluti in *Forma.* *Color.* eſcaris, vel exantematibus Græcorum prominentibus, fit forma aliquando lunga, aliquando rotunda. color in medio eſt albus, circumquaque, veluti porcinę carnis ſalitæ color. hic non poteſt explicari, non enim eſt ruber, non albus, non pallidus, ſed ſecate per tranſuerſum pernam, talis eſt color puſtularum ſine cortice, & tales apparent ſub palato, ſede, facie, & capite. ſecundum genus eſt habentium cruſtam, & iſte rotundæ ſunt, vt plurimum, & cruſtas adeo craſſas faciunt, & prominentes, vt veluti cornuum principia videantur. iſti cortices aliquando aridi, aliquando

quando lutea, veluti mel, aliquando alba, veluti pituita, aliquando subnigra, tenax tamen, quandoq; pituitosa est inclinans in aliquam nigredinem. ex his quædam integræ, quædam rimosæ, non sunt valdè dolorosæ, nisi valdè fricentur, aliquando etiam si excoriantur dolorem non pariunt, at maior pars nihil sub se continet, & præcipue, quæ nascuntur in capite rotundæ sunt, crustamque habent tenuem. quoties ego video pustulas istas in capite, aut rhagades in manibus inditium certum profero Gallici, cætera signa fallunt nos, hæc certissima sunt. Et quoniam sunt aliqui habentes hepar calidum, qui continuatam habent euaporationem à ventriculo, & hepate in caput, ideò possent aliqui decipi. ideò notate distinctionem inter has, & Gallicas pustulas. fricate vtraque, & auferatis squamam supercrescentem. postea dimitte ægrum, vt quiescat per spatium duarum, vel trium dierum, & non tangat pustulam si crescet, & fiet maior, siue pœnitus deleta remaneat, tunc est signum non esse Gallicam, si est Gallica post tertiã diẽ in eodem statu, in quo erat reperietis, & difficiliter mouebitur. Causæ istarum pustularum sunt abundantiæ humorum, si est biliosus semper est mixtus cum melancolico, & pituitoso viscido. huiusmodi materia partim transmittitur, partim in loco nascitur: quoniam præcipua loca habent à me explicata. ergo loca illa concurrunt ad generationẽ harum pustularum: tamen maiori ex parte ex fluxione sunt, & qualis fluxerit materia, talem colorem pustula, & sanies contrahit. Curatio istarum est. primò, vt sanetur hepar, & simul, & semel pustulæ; aliter autem curamus pustulas oris, aliter reliqui corporis. primum verò medicamentum est aqua plantag. in qua decoctum à lignum indicum, & os abluimus. vtimur Guaiaco ad siccandum, plantaginis aqua ad extinguendam inflammationem: si dolor, & inflammatio magna sunt decoctum Guaiaci cum lacte miscemus.

Saniei color.

Not. differentiam inter pustul. Gal. & non Gallicas:

De causis.

Curatio.

Ad pustulas oris.

Ad pust. sedis.

si maior inflammatio aqua plantaginis, & lacte abluimus, aliquando aqua ordeacea cum fol. rubi, & rosarum. circa sedem. solemus sanare decocto Guaiaci madendo linteolo bis, & ter, & quater in die. aliquando opus est refrigerantibus, & siccantibus, & sic madefacimus linteolum in aqua plantag. solan. & ros. tertiò solemus accipere vngu. isid. & diapompholig. equis portionibus, & imponimus fæliciter. Sed non ita breuiter sanatur affectus, sępe non cædunt medicamentis his, ideò ad robustiora venimus, & hoc peculiari vtor. aqua scilicet aluminosa magistrali. sed quia hanc aquam pollicitus sum describere, ideò eã vobis communicare intendo. Recipe aquarum plantag. aqu. ros. an. lib. I. aluminis rocchæ, argenti sublimati an. drac. ij. accipimus sublimatum, & alumen, & terimus. deinde locamus aquam in phiala vitrea, in illo vase, quo vtimur ad decoquendam aquam, quæ dicuntur inghistare di acqua cotta. ponimus vas in carbonibus accensis supra craticulam ferream, & bulliat ad medietatis consumptionem, postea reponimus per spacium quinquè dierum, vt desideat sublimatũ, & fex aluminis, & omnium, & postea extrahimus aquam limpidissimam, quam seruamus in vase vitreo. voco aquam aluminis, ne deterreantur ægri. appello magistralem, nè seplasiarij misceant aquam cum alum. & dicant vobis esse aquam aluminis. Vtimur igitur aqua ista, sed non simplici, quoniam erodit. contemperamus nunc duplici quantitate rosaceæ, nunc triplici, nunc quatruplici, & si non rasaceæ, plãtaginis, vel solani. hoc quidem verum est, quòd in pustulis ani solemus vti pura aqua ista, & in verrucis priapi etiam pura vtimur. in pustulis ani, quando videmus supercrescentem pustulam, veluti carnuculam. in ore nunquam pura vtimur, nisi casu detectũ esset os vt dicam suo loco. sed nunquam frustratus sum ab opera istius aquæ. in pustulis autem faciei, & capitis primò solemus recurrere ad remedium com-mune,

Aquæ alũ. mag. descriptio. notabilis.

Pust. faciei & ca. cur.

mune, & est spuma decocti ligni indici, aliquando vtimur sapone nigro purissimo, & inungimus. tertiò si non succedit soleo aliquando crustas vi auferre, & inungere locum præcipitato misto cum vngu. rosmes. Quartò si neque præcipitatum neque sapo, neque spuma succedit in hoc casu soleo recipere oleum scorp. & ping. gallinę veteris, & seuum hircinum æquis portionibus, & quotidie vngo, & sic siccantur. quandoque impotens est hoc, & confugio ad sacrum illud medicamentum idest ad oleum viperarum. Ego enim accipio duas veras viperas, aut sint mares, aut fœminæ, & ita viuentes seco in frusta, & expleo phialam oleo communi, & expono solibus canicularibus, & fit oleum acerrimi odoris, & acutissimi, & acerrimam, & acutissimam vim habet, & ego tot vires inueni, vt multis soleam vocare nominibus; & non alios docui, semper enim paratu domi ad rem igitur recurrens, quando habeo pustulas ita rebelles hoc oleo vtor, quod oleum facit, vt non cadant pili, si inungatur caput. si autem robustius ad huc requiritur medicamentum inungo locũ primò hoc oleo, postea madefacio aqua magistrali puta alternatim, Quando sanatæ sunt pustulæ vestigia quædam remanent, quæ molesta sunt. ideò ad hæc penitus delenda recipimus radices virides chelidonij maioris, & contunde cũ sulfure, & inunge, quia nigredo abireæ solet si rubedo fit, cerussa, & lythargirio argento loto vtor, & agrestæ succo dissoluimus, & vespertina hora vngimus. vel dissoluimus cum succo limonum. Tertiò recipimus cortices ouorũ siccatos, & molimus supra marmor. demum dissoluimus vel onfacio, vel succo limonum. & loco apponimus. Hæc igitur sit curatio pustularum. succedit valdè sæuum symptoma, qui est articulorum dolor.

oleũ viperarum.

Pro defluuio pilorũ.

Vestigia pust. quomodo curanda.

De dolore articulorum. Cap. XCIIII.

Dolor.

PECVLIARE, & maximum est symptoma in morbo Gallico dolor articulorum. primùm capitis vniuersi, vel dimidij, deinde articulorum superiorũ, & inferiorum, & præcipuè internodiorum hic inferiorum, & præcipuè internodiorum hic dolor die quiescit, noctu, vel ante cænam, vel post cænam solet excrutiare, & insomnes reddere homines, dolor est pungens, quasi distendens, & lacerans. fit autem dolor ab excremento genito in partibus, & transmisso ex ventriculo, & hepate. est enim materia pituitosa, & melancolica facta per adustionem. excrutiat autem nocte duabus de causis. tum quia humor frigidus est, & nox frigida, propter similitudinem naturæ. vel (quod certius est) cum tota die, & ob motus, & solem corpus habeat meatus apertos fiunt difflationes, & nocte stipantur pori, & ideò dolor aduenit. pungunt isti dolores, quia funt circa perihostia. solent esse cum tumore, & fine tumore. si cum tumore, tractabo quum de gummis agam. si fine tumore, primum sanãdi sunt per sanationem visceris, per decoct. Guaiaci, & sa sæ, quod decoctum efficit maiores dolores per 12. dies vel 15. post. 6 vel. 8 diem ideò prænunciate hoc, ne scandalo afficiantur ægri, ex acto 12. vel 15. die cessare incipit dolor. sed circa loca affecta quid agendum? duo facere possumus. Empirici solent mitigare dolorem per euacuationem materiæ à partibus intimis, & extimis: Vndè habent pulu. hermodact. qui bis, vel ter cum vino, vel iure exhibitus mitigat. pulueris hæc est compositio Recipe Hermodact & turbit ana drachm. iij. diagridij drach. ij. Zinzib. drach. 1. mastic. drachm. sem. saccari candidi, vel albissimi drachm. 6. misce, tunduntur hęc, & fit

Doloris qualitas.

cur nocte infestet dolor.

Punctionis causa.

Vacuatio materiæ.

fit puluis, cuius exhibent drac. I. vel cum iure, vel cũ maluatico vino ante prandium per quinque horas, non est valde tutum medicamentum, quia vomitum prouocat, & robustè aluum soluit, tamen mitigat dolores. si vultis tutius medicamentum accipiatis pill. fœtid. vel de hermodac. scrup. iiij. vel drachm. I. circa locum affectum quæ agenda sunt? applicanda ea, quæ habent vim attenuandi, & digerendi, & quę nõ obstruunt, & hac ratione omnia emplastica fugio, quia obstruunt. & confugio ad digerentia, & attenuãtia. inter ea, quæ bona sunt, capio primum leuia. & primò est fomentum ex sacculo repleto furfuribus calidis. & ita calidum impono. replere etiam solemus sale, & millio callidissimis. aliquando hæc non faciunt. & Recip. folior. puleg. fol. calamenti, florum chamæmeli, fol. salu. & roris. an. man. I. hæc bulliunt in aceto, postea habeo sacculum plenum furfure. infundo in hoc calidissimo aceto, exprimo sacculum, & impono loco affecto ita calidum. aliquando loco aceti, incoquo in lixiuio acri, quandoque in vino potenti; verum, si quod est, quod mitiget, est oleum rutaceum, ol. lil. alb. completum. oleum scorp. & vltimo ol. viperinum, quod supra descripsi, & hoc est præstantissimum.

Medic. tutius pro sedatione doloris.

Fomentum primum.

Aliud fomentum.

Oleum rosaceum ad doloris mitigationem.

De gummatibus Gallicis atq; eorum curatione. Cap. XCV.

VERVM accidit, vt post dolores, vel cum doloribus, tumores infestent circa articulos, internodia, in media fibula. in medio cubito, & his caput sæpe coronatur, vt regni Gallici insignia præseferat. isti tũmores cum contineant materiam crassam, quæ est veluti gummi eliquatum, ideò gummata Gallica vocantur à medicis. hi tumores duorum sunt generũ, alter tophaceus est, alter autem minimè. tophacei sunt

Gummata.

Gummatũ species.

ſunt conſtantes ex materia pœnitus lapidoſa,& videntur veluti tophioſſei, vel materia illa, qua ligantur oſſa fracta. ſecunda ſpecies tumorum eſt, quando materia eſt molis, quę tripliciter apparet, nam aliquando eſt veluti laridum, aliquando eſt minus craſſa, & eſt ſimilis polentæ,& eſt atheroma gallicum. tertia ſpecies eſt ſicut mel, & dicitur melitiris gallica in capite, vt plurimum ſunt vel ſubſtantia laridi, vel mellis, vel polentę. circa pedes, ſunt maiori ex parte lapidoſi,& tophacei, ita in tibijs, in intermedijs nunc tofacei, nunc

Loca. molles exiſtunt. loca ſunt ligamenta articulorum, corpora oſſium, perihoſtia, in quibus tumores doloriſſimi ſunt; aliquando in ſuperficie oſſis creſcit affectus

Materia. iſte. Materia eſt, vt plurimum, petuitoſa, tenax,& melancolica, cum natura bene concoquere non poteſt. aliquando miſcetur bilis, & ita fit meliciris, aliquando eſt pituita minus craſſa,& fit atheroma: aliquando craſſa eſt, & melancolica, & fit tophus, vel ſteatoma.

Cauſa. Occaſiones tumorũ proueniunt à viſceribus affectis, ſed vt in pluribus, poſt inunctionem hidrargyri, qui non ſanarit ægros. Hæc igitur eſt occaſio non leuis, quia cum inungantur partes illæ, imbecilles redduntur,& morbus petit loca illa, vnde accidit, vt cum aperimus oſſa illa corrupta, hidrarg. incluſum reperia-

Signa. mus. cognoſcuntur tumores iſti, primò à duritie, ſecundò ex præcedentibus ſignis gallici, tertiò ex dolore in nocte, hoc dico, quia poſſunt ſuboriri tumores etiam in non laborante indica lue. ſed iſti, de quibus inſtituta eſt tractatio iſthæc, cruciant noctu tantùm, illi verò noctuque diuque, vel neque noctu. Notandum autem eſt, quod aliquando ſunt ſimplices tumores, aliquando habent oſſium corruptionem, ſed qui habent os corruptum, duum ſunt generum, atheromaticus, ſcilicet & melleus, vt plurimum autem hoc accidit, non in omnibus, nec ſemper, & in laridaceo, & tophaceo integrum manet os: ſi igitur videmus eſſe melleum, vel atheromaticum, & diuturnus ſit tumor,

eadem

eadem est curatio, quia debemus aperire subitò, nè materia erodat os, & corrumpat, at in tophaceo, & laridaceo non necessaria est apertio. Omnes athero matici, & mellei sanantur, saltim per sectionem, pereat os, vel non pereat, & curatio non est dolorosa. steatomatici difficillimè sanantur, certò sanantur per apertionem, sed sectio dolorosa est valde, & ideò non curamus per sectionem, sed per digestionem. tophacei, vt plurimum non sanantur, succedit tamen quandoque curatio. sed primò deuenietis ad alterationem hepatis cum decoctis dictis. cæterum. Salsa est Regina in hoc, quia discutit tophos quodam quasi miraculo, lignum etiam digerit sed non ita, nec tam facilè. si salsa digerit tophaceos, multò magis lardaceos. præterea localia non omittenda, quæ digerant materiam, sunt qui macerant rad. alth. in aqua radenti, & hoc medicamento inungunt tumores satis feliciter: ardens aqua penetrat, rad. alth. mollit. aliqui ardenti aqua pura feliciter curant, & præcipuè laridaceos, alij aqua vel ol. sulfu. sed leuiter madefaciunt, nè exulceret, hoc autem non laudo. Ego soleo vti hoc empl. Recip. ol. laur. ol. mastich. chamæmill. ana vnc. I. ammoniaci, sagapen, bdellij an. drach. vna. semis Myrrh. drach. I. terebent. vnc. ij. cæræ quantum sufficit, misce ad empalastri consistentiam; quod imponitur satis felici successu. vel loco eius vtor ol. scor. mixto cum ol. amygd. amar. quandoque accipio aliquod genus antiquissimæ pinguedinis, vel gallinæ, vel suillæ. quandoque vtor medicamento Gall. Recip. suram porcinam salitam, etiam quod sint rancidæ pinguedines, & incoquimus, & paramus ius, in quo caseum addimus tritum, & vetustissimum, & curamus incoquendum, & emplastro facto supra tophũ, & atheroma vtimur feliciter. aliquando impono medullam experna salita, torreo os supra craticulam, & ex tosto medulam eripio, vltimò recurro ad ol. viper. mixtum cum seuo hircino æquali portione, adiuuante ta-

Curatio.

Salsa Regina in discutiẽdis tum.

Localia.

Aqua ardens.

Ol. sulfu.

re tamen decocto salsæ. Verùm si sunt atheromatici, vel mellei non tentate discussionem, quia si succedet remanet folliculus, & sæpe detectum os atque corruptum. & oporteret venire ad opus chyrurgicũ. & quanuis lardacei tumores ex sententia antiquorũ folliculum habeant, tamen Gallici non habent, & experientia vos hoc docebit. & ideò dissoluentem sine apertione curationem tentare potestis, in alijs autem non, quia auferendus folliculus, sed quid agendum in his? videatis an corium attenuatum sit, vel folliculus putrefactus, si hoc est aperite. si corium est crassum, & folliculus integer, tentate huius putrefactionem, illius verò attenuationem. sed quomodo cognoscimus corruptionem folliculi? hac ratione quoniam in omni tumore tali, quoties folliculus integer est possumus coriũ superius deducere hac, & illac, tumor autem manet in sua consistentia, in sua forma. qua ergo ratione macerandus folliculus? (quia, si nõ maceramus, oportet, vt violentia extrahatur medicamento erodente, vel instrumento chyrurgico, & fiunt dolores intollerrabiles,) sed dicet quis, quid refert si remanet folliculus? quoniam solet subcrescere caruncula quædam intra folliculum, quæ insanabilis est, & hoc fit duorum, vel quatuor dierum spacio, quomodo igitur macerabimus? Ego infinita maturantia proferrem. sed confugio ad diachil. magnũ Mesu. cui aliquando ammoniac. aliquando sagapen. aliquando galban. addo. quandoque ping. gallinę vetustiori dissoluo. Ex vsu ergo istius medicamenti per sex, vel decem dies tento putrefactionem folliculi: facto hoc aperio caustico medicamento, nisi sit in fronte, vel in facie: quia apertio fit maior. secũdò quia putrescunt aliquæ reliquiæ folliculi, tertiò qm̃ calefacit loca, & roborat. sin minus ferro seco. facta apertione si reliquiæ restant folliculi extraho præcipitato, demũ expleo carne locũ. & hæc de tumoribus istis dicta sint satis, iam ad ossium corruptionem transeamus.

De

De ossium corruptione. Cap. XCVI.

SAEVA valdè est in morbo Gallico ossium corruptio, & adhuc sænior, quia corrumpuntur ossa in illis partibus, in quibus sanari non possunt. quoniam corrumpuntur ossa, quæ facta sunt à natura pro cerebri tutela, & coopertione, ita, vt totum viderim craneum exesum, ego habeo infinita exempla, sed aliquando etiam corrumpuntur ossa palati vt totum palati os recedat, & non solùm palati ossa id patiuntur, sed etiam narium. & sciatis quod non in omni inueterato Gallico hoc sit, sed tantùm in illis, in quibus inunctio facta est Hidrar. si igitur fiat, vt corrumpatus os in morbo Gallico, si sunt ossa tibiæ, ea ratione tractanda sunt, quam dedi in curatione vlceris cum osse corrupto. (Sed quia rem intactam relinquere nolumus, ne lectores ad alios tractatus demandemus, vt hanc nostram plenam, & omnibus numeris absolutam compleamus tractationem. hic breuiter curationem vlceris cũ osse corrupto perstringemus, quoties ergo perforatur os ex humore acri atque putrescente propter Gallicam luem: primum, quod indicatur est ossis ablatio, secundum præseruare partem sanam, nè erodatur, ablatio duplex vel manu, vel medicamento, quo proritemus naturam ad ossis separationem. primò de ea, quę manu fit, vel instrumento loquamur, qua ratione, & quomodo, & quando datur occasio? occasio est, quando est valde insignis quantitas ossis auferenda, quam dubitamus nõ posse naturam auferre. secunda occasio est quando breuitas temporis vrget, & citam quęrimus sanationem vlceris, sed natura citò non potest hoc efficere, Nam vos debetis scire, quòd tardè recedunt ossa, si totum opus naturæ imperio demandatur, sed nos spatio

Ossium corruptio.

ſpatio vnius horę imo citius agimus, Natura 30.40. 60. aliquando 80. diebus, tertiò quoties poſſumus tuto, & facilè ſecare materiam oſſis. ſed cum datur occaſio quomodo auferendum os? duobus modis, vel ſcalpro exciſorio cum maleolo, veluti faciunt ſtatuarij, qui ſcalpro & malleolo ſtatuas effingunt; vel, vt perforemus os terebro fabrili in tribus vel quatuor partibus, poſtea percurramus ſcalpro cum malleolo à foramine ad foramen. tertià ratio melior non lædés eſt, vt ſcalpris raſorijs agamus, benignior, mitior, & tutior ratio eſt, licèt aliquantiſper tarda. ſi perforamus terebra fit aſtrictio, & calefactio in oſſe, & poteſt inflammari pars ipſa ſana. quis autem erit modus vel terminus actionis? deſiſtemus quoties ablatũ fuerit illud totum, quod perforatum eſt, ſecundo, quod eſt denigratum, vel liuidum, tertiò quando apparet cruor aliquis ſtatim finem faciamus operi, poſtea ariſtolochię radix admixta Myrrhæ aſpergetur oſſi reducta in puluerem, nè iterum corrumpatur. Sed quia hæc inſtrumenta non ſemper ſunt apta ſeu ratione loci, ſeu ratione ægri timidi, ideò natura ſit illa, quæ ſeparet os corruptum. quomodo autem fiet hoc? ſi nos ſiccis medicamentis, & quæ habent vim penetrandi tentabimus ſiccationem oſſis, vel (ſi hoc modo non poſſumus) faciamus candenti ferro, natura enim non poteſt ſeiungere niſi os ſit omni ſanguine, & alimento priuatum, vt ait Hippocra. exemplo ſint fructus, & folia, in quibus, cum incipit alimentum deſiſtere, pediculi pars ſiccatur, & cadunt fructus, ita folia autumno cadunt, quum humido radicali deſtituuntur, hoc faciemus medicamenris ſicciſſimis, vel corpore ignito; vltimò cum medicamentis. quæ clauſis oculis non patefacta ipſorum natura illud faciunt. & vt ab hoc tertio genere incipiam ſunt omnia illa, quę ſunt ſicca, & frigida in quarto gradu, quæ volunt medici, quòd habeant vim auferandarũ ſquamarum, & ſeparandorum oſſium, quæ niſi à fri-

gida illa qualitate veniat ab occulta prouenire dicã sed quum his vtimini, miscete valde calido medicamento penetrante; ista sunt hiosciamus, vel papaueris omnis materia, & huiusmodi, vnde Paulus ponit medicamentum factum ex folijs pap.si lu.& folijs ficcuum simul contusis, & impositis: nam primum fol. pap.illud faciunt, & à ficulneis folijs habent penetrationem. subdit Paul.aliud medicamentum, quod cõstat ex fol.hiosciami, vel semine. & contundit cum calcanto vsto. & hoc est præstantius, quia hiosciami semen priuat vita partem, & alimento. calcantum vstũ ponimus, quia in eo fit attenuatio vstione, quod dico de papa. dico de mandrag. non de lactuca,& solano, quia non habent vim siccandi. secundum medicamentum est siccans, & primo est radix peucedani sicca. Iridis communis rad. etiam sicca, radix aristol.rotundę, vel longę, opopan.radix, vel succ. sagapeni vulgaris lachryma, squama æris exusta, ęrugo &c. Recentiores laudant aquam sulfuris oleũ appellatum, ego laudo summopere. sed ea ratione nè corrumpat carnem, laudant calcanti oleum, hoc etiã ego laudo. præterea habemus aquam aluminis magist. qua non reperio medicamentum præstantius, qua in omnibus vtor, & semper madefacio os corruptum hac aqua, quoniam non solet excitare dolorẽ, reliqua medicamenta quantò validiora. tantò dolorosiora, Sed principatum tenet euforbium inter omnia, & hoc meritò, quia medicamentum habet facultatem siccantem in quarto, & habet tenuitatem partium, & probatur à Diosco. qui non proponebat, nisi certa medicamenta, sed huius medicamenti vsus debet cum arte adhiberi nè corrumpat aliam partem sanam, nam ego soleo accipere pastam, cui misceo portiunculam Euforb. & pulu.ex rad.irios,& rad.peucedani, & ita compono medicamentum, quod pono supra os corruptum tantum, & non transfunditur in partes sed soleo etiam cærotum quodam ex Euforb.

ad eundem vſum conficere. hoc modo. Recipe pulu. peuced. ariſtol. rotundæ, opopanacis, Euforb. an. drac. ſem. tereb. vnc. ſem. ol. lil. alb. caeræ an. vnc. ſem. hæc ſimul coquuntur ad ignem donec ſpiſſum fiat cærotum, & os ponimus loco affecto. Hip. 4. de art. 36. ſolet ſeparare fruſtrum oſſis ex tibijs 60. diebus, in alijs locis 40. & 30. ſi huiuſmodi medic. robuſtiſſimis vtemur fiet in 20. diebus, & ego aliquando extraxi integrum calcanei os, vel tali os, quæ ſunt fruſtra magna, & tunc neceſſario veniendũ ad ignitum corpus, quod penitus ſiccet os. & exurat partem. ſed aduertatis, vt medicus diligentiſſime obſeruet partem, vbi tuta ſit vſtio. fugite vſtionem in capite, quando imminet periculum inflammationis, in oſſibus thoracis ſimiliter, ne febris & mors ſuccedat, prætærea in vetebris dorſi fugite vſum feramenti nè incandeſcat medulla, & pereat ęger, in reliquis locis vtimini exuſtione vſque ad medullam, exuſſi mille Oſſa, vſque ad medullam ſine periculo, dummodo recte omnia reliqua tracten tur. ſed quomodo parabitur iſta exuſtio? primò vratis quantum exuri debet, ſecundo non exuratis partes carnoſas circumpoſitas. primum facimus, ſi ferramentum ignitum erit proportionatum parti exurendæ, aliud, ſi ita in profundum exuremus, quantum opus eſt. ad profundum dupliciter venimus, aut longa exuſtione ter, vel quater repetita, aut (vt leniorē faciant exuſtionem ſicut imaginati ſunt Recētiores) per foremus partem, & poſtea ſca telem in illud foramen ponamus, & hoc fit commodius, quia repetitio cruciat ægrum, ſecundum obſeruandum eſt, ne partes circumpoſitæ vrantur. hoc fiet, ſi eas ita muniamus, habent fiſtulas ferreas, vel æneas, quas imponunt vlceri, & poſtea per eas imponunt ferramentum ignitum. ſed notate, quòd iſtæ igniuntur, & ignitæ exurunt labia. accipiatis fiſtulam, & veſtiatis tela, & ſi poteſt eſſe lanea tela tenuis commoda eſt, & ita exuretis os ſine exuſtione carnis. ſed rarò vindicamus labia

labia ab exustione, hoc facto statim extinguendus calor contractus in osse per impositionem medicamenti actu frigidi, ideò accipimus aquam rosſ. ol. rosſ. vel viol. album oui, & simul miſcemus, & per ſpongiam, vel ſtuppam imponimus bis, vel ter. præterea mitigemus dolorem contactum in labijs, & ita per 24. horas relinquimus hoc medic. deinde venimus ad maturationem eſcaræ labiorum cum butiro, vel tetrapharmaco habente vim concoquendi, & emolliendi. ſed non ſupra os, quia ſupra eum ponetur pul. peucedani, vel alius, & poſtea medicamentum maturans post hoc procedemus ad ſeparationem oſſis. vltimò cum ſarcoticis curabimus vlcus. † In capite verò, ſi tectũ fuerit os, & corruptum, quomodo tractandum? nos ſecamus cutim, & detectum os abradimus ſeparando malum à bono. at ſi totum os corruptum, totum eſt abradendum, totum ſequeſtrandum, ego vtor forcipe ad auferendum os ſequeſtratum. ſed antequam ſequeſtretur non abrado, ſed curo, vt natura ipſa ſeparet, & ſolet facere ſi incumbamus ſiccationi robuſtiſſimæ. & primò decocto ſalſæ vtimur, poſtea ad localia venimus. ſed primùm alternis diebus madefaciam os oleo calcant. vel ol. vitriol. vel aqu. alum. magiſtr. quod mitius eſt, & ego habeo gratias huic medicamento, quia non abſumit carnem, non facit dolorem, & robuſtè ſiccat, & ſic fit ſequeſtratio à natura cum generatione nouæ carnis, poſtea madefacto oſſe bis inſpergo puluerem capitalem dictum, tertiò ego impono medicamentum ex Euforb. quam compoſitionem vos docui, dum tractarem de vlcere cum oſſe corrupto, vel madefacio ſplenium in aqua alu. magiſt. & pono, labia, & partes carnoſas munio vng. iſidis, vel tego linamento ſicco, vel miſceo vngu. iſid. cum vng. diaponf. ſed aduertite quòd aliquando mẽbrana detecta eſt, vos tegite eam linamentis ſiccis poſtea madefacite os huiuſmodi liquoribus. hoc agimus donec ſequeſtretur os, ſequeſtrato oſſe ſurgit

Os capitis.

difficultas, quomodo ducenda sint vlcera ad cicatricem, quoniam durat vlcus virens ad annum, & ad duos annos ego soleo vti vng. de plumbo,& satis feliciter succedit, & deducit ad cicatricem; vtor emplastro albo ex pipere Gall. quod siccat, & deduxi ad cicatricem, sed hoc difficilimè.abluo vlcus decocto adstringente veluti ex rosis, beton. chamæm. & Gallis. & coquo ad ablutionem, & adstrictionem. vtor aliquando purissima aqua aluminosa, & accipio aquam ros.& aquam beton. & addo parum alum. & sic fit aqua aluminosa. vinum austerum coctum cum osis præstantissimum est. sed curatio accelerari non potest,ideo solari potestis ægros in hoc casu, vt patientes sint. quoniam membranæ sunt in continuo motu,& magna de perditio facta est ossis. si corrumpitur os palati, ego semper vtor hoc medicamento. ℞. aqua aluminosa magistrali,& sic citò,& commodè extrahere conor ossa corrupta.ol.sulf.& calcāti dolorosa sunt, hæc aqua non est dolorosa; & ideò vtimur madefaciendo gossipium,& ponendo ad locum quotidie bis, postea tota die curo, vt abluat os decocto scabiosæ, cum aqua plantag. vel decocto huiusmodi cum aqua plant.tertium decoctum est beton. agrim. & ros.in vino austero.quartum est decoctum salsæ in aqua plan. Demum mando, vt æger inungat os melle ros. quia detergit, & educit saniē. si esset cauitas,impono gossipium imbutum aqua magist.alum.quòd si aqua hęc videtur nimis potens contemperetur cum rosacea,vel aqua plantaginis.

Os palati.

Remedia quùm cadit os palati. Cap. XCII.

CADIT os palati, sanatur homo, sed succedunt miseria, & angustiæ intollerabiles. primùm, vt non possit loqui, secundò vt non possit bibere, quia recurrit

currit vinum ad ciathum ex naribus, non poteſt loqui, quia vox reſultat per nares, & ſic coarticulatio fieri non poteſt. In iſto caſu opus eſt, vt nos perpendamus coniectura an lapſus oſſis multus ſit. nam ſi tantum oſſis ceciderit quantus eſt nummus, qui dicitur gazetta, tunc non ſperamus coniunctionẽ, ſed oportet inuenire artificium, quo claudatur palatũ, ergo eſt tentandum, vt citiſſimè fiat cicatrix circum circa: gignitur autem per decocta adſtringentia. poſt genitam cicatricem &c. cicatricem oportet explere foramen aliquo, quod non cadat. Hinc aliquando goſſipio claudimus, & multi commodè gerunt. ſed domini aliquando accidit, vt magnitudo foraminis non capiat goſſipium tunc duo habemus inſtrumenta alterum cæreum, alterum ex argento. difficilia ſunt hæc inſtrumenta fantaſtica. non poſſum lingua explicare, deferam vobis inſtrumentũ ex ceta conſtructum, atque docebo vos modum conficiendi, & ſic ex argento, vel auro fieri poteſt. ſolemus quotidie auferre inſtrumentum, detergere, & iterum aptare. Cæterum aliud eſt inſtrumentum, quod goſſipio obuoluimus, & vi imponimus in foramine. ſed ego habui doctorem quendam habentem exeſum palatum morbo Gallico, ita vt non adfuerit locus, vbi commendare potuerimus inſtrumenta, nihil enim erat palati. ego aptaui inſtrumenrum ad nares, catenam, ſcilicet auream in parte vergente circa gurgulionem, quam feci recurrere per nares, & ne exedantur nares ab auro geminis laminis aureis ſuccurro ſuppoſitis catenę, aureę ſi verô magnitudo eſt parua exeſi palati in eo caſu ſperãda repletio carnis ſed opus eſt ſumma diligentia. neceſſarium enim eſt, vt non ſinatis, ꝙ vlcus ad cicatricem deducatur, ſed ſemper viride ſeruetur; hoc autem ſeruatur, ſi quinto quoque die, vel quartò madefiat parum margo vlceris ſemel tantum currente goſſipio, oleo vitrioli; ſed oportet, vt ponatur medicamentum valde ſarcoticum, quod habeat vim

Goſſipium.

Inſtrumentum in palato vbi os deficiat.

regignendæ carnis. ego multos sanaui, & præcipuè illustrem Polonum. Duum generum vtor sarcoticis, alterum est decoctum Guaiaci, in quo dissolutū sit Myrrha, & Thus, & mando, vt hac crebrò colluat palatum. secundum medicamentum est pasta quędam, ex qua conficio clauum, quem impono foramini, & fælici successu vsus sum sæpe. Medicamentum autem est huiusmodi. Recipe gumbi elimi, carabe ana vnc. sem. resinæ pini colatæ vnc. I. ceræ albæ vnc. I. mastic. Thuris ana drachm. I. & sem. olei communis quantum sufficit, misce, & fit cærotum molle, quod accipio, & digitis formo clauum ad magnitudinem foraminis, sed si quarto quoque die videmus cicatricem fieri abluo aqua dicta vel ol. sulf. in pauca quantitate Aliquando aquis thermarum diui Petri abluo os, inspergendo pulu. ra. irid. & sic vtor fælici successu.

Sarcorica.

De vlceribus Gallicis. Cap. XCVIII.

VLCERA Gallica solét corripere vniuersum corpus, & per vlcera non intelligimus, quæ glandem, sedem, palatumue exulcerant: sed quæ nascuntur in vniuerso corpore callosa sunt, & aliquando habent ossa corrupta, aliquando desinunt in fistulas. In curatione horum nos præter expurgationem totius corporis, & decoctum, tractare solemus hac ratione. si adsunt fistulæ. vlcera fistulosa tractamus. si calli adsunt reuertimini ad curationem, quam tradidi in ablatione callorum. si verò his factis non curantur tunc venimus ad curationem ex præcipitato, & vng. rof. mes. & solemus imponere hoc medicamentum. Recipe vngu. rof. mesu. & addimus portiunculam præcipitati præparati, & loti, vel, si neque præcipitato huiusmodi vlcera sanantur, venimus ad vngu. quod habet in

Vlcerū curatio.

in se hydrargyron, & hoc ego vtor. Recipe assungiæ porcinæ, terebent. lotæ ana.vnc.ij. butiri recentis, ol.libr.alb an.vnc.i. Mercur. extincti vnc. sem. cæræ parum, misce. & fit medicamentum. tractamus autem vlcus, primùm madefaciendo aqua alum. mag. temperata copiosissima aqua ros. postea imponimus medicamentum hoc. in exterioribus autem linteum magnum imbutum linimento simplici. & semper sanaui hoc modo.

De impetigine. Cap. XCIX.

POST vlcera sunt impetigines, quæ solent suboriri, præcipue in manibus, & pedibus, & curantur ea ratione, qua reliquæ impetigines, & ideò habetis medicamenta propria. at in impetigine Gallica oportet instituere dietam, quæ leuat morbum se non exhibeatis Guaiacum, quia non sanat, sed decoctum salsæ parigliæ, nam per illud decoctum Guaiaci non fit perpetua sanatio, & differtur curatio ad tres, vel quatuor menses.

Impetiginis cur.

De Gonorea atque aurium tinnitu. Cap. C.

POST impetiginem est gonorea, & tinnitus auriũ. Tinnitus curationem non habet, ingenuè fateor eam ignoro. per localia omnia tentaui, curare non potui, & nisi per assumptum decocti sanetur, nulla alia ratione sanatur. ego vidi multos exhibito Guaiaco per se incolumes redditos. Vidi etiam multos laborantes morbo Gallico, qui non laborabant tinnitu aurium post principium assumptionis Guaiaci sentisse illum, quem sanaui decocto salsæ, aliquando incurabilis est, quandoque curabilis aquis Thermarum villensium,

Tinnitus.

 refri-

refrigerantibus vniuersum corpus. Gonorea decocto curatur. non per localia. sed quis quæret quomodo cognoscitur hæc Gallica à non Gallica? hoc opus, hic labor est. nam in Gonorea Gallica, & adest isdem color seminis, & vti ex coitu vna prouenit, ita, & altera. habemus tamen coniecturas. & ego multas habeo. & prima est quando incipit gonorea Gallica non est ardor, vel pruritus ingens, qui est in non Gallica, in qua exulceratur canalis vrinarius, & tunc succedit stranguria, qui est appetitus semper mingendi. secundum inditium est diuturnitas, quia Gallica longa est, non Gallica citius cædit nisi fuerit ex catharro. Tertium quod in gonoræa non Gallica, (si copiosa est) consequitur corporis consumptio; Gallica etiam diuturnissima non ita absumit corpus. præterea gonoræ Gallica breui temporis spacio sine molestia, & semel coeundo concipitur. Vltimò gonoreæ Gallicæ non possunt cædere medicamentis localibus. reliquæ per inunctionem testium, renium, & assumptione medicam. per os cædunt facilius, sanamus autem Gallicas per decoct. Guaiaci, aut salsæ. ad localia rarò venio, quia rarò succedunt.

Gonorrea.

Gallicæ gonoreæ coniectura. 1.

2

3

4

Quinta.

De Rhagadibus. Cap. C I.

Post hæc adsunt in pedibus, & manibus Rhagades, qui morbus perpetuus est, durat enim ad 30. & 50. annos. quoties igitur fit huiusmodi exulceratio, quæ rimosa est, si est Gallica cognoscitur ex præcedentibus, præterea ex esu alliorum, & cæparum. si quis patiatur, & neget esse Gallicus si spicam allij. vel parũ cæpe comederit tertia die dupplicatæ erunt Rhagades, & hoc est argumentum esse Gallicas. ex hoc colligatis, vt semper ægri fugiant cæparum, atq; alliorum vsum. sed vnde proueniunt huiusmodi Rhagades? ex materia phlegmatica, salsa, & adusta melãcolica

Rhagades

Signa.

Causæ.

colica phlegma generatur in ventriculo labefactato salsa, & melancolia ex epate adusto. sed si adsunt dua bus rationibus sanandi calli huiusmodi communibus scilicet medicamentis, & localibus. communia medicamenta est decoctum salsæ, & expurgatio totius corporis, exhibeant medici decoctum Guaiaci quantum volunt, non sanant, sola salsa est quæ curat. istas Guaiacum lenit, sanat. non perfectè tamen. addatis autem localia, quia sine his non sanantur. incipiat primum æger bibere decoctum salsæ per quatuor, aut, sex dies postea vtatur localibus. & primo sunt mollificantia. Recipe rad. alth. folior. malu. fol. viol. rad. lapatij. ana amn. ij. caput veruecis vnum aquæ quantũ sufficit, fit decoctio donec dissipetur caput, in hoc decocto macerantur manus, & pedes, matutina, & vespertina hora. Post hoc Recipe ol. amygdal. dulc. olei rosat. assung. porc. ana vnc. 1. ceruſſæ hydrargy. extincti ana vnc. sem. ceræ alb. vnc. 1. misce, & liquatis liquandis in mortario conficitur linimentum, quo inunguntur rimæ, & sanantur. si calli non cædant solemus macerare prædicto decocto. postea nouacula emollitum auferre callum, vel linteo aspero fricare donec copiosus exierit sanguis. demum madefacimus huiusmodi callos aqua al. mag. aliter non succedet, nã difficilis morbus est, sed sanatur quidem. si non sanatur maceramus pedes eodẽ decoc. radimus semel, postea illa aqua madefacimus, & cum siccata est illinimus partes trociscis Andronis quos diluimus vino granatorum vel cum syr. mirt. ad mellis spissitudinẽ, & bis, & ter inungimus. sed si accidit, vt nondum superentur, in hoc casu macero pedes cum succis quibusdam, in quibus ordeum, & lapatium incoctum sit. ego coquo ordeum donec disrumpatur, & simul folia lapatij, & expleo sacculum supra quem calentem impono manus, & pedes per horam cum dimidia, postea inungo hoc medicamento, habente sublimatum vel argentum viuum. primum est Reci. ol. ros. com-

pleti, butiri recentis ana vnc. 1. cerussæ drachm. ij tereb. lotæ vnc. 1. sublimati supra marmor pictorium moliti, & cum succo limonum loti scrup. ij. misce in mortario, & isto medicamento innnguntur manus, & pedes. Verùm accidit, vt ægrotantes velint incedere, ego habeo in eo casu emplastrum, ex quo conficitur solea, quæ subijcitur pedibus, & ita incedunt Medic. hoc est. Recipe ammon. præp. galban. ana drach. 1. thuris, mast. aloes, cerussæ ana drachm. sem. pingued. Vrsi, Tassis, Suis ana vnc. 1. terebent. resin. pini, ana vnc. semis, olei ros. compl. vnc. ij. auripigm. calcant. alum rocchæ ana drach. ij. & sem. arg. viu. extincti vnc. 1. cæræ quantum sufficit misce, & fiat solidum cærotum, quod extensum supra linteum facit soleam. Verùm ita rebelles sunt Rhagades, vt aliquādo opus sit locum affectum suffumigare. vtimur autem suffumigijs primum macerando, vel lixiuio communi, vel decocto dicto, postea inungimus sapone nigro fricando callos, quia attenuat eos, & dissipat, postea iterum per spatium horæ abluimus lixiuio, & post siccationem suffimus; & huiusmodi suffitu omnes liberantur, post suffitum trociscum andr. vel cærotum vltimum imponimus Materia suffitus est hæc Rec. cinnab. auripig. sandarachi Græc. ana vnc. 1. præcipitati vnc. sem. ligni aloes, gummi iuniperi, storacis siccæ, belzuini Myrrhæ, Thuris ana drach. ij. teruntur hæc crasso modo, & miscentur, atq; supra carbones insperguntur: aliqui sublimati portiunculā addunt, at ego nunquam addidi.

Suffitur in rhagad.

De

De cephalea, & reliquis symptomatibus. Cap. CII.

CEPHALEAE curatio fit per decoctum. Marasmus ex Gallico, & asthma incurabiles sunt affectus, & ideo ægros solis pronosticis destinemus (Modo receptui canens, te lector oratum velim, vt animum meũ hilari fronte recipias. eum à calumniæ, & obtrectationis metu defendens.)

FINIS.

ANTONII FRACANCIANI

DOCTORIS TEMPESTATE NOSTRA CELEBERRIMI,

De Morbo Gallico fragmenta quædam elegantissima, ex lectionibus anni M D LXIII. Bononiæ.

Præfatio. Cap. I.

CVM MEDICI sit finis sanitas, vt benè mereatur de genere humano, nihil vtilius, nihilque his temporibus accommodatius fore cogitaui, quàm agere de Morbo Gallico, cũ passim hodie vagetur, & summopere sæuiat, difficillima, & molestissima inferens symptomata. cumque difficillimè hoc morbo vexati sanentur. de hoc morbo acturus, primò inquiram, quæ eius essentia, à qua primæ curatiuæ indicationes capiantur. secundò de differentijs agam. cum vnaquæque differentia, vel species propriam requirat curationem, & de

& de differentijs sermonem instituens, de causis huius morbi breuiter tractabo, cum à causis etiã differentiæ desumantur. Tertiò agam de signis tùm morbi pathognomicis, tùm differentiam: quartò de modo curandi, qua via etiam incesſere plurimi, qui de hoc morbo tractarunt, & licèt multi de hac re ſcripſerint, quoniam tamen, & à me obſeruata ſunt quædam, quæ vtilia fore arbitror, agam & ego, vt hæc aperiam.

De essentia, & natura morbi Gallici. Cap. II.

QVONIAM verò satis manifestum est quid nomen huius morbi significet, non erit opus in illius declaratione immorari; Vnde hoc preteremisso statim ad eius essentiam, & naturam declarandam deuenio. essentia verò non poterit aliquomodo reperiri, ni prius proximum genus habeatur, & postea differentiæ propriæ, ac essentiales, cum rei essentia, ex suo genere,& proprijs differentijs constituatur. Primò igitur proximũ inueniendum est genus; & cum hunc affectum omnes concesserint esse morbum, inquirendum est in quo nam genere morbi reperiatur. quod quidem difficile est, cum diuersa symptomata quandoque ostendant in vno, quandoque in alio genere collocandũ. Vnde fuere qui dixerunt affectum hunc nullum sibi determinatum genus vendicare, sed quandoque in vno quandoque in alio constitui, quandoque simul omnia tria morborum genera complecti. ego verò aliter sentiens proprium, & determinatum genus inueniri huius affectus credo; istudq; à posteriori inuestigandum arbitror,& necessariũ mihi videtur vnumquodque proprium genus habere. quoniam verò inter ea, quæ Gallicum morbum insequuntur vnum tantummodò est symptoma, quod ipsum perpetuò comitatur, alia enim non semper, sed quandoq; tantùm accidunt, ab eo, quod perpetuum est, genus, & essentiam inquiramus, hoc verò solum. & perpetuũ symptoma exustio est; quæ non solùm in progressu, sed etiam in primò morbi ingressu manifestè conspicitur, vnde si quis carie afficiatur norunt non tantùm chirurgi, sed, & inepti tonsores num caries illa Gallica

Exustio perpetuum simptoma Gallici.

lica sit, nec ne; hoc vero non nisi ab exustione, & sorditie, quæ liuido, vel nigro colore, & ex callositate innotescit. Gonorrhea quoque si adsit eandem exustionem, tum substantia, tum colore demonstrat. Pariter, & bubones duri; qui si suppurentur, & labia callosa habent, & exusta educta sanies videtur. Idem etiam indicatur ex doloribus (si adsint) vehementissimi enim sunt, & ad vesperam inuadentes. eadem exustio conspicitur, quum gingiuæ, os, & palatum corroduntur, quum dentes cadunt, quum pili, quum narium extremitas, quod sæpè etiam fieri consueuit: quæ quidẽ omnia ab adusta, & mordaci materia proueniunt. conspicitur, & eadem exustio in vrinis semper, quicunque fuerint humores exusti. Cum itaq; Res ita se habent, nec possit exustio fieri nisi ab intẽperie calida, neque possit caliditas exurere absque adiuncta siccitate, cum humiditas calorem obtundat, necessarium erit asserere morbum Gallicum esse intemperiem calidam, & siccam: vnde à perpetuo hoc symptomate non tantùm genus, sed etiam vna ex differentijs habetur. nec dicat aliquis exustionem oriri ex putredine, cuius vltimus terminus est incineratio, quoniam hoc dici non potest. nam licèt in morbo hoc putredinem reperimus, tamen conspicua exustio qualis conspicitur in hoc affectu non quantuncunque putredinem insequitur, sed insignem tantummodo; quam quidem in hoc morbo, & præsertim in principio nullus concedit; rectè igitur ex hoc symptomate genus, & vnam ex differentijs inuentam esse credo. quoniam autem humores exusti apparerent non determinatæ alicuius partis, sed vniuersi corporis, ideò membrum, in quo primò fundatur hæc intemperies inquirendum erit. & cum nullum sit in corpore nostro, quod hoc possit facere nisi iecur, quod officina humorum est, à quo tanquam à fonte scaturiunt, in iecore dicimus hanc intemperiem calidam, & siccam esse, & ita aliam huius affe-

ctus differentiã habemus, & quidem essentialem, subiectum fit de essentia accidentis, & ita dicimus morbum Gallicum esse intemperiem calidam, & siccam iecoris, & venarum; at quonia sæpe iecur & venę intemperiem calidam, & siccam patiuntur absque eo quod morbus Gallicus infestet, pro perficienda hac definitione. & pro vltima differentia, qua destinguetur ab alijs intemperaturis calidis, & siccis iecoris, & venarum, dicendum quendam esse gradum huius intemperaturæ immanifestum nobis, qui exactè eius naturam, & essentiam integrat, & sicuti vltimæ rerũ differentiæ sunt nobis ignotæ, ita, & hic gradus, qui constituens essentiam huius morbi, nominatus est morbus Gallicus, & gradus temperamenti, quæ proprietas temperamenti appellatur, & est, quæ cõstituit in esse vnum quodque. & quoniam hæc proprietas temperamenti, vel gradus est occulta dici fortasse poterit hac ratione morbum hunc esse in occulta proprietate repositum. propriè tamen, ac verè dicetur esse intemperies quædam iecoris, & venarum calida, & sicca. sed hic duæ occurruntur difficultates circa dicta: quarum altera est, quoniam videtur hæc lues Gallica morbus in forma, vel tota substantia, non autem in intemperie cum præter intemperiem, quam quandoque adiunctam vidimus, ita fœuiat, vt totam substantiam corrumpat, nec possit sanari, nisi medicamentis à tota etiam substantia conferentibus, veluti est ligni decoctum. nec defuere, qui rationibus his assentientes hoc tenuere. altera est difficultas, quoniam, & si hic morbus sit in intemperie, in calida potius, & humida, quam in aliqua aliarum reponendus videtur. Primò, quoniam hic morbus incipit in mẽbro humido, nempe in pudendo quæ humida sunt membra. secundò, quia ferè semper initium habet à morbo humido, videlicet à cariebus, vlceribus, ac pustulis qui quidem humidi sunt morbi. Tertiò quoniam per contagiũ contrahitur, & nõ datur contagiũ absque

absq; putredine, nec putredo sine insigni humiditate, & hæc sententia habuit suos fautores. fuerunt, & qui dixere morbum quidē esse in intemperie, sed frigida, & humida, quoniam videmus laborantes pituitosis, & crudis humoribus abundare, nec sanari nisi calefacientibus auxilijs, & exiccantibus veluti est ligni decoctum. ad hæc dicendum, & primò ad primam dubitationem non dari morbos in forma, seu tota substantia, quam dicunt, cum substantiæ nihil sit contrarium, nec formæ substantiales, nisi forsan elementales, contrarietatem habeant. Præterea falsum est, quod dicunt lignum, & alia medicamenta à tota substantia conferre. sanant enim potius ob continuatam euacuationem, quam præstāt. Nec inferendum, corrumptit totam substantiam, ergo est morbus in tota substantia. hac enim ratione concludere possemus morbum in intemperie esse in tota substantia, quòd si per totam substantiam proprietatem temperamenti intelligant, iam nihil diuersum ab intemperie proponent, sed potius illud idem, quod negare intendunt, affirmabunt. ad secundum dicimus impossibile esse hunc morbum esse intemperiem calidam, & humidam, cum semper habeat exustionem adiunctam, quam quidem humiditas prohiberet. Nec verum est, quòd semper hic morbus incipiat in membro humido, & à pudendis, falsumque est pudenda in viris humida esse. Virga enim, & glans, in quibus plerunque incipit, sicca sunt membra, non humida cum neruea, & dura sint. Preterea non tantùm in his initium habet, sed in omnibus illis membris, quæ vel confricatione incalescunt, vel per contactum facilè sua natura contagium suscipiunt. Vnde sæpe cōtrahitur à pudendis, ab ore, à mammillis, & in consudantibus, à cuti, quæ sicca est valde, licèt huiusmodi membra interdum non videantur affecta. Neque valet secunda ratio, quoniam semper in Gallicis cariebus, vlceribus, ac pustulis exustio reperitur, quæ sicci-

Solutio Morbi à tota substantia non dātur.

Pudenda virorum nō humida sunt.

siccitatem indicat caliditati adiunctam, vt ex duritie, callositate, liuidoque, vel nigro colore demonstratur, etiam his, qui parum periti sunt. Peccat etiā tertia ratio, nam licèt concedamus (vt veritas est) morbum Gallicum semper per contagium acquiri apud nos, quod aliqui tamen contradicentes historijs, & experimento, negarunt. nihilominus non sequitur propterea morbum esse humidum, quia plurimi sunt contagiosi morbi sine putredine, vt ophtalmia. neque verum est, quòd vbicunque requiritur putredo, ibi etiam sit humida intemperies, quoniam licèt materia, quæ putrescit, humida sit actu (quod in putredine requiritur) facultate tamen potest esse sicca, vt apparet in bile, ac melancolia putrascentibus, ad illos autem qui dicunt esse intemperiem frigidam, & humidam negamus hoc posse fieri, cum à tali intemperie nullo pacto proueniat exustio. quòd si adsunt quandoque plurima excrementa pituitosa, & cruda in his, qui laborant morbo Gallico, illa quidem generantur ex vigilijs, doloribus, inconctionibus, & cruditatibus, quæ insequuntur. neque sanatur hic morbus medicamentis calefacientibus, & exiccantibus merito primarum qualitatum, sed ratione continuatæ euacuationis, quæ communis est omnibus auxilijs, quibus morbus iste sanatur. Natura enim per frequentes euacuationes exonerata, residuum propellit, & euacuata materia intemperiem superat. Quoniam autem morbum hunc per contagiũ ab Occidentalibus Indijs fuisse ad nos delatum Hispanorum historiæ testantur, neque visus est vnquàm apud nos aliquis, qui aliter in ipsum inciderit, estq; contagium infectio ex vno in alterum facta, quæ quidem tripliciter efficitur vel ob contactum, vel per fomitem, vel etiam ad distans (vt dicunt) videndum est, quo contagij modo contrahatur. & breuiter dico quòd ex his tribus modis nunquam fuit morbus Gallicus ad distans productus. sed ferè semper per

Ad 3.

Ad 4.

conta-

contactum accipitur, vt in vtraque venere contingit. per mammillas, per exosculationes, per consudationes. Rarissimè autem per fomitem contrahi videtur. Vidi ego semel tantùm hoc modo contractum à puella 7. annorum quę pelliceam vestem cuiusdam infectę mulieris induerat. sed quęret aliquis cum iste morbus ponatur esse intemperies iecoris, & venarũ quomodo per venerem, & alias contagij causas inficiatur? & dico quòd infectio fit per vapores, qui arterias, & venas ingressi per humores in iecur ingrediuntur, & ipsum inficiunt. non inficiunt autem cor, quoniam non est sic aptum pati, hoc enim pro passi præparatione contingit, vnde interdum estima quoque membra licèt primò contangantur, non tamen conficiuntur. Iecur autem inficitur, quoniam facilius recipit, quàm alia membra, sic etiam, & humores, hi enim facilè suscipiunt; infecto tamen iecore necessarium est, vt reliqua etiam principalia membra inficiantur, & ideò sæpè videmus in laborantibus hoc morbo patiente iam corde vitale robur imminutum, & ipsos timidos affectos, sepius etiam mæstos, & segnes ad motum, ac sensibus tum externis, tum internis torpescentes, ob communicatum cerebro affectum. Quod & pullulæ supra capitis coronam apparentes ostendunt, materia enim ab hæpar cæteris mẽbris principalibus, & vniuerso tandem corpori communicatur. Concludendum itaque, vt quod primò propositum fuit absoluatur, morbum scilicet Gallicum esse intemperiem quandam calidam, & siccam iecoris, & venarũ, quod si pro clariori doctrina voluerimus addere per contagium factam, poterimus quidẽ, non tamen ad eius essentiam cõstituendam est opus, cum ad accidentis definitionem sufficiat genus, ac differentia, quæ sumitur à subiecto in quo primò, & perpetuò fundatur.

Quomodo fit infectio.

Deffinitio Gal. completa.

De differentijs. Cap. III.

COGNITA tandem essentia effectus consequens est, vt de differentijs agamus, primoque de essentialibus, de quibus nemo hactenus verbum fecit, essentiales autem. aliæ sumuntur à Magnitudine, & parui tate intemperaturæ, non enim quæcunque talis intẽperies eodem modo est magna, sed aliqua minor. nec eodem modo se habet in subiecto. Alia enim in effectu, aliqua in habitu posita est, aliæ verò summuntur à qualitate, Gallicus namque morbus quidam ferus admodũ est, ita vt maximè vniuersum corpus infestet, quidã verò mitis adeo, vt nihil fermè molestare videatur. alia summuntur à modo motus, quem ser uat hæc intemperies, interdum enim statim incipiens ad summum peruenit ita vt ex leui aliqua infectione citissimè ad statum properare, ac pertingere videatur. Interdum autem incipiens his morbus tardus admodum est in augumento, & plures per trãnseunt menses, antequam vel ab ægrotantibus, vel à Medicis adesse dignoscatur. alia tandem hauriuntur à sub iecta materia, nam quandoque iecur tantùm occupat, ac consequenter venas, Vnde in definitione dictum est à me clarioris doctrinæ gratia iecoris, & venarum, & ferè semper contingit, vt in principio tantum iecur occupet, quandoque verò communicat vniuerso corpori, ita vt cor etiam patiatur, & cerebrũ, veluti ex læsis actionibus, alijsque symptomatibus ad virtutem vitalem, & animalem pertinentibus, facilè deprehenditur, Neque turbari debet quis quòd posuerim aliquas differentias in magnitudine, & paruitate intemperiei, cum prius dixerim morbum Gallicum consistere in determinato gradu, gradus enim ille diuisibilis, & latitudinẽ habet. sunt insuper aliæ dñæ quæ cões sunt cæteris morbis, & quodammodo

do ad essentiales accedere videntur, vt quæ summun tur à tempore, cum dicimus morbũ Gallicum vel nouum esse, vel antiquum, & sicuti quæ à matera capiuntur, quæ causa est efficiens, veluti si dicamus ipsum, vel à sanguine, vel à pituita, vel ab atra, vel à flauabile oriri, non enim semper isdem peccat humor, sed quandoque vnus, quandoque alius, vt ex natura corporum, & symptomatum diuersitate indicatur. Vnum tamen semper, & perpetuò reperitur in quocunque humore peccante videlicet exustio, semper enim humores, qui peccant in hoc modo, exusti apparent. Ab essentialibus tandem visis differentijs, ad accidentales veniamus; quas quoniam diligentissimè aliqui sunt prosecuti, vt fortasse ducentas, vel trecentas numerauerint, non omnes ego, sed aliquas tantum prosequar, quæ à morbis, & Symptomatibus cum hoc coniunctis oriuntur, vna igitur est, quùm gonorrhea coniungitur, quæ fit (vt causas etiam breuiter absoluamus) propter acredinem adusti sanguinis, & languiditatem vasorum seminalium ex intemperię factum. redditurque fæda (vt aiunt) & plurima excrementa per illam viam euacuantur. Accidit verò sæpe gonorrhea ijs præsertim qui rem habent cum infecta muliere, quę vteri profluuium patiatur, vt experimento sæpius est visum; & ratio etiam commonet, vt partes illę iam contaminatæ, & malè affectæ contangentibus membris eandem affectionem cõmunicent, Alia verò accidentalis differentia est, quũ caries pudendorum adiungitur, quæ quidem est de genere morborum, & gignitur ex acredine humorũ, qui per motum, & contricationem partium calidiores effecti mordacem illam facultatem accipiunt, & partes illas erodendo exulcerant. Alia est quum apparent verrucę quædam scissæ, callosæ, ac duræ procedentes à materia crassa, & exusta, visumq; sæpius est ab istis Gallicam luem incepisse. Alia quidem, quum adsunt in inguinibus tumores præter naturã

accidẽtales differentiæ.

Gonorrhea.

Caries.

Verrucæ.

Tumores

transmissa eò materia, tanquam ad partes laxiores, & imbeciliores, fitque his apparentibus manifestum, iecur esse infectum; cum in huiusmodi partes hepar excrementa reijcere consueuerit, & hepatis emunctoria vocentur. Alia sane cum pustulæ, ac parui alii qui tumores apparent in capite, & præsertim circa coronam, vbi capilli desinunt, qui diuersi contingũt pro diuersitate humorum in venis abundãtium, quoties in caput, vel transmittuntur, vel attrahuntur. Alia cum vlcera fiunt vel in corpore vniuerso, vel in aliqua tantùm parte, prout maior, vel minor materiæ copia redundat. quæ quidem in principio, cum cæpit morbus Gallicus grassari, adeo erant sæua, vt vniuersum corpus eroderent, & quandoque integra membra deciderent. Alia est cum tophi coniunguntur à crassa, & frigida materia facti, suntque, & ipsi de genere tumorum præter naturam, apparent, autem in tibijs, & brachijs, & præsertim in internodijs, pariter & in capite, & sæpius visi sunt in costis, & alijs internodijs. Interdum autem etiam in osse ioidis apparuere, sunt verò hi tumores quandoque in substantia ossium impacti, quandoq; ossibus adhærent, quandoque perihostia tantùm, & partes circunstantes afficiunt. Alia differentia, est, quum dolores, vel vniuersi corporis, vel determinatæ alicuius partis, copulantur, & hi rarò articulos occupant sed semper partes inter articulos, quæ internodia dicuntur, excutiant quoniam hæc materia, quæ doloris est causa, exusta, mordax, & crassa non facile potest in cauitates atque neruosas partes penetrare, sed in internodijs residens ibi continui solutionem efficit, ac dolorem producit. Alia quidem est, cum coniungitur casus pilorum, qui vel est morbus in numero, vel affectio corporis immutata, de hac enim re Galenum varie locutum reperimus, licèt sibi nullomodo contradicat; solent autem prius concidere pili congeniti, quàm post apparentes, vt ciliorum, & palpebrarum, qui

Pustulæ.

Vlcera.

Tophis.

Dolores.

Pilorum defluuium.

qui etiam ex coitu superfluo decidunt, cum post apparentes increscant cuiusmodi sunt capilli, barbæ, & reliqui, vt notatum reliquit. Aristo. in 3. de hist. an. Aliæ tandem fiunt differentie, cum vel casus dentium contingit, qui etiam est morbus in numero actus ab eadem exusta materia gingiuas ad dentium radices corodente vel vnguium, vel narium etiam extremarum, quod visum est quandoque, vel palati ossium erosio. contingunt sæpe impetigines quædam feræ, præsertim in palmis manuum, & plantis pedum, sic & rhagades, & vlcera circa rectum intestinum. plurimaque alia mala, vt exanthemata, & alia. Neque est aliquod morbi genus, vel symptomatis, quod possit ab exusta materia prouenire quod nequeat cum hoc morbo copulari. vnde pro varijs adiunctis variæ quidem differentiæ fiunt, & facilè omnibus est ex plurimis, atq; diuersis quæ combinari possunt plurimas etiam, & diuersas huiusmodi differentias efficere. Mihi autem sufficiat, hæc de differentijs dixisse.

Dentium casus.

Ossium corruptio.

Impetigines.

Rhagades.

De signis. Cap. IIII.

Signa.

De signis modò agamus, quorum aliqua pathognomica sunt, aliqua verò assidentia, vel differentiarum. pathognomicorum autem alia indicant intemperiem calidam, alia siccam, alia simul talem intemperiem calidam, & siccam ostendunt. inter prima verò, & primum, & certissimum est lotium, cum enim tota humorum massa sit exusta ex intemperie calida, & sicca in iecore, atque venis, lotium erit signum necessarium; ipsum nanque certissimum est signum affectionis, iecoris, & venarum, necnon eorum, quæ in ijs abundant; erunt itaque lotia flaua, & lucida, cõtentaque habebunt veluti sabulosa, vel arenosa, vel etiam frustulosa, & instar scopuli cuiusdam scissi dirupta, & inæqualia. secundum signum capitur ab

Lotium.

Secundũ signum ab affect. corpo-

ris mutata: affectione corporis immutata, & ex pustulis, vlceribus, & alijs omnibus, quæ in cuti apparere solent, manifestè deprehenditur in colore liuido vel nigro, in tumore duro, & callofo. Tertium autem signum sumitur ex læsis actionibus, fiunt enim hoc morbo affecti, lãguidiores, & in progressu ratione malæ nutritionis, emaciantur, fiunt vigilantes, timidi, tristes semimelancholici, & nesciunt ipsimet referte quid patiantur. hæcque omnia contingunt affectione hac communicata cæteris partibus ab ipso hepate. hæc verò signa, licèt ostendant intemperiem calidam, & siccam iecoris, & venarum, non tamen sola possunt illam intemperiem demonstrare, quæ quidem est essentia morbi Gallici, sed his addenda sunt illa, quæ constiuunt concursum, à quo sumuntur signa huius affectus certissima. Vnde oportet addere quòd patiẽs cum affectis hoc morbo consuetudinem habuerit, & postea subsecuta sit, vel fæda gonorrhea, vel cariosi affectus, à quibus bubones, vlcera recti intestini, pustulæ ibidem, vel in virga, vel etiam capitis. Vlcera pariter vniuersi corporis, vel tophi, depilationesue, aut dolores, qui ad vesperas exacerbantur, & huiusmodi alia. Hæc enim cum prioribus illis certa, & manifesta sunt inditia morbi Gallici, non tamen est necessariũ, vt simul omnia symptomata iam enarrata concurrãt, sed aliqua sufficiunt, hæc vel illa pro hac affectione demonstranda, non enim semper omnia, sed quandoque plura, quandoque pauciora coniunguntur. signa verò differentiarum, & primò essentialium satis manifesta sunt ab ipsamet essentia, potissimum tamẽ capiuntur à symptomatibus, hæc enim sicut magna sunt, vel parua, mitia, vel sæua, sic magnam, vel paruam, mitem, vel sæuam indicant intemperiem. ex ijs etiam, vel incipientibus, vel increscentibus, vel consistentibus, vel inclinantibus habentur signa differentiarum, quæ sumuntur à modo motus, ipsa quoque incicant differentias, quę capiuntur à materia subiectas

Tertium signum ex læsis actionibus.

Concursus signorum.

Signa differentiarum.

ctas

cta; ex læsis enim actionibus, vel totius, vel quarundam tantùmmodo partium indicatur, an iecur tandum sit affectum, & venæ, an potius vniuersum corpus patiatur. idem quoque demonstratur ex affectionibus, & exeuntibus immutatis, quæ vnicuique patere possunt, & iam superius aliqua posita sunt. Differentiæ autem, quæ sunt, & alijs morbis communes, & videntur quoddammodo ad essentiales accedere, si à tempore sumantur ex relatu facilè cognoscuntur. si verò capiantur a materia peccante innotescũt ex humoribus abundantibus in corpore, quorum signa non omnia sunt hic ponenda; sed habentur à symptomatibus, & à causis, à rebus naturalibus, & non naturalibus, quæ necessariò nobis occurunt. signa tandem reliquarum differentiarũ, quæ omnino sunt accidentales, & oriuntur ex complicatione diuersorum symptomatum, vel morborum, qui cum hac affectione côiunguntur, sunt satis per se manifesta, quare non erit in ipsis immorandum, sed statim ad vltimũ propositum deuenio.

De præseruatione. Cap. V.

Et sunt quidam, qui ante curationem, præseruationem ab hoc morbo proponunt, docentes aliqua parare, quæ à profundis astrahentia, & exiccantia possint homines custodire, nè inficiantur hoc morbo, sunt enim qui linteamina quædam lumine præcipitato, alijsque siccantibus medicamentis imbuta, cõponunt, aliqui verò, qui electuaria putredini resistentia præparanr. sed melius, quod fieri possit, est à meretricibus, & qualibet alia contagij causa cauere: nõ enim in his iam dictis validè fidendũ est, nec semper est putredo in morbo Gallico, neq; possunt linteamina vapores educere, aut inquinatum sanguinem corrigere.

An præseruatio valeat.

De curatione. Cap. VI.

Curatio omnis morbi Gall. fit per euacuationem.

OMISSA itaque præseruatione ad curationem accedo, quæ licèt duo capita contineat euacuationē videlicet materiæ, & alterationem membrorum, hæc enim est verissima methodus curationis omnium intemperierū cum materia, sæpius tamen est visum huiusmodi morbum sola prima intentione sanatum: natura enim euacuata materia solet sæpissimè relictam intemperiem superare. Vnde videmus quandoque incipientem hunc morbum sola expurgatione, quandoque solo exercitio sanatum, neque aliter, quàm per continuatam euacuationem sanatur à suffumigijs, inunctionibus ex hydrargyro, ligni decocto, salsa pariglia, & China. si tamen ex his aliqui vnquam sanantur. Sed dicet aliquis frustra nos perfectam huius morbi curationem inquirere, cum nequeat sic absolutè curari, quin semper aliquæ morbi reliquiæ remaneant; & huius opinionis fuere viri doctissimi comprobantes hanc sententiam, ex eo quòd si aliquis ab hoc morbo curatus fortè contingat vulnerari, vel aliquo morbi genere corripi magis omnia sæuient, ac difficilia fient in hoc, quàm in alio, qui nunquā fuit Gallico morbo affectus, quod quidē indicare dicunt remansisse fomites, & reliquias prioris morbi, & sic videntur nunquam perfectè sanari. sed aliter sentio, & vidi nonnullos perfectissimè sanatos, cum nullum symptoma in eis remansisse conspexerim, non enim restat morbus absque symptomatibus, cum hęc illū insequantur, veluti vmbra corpus; verum tamen est, quòd languida remanent membra, & iecur præcipuè paratum ad intemperiem suscipiendam, & humores exurendos, & hinc postea fit, vt in graues plerunque morbos incidant, nec facilè ab illis liberentur ij, qui semel passi sunt morbum Gallicum; & sicuti, qui pestilen-

An morbus Gall. curabilis ex toto.

stilentia laborarunt ob relictam languiditatem in corpore vniuerso, & præsertim in membris principalibus cum ægrotant, morbis etiam difficillimis affici solent, non tamen dicendi sunt præterea pestilentia laborare ita neque semper dicendi pati morbum Gallicum illi, qui semel curati afficiantur interdum aliquo difficili morbo; non ergo frustra perfectam huius morbi curationem inquirimus. Prosequemur autem omnes curandi modos, qui varij sunt, vt videamus quid boni, quidue mali ab vnoquoque auxilio sperandum. non enim est facile auxilium quod strenuè iuuet inuenire, ꝙ etiam in aliquo non noceat, & plura sunt, quæ maximè solita sunt nocere. vnus curandi modus est per euacuationem, quæ fit, ex venæ sectione, & expurgantibus pharmacis, in quo primò lenienda est aluus, deinde cum hic morbus plerunque sit mali moris, & ideò magnus, vena erit secanda viribus consentientibus, ac ętate, seccetur verò, vel basilica dextri lateris cum iecur perpetuò afficiatur in hoc morbo, vel media; si forte caput, ac vniuersum corpus patiatur: extrahenda verò est illa sanguinis quantitas, quæ videbitur oportuna sumptis indicationibus à virtute, magnitudine morbi, corporis habitu, & reliquis. Præparetur postea corpus, & materia concoquatur, vt pharmaco exhibendo educi facilè possit. & si quis est morbus, in quo præparatione sit opus, & cōcoctione, hic est; peccat enim materia crassa, exusta, & rebellis: præparantia verò, & cōcoquētia diuersa requiruntur pro diuersitate humorum educendorum, semper tamen atenuantia incidentia, & parum refrigerantia, & temperata conueniunt. Hinc syr. de fumaria, de betonica, oximel, & huiusmodi probantur. sic decocta borag. cicorij, stecados, iuæ, hyssopi, & consimilium. præparato autem corpore materia iam concocta euacuetur, non manna tantùm, syr. rosſ. & huiusmodi mitioribus, & benedictis (vt aiunt) sed fortioribus medicamētis, cuiusmodi sunt

Venę sectio.

Præparantia.

Euacantia.

pill.

pill de hermodact. fetidæ, confectio hamech. Hieras dia colochinthidos Aetij, pillu pariter à Galle. conscriptæ in lib. de compos. med. secundo. loca, & alibi, præ cæteris autem optimæ videntur cochiæ Rasis cũ eis additi fuerit cortices pad. ellebori nigri, qui etiam alij pill. addi debent in hoc casu, & alijs etiam medicamentis expurgantibus. Euacuationes verò continuatæ sunt faciendæ, vt bis, vel ter in hebdomada, & in his diutius insistendum, & ita testor me vidisse plurimos sanatos ab incipiente morbo Gall. sine administratione alterius auxilij, non sanaretur autẽ inueteratus, neque omni curandi hac via; sunt enim qui fortè non possunt, vt qui habent ventriculũ imbecillem, & qui à medicamentis purgantibus facilè resoluuntur. Alia verò est curandi ratio per continuata exercitia; & vehementiora, quæ tum insensibiliter, tùm etiam sensibiliter per sudores euacuare possint.

Exercitatio

Hæc autem prius expurgationẽ corporis, & pharmacum requirunt; & licèt aliqui nulla præposita expurgatione solo exercitio fuerint pristinæ sanitati restituti non tamen tutum est, & præsertim, si corpora sint cacochima; exercitium enim fundit humores, & huiusmodi corporibus mala potest symptomata parere.

Suffumigia

Alius curandi modus est per suffumigia, quibus primò vsi sunt vulgares quidam corpore non expurgato non sine maxima temeritate, ac detrimento infirmi: sic enim cum diffunderẽtur humores, & propellerentur vniuersi corporis excrementa insauces, plurimi suffocabantur, & hac de causa reiecta iam sunt hæc suffumigia, interdum tamen expurgata prius corpora sanant. verum tamen est, quòd cum hæc suffumigia duum sint generum aliqua vehementiora, aliqua leuiora, tutò quidem, sed inefficaciter vtimur leuioribus, quæ quidem conficiuntur ex aromatibus, gummis, & herbis calidioribus veluti Myrrha styrace, belzuino, thure, dictamno, scordio, gentiana, & consimilibus, hæc quidem sudorem prouocant, sed non

possunt

possunt tantam euacuationem præstare, quanta pro morbi ablatione sufficiat; & ideò nunquam aliquis visus est sanatus per hæc mitiora, vehementioribus autem reliquis aliqui sunt sanati, quæ præter dicta recipiunt cinnabarim. quæ ex argento viuo conficitur, ratione cuius funduntur humores, repelluntur, & ad fauces, & os conuertuntur. vnde corpore tandem expurgato per continuatam euacuationem, si quid residuum est à natura superatur, & ita sanitas insequitur. hoc tamen auxilij genus periculosum est, etiam quòd vniuersi corporis expurgatio præcedat. posset enim fieri; vt vel reliquum materiæ fusum ac ad partes, quæ sunt circa laryngem, & fauces propulsum suffocationis periculum inducat; vel si per fauces non educatur, ad iuncturas, aut alia corporis loca secedat, redditque morbum sæuiorem, & quandoque insanabilem, præterea fædum est etiam, ac malū oris exulcerationem facere, quapropter aliqui, vt ipsam prohibeant, vtuntur singulis diebus vna ex pill. Alexandri, quæ videntur eædem esse cum cocchiis Gall. descriptis primò de med. secundum loca, & alibi, sed malè faciunt, iudicio meo, sic enim contrarios simul motus efficiunt, neque tot vacuationes eodem tempore natura ferre potest. malè etiam faciunt, qui bis in die suffumigant, quique cooperto, non autem exerto capite id præstant, cogunt enim illi patientes inspirare aerem hydrargiri vaporibus infectum, errant etiam, qui suffumigant repleto ventriculo, & tamen tutius est huiusmodi auxilio non vti, quanuis aliquādo profuerit. si quis tamen eo vti voluerit, probo, vt semel in die ante prandium, & exerto capite vtatur, neque diu, sed per mediam horam, vel tres horæ partes ad summum in suffumigijs æger immoretur, & hoc faciat per octo tantùm dies, vel etiam paulò plures, aut fortè pauciores, vsque quo materia copiosior in os, & fauces prorumpat. Alius sanationis modus habetur ex inunctionibus hydrargirum recipiētibus, *Inunctiones*

tibus, quæ quidem licèt quandoque sanare videantur, tamen tanquam nimis violentum, & periculosum iam non erat amplius in vsu. sed nunc secundus agitur annus, morbo Gallico rebelli, & contumaci maximè facto quòd multi sint coacti, & quidem doctissimi viri iterum ad prædictas inunctiones deuenire, quæ adinuentæ videntur empirico argumento per transitum ad simile, cum viderint Auic. in scabiæ sæua vti pro inunctionibus, Hydrargiro. Permiscentur autem cum argento viuo ea, quæ laxant fundunt, & vim eius ad penitiora deducunt, vt insimul infusione, ac repulsione facta materia per os, & fauces erumpat. permiscemus itaque axungiam porcinam, butirum recens. oleum laur. styracem, mastich. thus, & similia, sunt verò qui balaustia, rosas, camphuram, & gumm. Arabicum addant. quę cum adstringentē, ac refrigerantem vim habeant, non probo, non tamē sunt improbandi, qui conmiscent Mythridatum, & Theriacen. hæc enim in pauca quātitate possunt vim hydrarg ad penitiora corporis deducere, in his tamē inunctionibus administrandis est etiam prius optimè corpus expurgandum, nè propulsa materia, (vt sæpius contingit) confertim ad partes faucium, & laryngis suffocationem inducat, non tamen totum corpus inungatur sed à genu infra vsque ad exremū pedis. & à cubito vsque ad extremum manus, & ieiuno non repleto ventriculo, vt alij faciunt. nec actu frigidum hoc medicamentum administretur, sed calidum, neque pillula ila Alexandri, qua vti solent aliqui est exibenda singulis diebus ob easdem rationes, quas diximus supra, cum de suffumigijs agebamus; tanto verò tempore inunctionibus est insistendum, donec in os, & fauces materia sufficienter erumpat. Hę tamen vnctiones, & ipsæ sunt periculosę etiam quòd hæc omnia rectè fuerint obseruata, quòd si nō sanant morbum relinquunt incurabilem, ita vt, & comitentur ægrum vsque ad mortem. sunt qui vtantur

tur ceratis ex hydrargiro etiam confectis, extremis appositis partibus eodem modo. addunt autem ad prædicta cæram, resinam, & alia. de quibus idem dicendum, quod suprà de inunctionibus. & suffumigijs diximus.

Cærata ex hydra.

Digressio de Hydrargiro. Cap. VII.

SED cum de hydrargiro mentionem fecerimus operepræcium esse videtur aliqua de eo dicere, vt sci re possimus quonammodo agat, & operetur, & primò videamus eius temperiem, deinde nunquid venenum sit, vel antidotum, tertiò substantiam ipsius, quartò, & vltimò difficultates aliquas ex eius vsu emergentes dissoluamus. est autẽ maxima difficultas de primo ob diuersitatem opinantium, & scribentiũ, prius tamen ego quid verum esse iudicem aperiam, & post opiniones aliorum in medium afferam, adductisque eorum rationibus respondebo. Rei ergo veritatem esse crediderim argentum viuum esse calidæ tẽperaturæ, duabus potissimum rationibus, quarum prima est illud, quod est incoagulabile calidam habet temperaturam, sed argentum viuum est huiusmodi, ergo, maior patet ex ar. 4.meteor. 43. & idem sentit Auer. ibi. Minor autem sensu manifesta est, inquit enim Hydrargirum nõ coagulari; quod si quãdoque viddeatur coagulari à chymistis illa potius est condensatio, quàm coagulatio. secunda ratio sumitur ab experimento. interficit enim caliditate sua, sed illud, quod sua caliditate interficit, quis vnquã negabit esse calidum? Hydrargirum enim agens in corpus, & actuatum prius à calore nostro erodit partem illam, cui adhæret. nec obstat quod aliqui dictant ventos etiam Boreales corrodere. quoniam id falsum

Arge. viuũ c[illegible]

falsum est, cum illa sit mordicatio, & solutio continui non autem erosio, quod autem arg. viuum corrodat præter experimentum, adsunt autoritates probatissimorum virorum. & primò Nicander tenet lytargirum esse venenum, & calidum in suis alexipharmacis, eorum enim, qui ipsum sumpserunt, membra inquit incenduntur. Dioscorides autem, à quo Paul. Aetius, & alij omnes transcripsere asserit idem, & ait postea eadem symptomata euenire illis, qui argentum viuum sumpsere, quæ contingunt ijs, qui lytargirum assumunt. sed in istis exustiones apparent, ergo & in illis, quare necessario calidum est argentum viuum cum exurat, vt lytarg. Id etiam Gall. voluisse comperimus in lib. de simp. med. faculti. cap. primò. sed contrarium sentit Auic. in 2. can. qui argen. viu. frigidum, & humidum in 2. grad. constituit, probatque suam sententiam ex eo quod frigidos parit morbos vt stuporem, appolexiam, paralysim, soporem, & huiusmodi, veluti patet in his, qui metalla fundunt, inaurant, & chymisticam exercent artem. verùm hæc ratio nihil contra sententiam nostram molitur, soluitur autem ab aliquibus. ex eo quod multiplex est arg. viu. aliud minerale, & impermixtum, aliud verò cum alijs mineralibus admixtum. tertium autem, quod ex minio naturali efficitur, & ita dicunt, quod illud, quod sponte sincerum fluit, frigidam temperaturam habet; illud autem quod vi ignis extrahitur, & permixtum cum alijs mineralibus, & etiam quod fit cinnabar. calidæ dicunt esse temperaturæ. sed meo iudicio isti male constituunt vnam argenti viu. speciem frigidam, quoniam esset eiusdem substantiæ cum alijs, & habet easdem opes, & quodcunque arg. viu. incendium parit. Alia est sententia Conciliatoris dicentis quod argentum viuum facit ægritudines calidas, & frigidas indifferenter ob diuersitatem partium: Quę quidem sententia neque satisfacit, neque difficultatem tollit, quoniam illud, quod quæri-

quæritur est, an tota moles argen. viui, & agregatum ex diuersis istis partibus sit calidæ vel frigidæ temperaturæ, quare dicendum arbitror, & rationibus, & autoritatibus prædictis, ipsum calidam temperaturam habere. quod si frigidas parit ægritudines, illud est, quia partes aquæ tenues euaporantes vi ignis ad caput cerebrum refrigerant, & cōdensatæ ad neruos descendunt, atque illas ægritudines efficiunt. De secundo verò an. s. venenum sit vel antidotum, nullam nobis fidem Gal. fecere potest, cum se inexpertum fateatur de hac re, nec aliud factitio nouerit. est autem omnium fere antiquorum autoritas, qui modum, quo interficiat, docent. Diosc. enim testatur argen. viu. interficere non secus ac misy. sory. calchantum, quæ quidem non aliter interficiunt, nisi quia cum crassarum sint partium diutius morantur in ventriculo, & alijs partibus, & non distributa incenduntur, & comburunt veluti ferrum ignitum. est igitur argen. viu. venenum calidum, & corrosiuum. sed contrà instant aliqui dicentes esse hoc falsum, quia oppositum patet experimento nam apud Germanos, & alios pueris pro vermibus absque læsione exhibeatur. afferunt etiam historiam quandam ab Ausonio Epigrāmate conscriptam de Muliere, quæ viro toxicū propinauit argento viuo commixtum, & vir inde nullam læsionem accepit. quare inferunt Hydrarg. esse potius antidotum, quàm venenum, cum illius veneni admixti vires hebetarit, ac prorsus abstulerit, & ita dicunt, quod veluti antidotum morbum Gallicum sanat. sed mihi videtur quod isti à veritate declinent. periculosissimum enim est argen. viu. exhibere, quod si quandoque visum sit innocuè pueris propinatum, dixerim hoc esse vel ratione paucæ quantitatis, vel ratione fortis expultricis puerorum, & humiditatis, quę quidem in causa esse potest, vt citissimè dilabatur, & descendant priusquam ad actum talem deducatur, vt comburere possit. ad historiam verò dicerem, quòd

Arge. viuū an sit venenum.

forsan

forsam illa mulier admiscuit argento viuo talia venena, quæ cito ipsum deducere potuerunt, & vi caloris agentis postea cito euacuare, vnde non multum immorans in corpore non potuit comburere nec interficere, concludimus igitur cum omnibus ferè antiquis argentum viuum esse venenum. neque credendum est illis, qui dicunt naturale posse tutò exhiberi, non autem factitium, cum enim habeant easdem substantias (vt dictum est) habebunt easdem operationes, & ideo ambo erunt venena. Nec obstat Pauli autoritas qui dixit in 7. lib. argentum viuum combustum exhiberi à quibusdam, & mixtum cum alijs medicamentis in dolore ileoso, quoniam hoc Paul. asserit non ex propria sententia, sed aliorum dicta exponens: neque verum est quòd aliqui sanent morbum Gallico exhibito præcipitato in pillulis deuorando, hoc enim falsum est, & ita exhibitum sæuissima inducit symptomata, & tormina, maximeque laborantes affligit. De tertiò cuiusnam substantiæ sit dictum est à Gall. ipsum esse crassarum partium, aliter autem sentiunt moderni, & arguunt experimento, cum videamus, quòd si pellis confricetur cum argen. viuo, vel si eo marsupium impleatur, penetrat, exudatq; quod nō posset cōtingere, nisi tenues haberet partes. Cui respondendo dico, quòd licèt aliquas habeat partes tenues, & aereas. quæ quidem exudant, & penetrant partes; tamen adsunt terestres crassæ, itaque sulphureæ, quæ remanent, nec aliquo modo pertranseunt. Sunt modò, aliquæ difficultates afferendæ, vt quartum propositum in hac re absoluam; Prima difficultas est de eo, quod Diosc. & Gall. dixere argentum viuū interficere, & corrodere sui grauitate, quoniam Auic. hoc reprobat, inquitque non posse mente concipi. sed quo modo id fiat manifestè demonstrat Gall. dicens, quòd ratione crassitiei partium nequit argen. viuu. distribui, quare diutius detentum accenditur, & erodit partes sui grauitate, quoniam graui-

Arge. viuū cuius substātia sit.

Difficultas.

Solutio.

grauitas est in causa, vt tandiù in corpore immoretur, donec illum calorem conceperit, quo postea immediatè interficiat. alia difficultas est vnde nam fiat, quòd arg. viu. fusum, & vi ignis euaporatum morbos pariat frigidos veluti apoplexiam, epilepsiam, paralysim, stuporem, & huiusmodi, si verò inungatur, exulcerationem faucium, & oris efficiat? quòd si deuoretur ex vlcere ventriculum, & intestina? Ad quam difficultatem missa responsione, quam aliqui afferunt, dicentes hoc esse ab occulta Hydrargiri propietate, cũ hæ responsiones nihil doceant, dico quòd fuso argento viuo, & vi exterioris ignis exagitato fit exhalatio partium aquearum, & frigidarum, quæ per nares precipue sertim attractæ, & cærebrum refrigerant, & condensatæ descendunt. & sic morbos frigidos producunt. Inunctum vero admixtis oleis, quæ ipsum ad penitiora corporis deducunt attrahitur per arterias, & in eas receptum vi maximi caloris, qui in arterijs reperitur, funditur, & sicut vi ignis in olla, deducitur ad partes supremas, & residens in ore, ac faucibus tanquam in partibus imbecillioribus ibi exulcerationem efficit. cum autem in ventriculum suscipitur vbi remissa, & elixans caliditas non est tanta, vt ipsum fundere possit neque partes eius aqueas cõuertere in vapores, & eleuare, diutius detinetur, donec vim igneam concipiat, cuius merito postea ventriculum, & intestina corrodit. & exulcerat. & hoc est, quod in præsentia, ad hanc maximã difficultatem mihi dicendum occurrit.

Difficultas.

Solutio.

De Radice Chyna. Cap. VIII.

Chyna radix.

Est alius modus curandi per decoctum Chynæ quo aliqui sunt vsi, & primò fuere Medici, qui propinarunt hoc decoctum Carolo quinto Imperatori semper Augusto, cuius autoritate magnam deinde glo-

riam apud omnes homines consecutum est? vnde postea plurimi nobiles vsum huius decocti suscepere, & præcipuè Veneti. Hæc autem radix aduehitur ex Indijs, & aiunt à regione chinarum, quæ tartaris finitima, & antiquum est sinarum Regnum. Extra est flaui coloris, intra verò albicantis, raram habet substantiam, & fungosam; cuiuslibet ferè saporis, & aliarũ qualitatum expertem, habetur Ianuæ, Venetijs passim, & alibi. consueuitque vbique carius venundari & asserunt quidam esse rad. harundinis, temperie frigidam, non tamen manifestè, atque siccam, habentem partes tenues, quibus, humores adeò fundit, vt quã maximè sudorem prouocet. Modus vtendi est vt corpore prius optimè expurgato decoctum hoc propinetur, & mane, & vespere, & in prandio, & in cæna. Quãtitas autem syr. est 15. vel. 12. vnc. quæ verò loco potus capitur, sumentis arbitrio permittitur. fit syr. capiendo huius rad. vnc. 1. & illam infundendo in libr. iij. aquę per 24. horas deinde ad medietatis consumptionem bulliendo. pro potu autem eadem radix accipitur, & superadditis tribus libris aquæ bulli quousque duæ partes remaneant. cibus exhibetur boni succi, nec valde tenuis. estq; terminus assumendi hoc decoctum communiter vsq; ad tres dies: nullum tamen vidi ego ex huius radicis vsu, neq; audiui sanatũ. nõ nocet quidem, quia tum euacuat, tum etiam humores contemperat, sed neq; multi est iuuamenti, vt experimento cognoscitur.

Notæ Chynæ. *Modus vtẽdi.* *Cibus.*

De sarsa perilla. Cap. XI.

Sarsæperillæ notæ.

ALIVD auxilij genus est per sarsam perillam quã dicunt, quæ radix est ab Hispanis ad nos delata, tenuis, flexilis, intus albicans, exterius flaua, vel nigra, nullum saporem habens, nullum sensibilem odorẽ, nullamque acredinem; & crederem ego hanc esse rædicem

dicem smilacis asperæ, quæ passim in Hetruria reperitur, & de qua dictum est à Dioscori. quòd quandoque ponitur in antidotis, vnde nō esset fortasse ab Hyspanijs, vel Indijs petenda. Temperiem eius aliqui dixerunt esse calidam cum summopere discutiat, & tophos resoluat. sed aliter ego sentio cum nec odorem, nec saporem habeat acrem, vel amarum, nec os mandentibus calefaciat neque decoctum assumentes incalescant. quare si tophos discutit, (vt reuera conspicitur) illud præstat ratione tenuitatis partium, non secus ac facit asplenium, quod splenes valdè induratos attenuat, & tumidos, non caliditate, sed partiū suarum tenuitate. vt Gall. & omnes fatentur. vsus autem est, vt post vniuersi corporis expurgationem exhibeatur eius decoctum, quod quidem fit capiendo huius rad. vnc. iiij. & in frustra secando, infundendóque per 24. horas in lib. aquæ x. vel 12 deinde bulliendo ad medietatis consumptionem, & hoc postea colatum pro syr. seruatur. Demum eadem saria iterum bullit in 15. lib. aquæ ad consumptionem tertiæ partis, & hoc decoctum est potus patientis ad libitum. de primo autem exhibentur quolibet mane, ac vesperi sex vel octo vnc. per 25. 30. vel plures etiam dies. Victus verò exhibetur, tenuis, & attenuans vnde dantur panis communis, vel biscocti tres vnc. vuæ passæ, amygdal. auiculæ montanæ. pulli gallinacei parui ad pondus duarum, vel trium vnc. sed licèt ex vsu rad. huius aliqui dicantur esse sanati, nullum tamen mihi contingit vidisse perfectè sanatum. verum quidem est, quòd tophos optime discutit, ac mirificè symptomata remouet. sed breui reuerti consueuerunt, & in aliquibus maximè ventriculum refrigerat & ledit.

Temperies.

Vsus.

Victus.

De ligni hetechen decocto. Cap. X.

Hetechen lignum.

Est aliud etiam auxilium ex decoctoligni cuiusdam hetechen appellati, quod quidem ſpinoſum eſt, mediocriter craſſum, & intus phenicei coloris, & hoc Afri vtuntur, vt refert Ioann. aphricanus in ſuis hiſtorijs. ad nos tamen non peruenit adhuc vſus medicamenti huius, & ideò nihil de hoc certi afferre poſſum, ſicut nec de radicibus quibuſdam, quibus in hoc morbo vtuntur mulieres in inſula ſancti Thomæ.

De ligno Guaiaco. Cap. XI.

Guaiacum.

Præſtantiſſimum verò auxilium ad hunc morbum Gallicum ſanandum eſt Guaiaci decoctum, quod genus auxilij, ſicuti, & morbus, ex Indijs Occidentalibus fuit nobis communicatum. Guaiacum autē nomen eſt Indum cuiuſdam arboris, quæ his temporibus etiam nota eſt in Italia, & pręſertim Ianuæ, atque Patauij, habet enim corticem maculoſum, cineritij colorijs, & nigri, mediocris eſt magnitudinis, folijs vero latioribus, & magis ad longum tendentibus, quā ad rotundum, fructus edit ſimiles duobus lupinis inſimul coniunctis, & ſi cædatur, nigrum: magis tamen; & minus oſtendi meditulium, & huius decocto vtuntur in inſula Hiſpana, & finitimis regionibus, vbi frequentiſſimus eſt hic morbus, regionibusq́ue illis endimicus; verum quia videntur duo genera lignorum circunferri, quorum alterum appellatur Guaiacum, alterum vero lignum, vel palum ſanctum, inquirendum eſt num diuerſæ, vel eiuſdem ſint ſpeciei. ſūt qui dicant, quod ex inſula Diui Ioannis defertur lignum

gnum sanctum, ex Beata, Guaiacum, quodque lignū sanctum nigrum non habet meditullium, sed totum est coloris lutei, & quod plurimos sanat morbos frigidus, quos Guaiacum non sanat; vnde cum, & loco, vbi nascuntur, & figura, & viribus differant inferunt diuersarum esse specierum. Dixerim tamen ergo non esse diuersæ speciei, sed eiusdem; neque aliud colligi potest ex historijs, Gonsali de Ouiedo, qui dicit idem esse lignum, & quod palum sanctum species sit Guaiaci: nec aliquid refert, quod, & figuram, & colorem, & vires videantur habere diuersas cum ratione soli, ac regionis hoc possit absque dubio fieri, sicuti in alijs plantis quamplurimis etiam apud nos plerunque contingit. est autem huius ligni temperies calida, & sicca in fine secundi gradus, calefacit enim, & siccat manifeste, & satis intense. vnde calefaciens etiā, & siccans erit eius decoctum, cum tale necessario decoctum reddatur, quale illud est, quod decoquitur. ad hanc verò tēperiem accedit partium tenuitas meritò quarum semper insensibiliter euacuat, vt patet in resolutione tophorum. & quandoque sensibiliter per sudorem, per vrinam, & per aluum, maxime quidem, si satis amarum fuerit decoctum. lignum autem eligendum est ponderosum, nō scissum, odorosum, resinosum; quod cognoscitur si redactum in scobem, atque compressum sit, & scobes simul cohereat, & accensum multam resinam emittat, reddatque decoctū amarum. sed hic dubitatur, an ligni cortex efficatiorem, vel potius languidiorem habeat virtutem ipso ligno? & nonnulli asserunt corticem discutere magis, euacuare, ac sudorem prouocare. alij verò contrarium tenent asserentes ignauiorē esse corticē, quoniam in cortice nec odor, nec amarities, nec resinosum quod conspicitur, quę omnia manifeste sunt in ligno. Præterea dicunt quod cortex cum afferatur lignum pro nauium suburra sordem, & situm contrahit, ita vt veluti corrumpatur, & ineptum reddatur

Guaiacū & lignum sanctum idem.

Temperies.

Electio ligni.

Dub. de cortice.

ad operandum; sed oppositum experientia demonstrat, apparet enim clarè maiorem esse calefactionē, & exiccationem in cortice, quo aliqui solo puluerizato vtuntur, & fælici cum successu, & iuuamento maximo, neq; hoc mirum cum idem sit omnibus plātis, cortex enim semper ex partibus tenuuioribus cōstat. Ad rationes autem dicimus, quòd, & si non tantus adsit odor, neque sapor, neque tanta resinositas in cortice, quemadmodum in ligno, est tamen partiū magis tenuium cortex, quàm lignum, neque semper (vt ipsi dicunt) pro nauium saburra defertur, quinimò sæpe solo penè hoc ligno naues onustæ ad nos deueniunt. De vsu modò videamus: primò tamen dicēdum quomodo corpus debeat præparari, cum necessaria sit corporis præparatio antequam ligni decoctū absumatur, vt rectè possit operari, si enim aliter ad vsum recipiatur, exagitatur materia, quæ cum sit multa, nec possit euacuari, quandoque ad mala deducit symptomata, & perniciē, & vidi ego factā quandoque Epilepsiam, & apoplexiam ob exhibitum absque præparatione huiusmodi decoctum. In præparatione igitur primò lenienda est aluus per cassiam, quæ retorridos etiam humores euacuat, vel alio consimili, deinde ad venæ sectionem veniendum, vbi magnus sit morbus, & ætas, & vires consentiant. nec obstat quod aliqui à venæ sectione abhorreant, dicentes ipsam facere operationem contrariam naturæ, quod natura à centro ad circunferentiam expellat, sectio autem venæ ad centrum à circunferentia retrahat, quia si valeret hæc ratio nunquam etiam esset pharmacis expurgantibus vtendum in hoc morbo. Præterea secat venam Auic. etiam in Variolis apparentibus, quoties aliquod malum imminet, ac plenitudo adest; quoniam vbi plurima est materia non fit huiusmodi retractio, sed potius aliquantulum exonerata natura à parte materiæ veluti à sarcina potentius ad cutim, & extimas corporis partes residuum

Præparatio corporis.

Venę sectio

ſiduum propellit, ſecta vena deueniendum eſt ad materiæ coctionem, in qua quidem aliqui ſemper cum mirobolanis, corticibus ellebori nigri, ſenæ folijs, & conſimilibus procedunt; ſed non rectè, quoniam hęc potius coctioni reſiſtunt, cum coctio fiat per quietē, & expurgantia medicamenta, cuiuſmodi ſunt prædicta; ſemper exagitant, & licèt ſena lene ſit medicamentum, non tamen eſt, quin humores educat exuſtos, quod verò cortices ellebori nigri exagitare poſſint manifeſtum eſt. & multo minus conueniunt mirabolani, nam ſi corpora ſunt purganda fluida fieri debent, cuius oppoſitum faciunt mirabolani, non ergo conueniunt ſimiles ſyrupi. & hoc optimè contra Raſim annotauit Auic. vituperans mirabolanorū vſum in febribus in principio. quare potius vtendum eſt ſyr. de fumaia de betonica, melle roſ. & ſimilibus, cū decoctis fumar. beton. borag. alijſque huiuſmodi, ſi materia ſit pituitoſa. Quòd ſi ſit bilioſa, ſyrupus cōuenit acetoſus, ſimplex, roſarum recens, de ſucco cichorij, endiu. atque conſimiles cum decoct. eiuſdem generis. ſi autem ſit melancholica cōmodum eſt oximel, ſyrup. de fumaria, de pomis ſimplex, de ſucco borag. & eiuſmodi cum decoctis correſpondentibus. in expurgatione verò materiæ iam concoctæ pro diuerſitate humorum peccantium diuerſis vtendum eſt medicamentis, licet ferè ſemper in hoc morbo adſit congeries omnium humorum, & ſemper incedendum eſt cum vehementibus, vnde pillu. Alexandri cōueniunt, & cocchiæ, de hermodactilis etiam, & fætidæ, additis ſemper corticibus ellebori nigri, in quibus maxime ſperandum: euacuat enim elleborum nigrum vtranque bilem ſine moleſtia, vt aſſerit Aetius, quod ſi æger potius voluerit pharmacū in potu, poterit fieri decoctum ex radicibus ellebori nigri, & ſeminibus odoratis, addendo poſtea, vel hieram pachij, vel diacolocynthidos Aetij, vel etiam confectionem hamech, quæ poterant etiam exhiberi cum de-

Coctio materiæ.

Purgatio.

coctione senæ, ac epithimi, non tamen semel sed plu ries est euacuãdum quia materia in hoc morbo crassa, & exusta semper contumax est eductioni. Expurgato tandem corpore ad vsum huius decocti veniendum, quod quidem hoc modo paratur. Assumuntur duæ vnciæ corticis, & vna libra ligni, lignum in scobem reddigitur, cortex autem contunditur, & per 24. horas infunduntur in duodecim lib. aquæ, deinde ad medietatis consumptionem ebulliunt in vase vel testaceo vitro intus obducto, vel vitreo, vel etiam æneo obducto stanno tandem percolatur hoc dococtum, & pro syrupo seruatur, eidem scobi postea superimponuntur quindecim lib. aquæ, bulliuntq; ad consumptionem tertiæ partis, & hoc decoctum percolatum deseruiet loco potus in prandio, & cæna. sed quæret hic aliquis num semper lignum sit decoquendum in aqua, vel quandoque decoqui debeat in vino, vt aliqui faciunt, qui vel tantum in vino decoquunt, vel in aqua, & postea vinum admiscent, cui responderem quod melius est facere decoctionem in aqua, ita enim coquitur in India, vnde huius ligni vsum recipimus, non tamen negarẽ, quinetiam in vino quandoque factum, vel etiam cum vino permixtum iuuet, in corporibus præsertim valde humidis, & frigidis, sed in calidis, & siccis omnino est fugiẽdum, possent enim facilè ad tabẽ deduci, vt sępe vidimus, aduertendum tamen, quod si aliquis voluerit vti vino in corporibus frigidis, & humidis, non debet in vino lignum decoquere, quia sic valde amarum, & acre redditur decoctum, sed potius admiscẽda est illa vini portio, quæ videbitur oportuna, posteaquam decoctum paratum fuerit ex aqua, Sunt etiam, qui lignum decoquunt in aquis elambiccatis frigidioribus vt in endiu. sonchi, cicor. & huiusmodi pro febricitantibus, & emacitatis, alij autem, qui decoctum alterant cum herbis in ipso incoctis frigidioribus, alij tandem, qui lignum decoquunt in iure pulli, sed crederem ego aquas illas

Vsus Guaiaci.

elam-

elambicatas minimè cõuenire, cum omnes aquæ per sublimationẽ factæ, sicut & pluuiales participent adstrictione, vt Gal. etiam sentit. quod si parua hæc adstrictio, quã habent, videretur facere ad penetrationẽ. hoc vtiq; esset, si paucis diebus exhiberetur nihilominus, quia diu est exhibendum in tam longo temporis spacio sibimet ipsi viam occluderet; vnde laudarem potius vsum decoctionum herbarum frigidarum cũ ligno, quoties timemus calefactionem, & exiccationẽ superfluam, licèt ex ipsis decoctum reddatur imbecillius. Probo etiam illos, qui quidem ex iure pulli decoctum faciunt, in imbecillioribus.n. maximè conuenit, cum ius pulli iunioris, & nutriat, & humores contemperet. Non probo autem illos, qui cũ hoc decocto medicamenta expurgantia miscent, est.n. valde perniciosum cũ fiat pugna in operationibus, decoctum enim expurgat per ambitum totius, medicamentum verò purgans à circumferentia semper deducit ad centrũ. Nec etiam valde probo illos, qui commiscent quædã tanquam antidota, vt cardum benedictum, radices tormentillæ, betonicam, & consimilia, quãdoquidem licèt hæc & calefaciãt, & exiccent nõ tamen sunt admiscenda, quia nec Indi aliquid admiscent, & forte in hac admixtione additur aliquid, quod tota forma ligno aduersatur: sunt enim quædam repugnantiæ à tota specie, quæ sunt nobis occultę vnde hoc adnotauit Mesues cauendum in compositione medicamentorũ, & hinc patet multò deterius facere illos, qui & soluentia medicamenta, & antidota, & vinum, & aquam commiscent, syrupi autem quantitas exhibenda non est vna in omnibus, vt plurimum tamen est octo, vel decẽ vnciarum post cuius assumptionem quiescendum est in lecto, & sudor prouocandus capite non cooperto, sic enim incommoda multa, quæ sequi solent euitantur, sicuti capitis repletio, ac humorum eliquefactio, vnde cephaleæ, hemicraneæ, destillationes, cæcitates, & huiusmodi alia plura oriri possent, nec

vi prouocandus est sudor, vel calefactis lateribus, vel pannis, vel vessicis aqua calida plenis, vt quidam faciunt, his enim funduntur humores, spiritus, & calor innatus dissipantur. Victus verò conuenit mediocris, & actenuans, non enim valde tenuis est oportunus, vt consueuit esse in vsu primis illis temporibus, quoniam à tali victu maximè languida redditur virtus, ita vt neque concoquere, neque discutere, neque sensibiliter euacuare possit, dandus est itaque panis, neque semper biscoctus: hic nanque licèt bene nutriat, ægrè tamen conficitur, conueniunt etiam carnes auicularum mõtanarum, pullorum gallinaceorum, & fructus veluti sunt pallulæ, atque pistachia, quæ quidem, & nutriunt mediocriter, & actenuant, nec penitus vituperanda sunt composita ex amygdalis, & saccaro, atq; alia huiusmodi, licèt non satis facilè concoquantur. Panis quantitas, vt plurimum solet esse trium vnciarum, obsonium verò duum, vel trium, non tamen ista quantitas debet in omnibus ita mensurari, sed pro natura & consuetudine laborantium, vel augenda, vel minuenda est: datur autem prandiũ per tres, vel quatuor horas ab assumpto syrupo, fit etiam, & cæna similiter. syr. autem, qui exhibetur ad vesperas assumitur post 7. horas à prandio. De secundo decocto bibant patientes in prandio, & cæna quantum eis sufficere videbitur, & quantum conficere possunt. sed inter prandiam, & cænam, & à cæna nihil bibere debent, & quũ vtimur hoc genere auxlij non sunt ægri semper in cubiculis detinendi, vt olim fiebat, sed permittendum est eis egredi quandoq; domo dummodo non sit ventosus, caliginosus, frigidusve aer, & talis, qui corpus nimium immutare, vel commouere possit, terminus autem est exhibendi hoc decoctum 40. dierum licèt etiam perplures exhibeant aliqui, hoc autem fit, quia longus est morbus, & longa pariter continuata euacuatione indiget & 40. dies videtur poni pro termino in morbis contagiosis veluti in pestilentia. quo exemplo

Victus.

plo ducti credo, quod medici assumpserint hanc diem pro termino huius auxilij, victus autem in principio, & fine crassior esse debet, in medio verò tenuior, quia tunc natura maximè contra morbum incitata ipsum aggreditur, nec est impedienda per cibum. Cauendũ autem est, nè, cum hoc decoctum assumitur singulis 8. vel 10. diebus (vt aliqui faciunt) purgans aliquod medicamentum propinetur, sic enim naturæ impeditur, & materia retrahitur à circumferentia ad centrũ: cum natura ab hoc decocto adiuta semper insensibiliter per cutim euacuet, licèt euacuare non videatur. transactis verò 40. diebus, cum nõ amplius decoctum adhibemus omnino est vtendum medicamento purgante, vt humores iam parati, & qui non sunt euacuati, euacuentur, suntque medicamenta purgantia, qualia descripsimus in præparatione corporis. Post euacuationem refrigerandi sunt ægri & humectandi victu, balneis, & medicamentis quibusdam leuioribus pro cibo igitur vtantur, ptisana cicoraceis, lactucis, & huiusmodi. balneum sit solum aquæ dulcis tæpidè. medicameuta verò saccarum rosf. bora. quod si vberiorem vlterius voluerimus expurgationem oportunum est serum lactis, & exhibitum more Gal. & antiquorum in debita, & magna dosi; Neq; probandi sunt illi, qui à principio huins morbi non exhibent hoc decoctum, & cunctantur ad minus per annum, dicentes in hoc morbo expectandam esse fermentationem, donec scilicet morbus ad vnam formam specificam sit deductus, vt sanari possit ab auxilio agente etiam à forma specifica, quoniam fermentatio requiritur in mixtis factis ab arte, vt à natura deducantur ad vnam formam, quod apparet in thetiaca, sed inter morbum, & nostrum corpus non video, quæ fermentatio fieri debeat. fermentatio autem inter vapores inquinatos, & humores nostris corporis efficitur quam citissime, ita vt in intemperie morbi principium eiusdem sit ratationis cum ea progressa, vt vult Gal. vbique. Igitur

quam-

quamprimum intemperies incipit suum habet esse,& formam specificam, quod quidem dicendum etiam erit de morbo Gallico, cum sit morbus in intemperie, vnde hoc expectare nihil aliud est, nisi permittere, vt morbus in habitum deducatur, Accedit etiam, quòd neq; verum est ligni decoctum sanare hunc morbum à forma specifica, vt supra quoq; ostendimus. Ex hoc genere auxilij maxima habentur iuuamenta quandoquidem præterquàm quòd morbum hunc sanat, ventriculum roborat, humidiora, & excremētosa corpora exiccat, cerebrum etiam destillationibus obnoxium ex intemperie frigida,& humida, sanat; Cæterũ quandoque si valde siccis exhibeatur ad hecticam senilem deducit, interdum etiam in corporibus calidis, & siccis æstatis tempore exhibitum febres excitat, interdum quoque visi sunt aliqui ex potu decocti húius in hydropem deuenisse, resoluto calore naturali Iocinoris ob discussionem, & continuatam euacuationem, vt refrigerato postea viscere sequuta sit hydrops. veruntamē, si moderatè sumatur, innocuè semper capitur in quacunque temperatura, corporis habitu,& ætate, ita vt exhibitum quandoque fuerit pueris quatuor annorum felicissimè, sic etiam exhibetur in qualibet regione, anni tempore, ac cœli constitutione, fugiendus tamen est aer vel valde calidus, vel valde frigidus, frigido enim aere corpore nimirum constipato, insensibilis euacuatio prohibetur, in calido autem ob cutis raritatem plurima fit resolutio, sed vbi res vrget, alterandus est aer, vel ad calidum, vel ad frigidum, ita vt reddatur temperatus, & postea tuto decoctum exhibetur. sed quæret quis nunquid, quemadmodum sanatur hic morbus decocto guaiaci, possit etiam sanari (vt aliqui testantur) decoctis aliorum lignorum cōsimilium, vt Iuniperi, buxi, quercus,& hebeni? cui respondendum nemini hoc succedere potuisse, quamuis multi, vt viri etiam doctissimi experimentum facere tentarint, & ego neminem

vidi,

vidi, nec audiui sanatum, Neque testimonium fide dignum adducunt ij, qui oppositum dicunt, nec sequitur propterea ligni decoctum sanare à forma specifica quoniam, licet in lignis enarratis reperiatur aliquæ manifestæ qualitates consimiles Guaiaco, non tamen reperitur illa partium tenuitas, qua quidem funduntur, & attenuantur humores, & ideò non possunt illud idem præstare, quod si quis admiscuerit aliqua, ex quibus haberi possit penetratio, attenuatio, & fusio, neque habebit intentum, quoniam non potest ars ita perfectè admiscere medicamenta, vt naturam æquet, quæ reperitur in Guaiaco, ars enim nequit naturam exactè imitari, vnde nec ita perfectas, & veras mixtiones efficere potest, quandoquidem hoc solius est naturæ.

De symptomatibus, & primo de Carie. Cap. XII.

SED iam de symptomatbus agamus, quæ quandoq; ob vehementiam trahunt ad se curationem, non tamen de his diffusè tractare, nec ad nimis particularia descendere intendo, sed in genere aliqua tantùm, quæ mihi vtiliora videbuntur adnotare. Incipiam autem à carie pudendorum, quæ primò solet apparere, quum quis Gallico morbo inficitur cognoscitur verò esse Gallica ex tumore, calore, atque sordibus, & crustaceis quibusdam excrementis. solet enim apparere liuida, phænicea, vel nigra, talia enim conspiciuntur excrementa. a ia tumida sunt, ac dura, & vlcus inæquale, vnde his apparentibus tutum, & necessarium est vniuersum corpus euacuare, postea verò ad localia deueniendum est, & in principio sæpe visum est caustidis medicamentis totum virus conceptum fuisse discussum, atque consumptum, vnde imperiti etiam fœliciter quandoque vtuntur aqua illa, qua quidem auri fabri vtuntur ad secernenda metalla, sic etiam

Caries.

atramento

atramento ſutorio, vel præcipitato, aut alijs pulueribus, vel oleis adurentibus. Animaduertendum tamen eſt, nè vel corpus repletum ſit vel cacochimum, vel valde acuti ſenſus, in talibus enim hæc, & dolores, & inflammationes abſq; alio iunamento, efficiunt. Nec alio modo ſanatur hæc vlcera gallica in pudendis, q̃ curatione à Galeno propoſita in lib. 5. methodi medẽdi circa finem, cum ijs, quæ ſtrenuè ſiccare poſſunt cum huiuſmodi membra ſuapte natura ſicciſſima, ſint: verùm tamen eſt, quòd eiuſmodi exiccantia multò magis iuuant, ſi eis admiſceatur aliquid, quod expertum ſit in hoc morbo iuuare, vt eſt præcipitatum. Medicamenta verò Gal. ſunt colocynthis, & anetum combuſta, pompolix, aloes, molybdena, ſcoria æris præparata, & huiuſmodi alia. Hæc autem vel ſicca imponi poſſunt ſuperpoſito aliquo cærato exiccante, vel cum vnguentis, & cætatis conſimilibus admiſceri.

De verucis. *Cap. XIII.*

Veruca.

APPARENT etiam quandoq; verrucæ quædam ſciſſæ non nimis doloroſæ inæquales, & quæ figura, ſubſtantia ficum præſeferunt, ſymptoma: quidem, quod & fædum eſt, & maximo impedimento auferuntur autem hæ, ſi penſiles fuerint, ligatura, ſi verò ſeſſiles, medicamentis emollientibus, & corrodentibus, vnde vſus ammoniaci cum ſquama aeris præparata, & præcipitato eſt valdè conueniens. & vidi ſæpius citiſſimè, ac facillimè remotas, per aquam ſuperius dictam, ſed in hoc etiam ſymptomate curando neceſſarium eſt prius vniuerſum corpus euacuare.

De

De gonorrhea. Cap. XIIII.

Gonorrhea.

SOLET quoque hic morbus incipere à fæda gonorrhea, quæ cum gallica est statim ex vnico tantum congressu quandoque ibuadit, ita vt manifestum appareat contagium, cognoscitur tamen gallicam esse ex plurima educta materia, colore liuida: curatur verò, si post necessariam totius euacuationem, semen supprimetur, & viscidum reddatur præbendo aliquẽ tonum vasis semiualibus cum ijs, quæ moderatè adstringunt, cuiusmodi est electuarium, quo maximè vtor ex radicibus nympheæ, seminibus lactucarum, & agni casti, apposito gummi drangati, mastiche, ac thure, addito aliquo genere terrę, vt bolo Armena vulgari, vel terra sigillata cum seminibus melonum, & cucurbitæ. cauendum tamen est ab vsu valde adstringentium, & præsertim circa principia, periculum enim est, ne parua illa materia retenta laborantes ad peiora symptomata deducantur, vt sæpè multos ab imperitis deductos fuisse conspeximus.

De bubone. Cap. XV.

Bubones.

SOLENT bubones insequi gonorrhæam, vel pudendorum caries, & verrucas, & ex huiusmodi progressu cognoscuntur esse gallici, quanuis etiam gallici sine hoc progressu coutingant, affecto iecore, sicuti perpetuo afficitur in hoc morbo. in horum verò curatione in principio neque vena est scindenda, neque pharmacum purgans exhibendum, præter aliquod lenitiuum, nè fiat retractio materiæ facientis inflammationem ad intra venas, nisi fortè summa fuerit repletio, vel cacochymia, tunc enim & venam secare, & purgans aliquod medicamentum exhibere poterimus, non enim in hoc fietretractatio materiæ facientis inflamma-

flammationem intra venas, & licèt in cæteris inflammationibus prima intentio sit materiæ repulsio, in hac tamen, sicut & in alijs, quæ accidunt in locis, in quibus membra principalia superfluitates expellunt non conuenit repulsio, & qui materiam hanc repellere voluerunt, multa mala symptomata induxerunt, & morbum Gallicum confirmarunt, quapropter in bubonibus huiusmodi primum, quod intendunt Medici est materiæ suppuratio, vt facta suppuratione, ac loco adaperto non solùm euacuetur materia, quæ in loco inflammato continetur, sed etiam corpus vniuersum expurgetur, seruãdo locum diutius apertum, sic enim cõtinuatæ fiunt euacuationes, vnde sæpius hoc modo sanatus est morbus iste Gallicus absque alio auxilio, statim itaque ad ea, quæ suppurationem faciunt veniendum, & si dolor adest intensus optimum erit cataplasma illud Gal. ex farina, oleo, & aqua, si durus sit tumor præstans est lenimentum ex butiro, axung. & ol. axung. & ol. amygd. dulcium, appositis lanis succidis. ad extrahendum autem quod necessum est, cum videmus ad discussionem properare, & alia morbi Gallici signa increscere, conueniens est emplastr. ex cæpis, radic. lil. alb. fermento, & caricis. Quòd si contumaces fuerint cucurbitulis extrahuntur, apposito etiam emplastro illo mollitiuo, quo passim Veneti vtuntur, vel etiam diachilo simplici, vel consimilibus suppuratione autem facta bubones aperiuntur, vel ferro, vel igne, vel caustico aliquo medicamento, apertione potius magna, quàm parua, & angusta, ne vlcus reddatur sinuosum, atque vt crassæ materie effluere possint abstergatur verò, mundificetur, & vltimo, cũ diutius permanserint apertum, & multa ex eo fuerit educta materiæ ne amplius aliquid effluat, consolidetur.

De Pustulis. Cap. XVI.

Frequentissimè consueuerunt etiam esse pustulæ in hoc morbo, quæ circa caput apparent, præsertimque circa partem illam, vbi capilli desinunt, quæ solent etiam circa ipsum anum, & in alijs corporis partibus apparere. in his autem curandis non est repellentibus vtendum, vt quidam faciunt non sine maximo discrimine laborantium, sed si crustosæ sint auferenda est crustra medicamentis emollientibus, deinde aqua, quæ recipiat alumen, & sublimatum, & percipiet aliquã abstersionem, vt esset aqua farfaræ madefieri debent pustulæ, ac loca illa. si verò appareant in ore coniungatur alumen, & sublimatum, vel præcipitatum cum aqua planta. tunc enim ob periculum, quod imminens circa partes illas minãtur, non est malum, quin imò debemus vti aliqua repulsione, sed in his etiam est prius vniuersum corpus expurgandum, & euacuandum.

De vlceribus. Cap. XVII.

VLCERA pariter in hoc morbo Gallico, sæpissimè contingunt, quę quandoq; itã fuerunt exedentia, vt ipsorum malignitate integra membra conciderint, in quorum curatione post euacuationem, & expurgationem corporis vniuersi conueniunt medicamenta valide siccantia, inter quæ numerantur pręcipitatum, argentum viuum, sublimatum, & scoria æris præparata. Hæc verò debẽt misceri cum his, quæ medicamentorum acrimoniam retundunt. & aliqui vtuntur cæratis, & cærusa, lythargyrio, addito vel argento viuo, vel sublimato, vel præcipitato. quod si vlcera sint in ore optimus est vsus illius aquæ, quam superius diximus confici ex alumine, sublimato, & aqua plantaginis.

Vlcera.

De ossium carie. Cap. XVIII.

Ossium caries.

ACCIDIT etiam in ossibus caries, molestissimũ quidem symptoma, & præcipuè si fuerint in palato, vel naribus, vbi ossa facilè corroduntur, & si hoc symptoma in palato acciderit, laborãtes naribus loquuntur, & omnia liquidiora quæ per os assumuntur ex naribus liquantur, & ideò quàm citissimè huiusmodi periculo est occurrendum, & cum caries in extimis partibus apparet, statim diuidenda est pars affecta vsque ad os subiectum, vel ferro, vel caustico medicamento, & illud ossis, quod fuerit corruptum auferendum, & postea consolidandum vlcus. prohiberi etiam debet ossis putredo per medicamenta, quæ strenuè siccare possunt, cuiusmodi sunt ol. ex sulphure, vel ex calchanto, & aqua plantag. quæ receperit alumen, & sublimatum, vng. etiam aliquod, in quod præcipitatum admittatur: debent autem solliciti, & diligentes esse medici, quum vident pustulas, & vlcera palati, vt occurrant (quantum fieri potest) corruptioni ossis. præexigitur etiam, & in hoc symptomate curando euacuatio, & expurgatio corporis vniuersi.

De tophis. Cap. XIX.

Tophi.

TOPHI etiam contingunt, ac tumores adeo duri, vt quandoque ossa videantur, ij si ossei sint, nec cedant sarzæ decocto, aperienda sunt loca, ossa deinde abrahenda, & postmodum vlcera consolidanda. si verò nõ fuerint ossei emolliendi sunt prius, & postea discutiendi. & caueatis in hoc symptomate à causticis med. periculum enim est nè per huiusmodi auxilia vlcus cancrosum inducatur, sicut quandoque vidimus contigisse.

De Rhagadibus. Cap. XX.

Superueniunt quandoque Rhagades, & lychenosç, quas dicunt affectiones, in volis manuum, & plantis pedum; quæ nisi à ligni decocto superentur difficilimè possunt remoueri, tentanda tamen est curatio, pręposita corporis euacuatione, per linimentum confectum ex vngu. rof. Mesue, vel ex pomata, etiam addito præcipitato.

Rhagades.

De pilorum defluuio. Cap. XXI.

Cadvnt etiam sæpe pili ciliorum, superciliorum, capitis, barbæ, ac partium reliquarum, in cuius symptomatis curatione nunquam ad adstringentia veniendum (vt quidam faciunt) qui ad vsum ladani olei myrtini, & consimilium deueniunt. sic enim fit, vt materia repulsa excitet symptomata sæuiora. sed procedendum est eo modo, quo Gal. in consimili affectione procedit in primo de medic. sec. loca, euacuando scilicet prius vniuersum corpus, & caput, deinde materiam discutiendo, quæ continetur sub cute, discussio autem præcipuè per tapsiam habetur, permixtam cũ aliquo tenuium partium, quæ quidem tapsia radix est ex Gargano monte delata, & vulgo turbit appellatur, hæc enim, & discutit, & pro pilorum generatione idoneam attrahit materiam.

Pilorũ casus.

De casu dentium. Cap. XXII.

Solent etiam interdum (quod peius est) concidere dentes, & narium extremitates, cui quidem symptomati, expurgato prius corpore, occurẽdum est

Dentiũ casus.

P 2 repel-

repellentibus,& exiccantibus,vt cum aqua plant. balaustiarum,& similium, nec malum esset gingiuas, & narium extremitates madefacere aqua rof.& plantag. addito alumine,& pauco etiam præcipitato.

De dolore. Cap. XXIII.

Dolor.

INTER omnia verò symptomata nullum est, quod magis laborantes excruciet,quàm dolor,in cuius ablatione,quamuis tripliciter possit remoueri,vel per causæ remotionem,vel per anodina, vel per stupefatientia, nunquàm tamen in Gallico dolore stupefacientibus est vtendum,vt materia crassa, & praua magis incrudetur. Vnde alijs duobus auxilijs procedendum, & primò anodinis veræ, quæ conficiuntur ex moderatè calefacientibus, & fouentibus calorem innatum cum leui discussione. qualia sunt decocta ex chamemęlo,aneto,& seminibus odoratis addita quãtitate aliquà Guaiaci, quibus postea per spongias locus dolens foueatur, idem faciunt inunctiones ex oleo chamem.anetino,& consimilibus. facculi etiam repleti floribus chamem. aneto, & furfuribus madefacti aceto calefacto deinde pro causæ remotione facta prius euacuatione,vtendum est reuellentibus,repellentibus,& vltimo discutientibus. Non tamen mihi probandi videntur, illi qui pro his doloribus remouendis vtuntur a principio magnis medicamentis, purgantibus etiam sine correctione, concocta enim sunt vacuanda.& qui conantur in principio inflammationum materiam medicamento educere nihil à parte affecta euacuant, & sanas, ac vicinas partes colliquant,vt Hipp.docuit, Neque pariter probandos censeo illos, qui, ad hanc intentionem vtuntur inunctionibus,& cæratis hydrargirum recipientibus applicatis supra loca dolentia, & maximè si dolor fuerit in capite,maius enim ex huiusmodi auxilijs nocumentum quàm iuuamentum affertur. Verùm quandoque tam

seuus

ſeuus eſt dolor,tamque rebellis , & contumax , vt temere neceſſum ſit vnunquodque auxilium tentare. Tutiſſimum verò eſt auxilium,& euacuans & anodinum,& vniuerſi corporis humores contemperans ſolium aquæ dulcis tepidæ.

Quid faciendum poſt ſymptomatum mitigationem. Cap. XXIIII.

Symptomatibus autem miteſcentibus non eſt ab vlteriori curatione deſiſtendum,ſed tutum ſemper erit ad ligni decoctum deuenire . quo quidem Gallica lues,quę fomes,& radix eſt ſymptomatum, remoueatur omnino . Et hæc breuis quo fieri potuit,circa huiuſmodi morbum , & ſymptomata ipſum concomitantia mihi vobis adnotaſſe ſufficit.

FINIS.

REGESTVM.

† A B C D E F G H I K L M N O

Omnia ſunt integra folia, præter P
ſemifolium.

VENETIIS,

Excudebat Aegidius Regazoia

M D LXXIIII.